BIHARI KLÁRA

éjféltől reggelig

BIHARI KLÁRA: ÉJFÉLTŐL REGGELIG

Szkennelte, javította: Végh Miklós; 1998.

Tördelte: Dr. Kiss István; 2001.

„Az élet fény” – véste az egykori mester a Balaton mellett talált avar kori ékszer gyöngyébe. A fény nyomot hagy a fényérzékeny lemezen, de a láthatatlan sugarakat csak az emulziós papírnál finomabb írói érzék tudja felfogni, rögzíteni. Bihari Klára novelláit, elbeszéléseit is ez a nagy fény- és színérzékenység jellemzi. Színskálája az élet pirosától az emberi tragédiák koromfekete árnyalatáig terjed. De a sötétebb színek mögött is ott izzik a jobbra, szebbre való törekvés, a haladás vágya, s ennek – társadalmunk nyújtotta – reális lehetősége is. De nem mehetünk el szó nélkül Bihari Klára humora mellett sem. Mert jókedv és jó kedély tölti el nem egy írását, bölcsen tudja, hogy a nevetés az élet sója.

EGY ÓRA A DOMBON

A látogató és ellenőrző körutakon már csaknem tíz éve ültek egymás mellett a művelődési mikrobusz vezetőülésén. Ottilia ültében magasabbnak látszott a széles hátú, vaskos sofőrnél. Kihúzott derékkal, egyenesen támaszkodott a fülke falának, összekulcsolt, hosszú körmű kezét az ölében tartotta. Ha sokáig tartott az út, levette aranykeretű szemüvegét, s negyed-félórákig lehunyt szemmel, változatlanul egyenes háttal rázkódott a kemény rugózatú kocsi futásának ritmusára. De ez ritkán történt meg. Ébren hallgatott, vagy beszélgetett Jánossal, ahogy éppen a kedvük tartotta. Az üveg dioptriáitól nagyra nőtt szemével az utat nézte, nem tudatosan, hanem, mert néznie kellett valamit. A szétnyíló nyárfasorokat, a távolság mélyéből felemelkedő fákat, a görnyedt hátukat lágyan a kerekek alá engedő emelkedőket, a falvak gyorsan hátrasikló házait. Ismerte a fordulók tengelyén változó táj valamennyi arcát. A feltűnő és eltűnő dombokat, szétterülő mezőket, az összeszaladt és láncban széthúzódó villanyoszlopokat. A kacsaúsztatók vizének mélyén a fordítva mutatott eget, bokrokat, amelyeket hullámossá tört az úszó szárnyasok lábának ütemes mozgása. Olykor, akár az első hónapokban, újra észrevette mindebben a szépséget, olykor meg, a százszor-ezerszer ismétlődő látvány szorongást és bánatot ébresztett benne. Az ismétlődés kemény változatlansága a mulandóságra, a maga életének elfolyó éveire utalt. Most is rossz napja volt. A nyugodt közönyt szétzilálta a belső nyugtalanság. Mint máskor, most sem tudta volna megmondani, miért veszett össze egy évvel fiatalabb húgával. Nagyon szerették s kímélték egymást. Mindketten tudták, hogy elvesztegették az életüket, a szülők s még inkább neveltetésük miatt. És szavak nélkül, mert beszélni erről nem lehetett megértették és sajnálták a másikat s a másikban önmagukat. Mégis, időnként, mintha a lelkük mélyén alattomosan sűrűsödne valamilyen indulat, akár a por, ami lassan szürke réteggé rakódik izgatott veszekedés támadt köztük. Ilyenkor is korlátok közé szorította őket az ízlés meg a szeretet fegyelme. De a fegyelmező sorompók mögül ideges haraggal, vádlón kiabáltak egymásra, mintha egy felejthetetlen sérelmet akarnának megtorolni. Utána égő szégyenkezéssel járkáltak a lakásban, nehéz önváddal fordították el a fejüket, hogy kikerüljék egymás, s az öreg, beteg szülők riadtan kérdő tekintetét.

A semmiből támadó újabb veszekedés előző délután történt, de Ottilia még most sem csillapodott le egészen. A mindkettőjükhöz méltatlan kiabálás, elcsukló, dühös sírás megalázta és összetörte. Tudta, hogy most megint hónapokig csend lesz a lakásban, de ez nem lazított azon a szorításon, ami újra meg újra azt a kínos kérdést lökte fel: miért? Miért kell az ilyen érthetetlen, egész lényüket fonákjára fordító, törvényszerű szabályossággal visszatérő órákat átszenvedni?

A nagyobb huppanók neki- nekilökték a sofőr tömör vállának. Eleinte nem vette észre, de később, a rázkódás és érintés egyre tágabb körökön belül idézte fel a szokott közérzetet és nyugalmat.

– Hogy van a család, Jancsi?

Az ezerszer ismételt kérdés is hozzátett valamit a csírázó nyugalomhoz. Akár a karó a szőlőtő szétfutó kacsai közé, rendező keménységgel állt be a ziláltság közepébe.

A vele egyidős, negyven év körüli férfi feléje fordította széles, kemény húsú arcát.

– Jól. Hála istennek, jól! A kicsi is kikeveredett már a bárányhimlőből. A mindenségit, aludni se tudtam, míg el nem tűnt róla az a sok piros folt. Féltem, még úgy marad az a helyes kis pofája.

Elmosolyodott, és megint az útra figyelt. Faluból futottak ki éppen, gágogó libacsapat fehér felhője rebbent oldalra, az árokpart zöldje felé.

– Neked tizenkét gyereked lesz, Jancsi. Annyira odavagy értük mondta Ottilia. Hálásan mosolygott. Ez a szokott tréfálódzás még kijjebb rántotta az oktalan, de súlyos lehangoltság kátyújából.

– Már az igaz, Ottika felelt a sofőr -, el nem tudom képzelni, hogy kicsi nélkül legyen a ház. De azért egy tucat… az sok. Mármint a pénz nem elegendő hozzá. Még a háromhoz is kevés. Erő az lenne tizenkettőhöz is, de hát a kereset…

Nevetett, jóízűen, telten, de csak úgy magának.

A gyermekeit látta maga előtt a kinyíló határ zöld-arany keretében meg a feleségét. Egy huppanó megint hozzádöccentette az egyenesen ülő nő vállát, de nem vette észre.

Ottiliát, mint mindenki, ő is szépnek tartotta, de az sohasem jutott eszébe, hogy nem a könyvtáros, hanem egy nő ül mellette. A szabályos arc és a szigorúan arányos alkat sem a képzeletét, sem a vérét nem moccantotta meg. A hosszú, karcsú láb, a széles váll, keskeny csípő annyira idegen volt neki, mintha egy kirakati bábué lenne. Az ő húsos, mindenütt gömbölyű, széles csípőjű feleségére még most is oda kell nézni. Annak olyan a mozgása, egész külseje, hogy tizennégy évi házasság után is elfutja a meleg, ha erősebben rágondol.

– Boriska jól van? - kérdezte Ottilia.

– Jól hát. Most, hogy a kicsi meggyógyult, neki is megjött a kedve.

– Örülök neki. Jó anya, jó feleség a te Boriskád, becsüld meg, Jancsi.

– Hát, hiszen meg is van ő becsülve rendesen, semmi panasza nem lehet felelt a sofőr. A mondat csak utóbb, a hang melegétől és mosolyától kapott valami pajzán, kétértelmű színezetet. Ez megint csendes, önmagának szóló nevetésre késztette. A szélvédő üvegen játékosan futott hátrafelé a fák lombozatának letompított színű, zöld árnya. Ettől is vidámabb lett. Mégis oldalt sandított, megértette-e a könyvtárosnő azt a kis sikamlósságot, s nem sértődik-e meg miatta. Mégiscsak vénlány, akármilyen modern gondolkodású, s az ilyen szigorú, még a műveltebbje is. De semmi sem mutatott erre. Keskeny, összekulcsolt kezével az ölében, egyenes derékkal ült mellette, szabályos profilján egyetlen izom sem rándult a meg-megcsillanó szemüveg alatt. A sofőr megsejtette, hogy, ha nagyon odafigyelne az ő hangjára, hangsúlyára, akkor is úgy tenne, mint aki semmit nem vesz észre. Nem álszeméremből, hiszen okos, világos fejű nő, hanem, mert valami nagyon erősen élt benne, ami így parancsolta ezt.

Ez a valami volt részben az oka annak is, hogy még ma sem vált teljesen természetessé a tegeződésük. Annyira semmi esetre sem, mint az, hogy az egyetemet végzett Végh Ilonát, a könyvtár igazgatóját tegezi. Eleinte értette a jelentkező feszélyezettséget. Ottilia apja a múltban közjegyző volt, a város előkelőségeinek egyike. Ő akkor csak látásból ismerte a lányait, akik nem iskoláztak otthon. Gyerek létére sem jutott eszébe, hogy megszólítsa őket, amikor hazajöttek vakációzni. Ez akkor álomnak is valószínűtlen lett volna. Amikor azonban Ottilia a könyvtárba

került, hamarosan eloszlott a hajdani rangkülönbség emléke. Inkább sajnálatot érzett iránta. Tudta, hogy Ottilia fiatalsága arra az időszakra esett, amikor a hozzá illő fiatal férfiak okosságból, s helyzetük megszilárdítása miatt általában munkás meg parasztszármazású lányokat vettek feleségül. Később, hogy eltartsák, ápolják a szélütött apát meg anyjukat, a nővérek önként mondtak le a kínálkozó esélyekről.

Sajnálta ezt a szép, komoly nőt, aki csendesen, higgadtan viselte el a ránehezedő terhet, s aki olyan lelkiismeretesen és hozzáértéssel végezte könyvtári munkáját. Mégis, a tegeződésükben még most is volt valami fonákság, amiről egészen soha nem tudott megfeledkezni. Talán az Ottilia minden szava mögött érezhető tartózkodás és jólneveltség okozta ezt, s az a tudat, hogy pusztán a társadalmi változás hozta őket egymás közelébe. Tegeződniük mindenképpen kellett ezt belátta a sofőr, senki nem magázta a könyvtár alkalmazottai közül a másikat.

Ottilia nem érzett semmi kétértelműséget a sofőr válaszában. Tudta már, hogy a naponta megismétlődő érdeklődésre mi lesz a válasz. Ezúttal nem is nagyon figyelt rá. Csupán tudattalanul érzékelte a nagydarab, vaskos férfi jelenlétét, s azt a tömör illatot, amiben ott volt az otthona, a családja s az a testi és lelki atmoszféra, amiben a sofőr élt. Énjétől távoli, de melegítő, barátságos szag volt ez. Benne érezte Boriskát, a három gyereket, s a közelebbi világ, a könyvtár annyira szükséges otthonosságát is. Hangja pedig az ő életéből hiányzó teljességet sejtette meg vele, s ez most újból lehangolta. Elmélyítette a szégyenérzést, amit a semmivel nem indokolható, csúnya esti veszekedés emléke sajgatott benne.

Alig várta már, hogy a falusi könyvtár gondjaiba merülhessen, s a megszokott és szeretett munka visszaadja biztonságos egyensúlyát.

– Majd ha behordtam a könyvtárba a könyvcsomagokat, elmegyek egy órára sógoromékhoz szólalt meg a sofőr. Addig te elintézed az adminisztrációt. Kukoricát ígértek Pistáék a süldőnek. A miénk, sajnos már elfogyott. Borisnak mindene az a süldő. De hát kell is a zsír, a szalonna, a sonka. Azt reméli, ha karácsony előtt levágjuk, tavaszig kitart. Nagyon odavan értünk, a családért, mindent meg szeretne adni nekünk.

A hang, ahogy megvillant benne a jó férj szeretete és dicsekvése, megint visszahúzta Ottiliát az elmúlt estéből. Hálát érzett a sofőr iránt

meg azt a vérévé vált közösségi kötelességet, hogy teljes részvételt mutasson az ismert, de idegen gondban. Fegyelmezetten és kedvesen bólintott.

– Menj csak sógorodékhoz, Jancsi, hozd el a kukoricát. Bőven van hozzá idő. Hadd örüljön Boriska. Megérdemli.

– Ő meg. Nagyon megérdemli mondta a sofőr megfontoltan, mégis derűsen.

Ez a derű Ottiliát is megkönnyítette. Ködösebbé mosta az elmúlt estét, és leegyszerűsítette a szomorúságát.

– No, mi az? Hogy az a… kiáltott fel néhány perccel később a sofőr. Érezni lehetett, hogy a mellette ülő nő miatt hagyta abba a káromkodást. Az egyik első gumi nagy durranással kipukkadt, a kerék még csúszott egy kicsit, azután a földre ült.

– Semmi baj, Jancsi, ne mérgelődj. Nem érdemes. Ottilia mosolygott, és megrázta a fejét. Hidd el, engem nem bosszant a késedelem.

– Persze, hogy nincs baj, nem dűl össze a világ morogta a sofőr. De útközben, az országúton… nemigen örül neki az ember.

Állával odébb, a fával benőtt, enyhén emelkedő kis dombra mutatott:

– Menjél oda az árnyékba, Ottika. Minek sülnél itt a napon. Talán egy fél órába is beletelik, amíg a pótkereket felszerelem. Nincs segítségem.

Ottilia felkapaszkodott a domb lejtőjén. Ráterítette a karja alatt hozott plédet a lombok árnyékának szeszélyesen csipkézett meg-megrezzenő foltjaira, és leült.

A napfénytől csillogó, meleg levegő, a távoli vetés zöldje, a gyümölcsfák színes felhővé mosódott virágos koronája gyermekien árvává és magányossá tette. Hunyorogva nézte a tájat, anélkül, hogy közel engedte volna magához, hogy védekezzen a szépség közepén pőrévé és nehézzé vált magánya ellen, amire most nem akart gondolni.

Időnként, mintha csak a látvány természetes része lenne, pillantása megérintette a sofőrt is. Az izmos, nagy testű férfi ledobta zakóját, ingét. Atlétatrikóban hajlongott. Elővette a vászonba csavart szerszámokat,

leszerelte a kereket, s a karosszéria alá igazította az emelőt. A hajtókar forgása nyomán a kocsi első része lassan emelkedni kezdett. Úgy tetszett, a lassú, de pontos és erős mozdulatokkal hajladozó férfi lélegzete, karja nyomja fokozatosan feljebb.

Ottilia fél tenyérrel megtámaszkodott, hosszú, elegáns lábszárait maga alá húzta, s elrendezte fölöttük a szoknya könnyű szövetét. Derekát kihúzta, szokása szerint egyenesen és fegyelmezetten ült. Szép, szabályos vonású arcára, szemüvegére rezgő fényfoltok hulltak az ágak és levelek szitáján keresztül.

Alig fél óra múltán az emelkedőn feltűnt a sofőr. Ingét, zakóját nem vette fel, kezében kis csomagot hozott. Barátságosan s a jól végzett munka elégedettségével ránevetett a könyvtárosnőre, aki tartásával s ápoltságával az ő számára idegenül vált ki a meleg otthonosságot sugalló tájból.

– Jó kis testgyakorlat volt szólalt meg -, de most már minden rendben, nemsokára mehetünk tovább. De előbb eszek pár falatot. Megéheztem. Remélem, velem tartasz.

Ottilia megrázta a fejét.

– Köszönöm, Jancsi. Nem vagyok éhes.

A sofőr leült a plédre. Két lábát felhúzta, széles felsőteste előregörnyedt. Éppen olyan lassú, de pontos és beidegzett mozdulatokkal vágta a szárazkolbász karikáit és a kenyeret szétnyílt térdei között, ahogyan imént a mikrobuszon dolgozott. Homloka még nedvesen fénylett, karja alól, nyirkos trikójából időnként erős, de nem kellemetlen szag áradt Ottiliára, amint a meg-megújuló fuvallat feléje terelte. Nem húzódott odébb, ez tapintatlanság lett volna, amellett nem is volt terhére.

– Pihenek egy kicsit, elálmosodtam… Meg azután minek induljunk éppen a déli melegben… mondta a sofőr. Pihenj te is, Ottika… tette hozzá puha mormolással. Már előbb bekattantotta és zsebre tette a bicskát. Lejjebb csúszott a pléden, hanyatt dőlt, és már aludt is, mélyen és gyermeki odaadással. Időnként könnyű horkolás jelezte teste elégedettségét s teljes összhangját a fénylő és nyugalmas világgal.

Most kissé más volt, mint a volán mellett. Magánemberré vált, apró, ismeretlen vonások ütköztek ki az arcán, talán éppen azért, mert aludt. Két lábát szétvetette, az egyiken felcsúszott a viseltes nadrág, s bokától térdig kilátszott vaskos, meztelen lábszára. Az atlétaing mély kivágása megmutatta bozontos mellét; tapadása pedig a mérsékelt méretű, de keményen kidudorodó gyomrot. Ez a zakóban vaskos és barátságos, sofőri küllemet adott neki. Jólesően és személytelenül töltötte ki a biztonság és megbízhatóság kívánt térfogatát. Két keze, amit eddig könyvcsomagok madzagjának és a kormány kerekének markolása, tehát a szokott munka gyakorlása közben látott, most összekulcsolva a mellén egy távoli és személyes sorsát élő ember keze lett. Az önkéntelen mozdulatok is ezt domborították ki. Egyszer megvakarta a combja tövét, egyszer meg, éppen az előbbi, brutálisan nyílt művelet után, ujjai lágy billegetésével elhajtotta a bukórepüléssel több ízben homlokára vágódó darazsat. Szája sarkában erősebben rajzolódtak ki a sugarasan széttartó kis ráncok, homályosan érzékeltetve, születésük miféle indulatokhoz, érzésekhez kötődik.

Ottilia a férfi lehunyt, nőiesen hosszú és selymes szempilláit is most vette észre először, hiszen először látta aludni, így, kitárt testtel és arccal, nem pedig a volánnál az ideiglenes pihenés pózában, fél könyökre dőlve. Ezek a felhajló, legyezős pillák a nagy, húsos arcon kényelmetlen és rejtetten szunnyadó sejtéseket moccintottak meg benne. Jancsiról, a férfiről sugalltak valamit, szavak és képek nélkül, mégis kínosan és le nem tagadhatóan testi vonatkozásban. Váratlanul Boriska jelent meg előtte, s először kellett arra gondolnia, anyaságán túl még mi fűzi a férjéhez. Nehezen hessentette el az asszonyt és a gondolatot. Lecsúszott a takarón, zárt lábszárakkal s oly rendbe szedetten eligazított ruhájával, mintha csak a könyvállványok között vagy a kiszolgálópultnál állana. Az ég merő kéksége s a meleg elbágyasztotta. Feje fölött a vadhajtások levelei zizegtek, s a fényfoltok és árnyékok mozgása az enyhe szélben kellemes szédüléssel hintáztatta alatta a földet.

A csepp kényelmetlenséget, hogy először fekszik egy férfi mellett, éppen az a megnőtt idegenség halványította el, amit a sofőr eddig nem érzékelt férfi mivolta feszített ki köztük. Nagyon messze volt tőle elegáns alkatával, finom, hangsúlyos ápoltságával és főként sorsával, ami a

megrokkant, tehetetlen, s abban a másik világban végképp megrekedt apához és anyához meg az egész életét a szülőknek áldozó húgához kötötte.

Kábult félálmából arra riadt fel, hogy vaskos ujjak motoznak vékony derekán és lapos, félénk mellén. Rábámult a sofőrre, aki oldalára fordult ugyan, de hosszú pillás szeme nem nyílt ki. Ujjai is vakon, de céltudatosan és gyakorlottan babráltak rajta.

Ösztönszerűen megmozdult, de nem kifelé rándult a pléd szélére, hanem beljebb, a sofőr felé. Valami átcsapott; keresztülhasított rajta. Nagyon régen, egészen fiatalon ébredt olykor erre a nagy erővel ható, minden ízecskéjét elzsibbasztó áramütésre. De mégsem volt kábult. Sőt a fejében furcsa józanság lett úrrá. Talán soha meg nem ismételhető alkalom adódott most arra, hogy az a valami megoldódjék, ami lassan, nesz nélkül, de mégis észrevehetően szoros görcsbe húzódott benne. Hogy felkapaszkodjék odáig, ahová nem vágyott túlságosan, de ahol a többi nő mégis megtalálta a teljességet.

És mindezen túl egyszerű és erős kíváncsiságot érzett, tudatosat és keserűt, de mégiscsak le nem tagadható kíváncsiságot, amit ebben a valószerűtlen órában nehezen tudott volna legyőzni. Nem annyira a teste, mint az értelme sürgette a megismerésre, s ez élezte elszánttá az ösztöneit. Amint szembefordult a sofőrrel, akit álma tévedésbe ejtett afelől, ki fekszik mellette egy pillanatra meglátta kinyílt szemében az értetlen, kérdő és majdnem riadt csodálkozást. Tudta, hogy még visszakozhatna, megjátszhatná a kábultságból ébredőt, visszaforgathatná az egészet, de nem tette meg. Még közelebb lökte magát a sofőrhöz.

– Nahát, Ottika… Ki hitte volna… Nem is tudom dadogta később a sofőr. Az a hiba, hogy elaludtam, és álmomban azt hittem…

– Semmi baj, Jancsi. Én is elaludtam. És legalább annyira hibás vagyok, mint te mondta Ottilia.

A sofőr a vele egyidős nőre nézett, aki könnyű kiskosztümjében, karcsú lábszárait zártan szoknyája alá húzva ült előtte. Hajának már egyetlen szála sem volt kuszált, szabályos, szép arca fölött szigorúan csillogott a kék szemét nagyra növesztő több dioptriás szemüveg.

Roppant idegen volt, sokkal idegenebb, mint egy órával korábban, amikor ugyanígy ült a kockás takarón, mint most. Félelem fogta el. Ennek a nőnek az életében ő az első férfi. Vajon így akarta, így tervezte ki? Ha meg nem akarta, miért nem kiáltott rá, miért nem térítette észre? De hiszen akarta! Valósággal sürgette a testével! Nem lenne férfi, ha nem fogja fel tüstént a jeladást. És ezután hogyan lesz? A jövő kusza és nehezen teljesíthető kötelezettségekkel fenyegetett.

Miért is fordult így a dolog? Ő maga is hibás. Hiszen az álmában támadt vágy hamar értesítette a tévedésről. Igen ám, de Ottika úgy mozdult-fordult, hogy azt nem lehetett félreérteni. Elvégre vér folyik őbenne, nem káposztalé. Nem kell ahhoz sok ilyen helyzetben, hogy…

Még ha nem is hat rá különösebben a nő. És mindezen túl… Úgy érezte; valahogyan illetlen, csúnya, sőt goromba dolog lett volna visszautasítani a felajánlkozást. Restellte megtenni erre az érzésére pontosan visszaemlékezett. Sértés lett volna. Megfutamodás egy ráhárított kötelesség teljesítése elől, s lebecsülése a másik testnek és vágynak.

Szótlanul mentek lefelé a domb lejtőjén. A sofőr elöl haladt, nem fogta meg a nyomában oldalazva, óvatosan lépkedő nő kezét, könyökét, amit ha nem történik meg az, ami megtörtént biztosan megtett volna. Lenn a kocsinál gyorsan felvette az ülésen hagyott ingét, zakóját.

Ottilia szándékosan maradt hátrább. Roppant távolság választotta el a másik embertől: S hogy megnyugtassa a sofőrt, ezt éreztetni is akarta. Mélységesen lehangolódott, mert éppen az, ami megtörtént, s a nyomában kelt idegenség mutatta meg pőrén és kegyetlenül, hogy semmi nem változott: Nem oldódott meg semmi, sem képletesen, sem valóságosan. Végleg elveszítette élete nagy részét, minden érzelmi és testi lehetőségével együtt.

Ezen a levertségen kívül nem érzett egyebet, csak azt az örök titokként őrzendő szégyenletes kis diadalt, amit húga fölött aratott asszonnyá válásának suta és felesleges tényével. Ezenkívül pedig egy kis fizikai kényelmetlenséget, s azt az óhajt, hogy minél hamarabb tisztálkodhasson. Amint odaért a mikrobuszhoz, nagy kézitáskájából gyorsan elővette a mindig magánál hordott esőköpenyt, belebújt, és beült a kocsiba, a sofőr mellé.

A férfi, fehér ingében, vászonkabátjában egyszerre ismét nagyon személytelen és nagyon ismerős lett. És az, ami a dombon történt, nagyon kétségessé, szinte hihetetlenné vált.

– Jancsi, arra kérlek, most már ne maradj el sokáig a sógoréknál. A kerékcserével sok időt veszítettünk, abból be kell hozni valamit szólalt meg néhány perc múlva. Tudod jól, a visszaszállítandó könyveket még össze kell kötözni. Hangja, mint egy híd épült a munka szokott gondjával az elmúlt óra mélysége fölé.

– Dehogyis maradok én el, Ottika. Ott leszek a könyvtárban hamar, tíz percnél tovább nem időzök Pistáéknál felelt a sofőr. Hangja nyugodt volt, szinte vidám. Megértette, hogy az, ami volt, soha többé nem ismétlődhet meg, s még beszélnie sem lehet róla többé. Az egyenes derékkal, fegyelmezetten mellette ülő nőre nézett, aki most, hogy hivatalos minőségében szólt hozzá, újra ismerőssé vált.

Az autó előrezakatolt, az ezerszer megjárt, változatlan út hátrafelé hullámzott a szabályos rázkódás ütemén.

ŐSZ VAN

No, gyere, gyere gyorsan!

– Hová?

– A kert végébe.

– Miért?

– Tudod… Ne félj, nem lesz hideg. A takarítónők ebéd után… láttam… kitettek szellőzni egy matracot. Ha egy kis szerencsénk van, napokig otthagyják. Ott most… No, gyere!

A lány habozva állt a folyosón. A fiú átfogta a csuklóját a karórával együtt. A csatot szinte belepréselte a bőrébe. Erősen húzta, nemcsak úgy,

játékosan. A lánynak hátra kellett dőlnie, hogy a síkos kövön megvethesse a lábát.

– Meglátnak. Nappal van… Mások is lemehetnek a kertbe. Szörnyű lenne, ha…

Hangjában, az aggodalom mögött más is bujkált. Szeme sötéten csillogott, a hangja elakadt.

A fiú még erősebben húzta maga felé.

– Amióta nincs jó idő, nem lehettünk együtt. És most ez az alkalom… Mondtam már, hogy ott a matrac…

Sebesen folytatta, rábeszélő és könyörgő suttogással:

– Megnéztem, majdnem mindenki a tanulószobákban van. A klub is tele…

– Kalandfilm megy a tévében szólt közbe szinte akaratlanul a lány. Száját megmozdította a mosoly.

– Igen, igen. Odakinn meg szél van. Ilyenkor…

– De… de… hátha mégis… mondta a lány. Dadogása már megadás volt, a félelem megosztása a kettőjüket összeforrasztó ügyben. Testének ellenállása megszűnt, még egy lépést tett előre. Keze a fiú meleg tenyere alá bújt. Mások is láthatták, hogy a takarítónők… Másoknak is eszébe juthatott, hogy…

– Nem, nem, dehogyis. Meglátod, nem. Megnéztem 1 hőmérőt. Nincs több tizenöt foknál. Ilyenkor nem jönnek ki. Gyere!

Most már, hogy biztos volt a dolgában, nevetett az örömtől és a bolond reménységtől.

– Te… hátha jó sokáig ottfelejtik azt a matracot…

Kezét a karóráról a lány kezére csúsztatta. Ujjaik összekapcsolódtak. Egyszerre kezdtek szaladni. Végig a folyosón, le a lépcsőn az udvarra, onnan a kertbe. A hűvös szél átfújt a ruhájuk szövetén, s lengő, hideg fátyolba burkolta őket. Ettől még jobban égett a bőrük.

Amikor a kis lécajtón beléptek a portás feleségének ágyásai közé, megtorpantak. Távolabbról, a gyümölcsfák és a láthatatlan matrac felől bizonytalan irányú mozgás és suttogó szavak nesze hallatszott.

– Kik lehetnek ott? - kérdezte halkan a lány. Önkéntelenül hátrálni kezdett.

– Várj! A fiú erős fogással szorította meg a könyökét. Nem kell megijedni. Még… Összpontosított figyelemmel hallgatózott. Miért ne lehetnénk itt? Ez nem gyanús. Lejöttünk a kertbe, levegőzni. Miért ne? Nem igaz?

– De. De igaz.

Egymásra néztek, és izgatottan összenevettek. Vártak egy kicsit. A neszek hol közeledtek, hol távolodtak a feszült hallgatózás huzalán.

A fiú elkomorodott.

– Ha már én, nem tudlak a család miatt hazavinni… legalább neked lenne valamilyen rendes albérleted. Egy külön szoba és…

– Nem a szoba számít. A főbérlő. Még a kombinémat is titokban mosom ki. Azt sem állhatja, ha fürdök, nemhogy még férfit…

– Férfit! Én a vőlegényed vagyok. Nem egy tizennyolc éves kamasz, hanem huszonhárom esztendős…

– Mit számít az. Minden fiú vőlegénynek mondhatja magát.

– De én csakugyan az vagyok. Neked bizonygassam?

Megint egymásra nevettek. A fiú átölelte a lányt. Szinte tüzeltek a szélben, ami csapkodó fátylaival szorosan körülpólyálta őket.

– Hé! Figyelj csak! - mondta a lány. Mintha már csend lenne. A gyümölcsfák felé dőlt, a láthatatlan matracra mutató ujja átszúrta a szél lenge szövetét. Úgy látszik, a túlsó ajtón…

De akik ott voltak, nem mentek el. Újra megindult a suttogás, s egymást lendítő hullámokban rezgett idáig.

– Gyere a tanulószobába szólalt meg lehangoltan a lány. Félek, a portás vagy valamelyik tanár…

– Nem. Nem megyünk mondta a fiú makacsul. várjunk még. Hiszen csak állunk itt és beszélgetünk. senki sem gondolhatja, hogy… Nagyon kívánlak. Nem megyünk el. Ki tudja, mikor lesz még egyszer ilyen alkalom. Hogy nem a leglehetetlenebb helyeken, hanem egy matracon…

– Hallgass! - súgta a lány szégyenkezve és mégis valami kitörni kész, teli boldogsággal. Bolond vagy egészen. Én nem kockáztatom, hogy…

De azért nem mozdult, maradt. A fiú cigarettacsomagot vett elő, és kis nyílásán kipattintott egy cigarettát. A keze nem látszott egészen biztosnak, míg rágyújtott.

– Ha elgondolom… még két év a főiskola. De azután sem remélhetünk lakást. Nem is tudom, hogy lehet majd az életünket…

– Talán ha teherbe esnék…

A fiú ránézett a lányra. Újra megszorította a karját, de a szemében ellobbant az imént felgyúlt fény.

– Mit számít az? Hány sokgyermekes család vár évek óta… Mi is heten vagyunk a két szobához, tudod. Nem kapunk nagyobb lakást. Hiszen, ha kaphatnánk, akkor téged is… Reménytelen.

A távoli mozgás, suttogás most határozottá vált, s az ágak csapódásával, levelek surrogásával gyorsuló ütemben közeledett.

– Gyere, legalább ne lássanak itt a kertben… Inkább az udvaron… mondta riadtan a lány.

– Nem felelt elszántan a fiú. Nincs okunk menekülni. Nem mozdult, mint akit legyűrhetetlen szándék cövekel a földhöz.

A fák közül egy lány és egy fiú futott ki a borsó és paradicsombokrok közé. Hirtelen megtorpantak, és zavart nevetéssel néztek a másik kettőre.

– Ti voltatok a kert végében, Péter? - kérdezte a fiú.

Ledobta és eltaposta a cigarettát.

– Mi válaszolt a másik. Csak azért, mert…

Összenéztek. Pontosan megértették egymást.

– Azt hittük, egyedül leszünk folytatta Péter most már minden zavar nélkül, a természetes szövetség és a kivédhetetlen kudarc nyugalmával. De a hátsó udvaron, észre sem vettük, honnan, ott termett a két takarítónő. Fecsegtek, be nem állt a szájuk. Nem tudtam, mivel riasszam el őket, hogy legalább ne olyan közel a kerthez…

– Majdnem közéjük vágtál egy almát nevetett fel a lány, aki a kezét fogta.

– Ha Kata nem tart vissza, meg is teszem. Hogy nem tudják máshol kibeszélni magukat. Most meg elindultak a hátsó kertajtó felé.

Kata kifeszítette a karját, és a kis lécajtóhoz próbálta húzni:

– Menjünk, Péterkém. Most már…

De ott maradtak mind a négyen. Először úgy tettek, mintha csak úgy, cél nélkül ácsorognának. De azután hogy néhány bizonytalan hang átszűrődött az ágakon, majd visszahúzódva, alig felfogható s távolodó susogássá gyengült leplezetlenül, felvillanó reménységgel füleltek. A nesz azonban fokozatosan felerősödött, s két tisztán érthető, folyékonyan beszélő női hanggá vált.

"Erre ő azt felelte, hogy most már semmiképpen nem adja vissza. Szerinte én nem kölcsön, hanem örökbe adtam oda neki, és most már az övé, nem az enyém, és…"

"Már a rokonban sem lehet bízni. Nincs összetartás. Vissza kellene neki adni, ha kéred. Az ember már csak a szüleiben és saját…"

– Az istenit morogta Péter a teljes lemondás és keserűség hangján. Mégiscsak lealázó dolog ez… A pénz sem segítene rajtunk. Tegyük fel, hogy összehozzuk, de akkor sem engednének be egy szállodai szobába sem házasságlevél nélkül. Azzal sem, mert soha nincs hely. De a kapualjakban, melléklépcsőn, bokrok alatt, ott lehet… Azaz nem, de eltűrik, mert ugyebár, mit lehet kezdeni velünk, ha már férfinak és nőnek születtünk…

Még egy-két percig vártak, anélkül, hogy egymásra néztek volna. Azután egyszerre és szótlanul, a legyőzöttek tartásával elindultak kifelé,

az udvarra. A főiskola nagy, sárga épülete előtt lazán széthúzódtak, és úgy lépkedtek felfelé a széles lépcsőzeten, mintha nem tartoznának össze.

A tárt üvegajtó előtt mind a négyen önkéntelenül visszanéztek, mintha ugyanaz a reménység fordítaná őket arccal a kerti fáknak.

A két takarítónő a piaci árakról való beszélgetés közben éppen akkor cipelte át a matracot az udvaron, a raktárhelyiség irányába.

SZILIKÓZIS

Az öregasszony lehajolt a fahasábért, és rávetette a bakra. Meghúzta a zekéje fölött keresztülkötött gyapjúsál csomóját, és a fűrészt a fa kérgére illesztette. Fejkendője alól a fiára nézett.

– Fogjad!

Mikus a túloldalon markába szorította a fűrészt. Nekihajolt a húzásnak. Ütemesen dőltek előre-hátra. De néhány másodperc múltán a fűrész már kibillent egyensúlyi helyzetéből. Jobbra-balra ingott, ahogyan a Mikus köhögése rángatta.

– Köhögj csak! - mondta az anyja szigorúan.

Szétterpesztett lábbal állt, gumicsizmája besüppedt a sárba. Várt. A köhögés sűrűn, sötéten tolult ki, azután kis köhentések követték a rajt, ritkásan, de végeérhetetlen sorban. Az öregasszony mélyen fekvő, élénk csillogású szeme odatűzött a fia árnyékos, beesett arcára. Amikor csend lett, újra izmos markába szorította a fűrészt, állával röviden intett.

– Fogjad.

Ütemesen rángatta a szerszámot, s vele a fia sovány testét.

Mikus nemsokára megint abbahagyta a munkát.

A dombtetőről messzire látott. A szürke párával telt völgy fölött a szürke hegyek elmosódó hullámvonaláig. Fölöttük, a mozdulatlan felhők szürke végtelenségébe csíkozó huzalokon szénszállító csillék úsztak, mint lomha, leszállani is lusta varjak. Húszlépésnyire tőle Bontháék barna háza

gunnyasztott a nedvességet csepegő fák csupasz ágai alatt. Ez a ház is mélyen a talaj szintje alá süppedt, akár az övé. A fiatal Bontháné gyerekével a karján a disznóól felől éppen akkor szaladt át az udvaron. A gyerek nagyokat zökkent, mintha rugó lenne benne. Az asszony fűzős cipőjének talpa alól ívbe hajló sugarakban sár fröccsent. Amikor az előreugró, üvegezett veranda zörgő üvegű ajtaját kinyitotta, látszott, hogy két-három lépcsőn még lefelé lép, kontyos feje úgy merült el, mintha víz húzta volna a mélybe.

Mikus addig nézte, ameddig csak láthatta a rövid ujjú blúzból kivirító karját, simára fésült haját, azután ismét a csillék felé fordult. Árnyékos szeme felizzott.

– Az isten verje meg az ilyen életet… Hogy az isten… mondta rekedten.

– Már megint… Aranyra gondolsz? Nem érdemli meg az az utolsó! Elvitette a gyerekeket, a mosógépet meg a televíziót. Ha nem tépem meg, még a dunyhádat is felrakja a kocsira. Mit búsulsz egy ilyen cafatért! Az öregasszony gyűlölettel nézett arra, amerre a fia.

Mikus a csodálatos dunnamelegre gondolt, amit két test forrósága gyújt ki. Minden tagján átsajgott az Arany vaskos combjának, nagy mellének emléke. Most mással hál, egy nála fiatalabb bányásszal költözött össze. Azt még nem érte utol a szilikózis. Azt még nem utálhatta meg.

– Az az utolsó! Az az aljas! Itt tudta hagyni a beteg urát! - mondta az öregasszony, és kiköpött. Nem feleség az ilyen. Egy sóhajt se érdemel. Jobb is, hogy eltakarodott. Inkább elébb, mint később. Csak az egészségedet rongálná. Mind egyforma, mind rossz. Megfizetted a tandíjat. Megrokkantál, hát ne törődj se vele, se a többivel. Nincs már neked asszonyra szükséged.

– Hagyja! Hagyja már abba! - kiáltott rá az anyjára Mikus. Ebben a pillanatban meg tudta volna ölni ezt a széles, erős öregasszonyt, aki, mintha vastag korbáccsal vert volna végig meggörbült gerincén, hogy még görbébb legyen. Még kimondja! Kimondja! Már ez se tartja

embernek. Mert félti. Ezért mocskolja a feleségét, ezért nyomja őt bele a sárba.

Kétségbeesett éjszakai harcára gondolt. Hogy visszatartsa a szaggató köhögést. Hogy ne húzza fel a torkát elszorító sűrű váladékot, ami miatt elundorodott tőle Arany. Hogy odaráncigálja nagy, meleg testét a dunna alá, és bebizonyítsa, férfi még. De mindig ő fulladt ki elsőnek a küzdelemben. Az asszony utálattal rázta le magáról, mint valami férget. Elhúzódott, megfordult, nagy hátával s a dunna vastag, süket pajzsával elzárta előle a mellét, ágyékát, combjait.

– Fogjad! - szólt rá az öregasszony. Bal kezével a fahasábnak támaszkodott, jobbjával megmarkolta a fűrészt.

Mikus engedett a parancsoló hangnak meg az erőnek, ami szabályos időközökben vonta-tolta előre-hátra.

– Mit nézed Bonthánét? - lihegte a mozgás ütemére az öregasszony. Majd ez is otthagyja az urát, ne félj. Tíz esztendőt se adok neki. Ez se lesz hűséges, mint mink voltunk a magunk idejében. Nem ácsingózni kell az ilyenek után, hanem le kell köpni őket.

Hát ezt is látja? Ezt is kimondja? A kimondhatatlan irigységet? Megint rájött a köhögés. Amíg a lélegzetért kínlódott, gyűlölettel meredt az anyjára. Tíz év! Ha ő ezt a tíz évet újra átélhetné! Az erőnek, a biztonságnak, a férfiidőnek ezt a tíz évét! A jó munkának ezt a diadalmas szakaszát! Mert Arany, ha meg is utálta a betegsége miatt, azért, amíg jól keresett, mellette maradt. A dunnán keresztül érezhette a teste szagát, melegét. A szégyenét sem tette még nyilvánossá. Csak a nyugdíjazása után nem bírta ki vele. Hogy egész nap otthon köhögött. És ezerkétszázzal kevesebbet tett le az asztalra. Akkor már megértette az asszonyt, mert ő is gyengének, mindenkinél alábbvalónak érezte magát. Ez a nyugdíjazás, negyvennégy évesen, megolvasztotta a csontjait; s valami egyebet, fontosabbat is, a legfontosabbat belül, a lelke mélyén. Ami tartotta, emberré tette, s ami nélkül szétmállott benne minden erő.

– Ez egy se akar beteget ápolni, hűségben, fáradozásban megöregedni mondta az öregasszony. Pfi! Leköpni kell ezeket, nem ácsingózni utánuk.

– Mit jár ennyit a szája! Mit beszéli le még a gondolatáról is!

Mikus megpróbálta visszalökni az anyja indulatának fenyegető erejét, ami negyvenöt évesen újra vissza akarta szívni a gyermekkorba, a gyermeki megadásba. Leköpni a feleségét? Ott visszhangzott fülében a tulajdon rimánkodása, könyörgése, amivel Aranyba próbált kapaszkodni, hogy visszatartsa. Amíg itt volt, nem hűlt ki a lakás, nem érezte annyira a falak nyirkosságát. És nem meztelenedett le nyomorúsága a szomszédok, a barátok előtt. Most már mindenki tudja, látja a magányát, az anyja gondoskodásától még nagyobbra nőtt árvasága ordítja ki, hogy nem férfi, nem családapa, nem bányász többé hogy senki, semmi. Hogy a felesége másik emberrel él. Fiatallal. Erőssel. Egészségessel.

– Ne félj, a törvénnyel nem tud kibabrálni az az aljas. Bizonyosan neked ítélik a gyermekeket. Jövőre megkapod az új lakást a lakótelepen. Meglásd, boldogan költöznek vissza hozzád.

Most meg evvel vigasztalja. Evvel a vígasszal sebzi, hogy az új lakás visszahozza, és ott tartja mellette a gyermekeit. Igen, a remény, hogy majd megöröklik. S még inkább: hogy odaházasodnak. De ha így történne is: hogy tud majd megállani, mint apa velük szemben? Amikor tudják, miért költözött össze új emberrel az anyjuk.

A sár nehéz lépések alatt cuppant. Idős ember közeledett feléjük, a körül nem kerített udvar határán. A túlsó szomszéd. Csermák, a vájár. Ez nem fogadta el a telepen az új lakást: Nem akart a disznótartásról lemondani. Mikus szaggató irigységgel nézte. Ennek nem ártott meg a bánya. Hatvanéves. És még mindig dolgozik.

A szomszéd megállt a bak mellett.

– Munkában?

Az öregasszony nem hagyta abba a húzást. Az előrecsúszott fejkendője alól felelt:

– Kell a fa a szén mellé. Tudja. Ezért fűrészelünk. Állával a fiára bökött. Ezt bírja. Jól bírja.

– Akkor jó… dünnyögte Csermák. Mikusra sandított, és elindult a háza felé.

Mikus hátát elöntötte a verejték. Ha lenne ereje, bátorsága ráordítani az anyjára! Elverni a bak mellől! Mit bizonygatja, hogy ő megbírja ezt a nyavalyás fűrészt, mintha taknyos gyerek lenne megint! Mit olvassa a védelmével minduntalan a fejére a gyengeségét! Jobban gyűlöli a feleségénél is. Sokkal jobban. Azt nem is gyűlöli igazán. Csak azért, mert muszáj.

Hirtelen, mintha a harag nyitott volna ajtót előtte, rátört a köhögés. Rázta a fejét, a testét. Meglódultak a hegyek, a vízszintesen úszó csillék összerándultak, felugrottak a magasba, onnan lezuhantak a völgybe. A Bonthaék házára rézsútosan rádőlt ágai remegésével a fa.

– Szédülök… motyogta panaszosan. Elengedte a fűrészt, és kezével az anyja után kapott.

Az öregasszony odaugrott hozzá, karja erősen megtámasztotta a derekát.

– Ne félj, mindjárt elmúlik. Lassan lépjél. Bemegyünk. Lefektetlek.

Tehetetlenül vánszorgott előre az izmos kar szorításában. Egy ideig tartotta magát, azután nekidőlt az anyja széles, zömök vállának.

ÉLNI

Maróth maga is takarékos ember volt, de Sári százszorosan túltett rajta. Eleinte ez még tetszett is neki. az első feleségével nagy szegénységben éltek. Megbecsült hát minden fillért, minden új tányért, lábast, ami a házhoz került. Az évek során azután a ház is megújhodott. Megnőtt, megszépült kívül-belül. És eljött az ideje annak is, amikor Maróth megállapíthatta: gond nélkül élő, jómódú emberré lett. Az első házasságából született lánya tizenhét éves korában férjhez ment. Azontúl a munkájuk, a feleségéé meg az övé, kettejüket gazdagította. Termelőcsoportjuk híres, kitűnő gazdasággá fejlődött, aki dolgozott, az megszedte magát.

Mi mindent vásárolt az asszony! Bútort, perzsamintájú szőnyeget, csipkefüggönyöket, bársony meg tüll díszpárnákat, porcelán figurákat, kristályszervizeket. mosó-, csavarógépet, villanyra járó varrógépet, gyorsfőző fazekat. A szőnyegeket a két szobában vászonfutó védte.

Nem tudni, mitől, mert különösen a belsőbe alig mentek be. Csak karácsony meg húsvét táján, amikor vendégeket vártak. Marikát az urával, a vő szüleit meg a rokonokat. De Sári ilyenkor se uralkodott magán, járt a szeme, akár a sasnak, ki gyűri meg a szőnyeget, abroszt, s minden lehullott morzsát tüstént felemelt. Az első szoba küszöbén, amelyikben alusznak, műanyag lapon két pár papucs állt. Arra kellett kicserélni a cipőt, mielőtt beléptek. Maróth belátta ennek a hasznát, de nagyon unta a váltást. Mégis engedelmeskedett, mert, ha nem vette le a cipőjét, abból napokig tartó veszekedés lett.

Sári nem kiabált, pedig azt jobban tűrte volna. Csak darálta reggel, este, hogy a rend, a tisztaság az első. A cipőtalptól poros, sáros lesz a padló. Meg hogy kopik a drága szőnyeg, és pocsékba megy az ő fáradságos munkája. Az arca meg, amíg kerepelt, olyan szenvedő volt, hogy Maróth nem tudta nézni. Lehúzta hát a cipőjét; és bedugta lábát a papucsba. De ez valahogy mindig megalázta. Míg eligazította benne a lábát, a halántékán lüktetni kezdett egy kis ér. Étkezésnél, még vasárnap is, Sári levette a konyhaasztalról a szépen vasalt-keményített abroszt, és a csupasz lapjára rakta ki a tányérokat. Az ágynemű közül is a szegény idejükből valót használták, pedig a szekrény megtelt fehér-rózsaszín damaszttal.

Maróth szólt is emiatt. De megint csak hallgathatta tőle napokig, hogy neki kell mosni, vasalni, meg hogy esztelen az, aki nem kíméli a drágább holmiját.

Több mint tizenkét esztendeje éltek már együtt; s ez idő alatt sok minden furcsán a visszájára fordult: Mintha nem egymás mellett, hanem ellentétes irányban haladtak volna. Az első évek kemény takarékosságát, szerző akaratát az asszonyban még feljebb hangolta a pénz, a jómód. Őbenne meg lazább lett valami egy láthatatlan kéz sorjában lejjebb hangolta belső húrjait. Olyan érzése is volt, mintha ott benn, ahol a lelkét sejtette, kitágult volna. Ez fokozatosan következett be, alig vette észre.

Soha nem járt kocsmába, vendéglőbe. Sári sem engedte volna. Takarékosságból, hogy ne herdálja a pénzt, hiszen a munkaegységben bort is kaptak. Meg féltette is az urát. Szép ember volt, az asszonyok, a szégyentelenebbek, mindig megnézték. És éppen az ilyenek jártak a

férjükkel, barátnőikkel vendéglőbe, cukrászdába. Maróthék pincéjében ott állt a sok ital. A férfi mégis inkább társaságban ivott volna, hogy a beszélgetés adja meg a kortyok ízét. De soha nem hívhatta be a házba hajdani pajtásait, iskolatársait, akikkel most együtt dolgozott a szövetkezetben. Ezt csupán egyszer tette meg. Sári kelletlenül adta eléjük a kancsót, pogácsát. Látszott rajta, hogy szinte testi fájdalmat érez, amikor az ura teletölti a kiürült poharakat. A szobába sem engedte be őket. A vendégek előtt vitázott vele, hogy maradjanak csak a konyhában, elcseppenhet a bor, lehull a morzsa. Meg a por, a piszok, amit behordanak. Így azután rosszul indult az egész. Kedvetlenül, nyomottan beszélgettek, addig a rövid óráig, amíg a férfiakat ott tartotta nála az illem.

És mennyi ideig hallgatta utána a Sári darálását! Két liter bor fogyott el; három pecsétet löttyintettek az abroszra. A vörös folt talán örökre benne marad a drága vászonban. A konyha kövét is fel kellett súrolni utánuk.

Addig hajtogatta ezt, amíg meg nem vadította az urát. Akkor azután elhallgatott. Tudta, hogy Maróth sokat tűr, mert szereti a békét. De, ha elordítja magát, akkor vigyázni kell. Ilyenkor elfutja a vér az agyát; és nem tudja, hová üt. De a papucsot, mielőtt a szobába léptek volna, ezen az estén is felhúzatta vele.

Sári folyton bírálta az asszonyokat, akikkel együtt dolgozott. Pedig jó barátságban volt velük. De a hátuk mögött talán a féltés kényszerítette erre mindegyiknek elősorolta a hibáját. Olyat is, amit az önfegyelem vagy a ruha eltakart a távolabbi ismerősök elől. A mutatósabbra nagyon haragudott, mintha a szépség vagy a kívánatosság önként vállalt bűnük lett volna. Különösen cigány Pannát szidta. Ezzel szóba sem állt az erkölcstelen élete miatt.

Panna nem volt cigány. Olajosan fénylő barna bőre, nagy, fekete kontya és lompossága miatt ragasztották rá ezt a nevet. Már a második urát hagyta el.

Az erdőszélen lakott. Kis háza felől sokszor áradt a falu felé dalolás, hegedű, cimbalom lármája. Panna elvált nő létére nemigen hált egyedül. "Rossz nő" lett belőle. De, mintha ő lett volna az egyetlen, aki ezt nem

fogta fel. Olyan természetesen viselte a rosszaságát, olyan vidáman, szinte ártatlanul, hogy még a legcsípősebb nyelvű asszonyok sem vetették nyíltan a szemére. Inkább tréfásan célozgattak rá. Maróth eleinte igazat adott a feleségének, később már nem érdekelte a sok pletyka, szidalom, amivel Pannát illette. Maga sem értette világosan, miért, de együttérzés csírázott ki benne, mintha valamiben hasonlítanának egymáshoz. És ezzel együtt leküzdhetetlen érdeklődés, ami nem egészen a nőnek szólt, hanem valami egyébnek, amit benne és körülötte érzett.

Maróth olykor látta az induló vagy hazaérkező asszonycsapatban. Ilyenkor Panna rávillantotta fekete szemét, derűsen és hívogatón, a gyermekek nyíltságával és a sokat tapasztalt asszony ígéretével. Lehet, Sári is észrevette ezt, azért szórt rá annyi szidalmat.

De más oka is volt erre. Maróth egyre ritkábban nyúlt hozzá. Nemcsak azért, mert az évek folyamán elszáradt, kiszikkadt. Hanem, mert a nem használt ágyneműért, az örökös cipő-papucs cseréért, az ezernyi figyelmeztetésért, hogy mindent a helyére tegyen, ez volt a bosszúja. Nem szándékos elhatározás volt ez. Valahogy elment tőle a kedve. Itt, ebben a tekintetben érezte azt a furcsa érzést a legerősebben, hogy amikor gazdagodni kezdtek, ellentétes irányba indultak el. De Sári ezt nem vette észre. Akár a vak, aki elvesztette a tájékozódását, és a jó út helyett zsákutcában halad az elzáró, vastag fal felé.

Egyik vasárnap délután Sárinak be kellett mennie a városba. Beteg nagynénjét látogatta meg. Maróth kiállt a ház ajtajába. Valamire várt, bár nem tudta, mire. Kínos szomjúságot érzett. De nem az ital hiányzott. Maga sem tudta, mi ez a hiány, amit a növekvő, belső tágasság szomjaz. Mintha valami pataknak, aminek onnan kellett volna fakadnia, csak a medre lett volna meg. Ezt a medret sajgatta, égette a szárazság.

Az utca elején nemsokára feltűntek a régi barátok. ünneplőben. Sötét ruhát, fehér inget, nyakkendőt viseltek. Maróth szíve megdobbant.

– Gyertek be! No, gyertek gyorsan! Titeket vártalak! unszolta őket, amint közelebb értek. A hangja izgatottabb és sürgetőbb volt a kelleténél. Ezt pontosan érzékelte. De nem tehetett róla. A Sári hazaérkezésének veszélye és a hirtelen ötlet kockázata gyorsította meg a lélegzetét.

A három férfi vidáman engedett a kérésnek. Nevetésükben, tréfáikban enyhe csúfolódás és derűs cinkosság bujkált. Egyikük meg is kérdezte:

– Nem félsz, Mi lesz, ha hazajön a macska?

Maróth szégyellte magát, de erős maradt, nem sértődött meg. Nem az első, hanem a díszszobába ültette le a vendégeit. Ő is nevetett magán, feloldódva abban az ünnepi vidámságban, ami eláradt benne. De izgalma, ami az együttlét, az ivás, a beszéd ütemét felgyorsította, nem oszlott el. És később, amikor megpróbálta eltüntetni a mulatozás nyomát, egészen komorrá sötétült. Törölgetett, söpört; mosogatott. Nem a munka alázta meg; ezt tudta. És nem is a félelem, mert nem félt. Hanem a kényszer, amely akarata ellenére megtagadtatja vele a tettét. De el akarta hárítani az asszony egyhangú kerepelését, a napokig tartó szemrehányást, ami az el nem álló szél módjára még szárazabbá szikkasztja benne a hiányzó patak szomjas medrét. De hiába takarított. Sári, amikor belépett a belső szobába, a szeme fehérjéig elfakult. Maróth figyelmét elkerülték azok a foltok, pecsétek, amelyeket ő tüstént észrevett. Az elfogyott bor, sonka, sütemény értékét is mindjárt pénzben mérte fel.

Majdnem sírt mérgében, hogy mennyire pocsékol az ura. Éppen most, amikor azt tervezgették, hogy a telkükön új házat építenek, tiszta kőből, ezt a régit meg, amiben már szűkösen fér el az új bútor, eladják.

Maróth most nem felelt vissza. A huszadik ismétlés sem gerjesztette fel a dühét. Mélységes kedvetlenség nyűgözte le. Nem ügyelt Sárira. Nem is értette, a szavai úgy összemosódtak, mintha idegen nyelven darált volna.

Úgy egy hét múlva, estefelé, kiment a hátsó udvarba, megnézni, miért sírnak az ólban a süldők. Megpaskolta, megvakarta a deszkapalánkon ágaskodó állatok hátát, azután leült a tőkére, amin a tűzifát szokta aprítani. Maga sem tudta, miért, hiszen nem volt fáradt. Csak ült és előre nézett. Az áprilisi ég alján a szürkülő felhőgomolyok széle rézvörös fénnyel égett. Az összeérő kertekben sorjázó fák meztelen, egymásra toluló ágai bonyolult, de tiszta rajzú ábrákat írtak az alkonyatra. Maróth mindebből semmit sem látott. Nem volt szokása megnézni a tájat, amelyben élt, túlságosan is hozzátartozott, nem tudta tulajdon lététől elválasztani. És egyszerre a gondolat nélküli, lassú hullámokkal kavargó

belső csendből, aminek szinte már a súlyát is érezte, világosan kiemelkedett annak tudata, hogy negyvenhat éves. Közel jár az ötvenhez. Ebben most volt valami fenyegető. És ezzel együtt belényilallt egy új, éles sóvárgás, hogy ő is olyan teljes legyen, mint az, amit most maga körül érez. Zavarba jött, mert megsejtette, hogy ezekben a percekben valami nagyon fontos dolog történt vele. De nem tudta, hogy mi. Felkelt, odalépett az ólhoz. Még egyszer megvakarta a palánkra kapaszkodó süldők nyakát, és visszament a házba. Amikor megfogta a szoba kilincsét, visszarántotta az asszony kétségbeesett vijjogása:

– Már megint hol jár az esze! Csak megy a sáros cipőjében! Ott a papucs, de ő nem törődik vele! Hadd mocskolódjon be a drága szőnyeg! Majd kitisztítja az a jó bolond felesége!

Maróth lerúgta sárkoloncos cipőjét, és a papucsba dugta a lábát. A vér a fejébe szaladt, a halántékán lüktetni kezdett a kis ér. De nem szólt semmit, csak sötét pillantással ránézett az asszonyra. És elcsodálkozott. Olyan idegen volt, mintha először látná a féltéstől szenvedőn rángó arcát, tátogó száját és nevetségesen mozgó nyelvét.

A panasz, szemrehányás özönlő szavait megint nem értette. Az egyhangú, összefolyó kerepelés nem hatolt be a fülébe. De nemcsak az asszony lett hirtelen távoli és idegen. A ház, a szoba, a bútorzat is. Különös érzés volt, de egyszerre vendégnek érezte magát, aki véletlenül csöppent ide. Ha valaki baltával széthasítja előtte a háromezer forintos szekrényt, hát nem szól semmit, annyira nem érezte a magáénak.

Négy nappal később bement a városba. Nagyobb összeget vitt a takarékba. Sári akarta így, hogy az otthoni bankfiók tisztviselőnői ne hordják szét a hírt, mennyi a pénzük. Éppen hetivásár volt, a piactéren megjelentek a vándor árusok is, új, tarkabarka portékáikkal. Maróth, belső zsebében a pénzzel, elindult a felütött sátrak sorai közt. Lassú ődöngéssel nézelődött, valami szokatlan magányban, de ez nem volt rossz, sőt jólesett. Új érzés volt, mintha most, a harsány színek, hangok kavargásában lenne először egyedül önmagával. Hirtelen megtorpant az egyik bódé előtt. Asszonyok tolongtak az eladó körül, aki gyakorlottan dicsérte áruját, a műszálból kötött, könnyen mosható, szárítható kardigánokat. Maróth elővette tömött tárcáját. Kiválasztott egy

rózsaszínűt a lányának és egy barnát a feleségének. Élvezte a tárca kinyitásának mozdulatát, a könnyedséget, ahogyan leszámolta a százasokat. S azt is, hogy sokba kerül az ajándék. Mintha a magas ár külön az ő ajándéka lett volna önmagának. Míg a két drága, puha holmit becsomagolták, átfutott rajta annak a bizonyossága, hogy ez az ő mostani váratlan, jóleső költekezése abból a félórából következik, amit a disznóól közelében, a fatönkön ülve töltött el.

Szokatlan izgalommal ment haza. Először a rózsaszín kardigánt mutatta meg Sárinak. Az asszony arcán végigrángott a kín.

– Mindennel elláttad Icát, megkapta bőven, ami neki járt, még külön is tömöd? Hogy azt lesse, mit kap megint? Eltorzult vonásai megmutatták, hogy igazi szenvedés rágja. Eleget keresnek az urával, minek annyira kényeztetni őket? Még azt hiszik, a bőrünk alatt is pénz van.

Szeme a selyempapírra tapadt, amit az ura lassan bontogatott tovább.

– Ez meg a tiéd mondta Maróth. Úgy tett, mint aki semmit se hall. Levegőbe emelte a másik kardigánt.

– Megbomoltál? kiáltott fel az asszony. Kérdezés nélkül, csak úgy… A szekrényhez futott, kicsapta az ajtaját, a kulcsra kötött selyemrojt vadul himbálózott.

A harmadik polcról, a többi ruhanemű közül nylon zsákocskát rángatott elő. Kötött kabátot rázott ki belőle.

– Az őszön vettem, ez is műszálas, még a színük is egyezik, csak ez sötétebb. Nem ismered, mert eddig nem hordtam. Te meg mész, mint a bolond, meg se kérdezel és kidobod a pénzt. Még vissza se lehet cserélni, az a vásáros már régen összepakolt, ki tudja, hol jár, bottal ütheted a…

Arca téglavörössé vált, a hangja elfulladt, nyakerei kidagadtak. Maróth csak nézte, s akkor értette meg, hogy ő valamit remélt a drága, váratlan ajándéktól. Valami nesztelen átfordulását az ellenkező irányba.

Nem szólt semmit, csak belevágta a két lerúgott papucsát a csipkés ágypárna közepébe. A küszöbre tett műanyag lapról felkapta a sáros cipőjét, és a rekamié sarkára ülve felhúzta. Csak úgy hullott róla a piszok.

Amikor befűzte, felállt, fogta az ajándékot, rálépett, s beléakasztva a sarok vaspatkóját, olyat rántott rajta, hogy kétfelé hasadt. Sári kimeresztett szemmel bámult rá. Tudta, hogy amikor az ura megdühödik, nem lehet szólni hozzá.

Maróth az előszobában felvette a kiskabátját, és kilépett a sötétedő utcára. Gyorsan haladt, mint aki tudja, hová megy.

A falu végén, az erdőszélen, megkopogtatta cigány Panna ablakát. A függöny megrezdült, és néhány pillanattal később az asszony kinyitotta neki az utcaajtót. Meglepetés nélkül mosolygott a férfira. Barna arca olajosan fénylett az utcai lomboktól takart lámpa derengésében.

– Hát megtalálta a házamat? kérdezte, és hátrább lépett, hogy utat engedjen a férfinak.

Benn a szobában Maróth leült a díványra, és körülnézett. Nagyobb rend volt, mint Sári ócsárlása után hinni lehetett volna, de nem olyan szigorú és kemény, mint otthon. Semmi nem látszott elmozdíthatatlannak. Az egyik szék támlájáról odavetett ruha csüngött a földig.

– Itt maradhatok? Vagy vár valakit? kérdezte.

Az asszony felrántotta a vállát:

– Nekem akkor van valakim, amikor akarom. Ennyire már megokosított a tapasztalat. Magát én már régen nézegetem. Ha nem fél a feleségétől, tőlem itt maradhat. Akár reggelig is.

– Futja az időmből bőven. Félórája már nincs feleségem mondta Maróth. Otthagytam véglegesen. A többit majd elrendezi a törvény.

– Jól tette nevetett hangosan, vidám kárörömmel az asszony. Leplezetlenül és szakavatottan végignézte a férfit. Maga kedvemre való ember. De már most megmondom, hogy hosszabb ideig csakis akkor maradhat, ha megegyezik a természetünk. Amikor a második férjemnek kiadtam az útját, megfogadtam: se igavonó, se cseléd nem leszek senki mellett. Kedvem ellen többé nem teszek semmit. Szállást csak azért, mert nincs hová menni, se magának, se másnak nem adok. Énvelem csak az a férfi fekhet le, akinek a természete illik az enyémhez Máskülönben mire jó az egész?

Maróth hátradőlt a díványon. Két keresztbe vetett lábát bokában a támlának támasztotta. Attól, amit az asszony mondott, nemcsak benne, hanem körülötte is tágas lett minden. Akár valami bőre hagyott ruha, amiben kényelmesen, kedve szerint nyújtózkodhat.

Panna megint végigmérte, ránevetett, azután megfordult, és eltűnt az ajtó mögött. A konyhából dúdolás és edényzörgés hallatszott be.

Maróth a tarkója alá kulcsolta a két kezét. Nagy nyugalom ereszkedett rá. Úgy érezte: valami nagyon fontos dolgot véglegesen elrendezett önmagával. Nem gondolt semmire, csak engedte, hogy ez az érzés végigfolyjon rajta. S ez olyan jó volt, hogy fektében elmosolyodott.

HITSÉG

Három napja járta Marci a várost. Már nem érezte a lábát, de nem talált kiadó ágyat. Szoba lett volna felesbe másvalakivel, de drágállta nagyon. Biri a lelkére kötötte, minél olcsóbb legyen a szállás. Most csinálják a ház alapját, hol vannak még a falak? Minden fillérnek megvan a helye. Addig se ruha, se cipő, de még pohár sör, cigaretta se, amíg tető alatt, vakolva-meszelve nem áll a ház. Pestre is azért jött, hogy többet keressen. Hideg ételt hazulról hoz, vasárnap, ünnepnapokon ehet otthon meleget. Akárhogy-akármint, kétezer-ötszázat, de legalább kétezret tisztán haza kell vinni. Ha házat akarnak, saját házat, meg kell azt koplalni, nem megy másképpen. Márpedig semmit nem akarnak ennél jobban. A gyerek is csak a ház után jöhet.

De, mintha meg lenne babonázva. Ahová megy a trafikkirakatban, járdaszéli fákon olvasott hirdetések nyomán, mindenütt azzal fogadják: már kiadtuk! Mintha valaki, egy erős ellensége előtte járna, és kárörömmel befeküdne az ágyba, mielőtt ő odaér a cédulán olvasott címre. Már nagyon odavolt. Reggeltől délutánig darura kötni a nehéz vaskoloncokat, onnan a másik munkahelyre, a rakodáshoz, azután meg a szalonnás-kenyeres ebéd után járni az utcákat… A földije már nagyon unja, hogy nála alszik, és ott tartja a holmiját. Hatan alszanak egy helyiségben, az ő lába, ahogy a földön fekszik, a családi ágyak között, a nyitott ajtón kinyúlik a konyhába, ahol az öregek díványa van. El kell neki már jönni onnan.

Megnézte az utolsó pesterzsébeti címet is, amit hajnalban felkörmölt a noteszlapra. Ott se volt szerencséje.

Káromkodott egy csúnyát, pedig ez nem volt szokása, és ment tovább, kétségbeesett konoksággal. Neki ma ágyat kell találni! Nem húzhatja tovább a földinél.

Már a peremváros szélén járt, amikor a félsötétben egy alacsony kis ház ablakában papiros fehérsége szúrta meg a szemét. Odahajolt az ablak kis négyszögéhez: "Tiszta, rendes férfi részére ágy kiadó." A szíve megdobbant, pedig érezte, tudta, hogy ezt fogja olvasni.

Nem is lehetett másképpen, ennek most, hogy az ereje végére ért, így kellett történni.

Bezörgetett. Nemsokára kényelmesen lassú lépések koppantak. Széles testű nő lépett ki a küszöbre. Az arca horpadásaiba feketén hullott bele az esti árnyék. Rövidre vágott haja szőkén fénylett. Vastag vállával az ajtófélfának dőlt. Szemében erős figyelem csillogott, s valami mohóság is, mintha éhes lenne, s erre kellene most is gondolnia.

– A személyi igazolványát kérem! mondta szigorúan, miután Marci elmotyogta mondókáját. Nem fogadok be akárkit. Csak olyat, aki dolgozik és van családi otthona. Szemközt az a nagy épület a rendőrőrs, ezt se kell elfelejteni.

Előrement a kis tornácon. Csípője súlyosan járt le-fel, " mint valami kétoldalt megterhelt mérleg.

Odabenn huszonötös villanylámpa égett. A szoba alig lehetett négyszer négy méter. Konyha nem volt, a ház ebből az egyetlen helyiségből állott. A sárgás homályban Marci régimódi deszkaágyat látott, mellette a földön pedig matracot párnával, takaróval.

– Hát ez lenne a magáé, ez itt a földön mondta az asszony. Kinyújtotta vastag, puha karját, s a hangjába hízelgés vegyült, míg a matracot mutatta. Jól el van ez készítve. Egy éjszakára tizenkét forint. Megéri, nem sokadmagával szűkösködik. És még olcsóbb is lehet

...

Marci tüstént belekapaszkodott az utolsó mondatba.

Vadul alkudni kezdett. De az asszony nem engedett. Felhozta, hogy neki mosni, vasalni, takarítani kell az ágyrajáró után.

Bolond ez? gondolta magában Marci. Elébb biztat, azután meg megmakacsolja magát.

Fél tizenegyre már az Akác utcában volt minden holmija. Mint a tuskó, úgy dőlt le a matracra. Először puhának, rugalmasnak tetszett, de néhány perccel később már átütött rajta a padló keménysége. Nyomta az oldalát, hátát, hiába próbálgatta így is, úgy is. Mégsem mérgelődött. Az volt a fontos, hogy a reméltnél olcsóbban talált helyet. Legalább száz forinttal. Abban huszonöt tégla van. Meg hogy kinyúlhat teljes hosszúságában és szétvetheti a két karját. Egy ideig hallotta a faágy nyikorgását, ahogyan sírt az asszony nagy teste alatt azután ez is meg a huszonöt tégla képe is beleveszett a semmibe.

Nem tudta, mennyi ideje alhatott el. A jó, tömött süketségen, mint fűrész fogsora a fán, áthatolt egy konokul megismétlődő kérdés :

– Alszik? Nem nyomja a padló? Jó a helye?

– Hagyjon… morogta Marci. Mit macerál? Olyan, amilyennek megvetette. Hagyjon aludni.

– Itt az ágyban jobb lenne biztosan mondta az asszony. Kihajolt, a párna szélén túlra, szeme átcsillant a sötétségen. Itt kényelmesebb. Ha feljön, elengedek öt forintot.

– Mit mondott? kérdezte Marci. Egyszeriben elszállt az álma. Éber lett, mint amikor az árurakodásnál az alkalmi munka órabére felett alkudozott.

– Azt mondtam, ha feljön hozzám, mára öt forintot elengedek.

Marci feje még tisztább lett. Világosan harangozott benne a szó. Öt forint. Az két tégla. Vagy egy kiló mész. Nem semmiség.

Felhúzódott. Öklével megdörzsölte a szemét. Két karját a levegőbe lökte, hogy megmozgassa a csontjait, mint munka előtt.

– De engem nem csaphat be, hallja! A hangja tele volt gyanakvással. Azt nem vinné el szárazon. Meg azután, maga figyelmeztetett rá, a rendőrök is itt vannak szemközt!

– Gyere már, ne beszélj annyit szólt rá az asszony. sürgetőn beszélt, meg úgy, mint aki nehezen szedi a lélegzetet.

Marci forró és puha húsok présébe zuhant. Nem tudta, hogy ilyen is van a világon. Hogy egy asszony mindjárt úgy kezdi, mintha a közepében lenne az ilyesfajta játéknak.

Alig várta, hogy a matracra visszajusson. Olyan összetörtnek érezte magát, alig tudott elaludni. Csak a két tégla vigasztalta.

Másnap újra kezdődött az egész. Alig aludt el, az asszony megint felköltötte. Most már több bizalma volt hozzá, mert lefekvés előtt szó nélkül elfogadta a hét forintot a tizenkettő helyett. Utálta nagyon az asszony öregségét, a sok húsát meg a nagy meleget. De vétek lett volna elvetni az öt forintot. A két téglát. Vagy a kiló meszet.

Úgy nyolc-tíz nap múlva már látta, hogy biztosan számíthat az asszonyra. Mert mindennap felhívta az ágyába. Maga se értette, hogy tudott a gyári, nehéz műszak meg a délutáni pótmunka után helytállni. De a nagy lihegés meg forróság őt is megmozgatta. És mindezen túl: tudta, hogy meg kell szolgálni az öt forintot hát megszolgálta.

Hathét múltán két napra hazautazott. Hozzákezdtek Birivel a falrakáshoz. Úgy számították, hogy őszre, ha minden jól megy, felhúzzák mind a négyet. De vajon összejön-e a hozzávaló? Minden drágább a tervezettnél, többe kerül, mint ahogy azt előre kiszámították. A tégla, a fuvar, a homok, a mész. Még az a jó, hogy az ágybérlet nem olyan drága Vagyis méregdrága, de a vártnál azért kevesebb. Irigyelték a szomszédot, aki végszerelő volt Pesten, valamelyik nagyüzemben. Az egymaga kétszerannyit keresett, mint ők. Előbb készül el a háza, mint az övéké, pedig még felesége sincs.

– Jaj, csak meglegyen a pénz! Hogy jövő őszre befejezhessük! hajtogatta Biri.

Odafenn Pesten Marci sokszor gondolt a felesége búcsúszavaira:

– Jaj, te! Meg ne keseríts! El ne forgassa a fejedet, el ne szedje a pénzedet valami kitanult, pesti nő! Azt mondják, annyi van ott az ilyenből, mint a nyű! Kibírjad azt az egy-másfél esztendőt, mire hazajöhetsz, az itthoni munkára!

Méghogy el ne forgassák a fejét! Marci búsan, kedvetlenül rágódott a felesége intelmein. Vége már annak, hogy az ilyesféle kilengés lehetséges legyen. Mert amikor Pestre jött dolgozni igaz, halványan, homályosan ott motoszkált benne a szándék, hogy egyszer kipróbálja, milyen is egy igazi pesti nő. De most, hogy ez az átkozott, festett hajú, kövér asszony mindennap akarja őt, nincs ehhez se ideje, se kedve. Biri nyugodt lehet. Ha asszonyt még nem csaltak meg, hát őt nem.

Ősz felé, egy este, hogy az engedélyezett előpihenésből felriadt, Marci megkérdezte az asszonyt:

– Hallja, maga hova jár dolgozni?

– Takarítok. Jó helyeim vannak, mert ügyes és megbízható vagyok. Te is tudod, téged se csaplak be. De mit húzod az időt? Gyere fel az ágyba. Igyekezz.

– Várjon már egy kicsit mondta Marci. Közben forgott az esze, azt számolta, hogy ha csak három rendes helye van ennek a vén szatyornak, akkor is többet keres, mint ő. És mennyivel könnyebben! Az ágy felé fordult, de nem ült fel.

– Magának mindennap kell a férfi?

– Kell. Belebetegszek, ha nincs. Három uram volt törvényes, de mindegyik gyenge volt hozzám, hogy az Isten verje meg őket. Jössz már? Mit húzod az időt?

– Nem megyek mondta Marci. Csak úgy, ha nyolc forintot enged el.

Az asszony alatt nagyot nyekkent az ágy.

– Mi az? Megbomoltál? Napi négy forintért akarsz ágybérletet?

– Akkor keressen mást. Másik férfit. Bizonyosan tucatjával akad albérlő, aki megfelel magának.

Egy félórát alkudoztak. Akkor az asszony beadta a derekát. Marci felcihelődött, és odafeküdt mellé.

Negyedóra múltán, amikor végignyújtózott a matracon, nem aludt el mindjárt. Valamennyi csontja sajgott, de azért jólesően járta át az elégedettség. Százhúsz forintra szorította le a pesti albérlet árát. Ennél nagyobb csuda már nem eshet meg vele. Hogy örül majd Biri, hogy a vénasszony ilyen engedékeny. Megszerette őtet, mert csendes, nem italos, rendben tartja a holmiját ez elég magyarázat. A mindenségit! Kilencven forint, az harminc tégla. Vagy harminc kiló mész. Vagy sóder. Legalább hat hónappal elébb mehet haza. De most már nem szorítja lejjebb az ágy bérét. Az nem lenne becsületes dolog. Jár valami az asszonynak is, elvégre mos, vasal, takarít rá, olykor még meleget is főz neki. Ha minden este rá is szorítja arra a bizonyos dologra, azért az nem a világ csudája, nem taksálhatja árán felül.

Az öröm sokáig nem hagyta elaludni. Pedig még mindig fájt a csontja, a fáradtság éles kis villámai cikáztak benne. Nagy dolog a saját ház, igaz, meg is kell dolgozni érte. Ha meggondolja, mennyi munkája, mennyi ereje lesz benne, mire felépül. Senki el nem hinné. Még ő maga se.

Félálomban még eszébe jutott, hogy azt az ismerkedést egy itteni nővel nem gondolta ő komolyan. Hiszen szereti ő Birit, semmi értelme, hogy megcsalja. És már nem sokáig lesz idegenben. A vártnál hat egész hónappal, de hárommal biztosan hamarább mehet haza.

A TANYA KÖDBEN

Bálint, mint mindig iskolából jövet megéhezett a három kilométeres gyaloglás után. Mégis kedvetlenül kanalazta az ebédet. Anyját figyelte, aki némán, elmerülten evett. A sövénykerítéssel körülvett udvaron káráltak a tyúkok, az ólban fel-felröffentek a süldők. Az apró, négyszögletes ablakon át a tanya láthatáráig terjedő, barna földjét látta az áttetsző köd fátyolán keresztül. Valahol messze traktorok forgatták a rögöket. Hangjuk, mint vattába tekert dobütő, gyors ritmusban, tompán pufogtatta a levegőt. A szomszédos ház felől lárma közeledett. Gyerekek raja hajszolt egy loholva menekülő kutyát. Kiabálásuk, nevetésük íve az

ablakhoz csapódott, ott a rohanó lábakkal együtt megfordult, elkanyarodott, belemosódott a távolságba. A nagyobbacskák Bálinttal együtt talpaltak haza a nagyközségből. A háti meg kézitáskáikat, amelyekben a könyveken, vonalzón, tollakon, színes krétákon kívül még mindenféle játékot is hurcoltak, még nem tették le. Zörgésük rezgő, szaggatott vonalként húzta alá a vékonyabb-vastagabb rikkantásokat.

– Adjak még? kérdezte Csorbáné. A maga kiürült tányérjával odalépett a fekete vastűzhelyhez, és újra teleszedte.

– Nem kell morogta Bálint.

Kanalát belemerítette a sűrű paprikás lébe, és megkoccantotta a tányér fenekén.

– Pénzt adjon mondta elszántan.

Az asszony nem emelte fel a fejét. Barna kendőjének előrehúzott, merev csőre eltakarta lehajló homlokát. Csak az orra, csontos álla látszott, s a szigorúság, ami megfeszítette orra, szája, álla körül a vésett ráncokat. Kanalat tartó keze egy pillanatra megmerevedett.

– Fogd be a szád szólalt meg azután rendreutasítón. Megmondtam, pénz nincs.

Bálint alulról felfelé nézett rá, ahogy szemközt vele kanalazta az ételt. A kéz szabályos ingajárása, a rágás, nyelés, valami konok, összefüggő, ellenséges mozgássá, elzáró ráccsá állt össze. Hangosabban, szinte kiabálva ismételte meg, hogy áttörjön rajta:

– Nekem kell a pénz. Ha nem adja, elmaradok.

Az asszony kihörpölte a kanálból a maradék paprikás levet, egymásba zökkentette az üres tányérokat, tetejükbe csapta az evőeszközöket, s a kis tornyot a két kifeszített keze között odavitte a tűzhelyen gőzölgő zománcos tálhoz, s óvatosan az aljára engedte. Ez a mozgás és zaj megvastagította az elzáró rácsot.

– Mitől maradsz el? kérdezte hosszú, feszült szünet után érdeklődés nélkül, mégis keményen.

A fiú ellenségesen nézte a hátát, kiálló lapockáit, amelyek háromszögű ábrát nyomtak az ujjatlan, barna báránybut mellényre.

– Tudja azt maga jól. A többiektől.

– Aki igyekvő, azt nem hagyják le. Igyekezz. Tanulj.

A fiú elsápadt. Homlokán a kamaszpattanások apró máglyái pirosan lángoltak.

– Nem látja, hogy tanulok? Még haragszik is érte, hogy sokáig égetem a lámpát. De a többinek megveszik mind a kötelező olvasmányt. Hogy írjak dolgozatot, ha nekem nincs meg. Ha nincsen meg!

Az asszony megfordult. Árkos szeméből feketén csapott ki az indulat:

– Fene azt a gimnáziumot! Mindig csak pénz kérnek, pénzt zsarolnak. Vettem én tavaly szeptemberben meg tavalyelőtt annyi könyvet, hogy abból az egész világot meg lehet tanulni. Most meg újra csak azt hallom, könyvet, könyvet! Mi vagyok én? Fejős tehén? Ha azt akarják, hogy irkálj róla, adják ők! Vegyék ők!

– Ez kötelező olvasmány, nem érti? mondta elfúló hangon, rekedten a fiú. Nem az iskola adja. Ha nincs meg a könyvtárban, vagy kevés van belőle, a szülőnek kell megvenni.

– De könnyen mondod! A szülőnek! Apád-anyád folytonosan dolgozik, robotol, te meg csak hajtod a magadét, hogy kell a harminc forint! Kell a harminc forint? Adják ők! Vegyék ők!

– Maga is könnyen beszél! Mert nem érti! kiabált vissza a gimnazista. A füle is kigyulladt, s mint két piros, áttetsző kis szárny emelte feljebb kétoldalt az arca sápadtságát. Mert nem érti!

– Mit szájalsz? Mit nem értek én? kérdezte indulatosan az asszony, és összerántotta görbe vonalú, színtelen szemöldökét. Bálint felé fordult, de nem hagyta abba most sem az edények zörgetését. A mosogatórongy, mint síkos hal ugrott újra meg újra a zsíros víz színére a gyors, gyakorlott kéz mozgása nyomán.

– Azt nem érti, hogy lemaradok. Pedig én éppen úgy meg tudnám írni a dolgozatot, mint az első tanuló. Éppen úgy! De, ha nincs könyvem, azt

hiszik majd, hogy butaságból nem tudtam, mert, hogy én tanyasi vagyok, és nincs hozzá… Megint elfulladt, az erek kidagadtak vékony nyakán.

– Akkor adják ők a könyvet vágott közbe az asszony konokul. Vettem eleget tavaly szeptemberben, többre nem dobom ki a pénzt. Megvettem az egész évre való könyvet, ahogy előírták. Azokban mindennek benne kell lenni. Ha meg nincs, akkor adja a gimnázium, ami még hiányzik. Drága a pénz, nem arra való, hogy a könyvüzletbe hordjuk.

– Hát nem érti, hogy én nem akarok elmaradni a többitől? A falubeliektől? Azoknak megveszik, azoknak nem kell…

A gimnazista már rikácsolt, a szája széle reszketett.

– Ezek a könyvek értékesek, ha összegyűlnek, ezekből lesz a házikönyvtár!

– Házikönyvtáááár! Az asszony magasba húzta a szó végét a csodálkozás sodronyán. Mi az isten! Papirost olcsóbban is vehetek.

– Nem adja a harminc forintot? kérdezte kis szünet után a fiú.

– Nem mondta az asszony. Nem arra keresünk.

– De apámnak minden héten kérés nélkül megveszi a bort.

– Az kell. A férfinak, aki megdolgozza a magáét, kijár az ital. Annak megvan a haszna.

– A könyvnek nem? Csakis abból írhatom meg a dolgozatot.

– Van elég könyved. Írj azokból. Ott az iskolában azt hiszik, hogy a bőrünk alatt is pénz van. Ma ezt vetetnek, holnap azt. Ki hallott még ilyet! Harminc forintot kidobni, csak azért, hogy két oldalt írj az irkába!

A fiú a szobaajtóhoz ugrott, kicsapta, és a falra mutatott.

– De ezért nem sajnálta a százast! Ezért nem!

A két ágy és a sublód fölött, közrefogva a Krisztust és Szűz Máriát ábrázoló olajnyomatot, hat üvegtábla függött. Kivágott minta segítségével virító színekben egy ügyes kéz Kukorica János és Iluska történetét pingálta rájuk. Az asszony a küszöbre lépett. Tekintete, míg bejárta a hat képet, ellágyult, sovány arca megvilágosodott.

– Már hogy sajnáltam volna! Illik az új bútorhoz. Meg azután ez szép! Szép Ha Jucikánk megnő és férjhez megy, neki adom. Már most kunyerálja.

Bálint gyűlölettel meredt az anyjára.

– Leütöm! Mindet leverem! Egy se maradjon meg!

Az asszony a küszöbről visszalökdöste a fiút a konyhába, mérgében nagyokat csapott rá.

– Azt adja meg az Isten! Hogy száz forintot pocsékká tegyél! Tudod, hogy hadakoztak ezekért a vásáron az asszonyok? Te meg nekimennél! Hát ezt tanulod a gimnáziumban? A prédálást? Az engedetlenséget? Most már egy szavadat sem halljam. Fogd be a szád.

A gimnazista az apró ablakhoz állt. Halántéka lüktetett, szívébe belemart a falubeli fiúkkal folytatott verseny biztos kudarcának keserve. Kifelé nézett, de nem látott semmit. A messzi látóhatárt szürke gomolygás takarta el. És az ablak elé is köd szakadt, sűrű, nehezen oszló köd.

A BIZONYÍTVÁNY

Szegedi Julcsi minél idősebb lett, annál kevesebbet tanult. A nyolcadik általánosban már ahhoz az erőfeszítéshez sem volt kedve, ami jórészt meddő maradt ugyan, de mégis elnézően irgalmassá tette tanítónőit. Minthogy a legnagyobbak közé tartozott, az utolsó padban jelölték ki a helyét. Erős, gömbölyű térdeit széttárva ült a szomszédja mellett. Elöl gombolódó iskolai köténye alól kibukkant a vaskos combokra felcsúszott szűk szoknya és a pattanásig feszült harisnya szára. Sohasem ült egyenesen. Állát a padon végigfektetett alsó karjaira támasztotta, s úgy nézett ki az összeérő könyökök és egymás felé hajló fejek közül. Sima szálú, sötétszőke haja széles vállára hullott. Keskeny barna csíkok voltak benne, s barna volt szemöldöke és szempillája is, amely alól a frissen lemosott és puha ruhával sokáig dörzsölt porcelán tisztaságával csillantak elő a kicsiny, világoskék szemek.

Ha éppen figyelt, Julcsi aggodalmasan összeráncolta alacsony homlokát és telt ajkait. Roppant gond látszott rajta, mintha a tanítónő

vagy a felelő osztálytárs szava módszeresen erős, mégis eredménytelen ütésekkel valami falat kongatna a fejében, ami nemcsak, hogy nem omlik le, de meg se rendül. Ha pedig feladta a küzdelmet, akkor sehová se néző pillantásából és csukott ajkainak mosolyából tiszta és örvendező boldogság sugárzott. Ez a boldogság láthatóan nem egy gondolatból vagy valamiféle kellemes és örvendetes esemény emlékéből fakadt. Hanem a lelkét és testét eltöltő mély és nyugodt elégedettségből, mintha szüntelenül a teljes jóllakottság és elteltség állapotában élne.

Amikor felelésre szólították, nehezen, de izgalom nélkül cihelődött fel, a biztos kudarc higgadtságával s a teljes tudatlanság komoly méltóságával, ami éppen úgy megteremtette közte és a tanítónő között a hangtalan együttérzést és bizalmasságot, akár a jó tanulók fürge és okos készsége. A kérdésekre rendszerint egy többször elismételt és a közepén abbahagyott mondattal válaszolt.

Rövid hallgatás után elmosolyodott, és lassan, de szégyenkezés nélkül vonogatni kezdte széles vállait, mintha olyasmi felől faggatnák, amihez neki nem lehet köze. Szilárdan állt kissé szétvetett lábain, tátogóra taposott, alacsony sarkú cipőjében. Vaskos, kemény húsú alakja, amelyen már most meglátszott, hogy néhány év múlva elhízik és elnehezedik, pattanóan feszessé tette a sötétkék iskolai köpenyt. Nagy arca a gyermeki pogácsa-pufókság és az alacsony homlok ellenére is szép volt. Nemcsak a brutálisan duzzadó egészség tette azzá, hanem az az öntudatlanságában szinte ősi erejű nőiesség is, ami az egész lényéből sugárzott.

– Ülj le… legyintett lemondóan a tanítónő néhány percnyi türelmes faggatózás és várakozás után. Julcsi engedelmesen elsüllyedt a többiek mögött, éppen olyan lassan és kényelmesen, ahogyan felkelt. S elégedetten is, mintha pontosan úgy történt volna minden, amint kellett s amint kívánta. Kerek állát ökleire támasztotta, és újra eláradt rajta a belső elégedettség mosolya.

Julcsi szelíd volt és barátságos, de különösebben mégsem kötődött senkihez. Meglepő módon nem nehéz felfogása, lomhasága akadályozta meg a szertelenkedő heccekben, a játékos, lármás civódásban és kitervelt csínyekben, hanem az a fölény, ami őt, a legrosszabb tanulót, a többi tizennégy éves fölé emelte. Keveset beszélt, önmagáról nem mondott

semmit. Hallgatása mögött mégis érezni lehetett egy megnevezhetetlen, mégis kész tudást, ami figyelő érdeklődést s tisztelethez hasonló kíváncsiságot ébresztett. Ezért sohasem csúfolták ki, legfeljebb jóakaratúan tréfálkoztak vele és súgtak is neki, hogy pár szót mégiscsak kinyöghessen, ha felszólítják.

Szilágyi Ágnes, a legjobb tanuló, úttörő kötelességének érezte, hogy segítsen Julcsinak. Amikor szülei megtudták, hogy a vaskos, pirospozsgás, meglepően fejlett kislány szülei segédmunkások, arra kérték, hogy mindig ő jöjjön el Ágneshez. Feltételezték, hogy Szegedieknél nincs olyan szoba, ahol zavartalanul tanulhatnának. Julcsi néhányszor be is csengetett az ápolt, központi fűtéses lakásba. A fekete hajú, gyermekien komoly s felnőttesen kötelességtudó Ágnes szenvedélyes igyekezettel magyarázta neki a számtant, a földrajzot, a nyelvtant. Julcsi összeráncolt homlokkal figyelte a folyékony és megfoghatatlan szöveget. Nemsokára már csak a hangot hallotta. Fél könyökre dőlve nézte Ágnes szájának mozgását, elégedetten és sugárzón mosolygott, és váratlanul félbeszakítva a magyarázatot, vastag kis kezével megsimogatta osztálytársának a zárt pulóverre kihajló galléرját:

– Milyen szép a blúzod…

– Érted már a példát? kérdezte Ágnes rendíthetetlenül és fontoskodó pedagógusszigorral.

– Neem… felelt Julcsi nyugodt hangon és barátságosan, mintha valami örvendetes hírt közölne.

A negyedik lecke után szó nélkül elmaradt. Nemsokára azután Ágnes többször látta a budai szűk utcákon egy vállas fiúval, akinek félrecsapott sapkája alól fekete hajfürtök bodorodtak ki. Nem is az lepte meg, hogy udvarlója van, hiszen sok nyolcadikos lányt már gimnazisták lestek az iskola sarka mögött. De ahogy egymásba karoltak és együtt léptek, abban szokatlan biztonság volt, nem látszott rajtuk sem félszeg ügyetlenség, sem félelem. A túloldalon a zongorakottáival hazafelé igyekvő Ágnest észre sem vették, mintha egy más világ légköre burkolná be őket.

Julcsi az új esztendő első napjaiban nem jött be az iskolába. Egy héttel később megjelent az épületben az édesanyja, egy széles testű,

foghíjas, piros arcú asszony, és az igazgatói szobát kereste. Tájékozatlanul le-fel járt a lépcsőkön, közben összetalálkozott az udvarra rohanó nyolcadikosokkal is, akik útbaigazították. Sebes, lihegő beszédéből, pillantásából, s még a fejkendőjére tapadt, könnycseppként villódzó olvadt hópelyhekből is izgalom áradt. A leskelődők szerint a szünet végén sem hagyta el az igazgatói szobát, ahonnan időnként heves sírás hallatszott ki.

Két nappal később Julcsi ismét elfoglalta helyét az utolsó padban. A kérdezősködésre azt felelte, hogy betegsége miatt hiányzott. Pufók arcán azonban nem sápadt meg a pirosság, az iskolai kötény is éppen úgy feszült széles, húsos testén, mint eddig. Ha az iránt érdeklődtek, hogy mi volt a baja, csak mosolygott csukott ajkaival és porcelánfényes, világoskék szemével. Ágnes ezután sokáig nem látta a széles vállú fekete fiúval. De kora tavasszal ismét megpillantotta őket. Éppen olyan bizalmasan karoltak egymásba s éppen olyan biztonsággal léptek egy ütemre, akár azelőtt, mintha senkitől sem tartanának, és rajtuk kívül nem is létezne senki más ezen a világon.

Egy napon elmaradt az osztályfőnöki óra, s a lányok kis csoportokba bújtak össze. Öten vagy hatan a fiúkról kezdtek beszélni, s néhány perccel később már felajzottan, egymást félbeszakítva arról suttogtak, hogy a férfiak és nők, miért fekszenek le, ha szeretik egymást, és mi történik köztük az ágyban. Hamarosan megfelejtkeztek minden óvatosságról. Olyan buzgalommal és izgatott igyekezettel hurrogták le egymást, mintha lecke felmondásról lenne szó, s a jó tanulók fitogtatni és bizonyítani akarnák tudásukat a gyengébbekkel szemben. Egyik-másik lány meg sem szólalt, csak nevetgélt, vagy az egymáshoz szorult vállak közé furakodott, és szomjas, szégyenkező, mégis mohón figyelő pillantással a beszélők arcára tapadt. Mindegyikük tudott valamit, valami fontosat és megcáfolhatatlant, de a tudásnak ezekből a mozaikdarabjaiból érezhetően mégsem a hiteles és egész igazság állt össze, hanem valami bizonytalan és kétes zagyvaság.

– Nahát, kiáltott fel egyikük -, az embereknél is úgy megy az a bizonyos dolog, mint az állatvilágban. Hirtelen elkacagta magát. Juj, én sohase megyek férjhez!

– Biológiai szempontból persze semmi különbség nincs, hiszen tanultuk torkolta le magabiztosan és szigorúan egy fekete lány. Odaszólt a távolabb ülő és a leckét ismétlő Ágneshez. Neked mi a véleményed, Szilágyi?

– Engem hagyjatok ki ebből mondta Ágnes. Komoly, sovány arcát, magas homlokát elfutotta a pirosság a simára fésült, sötét haj alatt. Voltaképpen érdekelte a vita, de valami belső szégyenkezés és védekező riadtság eltiltotta attól, hogy szándékosan és határozottan odafigyeljen. Ismét a könyvére hajolt, és fokozott elmerültséggel olvasott tovább, hogy elhárítsa a lármából érthetően és világosan kiütköző szavakat.

Az izgatott érvelés tovább folyt. Kuncogás, haragos bizonykodás és fojtott, bugyborékoló nevetés kísérte.

– Tik csak beszéltek összevissza! szólalt meg váratlanul Julcsi. A fejek egyszerre feléje fordultak. Pedig nem úgy megy az a szerelem, ahogy mondjátok, hanem másképpen.

– Hát hogy megy? kérdezték egyszerre többen is a hirtelen támadt csendben.

– Valahogy úgy, ahogy mondtátok, de azért mégse! Másképpen ! felelt Julcsi. Nagy, erős testéből, mosolyából nyugodt és biztos elégedettség sugárzott.

– Ember! Beszélj! Ne feszíts kínpadra bennünket! hogy megy szerinted a szerelem? kiáltott fel tréfás kétségbeeséssel Vető Anka, akinek humorérzékét az egész osztály méltányolta és elismerte.

– Másképpen! mondta Julcsi harmadszor is. Változatlanul mosolygott, és felhúzta széles vállát, éppen úgy, mint amikor a tanítónők próbáltak a feltett kérdésre világos választ kapni tőle. De különös módon ez a vállvonogatás és csökönyös, megtörhetetlen hallgatás most nem a tompa tudatlanságot bizonyította. Éppen ellenkezőleg, egy teljesen pontos, hiteles tájékozottság jelenlétét sejtette meg.

Néhány hónappal később, áprilisban, általános orvosi vizsgálaton esett keresztül az osztály. Amikor Julcsi meztelen felsőtesttel a műszerektől csillogó kis asztalka elé lépett, az orvosnő meghökkenve

nézett rá. Nemcsak a hátát és szíve táját kopogtatta meg, de megtapogatta a gyomra alatt kissé felemelkedő hasát és kerek, duzzadt mellét is.

– Nézd csak, milyen furcsa állású ez a Szegedi, hogy kitolja a pocakját, mintha reggelire egy egész csirkét nyelt volna le súgta Vető Anka Ágnesnek. A mellük elé emelt kombinéval lökdösődve és kuncogva várták, hogy rájuk kerüljön a sor.

– Hány éves vagy? kérdezte az orvosnő.

– Januárban múltam tizennégy felelt Julcsi készséges mosollyal, barátságosan.

– Jól van, most menj haza, és holnap keress fel az édesanyáddal együtt, mert beszélni szeretnék vele mondta az orvosnő.

A vizsgálat után Julcsi nem jött többé az iskolába.

Nemsokára már mindenki tudta, hogy férjhez ment, egy tizenkilenc éves segédmunkáshoz. A hír nagy izgalmat keltett az osztályban, annál is inkább, mert a jólértesültek szerint Julcsinak "férjhez kellett mennie". Ez azt jelentette, hogy már jóval az esküvő előtt átlépett azon a korláton, amely mögött ott érezték mindazt, ami nyugtalanította képzeletüket. Amikor az utolsó padban megürült helyre néztek, különös, nevetésre ingerlő zavar támadt bennük. Ha nem is vallották be, de felnőttségük érzete lejjebb süllyedt. Most, hogy Juli igazán részesévé vált a titoknak, a képzelet fakónak, erőtlennek és hamisnak tetszett a valósághoz mérve, ami a rengeteg adat és megbeszélés ellenére, most, hogy egyikük már legkisebb részletéig ténylegesen birtokolta előttük teljes homályba borult.

A júniusi záróünnepély előtt az osztályfőnöknő behívatta Szilágyi Ágnest és Vető Ankát, s egy kis könyvecskét nyújtott át nekik.

– Ez Szegedi Julianna bizonyítványa. Vigyétek el, és adjátok át az édesanyjának vagy neki, ha a szüleinél lakik. Igaz, hogy két hónappal ezelőtt kimaradt, de az iskola segíteni akarja, és ezért őt is végzettnek minősíti. A munkavállalásnál sokat jelent az, hogy megvan a nyolc általánosa.

A lányok utasítás szerint vasárnap délelőtt indultak útnak. Anka felajzottan ugrált és lökdösődött, Ágnes szokása szerint vidáman, de tartózkodón nevetgélt.

– Jaj, hogy fogad majd bennünket a nagyságos asszony! Lehet, hogy éppen főz az urának, kötény van előtte és kóstolgatja az ételt. Vagy talán mossa az ingeket s a gatyákat! mondta hangosan, csaknem kiabálva Anka. Te… az is lehet, hogy éppen csókolóznak? Oldalba könyökölte Ágnest, tenyerét az orrára tette, a nevető hang fojtottan bugyborékolt ki alóla. Az ura azt kérdezi tőle: szeretsz? Julcsi meg fakanállal a kezében azt feleli: imádlak. És közben odakozmásodik az étel.

– Hallgass már, hallgass… csitította a komolyabb lány, de ő is nevetett.

Amikor megálltak az alacsony, lesüppedt, egyemeletes ház előtt, amelynek földszinti ablakai alig emelkedtek néhány arasszal a járda fölé, mindketten elcsendesedtek. Szegediék lakásába nem felfelé, hanem lefelé vezetett a lépcső. Az üveges ajtó mindjárt a konyhába nyílt. A félhomályos helyiségben párás meleg fogadta őket. A kicsiny vassparheltben égett a tűz, a lyukon étel rotyogott, a fedő alól gőz gomolygott elő. A sparhelt vékony lábainál, alacsony zsámolyon ingujjas öregember kuporgott, vállára vetett kiskabáttal, ajkai közé szorított cseréppipával. Összekulcsolt kezeit előrenyújtotta a tűzhöz, mintha a kinti és benti meleg sem lenne elég neki. Vagy roskadtan ült vagy nyomorék lehetett, mert úgy tűnt fel, nincs dereka és melle, hajlott háta mindjárt a csípők fölött kezdődik. Meglepetés nélkül nézett a két váratlan látogatóra. Beesett szemét a bozontos szemöldök alól közömbösen és mégis számon kérő szigorral emelte rájuk, mint aki egy mély és jóvátehetetlen bántalomért mindenkit felelőssé tesz.

Ágnest meglepte a falak nyirkos szaga, az edényes polc mellett a pokróccal takart vaságy, a kicsiny ablak, amely az udvar macskaköveit mutatta, s az öregember, akinek a létezéséről nem tudott.

– Szegedi néni nincs itthon? kérdezte a köszönés után. Az osztályfőnöknő megbízásából jöttünk, azt hittük, hogy vasárnap délelőtt itthon találjuk.

– A lányom? Elment az urával együtt a kórházba látogatni felelt az öreg. Gyenge fátyolos hangja megbántottan és rosszallással szólt, mintha ez a tény sértené őt, s valamiképpen az ő legyőzését jelentené. Borostás arca beszéd közben furcsán behorpadt.

– Mi nem is a nénit, inkább Julcsit keressük mondta Anka élénken és türelmetlenül, mert attól félt, hogy Ágnes elrontja a dolgot, s nem találkozhatnak a fiatal párral. Tessék mondani, ők is itt laknak?

Az öregember a kislány kitágult, kíváncsian és mohón csillogó szemébe nézett, felemelte száraz kezét, és legyintett.

– Odabenn vannak… felelte hangjában az előbbi rosszallással, s mint aki sokkal többet is tudna mondani, de nem tartja érdemesnek. Fejével hátrafelé bökött.

Ágnes kopogtatott az ajtón. De Anka meg sem várta a választ, mindjárt lenyomta a kilincset. Az ajtó kitárult, s megmutatta a szemközti, utcai ablak előtt ellépő felnőtt és gyermeklábszárakat.

– Nicsak… szólalt meg Julcsi nyugodt, barátságos hangja -, hát tik vagytok?

A volt osztálytárs a sarokba tolt ágyból tekintett rájuk Gömbölyű karján, amit szabadon hagyott a vállpántos kombiné, a fal felé fordulva széles vállú atlétatrikós, fekete fiú feküdt. A zajra megmozdult, a fejét erőlködve felemelte, álomtól homályos szemét kimeresztette, azután dörzsölni kezdte nagy ökleivel.

– Szilágyi meg Vető a nyolcadik céből mondta neki Julcsi. Feljebb ült a párnán, két kerek, telt kis melle félig kilátszott a kombinéból, teste, mindjárt a dereka alatt domborúra emelte a takarót. A fiú is feljebb húzódott, hangtalan ásítással kimutatta harminckét ép fogát, azután átfogta Julcsi gömbölyű vállát, és homlokára rántott szemöldökkel nézett a váratlan látogatókra.

Anka, aki egy "szervusz, nagyságos asszonyt" akart üvölteni, az első betűvel a torkában gyámoltalanul és alig hallhatóan kuncogni kezdett, Ágnes elbátortalanodva lépett hátrább. Nemcsak az hozta zavarba, hogy Julcsit meg a férjét ágyban találta, hanem az is, hogy Julcsi nem rázta le a hátát átfogó kart, hanem moccanás nélkül tűrte csupasz vállán a nagy kéz

szorítását. Ez különös szorongást támasztott benne. Riadtan körbejáró pillantása egyszerre fogta be az ablak előtt ellépő lábakat, a túlsó falnál a másik, bevetett ágyat, egy műbőrrel párnázott széken a ledobott ruhákat és alatta az összeborult férfi és női szandálokat.

– El… elhoztuk a bizonyítványodat… Emma néni bízta ránk. Itt van… suttogta, és előrenyújtott tenyerén Julcsi felé nyújtotta a keményfedelű kis könyvet.

– Jól van mondta Julcsi közönnyel, mégis barátságosan. Elvette a könyvecskét, és azzal együtt keresztbe tette kezeit domború hasa fölött. Amint ott ült, a vállát átkaroló hatalmas izmú, kócos, álmosan pislogó fiú mellett, porcelánfényes kék szeméből, ajkai szögletéből, pufók arcából tunya és mégis sugárzó elégedettség áradt.

– Nagyon köszönöm Emma néni szívességét, az osztálynak meg mondjátok meg, hogy üdvözletemet küldöm.

– Igen… megmondjuk… Átadjuk, Szegedi… suttogták a látogatók. Szemük sarkából, lopva Julcsi testére néztek, oda, ahol a bizonyítvány feküdt, aminek súlya és jelentősége ebben a szobában összezsugorodott és elhalványodott egy másfajta, az iskolaitól merőben elütő, de sűrű és érzékelhetően jelenlevő tudás mellett.

– Gyere, Szilágyi… mormolta Anka, és a befont hajú lányt kihúzta a szobából. Az öregember mellett kisurrantak az udvarra és onnan az utcára. Nem néztek egymásra, és úgy siettek, mintha valaki kergette volna őket. Csak sokára álltak meg, amikor egy parkon vágtak át, s megcsapta őket a fák frissítő lélegzete.

– Azért azt mégsem hittem volna, hogy gyerekűk is lesz, meg hogy nappal is egy ágyban feküsznek mondta Anka, és fülig húzta csukott száját. Összenéztek, és, mintha ennek az ágynak az emléke a káprázó világosságban elhalványodott volna, felszabadultan s a gondtalanság örömével nevetni kezdtek.

TISZTESSÉG, BECSÜLET

Bicskeiné izgatottan rendezgetett a szobában. Bár semmi szükség nem volt rá, megigazította az asztalterítőt, a bordó szövettel párnázott

székek védőcsipkéit s az apró figurákat a polcon, Marika rekamiéja fölött. Egyszer-egyszer az ablakhoz ment, és anélkül, hogy a függöny szárnyait széthúzta volna, a rügyező fák ágai között kikémlelt a csendes, újpesti utcára. A szíve egyenetlenül vert. Bűntudatot és szorongó nyugtalanságot érzett, de ezzel együtt elszántságot is, amit ebbe az órába tömörített. Azért várta olyan nyugtalanul a fiút, nehogy összpontosított bátorságát szétporlasszák, elhordják a megállíthatatlanul elpergő percek.

Negyvenhetedik évében járt, és sima, fehér arca ellenére is többnek látszott, mert alakja elnehezedett. Öregesen öltözött, de gondolkodásában nem volt maradi. Megpróbálta követni tizennyolc éves lányát, aki az élelmiszeripari technikum harmadéves tanulója volt. Olvasgatott is, s amikor férje hazajött a bútorgyárból, együtt böngészték át az újságokat. Amióta pedig Marika nagylány lett, s a fiúk megjelentek életük látóhatárán, lelkiismeretesen alkalmazkodott az ifjúság új szokásaihoz, anélkül, hogy elveiből bármit is engedett volna. Tisztességre és tisztaságra oktatta Marikát. Még mosolygott is más anyák panaszán. Hiszen olyan könnyű volt ezt a szüleit tisztelő, engedelmes kislányt formálni, alakítani, s belenevelni a mértéktartást és női önérzetet, ami később megőrizte a veszélyes túlzásoktól és jóvá nem tehető ballépésektől.

Marika tizenöt éves korában ismerkedett meg Jancsival. Nemsokára már kitűnt, hogy ez a fiú lesz számára az igazi. Arcán, ha ránézett, mindjárt megjelent az a ragyogás, ami megindította s egyben fel is derítette az asszonyt, mintha egy ránehezedő gondtól szabadult volna meg. Tagadhatatlan büszkeség is volt ebben az érzésben, amelyben annyira egynek érezte magát a lányával, mintha az ő ifjúsága tért volna vissza. Lám, milyen hamar szert tett a jövendőbelijére! S milyen erősen köti magához szépségével, kedvességével meg azzal a becsületességgel és tisztasággal, ami elijeszti a kalandkereső suhancokat, de tiszteletet ébreszt a komoly szándékú, tisztességes fiúkban. Egyévi udvarlás után a tizenkilenc éves Jancsi, aki akkor lett segéd a műszergyárban, nyilatkozott. Megmondta Marikának, hogy, ha leszolgálja a katonaéveit, elveszi feleségül. Marika ezt mindjárt tudtára adta az anyjának. Sírt is, meg nevetett is a boldogságtól, s a félhomályos szobában sokáig tartották átölelve egymást. Bicskeiné azután hosszan tanácskozott az urával.

Megállapodtak abban, hogy Jancsi kívánsága méltányos, a Marika körül fel-feltűnő udvarlókat most már véglegesen el kell hárítani.

– Tisztességes lány nem pajtáskodik, nem sétálgat másokkal, ha már elígérkezett mondta Marikának az asszony. Ez nem lenne illő és becsületes viselkedés.

– Nem kell énnekem senki Jancsin kívül felelt Marika, és rámosolygott az anyjára. Eddig csak azért táncoltam másokkal, hogy lássa, rajta kívül még hányan szaladnak utánam.

A lánykérés napjától kezdve Bicskeiék saját gyereküknek tekintették Jancsit. Két éven keresztül szinte mindennap megjelent, és hetenként kétszer-háromszor szórakozni vitte Marikát. Az otthon ülő, csendes, nyugodt apát nem lehetett a lakásból kimozdítani. Bicskeiné a moziban néhányszor velük tartott. De nem akart terhükre lenni. Ezért, megértésből a kialakult új szokások iránt, s női együttérzésből és alkalmazkodásból is, a legtöbbször egyedül engedte el őket.

– Szórakozzál, de vigyázz magadra. Ne felejtsd el, hogy a könnyen kapható nőket a férfiak is megvetik ismételgette, míg gyors, odaadó mozdulatokkal igazgatta készülődő lánya haját, ruháját.

– Hiszen ismer, anyuka, tudja, milyen vagyok válaszolt ilyenkor Marika, és könnyedén elpirult.

És csakugyan, az asszony sohasem érezte, hogy oka lenne a nyugtalanságra. Marika mindig pontosan tíz óra előtt tért haza. Kék szemében olyan tiszta derű és öröm fénylett, amíg anyja kérdéseire sorjában elmondta, hol sétáltak, melyik cukrászdában fagylaltoztak, hol táncoltak, hogy Bicskeinében soha egy pillanatra sem rendült meg a bizalom.

A harmadik év végén azonban, amikor az anya már gyűjtögetni kezdte a kelengyét, Jancsi váratlanul elmaradt. Bicskeiné kétségbeesetten faggatta a lányát, aki egyszerre csüggedtté és szótlanná vált, mintha egy addig erős lobogással égő lámpát oltottak volna el benne.

– Nem tudom, miért nem jön, ne is kérdezzen, anyuka felelt kínlódva, és elfordult, mintha valamiért szégyellnie kellene magát. Én… én semmit

sem mondhatok, csak annyit, hogy én… hogy nem én küldtem el… És én… nem beszélhetek többé vele.

Ezután is szorgalmasan tanult, de kerek, rózsaszínű arca megsápadt. Bicskeiné szorongó szívvel hallgatta, milyen panaszosan sír éjszakánként a paplana alatt. Engedelmesen elment anyjával sétálni, moziba, cukrászdába, de kék szemével szomorúan nézett körül, és akaratlanul kimondta az egyetlen gondolatot, ami közben foglalkoztatta:

– Erre sokszor sétáltunk Jancsival. Tavaly márciusban ide váltott jegyet Jancsi… Idejártunk minden héten krémest enni Jancsival…

Bicskeiné aggodalmasan figyelte szórakozott mosolyát, merev pillantását, furcsán bizonytalanná vált mozdulatait. Más talán nem vett észre rajta semmi változást, de neki úgy tűnt fel, hogy az olyan vakra hasonlít, akit otthagyott a vezetője, és egyedül, botladozva keresi egyensúlyát az idegenül megváltozott, támaszték híján való világban.

Két hónappal később, amikor egy homályosodó áprilisi délutánon együtt mentek hazafelé a nyersen nekik támadó, de a tavasz erjedő, friss szagát szerteárasztó szélben, a másik oldalon feltűnt Jancsi. Az a jó alakú, szép fekete lány karolt belé, akiről sok mindent suttogtak a környéken, s akivel a magukra adó lányok megszakították a barátságot. Bicskeiné kezelába kihűlt. Nagy erőre volt szüksége, hogy befejezze a megkezdett mondatot, és úgy tegyen, mintha semmit sem vett volna észre. Marika egy szót sem szólt, lépésének üteme sem változott. De teste különösen megmerevedett, és ujjai anyja karján reszketni kezdtek, mintha belül a magára erőszakolt közöny keménysége alatt a hideg rázná. Az asszony oldalról rápillantott kifakult arcára, hirtelen árnyékossá vált szemére. S mint azelőtt örömét, most bánatát érezte át olyan súllyal, mintha testben-lélekben egy lenne vele.

Ezen az éjszakán, ágyában ülve, nehéz szívvel sokáig hallgatta a rekamié felől érkező fojtott, de zihálón felszakadó sírást.

Hosszú tépelődés után eldöntötte, mit fog tenni. Nem szólt az urának, aki egyre azt hangoztatta, hogy, ha Jancsi menni akar, hadd menjen. Majd kap Marika más vőlegényt, különbet az elsőnél. Nem szólt, és üzent a fiúért.

Nehezen győzte le félénk büszkeségét s azt az aggodalmat, hogy lánya kijátszásával talán nagy hibát követ el. De ez az aggály nem fojtotta el azt a reménységet, hogy talán csak gyermekes félreértés tartja távol egymástól a fiatalokat, s az ő közbelépéséért hálásak lesznek mind a ketten.

Amikor az ajtón felhangzott a kopogtatás, önkéntelenül felállt, és tenyerét végighúzta a csipketerítőn. A széles vállú, fekete fiú morcosan sötét arccal lépett be a szobába. Vastag szemöldökét összehúzta és, mint, akit megsértettek, nem nézett a vele szemközt álló nőre. Sötétkék kimenő ruháját viselte, hófehér inggel, sötét mintás nyakkendővel. Bicskeinében, bár a szokatlan meghívás teljes mértékben igazolta ezt a kifogástalan öltözéket, a díszöltöny mégis határozatlan, rossz sejtelmet támasztott. S valami idegenséget is, ami elválasztotta tőle a fiút.

– Üljél le mondta sután, de ő sem ült le és a fiú is állva maradt.

– Én csak azért… kezdte rekedt, nehezen feltörő hangon, de elszántan -, mert nem tudom mire vélni… Karja megmozdult, mintha tehetetlen panasszal és csodálkozva össze akarná csapni a tenyerét. Három évig jártatok együtt. Mindenki jegyeseknek tekintett benneteket. Az eljegyzést csak azért nem tartottuk meg, mert Marika még iskolás… És egyszerre vége… Két hónapja elkerülöd a házunkat… Két hónapja, hogy…

A szava elakadt. Marika bánatáról akart beszélni, de visszafogta a feltoluló panaszt, nehogy túlságosan is kiszolgáltassa a lányát. Hosszú, ziháló sóhaj szakadt ki belőle:

– Te megkérted Marikát, lekötötted magad. Százszor, ezerszer bizonygattad, mennyire szereted. Szája szégyenkezőn megremegett, de gyors, rábeszélő és kérő suttogással mégis kimondta: Szép lány, szorgalmas, kedves és… becsületes, tisztességes… Ilyet nemigen találni a mai világban.

A fiú most mozdult meg először, erős, fekete szemöldökén rángás futott át.

– Tisztességes! mondta keserű gúnnyal, vádolón. Nem ismeri maga a lányát, csak beszél, beszél a levegőbe. De én ismerem! Én azután igazán ismerem!

Az asszony fehér arcán, homlokán vörös foltok gyúltak az őszülő, simára fésült, sötét haj egyenes vonala alatt.

– Hallod-e, hogy beszélsz te róla? kiáltotta elbicsakló hangon. A lányomért én tűzbe teszem a kezemet. Nem engedem, hogy rágalmazd… Nehezen találsz hozzá hasonlót… Olyan lányt, aki… éppen olyan tisztességes, becsületes, mint ő.

A fiú közelebb lépett hozzá. Most először emelte rá megbántottságtól, szégyenkező nehezteléstől s haragtól égő fekete szemét.

– Tisztességes! Becsületes! mondta fojtottan és az iménti keserű gúnnyal. Ha csakugyan az, akkor miért nem tette meg azt, amire kértem? Miért nem teljesítette a kívánságomat? Miért?

– Mit kértél tőle? Én nem tudok semmiről… felelt az asszony, és ő is előbbre lépett.

– Én három évig kitartottam mellette. Az utolsó pillanatig azt hangoztattam, hogy senki más nem lehet a feleségem, csak ő, mert én úgy, mint őt, senkit sem fogok szeretni mondta gyorsan, szinte hadarva, izgalomtól rekedten a fiú. Öklével erősen a mellére ütött. Ez így igaz! Én az első év után már nem ismerkedtem senkivel, pedig akadt volna elég lány, aki az első szóra… De én tartottam magamat, mert boldog voltam Marikával, és nem akartam, hogy… Nem volt könnyű, elhiheti, úgy rendeztem mégis, hogy semmi és senki ne legyen köztünk. De most ősszel engem bevisznek katonának. Öt-hat napom van hátra, addig én élni akarok. Két évig laktanya, menetelés, gyakorlatozás, semmi egyéb. Addig én élni akarok… Nincs olyan katonaköteles fiatalember, aki ne így gondolkozna a behívás előtt. Ezt megmondtam Marikának, és kértem, hogy most már… éljünk másképpen. Nem is álmodtam arról, hogy éppen ő nem ért meg, akivel minden gondolatomat megosztottam. Hiszen százszor megbeszéltük, ha letelik a katonaidőm, mindjárt megesküszünk. Erre ő, mint egy fabáb, egyre csak azt hajtogatta: "Hagyj békén, nem lehet, nem tudom megtenni, én nem vagyok olyan…" Hát tisztesség ez? Becsületes dolog ez? kérdezte a fiú indulatosan.

Bicskeiné hátrahőkölt, mint akin korbáccsal vertek végig.

– Hogyhogy? hebegte értetlenül. Gyámoltalan pillantással nézett körül, mint aki a hirtelen megnyílt szédítő bizonytalanságban azt keresi, mibe kapaszkodjék. Hiszen éppen ebből láthatod, hogy ő… Tekintete végigsiklott a szobán. Ez a ház a tiétek lett volna, meg a bútor is, az uram a saját kezével csinálta szólalt meg panaszosan, tehetetlenül, ebbe a régi, megszokottan ismerős gondolatba fogódzkodva.

A fiú bosszúsan legyintett a kezével, arcának morcos sötétsége nem változott.

– Mit érdekel engem a ház meg a bútor! mondta, és megrándította széles vállát ez most nem tartozik ide. Én kitartottam Marika mellett, és soha el nem hagytam volna, ha ő nem ilyen… Megmondtam neki: tudom, hogy a behívó előtt nem esküdhetünk meg, mert te még iskolás vagy. Nem késztetlek arra, hogy félbehagyd a tanulást, mert a jövődet nem rontom el. Meg azután, ha kész technikus leszel, többet is fogsz keresni, és két jó keresettel többre mehetünk. Mutasd meg, hogy igazán szeretsz, ne kényszeríts arra, hogy másik nővel kezdjek, akihez semmi közöm, amikor én téged… Meg azután mégiscsak közel férkőzhet hozzám, és az elronthatná a mi kettőnk dolgát, és én azt… nem akarom. De ő mindig csak azt az ostobaságot hajtogatta: "Én nem vagyok olyan, nem tudom megtenni esküvő nélkül. Ne tedd tönkre a híremet, tudom, azután te sem becsülnél…" Egyszer azért eljött a lakásomig, de az ajtónál megint rákezdte a nótát, azután megfordult, és elszaladt. Hát ez a tisztesség, ez a becsület? kérdezte felcsattanó hangon, a mély megbántottság konokságával.

Az asszony szédülőn behunyta a szemét. Látta lányát az ismeretlen lakás ajtaja előtt, sápadtan az elszántságtól, az áldozatkészségtől, de egy belésulykolt erő nem engedi, hogy átlépje a küszöböt. Lelkében érezte kétségbeesett határozatlanságának kínját. Eszébe jutott anyai büszkesége és boldogsága, milyen könnyű volt engedelmesnek, tisztának és tartózkodónak nevelnie, és hirtelen ijesztő kétely rohant rá, vajon nem nehezítette-e meg ezzel az életét. Az a váratlan támadás pedig, amit Jancsi intézett most ellene, aki ismeretlen és merőben új erkölcsi mérlegen mérte meg Marikát, végképpen összezavart benne mindent, amit eddig megnyugtatón és véglegesen elrendezettnek, világosnak tartott. Hirtelen az a heves, bűnösnek tetsző, de el nem hessenthető kívánság rohanta meg:

bár ne figyelmeztette volna Marikát minden alkalommal, mielőtt szórakozni engedte, az illem, a jó magaviselet és a jó hír fontosságára, ne kérdezte volna ki, hol, merre járt, s ne nevelt volna belé bűntudatot. Intézte volna sorsát titokban, az ő tudta nélkül, belátása és női ösztöne szerint. Most ráhengeredett anyai lelkére ez a roppant teher. Sem ledobni, sem eloszlatni nem tudja, és arra az ijesztő belátásra kényszeríti, hogy nincs örök érvényűen biztos nevelési elv, mert olykor éppen az rontja el az egyik ember életét, ami a többiét szilárd partok közé szorítja. Ezt a fiút három évig szinte mindennap látta gondtalan mosolyával, kamaszos vidámságával, s úgy gondolta, ismeri. Most mégis olyan ember módjára fordította meg a rendíthetetlennek vélt igazságot, aki neki merőben idegen. Pedig ő úgy hitte, hajlékonyan és okosan alkalmazkodott a fiatalság új szelleméhez.

És ezzel együtt eszébe jutott: a mindig nyílt, őszinte Marika elhallgatta előtte, miért szakított vele Jancsi, mintha ebben legyőzhetetlen szégyenérzet akadályozná. Ebből megértette, hogy a lány valamiképpen hibásnak vagy gyávának tartja magát Jancsival, s talán még inkább önmagával szemben. És gyötrelmes félelemmel és bánattal gondolhat arra, milyen helyrehozhatatlanul elváltoztatják és halvánnyá mossák az ő képét a fiúban az új lányok, akiknek ő nyitott utat hozzá.

– Én megmondtam, miért kellett elválnunk. Tessék ebből megítélni, kinek van igaza szólalt meg hosszú, várakozó hallgatás után a fiú dacosan, és megint elfordította sértődött tekintetét.

Az asszony felrezzent a mély töprengés csendjéből, és sután széttárta lecsüngő, kövérkés karjait.

– Én nem tudom… suttogta alig hallhatóan, tehetetlenül -, most már igazán nem tudom…

A KIS TANCSI

Szent hitem volt, hogy már ismerem a nőket. Ha valaki, hát egy sofőr ezt igazán elmondhatja magáról. Legalább eddig így hittem. Azután kiderült, hogy mégse.

Huszonnégy év nagy idő. Ebből nyolc már úgy telt el, no, nem akarok nagyzolni, ha nem is nyolc, de legalább öt, hogy sose voltam nő nélkül. Eleinte mindenki kellett, aki jött, ha tűrhetőnek találtam a formáját. És jönni jöttek szép számmal. Megtörtént, hogy valósággal lerohantak. Ez nem úgy értendő, hogy megijedtem tőlük. Csak, ha jókedvemben találtak, engedtem, hogy legyőzzenek. És mikor nem voltam én jókedvemben! Előfordult, hogy három-négy nőci futott nálam egyszerre. Mindennap másikat vártam a kis kuckómban, ha éppen nem volt éjszakai szállításom. Az apám olyan szerencsésen tervezte meg a kispesti házunkat, hogy az én szobám a konyhán túl esik. Mintha sejtette volna, milyen nagy legény lesz a fia.

Az öreg kollégák, a negyven-negyvenöt évesek irigykedtek is rám, kérdezgettek, hogy bírom a tempót? Pedig ők is megtették annak idején, ami tellett tőlük. Csak hát eljárt felettük az idő. Családot is alapítottak, így azután nem maradt nekik az irigységnél egyéb. Én mindig csak ezt feleltem a kérdésükre: beosztás kérdése az egész. És ez így igaz. Az arányos gazdálkodás a javakkal a legjobb és a legkifizetőbb.

De ezt nem mindenki fogta fel. Lajos sem. Vele gyakran töltöttem együtt az éjszakát a teherautó vezetőfülkéjében, vagy a ponyva alatt, merthogy az áruszállítás éjjel-nappal megszakítás nélkül folyik. Lajos igényelt a vállalattól egy összecsukható ágyat, azon pihent, ha rászakadt az álmosság. Kábultan veszélyes a kormánykerék mondogatta -, s ebben igazat is adtam neki. Igen ám, de a legtöbbször megosztotta az ágyát egy hölgyikével, akit az úton szedett fel. Úgy, hogy szédültebben ült vissza a volánhoz, mint ahogy felkelt mellőle. Olykor társául osztottak be, hogy felváltva vezessünk. Így azután kitanulhattam a módszerét. Ahogy hátunk mögött maradt Pest, már járt a szeme, akár a sasnak. A reflektor se cserkészte jobban az utat, mint az ő tekintete. A legtöbbször talált is valakit.

Csudálatos lelőhely az országút. Hazulról elkódorgott tizenhat éves csirkétől negyvenéves, férje elől futó öreglányig mindenféle változat előfordult. Egyszer ájult lány feküdt keresztben az aszfalton. Azt dadogta, amikor végre lelket vertünk belé, hogy egy ürge kidobta a kocsijából, mert nem engedte, hogy a szoknyája alá nyúlkáljon. A kollégám mindjárt a gondjaiba vette. Hátravitte a ponyva alá, engem meg a volánhoz ültetett.

"Csak meg ne haljon itt nekünk, mert akkor jól nézünk ki" gondoltam. "Rendőrség, vallatás, jegyzőkönyv, idézés csupa időpazarlás." Reggel azután csak tátottam a számat, milyen fürgén mászik ki a lány a ponyva alól, a faluja szélén, ahová elszállítottuk. Lajos csak röhögött, amikor kiköptem, milyen aggodalom motoszkált bennem. Igaz, akkor még csak tizennyolc éves, kezdő pilóta voltam, négy évvel fiatalabb őnála. Imponált nekem ez a Lajos, de azért az ilyesmiben mégse utánoztam. Kezdetben azért mégis, de néhányszor megtörtént, hogy a felszedett nőci ellopta a pénzemet, vagy az áruból emelt el ezt, azt, ha olyasfélét fuvaroztunk.

Lajos se úszta meg szárazon. Egyik éjszakai védencétől gyereket, a másiktól valami nyavalyát kapott. Az utóbbiból hamarosan kigyógyította az üzemi orvos, de a srácért még most is fizeti a tartásdíjat. Pedig már nős, és törvényes gyereke is van vagy három. Annak idején mennyire hencegett, amikor kipréselte a vállalatból az összecsukható, vagyis inkább szétnyitható, ötszázforintos ágyat! Nem érte meg, azt mondom. Tiszta ráfizetés volt, csak ő ezt nem fogta fel ésszel.

Én, ahogy okosodtam és öregedtem, már ritkábban álltam meg a kocsival. Sok megrendezett dologgal találkoztam jártamban-keltemben elegem volt belőle. Például valami vad alak kergetett egy kétségbeesett kislányt. Én marha, nem is gondoltam arra, mit keres egy ilyen kis liliom éjjel kettőkor az országúton. Fékeztem, és lenyújtottam érte a kezemet, hogy az ülésre segítsem. Ő meg nem oda, hanem a karomba ájult. Mire észhez tértem, a palija már felugrott a ponyva alá, és a fülembe súgta: mész, ahová mondom, vagy tarkón váglak a kalapáccsal! Mondhatom, alaposan kitetovált, mire megszabadultam tőle. A kislány is segített neki, a képemnek esett, akár a vadmacska.

No, nemcsak okosságból engedtem el a kínálkozó kalandokat, hanem azért is, mert az utóbbi években kényesebbé váltam. Válogatni kezdtem, mert az úgy lassan kialakult, ki a nekem való. Már nem esett jól a kaland csak úgy, minden érzés nélkül. Ebből megsejtettem, hogy közeledik a nősülés ideje.

Szóval óvatosabb meg kényesebb lettem, ez az igazság.

Sok nőci mellett robogtam el érzéketlenül, aki stop miatt lengette a karját. Már messziről megsaccoltam, mennyit érnek. Mondhatom, az már igazán príma minőség volt, aki miatt én lefékeztem, és vállaltam a mindenféle kockázatot. Vagy pedig olyan kis rendes, aki semmi egyebet nem akart, mint néhány kilométerrel odább jutni, hogy ne koptassa a lábát meg a cipőjét. Az ilyeneket tévedhetetlenül felismertem, és ők is tudták, hogy megbízhatnak bennem. Ezeknek mindig meg is álltam, így kívánta a becsület. Jól el lehetett velük beszélgetni, viccelődni, tiszta szórakozás volt az egész, meg tiszta ingyen tanulás. Az ilyenektől tudtam meg, mi a relativitás meg az atomfizika meg az izé-elmélet, a neve éppen most nem jut eszembe. Némelyik társalgás közben folytonosan térdére húzkodta a rázástól csúszkáló szoknyáját, hogy akaratlanul is fel ne hergeljen avval, ami kilátszik.

Én meg csak nevettem magamban, hogy milyen gyanúval ül mellettem. Az ilyeneket meg is löktem a könyökömmel, meg a cipője mellé tettem a lábamat. Erre megmerevedtek, és centinként húzódtak el. Én csak magamban röhögtem, és úgy tettem, mintha nem venném észre, hogy lassan odébb csúsznak. A szövegem is meg volt az ilyenekhez. Amikor leszálltak, a nagy hálálkodásukra azt feleltem :

– Na, ugye, nem raboltam el a szüzességét, ha ugyan volt még mit félteni…

A szájuk is tátva maradt, úgy bámultak rám. Mondom, a rendesekkel jól el lehetett szórakozni. Mert ilyenek is léteznek. Tanúsítom, hogy többen, mint sejtenék az emberek.

Szóval azt hittem, kiismertem én már a nők minden rendű-rangú fajtáját. De éppen abban éri az embert meglepetés, amiben nem is sejti.

Megyek a kocsimmal a hármas országúton. Hét tonna terhelés, nem csekélység, méghozzá kényes áru. Hat órája ültem már a volánnál. Éppen azon járt az eszem, hogy leállok valamelyik szélesebb útpadkán, és végigfekszem az ülésen, amikor kiabálást hallok. Nem is kiabálás volt az, hanem olyan szívszaggató sikítozás, hogy megállt bennem az ütő. Közelebb robogok a hanghoz, a fényszóró elém önti a világosságot. Hát látom, hogy bal kéz felől az árokban, a ritkás fák mögött ketten mozognak. Egy vékony lány birkózott egy széles vállú, behemót alakkal.

Annak meg a klassz motorbiciklije ott feküdt az árok lejtőjén. Egyből megállapítottam, hogy alig használt, és nagy szakértelemmel gondozzák. A sikoltozás nagyon valódi volt, de azért nem hamarkodtam el a dolgot. Hátha a haverok ott rejtőzködnek a bokrok közt, és a lány a csalétek, hogy ellopják a kocsimat. Egyszer már beugrottam ilyennek, mondhatom, jól megraktak, a rendőrjárőr mentett meg. De ezúttal nem észleltem semmi gyanúsat. Leszálltam, és elordítottam magamat: Gyere, Lajos, ruházzuk meg a pacákot! Mondhatom, ideje volt, mert a kis nő már nagyon csúnya helyzetbe került.

A szélesvállú, aki azt hitte, hogy ketten hajtunk rá, meg azután akkor vette észbe, hogy rávilágítanak, odahagyta a lányt, és a motorját kezdte felhúzkodni az országútra. Akkor láttam, hogy olyan idősebb, harmincnégy-harmincöt éves forma, de igen jóképű férfi, és csak úgy gőzölög a mindenféle izgalomtól. Amíg a motorját berúgta, megmutattam néki az öklömet, és elég vastag szitkokat vágtam a fejéhez. Egy szót se szólt vissza. Meg se nézte, hogy ott van-e mögöttem Lajos. Az volt a gondja, hogy indulhasson mielőbb, meg, hogy az arcát dugdossa. Pedig kárba ment a nagy igyekezete, mert addig már jól megnéztem magamnak. Hogyha majd egyszer a fülem hallatára szónokolna valahol a szocialista erkölcsről, hát jól beolvashassak neki. Amikor elhúzta a csíkot, talpra állítottam a lányt. Alig bírta el a két lába, szinte ölben emeltem az ülésre. Lihegett, zokogott, s amikor azt hittem, végre elcsitul, megint elölről kezdte. Amíg sírt és vigasztalni kellett, volt időm megnézni. Alacsony volt, kicsi arccal, az orrán szemüveggel. Ezt az árok mélyéről kaparta elő; amikor feltámogattam, a kis bőröndjével együtt. A szőke haja hátrafésülve, a homloka, füle szabadon. Talán még sose járt fodrásznál. A ruhája erősen megsínylette a huzakodást, két helyen is elszakadt. Hát bolond volt az a fej? Hiszen kaphat jó nőt is eleget simán. Jó kiállású, még motorja is van. Ezért a kis semmiségért birkózott olyan eszeveszetten? Azután, hogy a lány félig-meddig lecsillapodott, megállapítottam, hogy azért egészen helyes. Nem szép, de nem is csúnya. Ha egy kis húst szedne magára, elmenne a sokévi átlag közt.

No, azután, hogy végre megnyugodott, sorjában elbeszélte, mi történt vele. Három éve egy tanyaközpontban tanítónő. Két nappal ezelőtt elkérezkedett a Szolnokon lakó nővére esküvőjére. Az igazgatónő azzal

engedte el, hogy hétfőn reggel meg kell kezdenie a tanítást, mert ő meg a megyeközpontba utazik vizsgázni. Hat tagból ált a tantestület összesen, ketten egyszerre nem hiányozhatnak. Vonattal nem érhetett volna vissza, hiszen a rokonok csak az esküvői vacsora után engedték el. Így azután elhatározta, hogy este nekivág az útnak, majd csak felveszi valamilyen jármű. Apránként meg is tett vagy nyolcvan kilométert kocsin, azután gyalog baktatott az éjszakában, míg a motor melléje nem kanyarodott. Jól megnézte a vezetőt, és úgy látta, hogy megbízható. Jegygyűrűt nem látott az ujján, ez csak megerősítette a bizalmát. Az útirányuk megegyezett. A fej megígérte, hogy hazáig viszi, így azután felkapaszkodott a háta mögé. Félóra múlva a férfi azt javasolta, egyenek valamit, mert megéhezett. Le is ültek az útszélen egy kidöntött fára. Ettek meg társalogtak. A lány úgy látta a feladott kérdésekből, hogy valami tanügyi vagy tanácsi ürge a motoros. Ettől azután elmúlt egészen az aggodalma. Nem is történt semmi. Felültek a gépre, és indultak tovább. Nemsokára pihenést javasolt az alak. A kis tancsi teljes bizalommal szállt le. Még meg is jegyezte, milyen dúsan nőttek a füvek meg a vadvirágok abban az árokban, amelyiknek a partján letelepedtek. De az alak most nem beszélgetett olyan szépen, mint korábban. A kérdésekre oda nem illő feleleteket adott, meg dadogott, hebegett, mint akiből kifogyott a szufla. És egyszer csak nekiesett avval a marha nagy súlyával, mint aki teljesen elvesztette az eszét. A kis tanítónő az első pillanatokban még kiabálni sem tudott, annyira meglepődött. Nem értette a dolgot. Én azért nagyjából megértettem. A fej csak akkor nézte meg jobban az utast, amikor falatozni kezdtek. Lehet, ebből a célból javasolta az éjszakai uzsonnát. Soványnak sovány volt a tanítónőci, de azért megvolt minden szükséges alkatrésze, diónyi kis melle, arasznyi dereka, ésatöbbi. A szemüvegét, ami zavarhatta az ürgét, egyből leverte. Menekülni meg azért menekülhetett olyan ijedelemmel, amikor én, mondhatom, az utolsó pillanatok legutolsóján közbeléptem, mert csakugyan valami ismert fejes lehetett valahol. Semmi kedve nem volt ahhoz, hogy "nemi erőszak kísérlete" címén leültessék, ha ugyan megbüntetik az ilyeneket.

Amikor már töviről hegyire megismertem a történetet, mi mást tehettem, minthogy lekanyarodtam az útról a tanyája felé. Nagyon sopánkodott, hogy én most pihenés, alvás helyett őt fuvarozom, mert megemlítettem, hogy éppen ehhez készülődtem. Váltig erősítgette, hogy

az a nyolc kilométer nem sok, hajnalra hazaér. Nem is fél egyedül olyan nagyon, ez már az ő vidékük, és errefelé még nem történt botrányos dolog. De hát nem volt lelkem hozzá, hogy nekieresszem a magányos gyaloglásnak.

Ilyenkor az anyjára, nőtestvérére gondol az ember egyszóval letértem a főútvonalról. A kis szemüveges olyan bizalommal volt hozzám, hogy még el is szunyókált az ülés sarkában. Pedig olyan rossz úton mentünk, majd kirázta a lelkemet a Volvo.

No, a tanyaszélen, a többi közül kiugró, egyemeletes ház előtt meglököm a könyökömmel, hogy ugorjon le, megérkeztünk az iskolája elé. Azt mondja, fél kilométerre az a kis ház az övé, nézzem meg. Amikor odaérkeztünk, leszálltam vele én is. Nem volt mit nézni rajta. Alacsony parasztház fehérre meszelt falakkal, kis virágoskerttel, láncos kúttal. A lámpám fénye még túl is került rajta, olyan kicsi volt az egész. Vissza akartam fordulni, de a tancsi kedvesen hívott, menjek be. Heverjek le egy kicsit, mert nem veszi a lelkére, hogy miatta elmulasztottam a szokásos éjszakai pihenést. Mindjárt hozzá is fogott az ágyazáshoz, amint a konyhán keresztül beléptünk a szobába. Én meg csak meresztgettem a szememet, amint a kis olvasólámpát meggyújtotta. De akármennyire meg is erőltettem, nem láttam harmadik helyiségbe nyíló ajtót. Se másik fekvőhelyet. Csak azt az egyet, amit megvetett. El is nyújtóztam benne, amíg ő a konyhában motozott. Váltig töprengtem, vajon ő hová fekszik. Az asztalra-e vagy a sparheltra, mert a konyhában még egy nyugágy se fért volna el. Nem kellett sokáig várnom, hogy megoldódjon a rejtély. Mellém feküdt, méghozzá olyan természetesen, mintha hónapok óta együtt élnénk. Mit mondjak, a pihenésből nem lett semmi. Ritka jó éjszakám volt, ezt már akkor megállapítottam, amikor hajnalban leöntöttem magam a kútnál, hogy el ne pilledjek a kormánykerék mellett.

Azontúl mindig felkerestem, ha arrafelé volt dolgom. Persze, csak éjszaka, hogy ne ártsak a hírének. Emiatt még a kocsit is távolabb állítottam le. Hát egyszer, úgy két hónapra rá, hogy megismerkedtünk, az történt, hogy amikor a szokott jelemmel kopogtattam az ablakán, nem gyulladt fel az olvasólámpa, amivel a válaszjelt máskor megadta. De odabenn nagy mozgás támadt. Gyanús lett nekem a dolog, hiszen én se a

falvédőről léptem le. Hátrakerültem. Hát egyszer csak egy ingujjas alak ugrik ki a kerítésen, és szalad, ahogy a lába bírja. Én meg utána.

Utol is értem, mert leejtette karjáról a bőrzekét, és lehajolt érte. Hát, amikor elkaptam a karját, és magam felé fordítottam, hogy a képébe nézzek, csak kiguvad a szemem: ugyanaz a fej volt, akitől annak idején megmentettem a kis tancsit. Ráismertem mindjárt. Rángatta magát, hogy kiszabaduljon a markomból, de hogy ez nem sikerült, hát teljes erejéből nekem esett. Én meg őneki. Mondhatom, jól helybenhagytuk egymást. Egy hétbe telt, míg a daganatok meg a kék-zöld foltok letisztultak rólam. Addig volt időm gondolkozni a kis tancsin, mert ő nemigen adott felvilágosítást, csak a vállát vonogatta szégyenlősen, meg szipogott, hogy sajnáltassa magát.

Szóval… azt hittem, alaposan kiismertem már a nőket. De hát… még gondolkoznom kell rajtuk egy ideig.

AZ ESKÜVŐ

Az első pár a tanúkkal bevonult az anyakönyvvezetőhöz a belső helyiségbe. A középkorú vőlegény és menyasszony maradt csak a várószobában, egy házaspárral, a két tanúval. Csendben, alig észrevehető izgalommal, fegyelmezetten beszélgettek. A félig nyitott ablakon megszűrve hallatszott be az utca zaja.

Az öregasszony odakinn lenyomta a kilincset, és kitárta az ajtót. A sarokvasak hosszan csikorogtak. Átvették és a mikrofon érzékenységével felerősítették a csontos kéz remegését. Végül, amikor a nyílás megfelelő méretűre tágult, kattanva elhallgattak, jelezve az erőfeszítés végét. Az öregasszony, jobbjában a bottal, belépett. Ingatag lépéseit a bot egyensúlyozta ki, amihez járás közben fekete szoknyája ütemesen hozzáért, mint valami varázsvesszőhöz, amitől új erőt nyerhet. A szoknya majdnem bokáig ért. A blúzt, a nyaknál és a mellen fekete csipke díszítette. A ruha jó volt, de avult. Látszott rajta, hogy hosszú esztendők óta szolgálja az ünnepélyes alkalmakat. A kalap is ilyen volt, tisztes és régimódi. Lelapult fátyolvirágaival kissé előrecsúszott a homlokba.

De ebben nem volt semmi mosolyt keltő. Még árnyékosabbá tette a mély redőkkel hasogatott arcot. Az öregasszony úgy ült le, hogy

egymásra helyezett tenyereit a távolabb lecövekelt botra tapasztotta. Hátul a nyaka tövében, a kiugró, párnázott kis gerincgörbület belefutott a hát kerek vonalába. Feje alig érzékelhetően, de szünet nélkül remegett. Vele mozgott az álla alatt megereszkedett üres bőrlebeny is, a párhuzamos inak meglazult zsinórjai között.

Mögötte tizenkilenc-húsz éves, alacsony fiú lépte át a küszöböt. Világos haja fenn az üstök körül könnyedén felborzolódott. Régen nem vasalt nadrág volt rajta és bő, hosszú, a sokéves viseléstől nyűtt zakó. Ebben a régi, falusias szabású kabátban még gyermekibbnek látszott.

Leült az öregasszony mellé, bokáit egymás mellé tette, két kezét összekulcsolta a széttárt térdek között. Gondtalan közönnyel nézett maga elé. Még csak nem is bámészkodott. Tekintete nem akadt fenn sem a szemközti négy emberen, sem a színes faliképen, amely virágok közt a jövő kapuja felé haladó ifjú házasokat ábrázolt.

Nem sokkal azután, hogy kényelmesen elhelyezkedett a padon, nagyot ásított, hosszú lélegzettel, gondtalanul. Kezét nem emelte a szája elé. Kilátszott rózsaszínű torka és ép fogsora.

– Nagyon meleg van itt szólalt meg kis szünet után az öregasszony. A hangja sötét, szemrehányó színezettel és meglepő erővel szólt. Így, ülve, ő maga is sokkal erősebbnek látszott. Nem keltette sem a gyöngeség, sem a roskatagság benyomását, mintha nyugalmi helyzetben újra elrendeződött volna egyensúlya a világgal s a lét fizikai törvényeivel.

– Kinyissam egészen? kérdezte szolgálatkészen a fiú, és állával az ablak felé bökött.

– Nyisd ki mondta az öregasszony. Erős hangjának ezúttal is külön nyomatékot adott a szemrehányás. Fekete árnyékoktól és petyhüdt ráncoktól laza arca is keserű volt, érezhetően nem a megszorult levegő miatt. A szeme is ezt a keserűséget csillantotta tört tükrein. Mint, aki tudja, hogy csapdába jutott: a kerek hátát tovább görbítő és görnyesztő tehertől már nem szabadulhat.

A fiú felállt, az ablakhoz ment, és kitárta két szárnyát. Mozgása készséges volt, de darabos. Teste nehézkesen döccent jobbra-balra. Látszott rajta, hogy máris nagy súlyok emelgetéséhez idomult. Egy

pillanatig ott maradt az ablaknál. Lentről fiatal hangok lármája tört fel, arra fülelt. Azután visszatért a helyére. Az öregasszony előtt lépett el, a botot érintő, két összetett cipője mentén. Amikor leült, továbbra is a fűzős félcipőre nézett. Végül rábökött az ujjával. Többször egymás után, egészen addig, míg az öregasszony észre nem vette a jeladást. Akkor lenézett ő is. Elébb az egyik, majd a másik lábát csúsztatta látóterébe, a bot padlóhoz ütött hegye mellé. Merev, zsírpúpos nyakának hajlása nem volt elegendő. Egész felsőtestével előredőlt. Az egyik zsinór meglazult, vége hosszan lecsüngött.

– Megkössem? kérdezte a fiú.

Az öregasszony bólintott, bal lábát még előbbre nyújtotta. A fiú felkelt, és ráhajolt a hosszú használattól pontosan a lábfejhez idomult cipőre. Sokáig babrált rajta, de a csokor sehogyan sem sikerült. A vékony, síkos zsinór újra meg újra kicsúszott érdes ujjai közül. Minthogy a tartása sem volt alkalmas, letérdelt. Türelmesen vesződött, egészen addig, míg végre sikerült a masnit megkötnie. Ismét leült, bokáit összeakasztotta, s ujjait, két tenyeréből kosarat formálva, ismét összefonta szétvetett térdei között.

– Késik a kis menyasszony? kérdezte az egyik nő a fiút kedveskedő mosollyal.

– Miféle menyasszony? Mink esküszünk össze felelt a fiú helyett az öregasszony. Szemét, amely alatt az elvékonyult bőrt barnára füstölték az árnyékok, a középkorú nőre emelte. A tanúkat várjuk, délre ígérkeztek.

A négy ember rámeredt. A nő elképedve csapta össze a kezét.

– De asszonyom… Ez érthetetlen. Ilyet még…

– Azt mondja, hogy esküdjünk meg, akkor beköltözhetek a lakásába szólalt meg a fiú. Ennyit csak megtehetek a szobáért. Egy óra az egész.

– Nincs hová mennie? Albérlet… rokonok… szólt közbe az egyik férfi.

– Tanyasi vagyok én, nincs énnékem Pesten senkim válaszolt a fiú. Gondtalan, közönyös arckifejezése nem változott. Hazulról el kellett jönni a kereset végett, de egyik szálláson se kaptam helyet. A béremből meg

nem futja a drága albérletre. Így rendes szobához jutok. Meg azután egy óra csak az egész.

– Kedves asszonyom kezdte megint a nő -, nincs jogom tanácsot adni. De miért kell hozzámennie ehhez a gyerekhez? Hiszen, mint albérlő…

– Így biztosabb. Ezt én jobban tudom felelt az öregasszony. Buggyant bőrű, barna foltos kezével oldalt olyan mozdulatot tett, mintha a levegőt kavarná. A fiú, karját vízszintesen kifeszítve, feléje tolta a könyökét. A kéz belekapaszkodott, lefelé nyomta, és így feljebb emelte a testet a padon.

– Meg azt is mondta folytatta a fiú, mint, aki oda sem figyelt, mert csak a maga dolga foglalkoztatta -, hogyha rendesen gondját viselem, én öröklöm utána a lakást. És hogy nem él már nagyon sokáig, merthogy öreg meg beteg.

– Megbocsásson… de egy magakorú férfival kellene összeházasodnia. Jobb lenne… meg illendőbb is… fordult a másik nő az öregasszonyhoz.

– Úgy… magamkorúval… Illendőbb… morogta az öregasszony. Ránézett a másikra, a kemény húsú, friss bőrű negyvenévesre. Tört csillámú tekintetéből szűkölő félelem és mély, az egész világra kiterjedő szemrehányás sütött. Huszonöt vagy harminc év múlva másképpen gondolkozik majd maga is. Illendőbb… Egy hetvenéves vénembert nem küldhetek le húsért, kenyérért, orvosságért a negyedik emeletről. Nem tud naponként kétszer-háromszor felmászni a lépcsőn. Meg nem bír emelni, rossz időben, amikor megmerevedik a csontom.

A fiú most sem figyelt a beszélgetésre. Úgy látszott, gondolkozik valamin, ami közben eszébe jutott. Hírtelen felemelte a fejét, mint, aki már legombolyította a megkezdett fonalat, és váratlan könnyedséggel a végét is megragadhatta.

– Mind a ruha is az enyém lesz, ami az uráról rámaradt. Át lehet szabatni, mindnek jó a szövete. Meg a zsebrádió. Ezt még máma megkapom, amikor hazamegyünk innen. Teljes új, csak az elemjét kell kicserélni.

NEM ISMERI

Az enyém még csak héthónapos, de már megüti a nyolc kilót mondta Danics a mellette ülő fiatalasszonynak, aki néhány hetes kisbabát tartott a karján. A várakozás unalmában kezdett beszélgetni vele. Két nagy tenyerét kosarasan homorítva fel-le jártatta a melle előtt, mintha gömbölyűn beléjük illeszkedő súlyt emelgetne.

– Ez már igen! csodálkozott a fiatal nő. Fejét-derekát jobbra-balra hintázta, azután az alvó csecsemőre nézett, ujjaival eligazította a főkötő szalagjait. Ez is sokat eszik. Alig tudja abbahagyni, annyira étkes.

– Ha odanyújtom neki a két mutatóujjamat, így, már megfogja, és erőlködik, hogy felüljön. Csuda erős kis kölyök mondta Danics.

Nem pillantott rá az alvó babára, talán nem is hallotta, mit mondott az asszony. A fiát látta maga előtt, a felidézett tartásban, ahogy az ő két ujját szorítja. De ez a kép sem oszlatta el azt a gyanakvást, ami egészen beárnyékolta és sötétté tette a szemét. Tenyereit két combjára tapasztotta. Egyenes derékkal, súlyosan ült, várakozva és mindenféle támadást felfogni kész elszánással, A fia után mindjárt a konyhabútorra gondolt, amire a feleségével gyűjtöttek, és amit, a tanácsházára jövet, ismét megnézett az asztalos kirakatában. De most annak sem tudott örülni, hogy a fele vételár már ott van a takarékkönyvben.

A szemközti ajtón a tábla, "gyámügyi hatóság" kedvetlenné tette. Mindaz az alaktalan, rossz előérzet, ami a tábla felől indult el, beszivárgott a gondolatai közé. Mi a fenének idézgetnek be engem? gondolta. Ha nem érkezik címére az a papiros, most még a gyárban lehetne, műszak után meg elígérkezett az öreg Horváth lakatosműhelyébe. Ha csak elpiszmog nála egy kicsit, ötven forinttal a zsebében megy haza. Ettől is elesik, ha ilyen soká jut be. Mit akarnak vajon? Minek kell őt idézgetni? A felesége is veszekedett miatta.

– Járni kezd a kiskölyök hamarosan tért vissza a fiához. Hangosan mondta ki ezt a büszke reménységet, hogy elnyomja vele a bosszúságát.

Az ajtó mögül kihangzó érthetetlen beszéd felerősödött, tagolt szavakká vált. A kilincs többször megmozdult. Danics merőn nézte. Feldúlt arcú asszony lépett ki a hivatali helyiségből. Látszott a szemén, hogy az imént még sírt.

– Danics József? szólt ki a tisztviselő. Tessék, fáradjon be.

A fiatalember most, hogy véget ért a várakozás, lassan, kelletlenül állt fel. Ugyanígy ereszkedett le benn a felkínált helyre. Előbb jól megnézte a széket, mert már üresen is, félig az íróasztal felé fordulva, alárendeltséget fejezett ki. Két tenyerét ismét a combjára fektette.

Szilárd és eltökélt tartással várta, hogy mi következik. Tekintete összpontosított, ravasz figyelmet tükrözött.

– A fiáról lesz szó, Karcsiról kezdte mindjárt a gyámügyi előadó.

– Semmi bajuk nem lehet velem mondta gyorsan Danics. Szemében megsűrűsödött a gyanakvás. Négy éve rendesen fizetem az államnak a menhelyi ellátásért a pénzt.

– Nem menhely. Gyermekotthon javította ki élesen a sovány, középkorú férfi.

– Hát akkor gyermekotthon. Danics teljes közömbösséggel váltott a kifejezésen, neki nem ez volt a fontos. Úgy állapították meg a költséghozzájárulást, mintha szakmunkás lennék. Pedig én csak betanított…

– Hagyjuk. A tisztviselő fáradtan legyintett, őt meg ez nem érdekelte. A jövedelem, a kereset számít, nem pedig az, hogy milyen minőségben… Száránál fogva forgatta olvasószemüvegét az asztal lapján. Hirtelen felnézett. Maga újra megnősült?

– Talán tilos? kérdezte vissza Danics, mert egyetlen pillanat alatt érzékelte a támadás irányát. Hogy elhajlítsa, másfelé terelje, megbántottan folytatta: Három évig gyászoltam elhalt feleségemet. Ha huszonöt éves korában nem házasodik az ember, akkor már soha. Azontúl öreg hozzá.

– Senki nem vitatta el magától az újabb családalapítás jogát. De nem erről lesz szó köztünk. Hanem arról, hogy a felesége…

– A feleségem nem dolgozik vágott közbe gyorsan Danics. Otthon van. Neki nincs jövedelme, ami beszámítható lenne, különben is az ő…

– Takarítani jár mondta nyugodtan a tisztviselő. Szülési segélyt nem kap, de rendesen keres. De nem ez a fontos. Helyesebben nem ez a legfontosabb.

Farkasszemet nézett a fiatalemberrel, és száránál fogva megint átfordította a szemüveget.

– Van gyerekük?

– Van. Danics tüstént megértette, hogy a gyámügyi előadó ezt is tudja már, mégis engednie kellett az apai öröm ösztönzésének. Két tenyere néhány másodpercre felemelkedett és ökölbe szorult. Van hát. Belevaló kis kölyök. Héthónapos, de már megüti a nyolc kilót.

– Akkor hát… odaveheti mellé a négyévest. Van, aki ápolja, gondozza. Egy anya megérti azt, hogy a másik gyereknek is szülői…

– Hogy venném vissza? Hiszen nem ismerem mondta Danics méltatlankodva és eltökélten. Összehúzta a szemöldökét, alóla gyanakvón és ellenségesen nézett az íróasztalnál ülő férfira.

– Hogyhogy nem ismeri? A gyermeke. Az első felesége szülte, ráment az élete arra, hogy magának egy szép, egészséges fiút adjon.

– Huszonegy éves voltam én akkor felelt a fiatalember sértődötten. Négy esztendő múlt el azóta. Minek ezt most már emlegetni…

Elnézett a levegőbe. Homályosan látta az első asszony arcát, szőke haját, de valahol, nagy messzeségben, mintha még csak nem is beszélt volna vele soha. Igaz, szült, de ennek az emléke is elenyészett.

– Elvették éntőlem azt a gyereket mindjárt mondta bosszúsan amiatt, hogy ez az ember nem érti meg azt, ami őelőtte annyira világos. Avval, hogy a körülményeim nem alkalmasak… És akkor most avval jönnek elő, hogy vegyem vissza.

– De hiszen a magáé! kiáltott fel a gyámügyi hivatalnok. És a körülmények az új házasság következtében kedvezőkké váltak. A gyerek, ezt nem tagadhatja el a magáé.

– Az enyém, persze hogy az enyém felelt Danics ingerülten. Minek erről ennyit beszélni. Nem is tagadom. Merőn nézett a tisztviselőre, tekintete mögött, mint valami áttörhetetlen fal, megszilárdult a vastag, sűrű sötétség. De mit kezdjek vele? Nem ismerem.

A férfi hátradőlt a székén. Kinyújtott kezében most gyorsan perdült át a szemüveg. Új hangon kezdte:

– Maga nagyon szereti azt a kis héthónapost. Igaz?

Danics új ravaszságot szimatolt, de öröme áttört a résen álló óvatosságon. Pislogni kezdett, és a kezét megint felemelte. A szája elhúzódott:

– Már hogyne szeretném. Csuda kis kölyök. Nem dicsekvés, de egyéves korára szaladni fog, az biztos. Ha a két mutatóujjamat…

– No, látja. Aki ennyire tudja szeretni az egyiket, az miért ne szeretné a másikat is.

Danics arca elsötétült. Rájött a ravaszkodás okára. Haragosan nézett a tisztviselőre.

– Hogy szeretném, amikor nem ismerem?

– És a kicsi?

– Az más. Azt ismerem. Ezt akárki megértheti.

– Karcsi nem tehet arról, hogy állami gondozásba került. A családi közösségben összeszoknak. Ha együtt él vele, egy hét alatt közel kerülnek egymáshoz. Vagy akár egy-két nap alatt is.

– Az nem lehet mondta Danics szilárdan. Akitől elidegenült az ember, az már nem lehet igazán a gyereke.

Az előadó hallgatott egy ideig, és megdörzsölte kétoldalt a halántékát. Azután a fiatalember szemébe nézett, de pillantása nekiütközött a sötét, vastag falnak. Más, hivatalos hangon szólalt meg:

– A gyermekét örökbe fogadná egy idősebb, rendes, megbízható házaspár. Beleegyezik?

Ahá, gondolta Danics, hát ezt kerülgette, ez van a véka alatt. Engem mégis be akart csapni.

– Beleegyezek mondta hangosan. S mindjárt hozzátette, mert attól tartott, hogy megint kibabrálnak vele. De csakis úgy, ha ezután nem kell fizetni érte.

– Nem kell. De figyelmeztetem, ha akarja, sem láthatja többé Karcsit, és azt sem tudhatja meg, kik nevelik.

– Hát, ha egyszer ez a módja… A fiatalember felhúzta a vállát.

– Akkor írja alá itt ezt az ívet. A lemondó nyilatkozatot.

Danics lassan és gondosan rajzolta ki neve betűit. Nagy megkönnyebbülést érzett, de nem mutatta. Csak a tartása változott meg, hanyagabbul ült.

– Akkor hát… a legfontosabbat elintéztük. Végeztünk. Hazamehet mondta szárazon a gyámügyi előadó.

– Igenis hagyta helyben sietős készséggel Danics.

Ő is úgy érezte, nincs miért maradnia tovább. De amikor kinyitotta az ajtót, és fél lábbal már kilépett a várószobába, megállította a tisztviselő hangja. Mintha derekára hurkolt kötelet rántottak volna meg, visszafordult. A gerince megmerevedett, tekintetéből, az összerándult szemöldök alól gyanakvás sütött.

– Igaz, hogy három éve nem látogatja a fiát, de azért mégis maga az apja hallotta az előadót, aki közben feléje emelte és ujjai közt zizegtette a papirost. Gondolja meg, mégiscsak jobb, ha a gyerek az apja meg a testvére mellett nő fel. Hiszen maga dolgos, szorgalmas férfi, nem iszákos, családi élete is rendezett. Feljebb emelte az ívet. Gondolja meg, még eltéphetjük.

Danicsban felforrt a harag. Most már biztonságban érezte magát, hát nem fojtotta vissza.

– Hallja, kevés ilyen értetlen emberrel találkoztam, mint maga mondta indulatosan. Hiábavaló annyira tukmálni rám azt a gyereket. Megmondtam már, hogy nekem nem kell. Nem ismerem.

ÓTESTAMENTUM

Katona reggel hétre járt be a kisipari szövetkezetbe.

Katonáné, aki a Műszergyár személyzeti osztályán dolgozott, fél nyolckor indult el a munkahelyére. De amióta megvették a Trabantot, ő is korábban készült el, hogy autón tehesse meg a hosszú utat. Györgyikét is magával vitte az üzemi óvodába.

– Igyekezz, el ne késs az iskolából. Ha hazajöttél, melegítsd meg az ételt, egyél és tanulj mondta minden reggel a nagyfiúnak, mielőtt kilépett volna az előszobába.

Férje majdnem mindig megismételte a végső szót, még keményebb hangsúllyal:

– Tanulj !

Gabi előretolta a száját, és nem felelt. Bántotta, hogy mindig az ajtóból beszélnek hozzá. Onnan is csak félig fordulnak vissza, mint, akiknek az utolsó pillanatban jut eszükbe a mondanivaló. Meg az, hogy valaki ott marad mögöttük a kiürült lakásban.

Hiába volt a mindennapi, fenyegető figyelmeztetés. Hetenként legalább egyszer mégis elkésett. Tudta, hogy az apja nagyon megveri érte. Reszketett nagy tenyere csapásaitól, mégse moccant, hogy idejében összeszedje a holmiját, és elinduljon. Ilyenkor az ajtót nézte sokáig, és barna fáján keresztül az anyját, aki Györgyikével lefelé indult a lépcsőn. Rámeresztette a szemét és, mert nagyon akarta, úgy látta, hogy az ő kívánságának engedve visszafordul. Odajön hozzá, és járkál körülötte. De nem olyan sebbel-lobbal, mint igazában, hanem nyugodtan, türelmesen. És ő van a lépteivel húzott kör közepén. Azt is sokszor elképzelte, hogy anyja őt is kézen fogja. Együtt ülnek be a Trabantba. Hiszen szívesen gyalogolt volna az üzemtől az iskoláig. De hétköznap mindig kimaradt a kocsiból. Csak vasárnap ülhetett bele. A hétköznapból hat volt, a

vasárnapból meg csak egy. Egyszer dadogott is erről a szüleinek. Az apja nagy, piros arca akkor szigorúan fordult feléje:

– Ilyen nagy lakli, és ezen jár az esze! Másfél kilométert gyalogolna, hogy tíz percig autózhasson. Tanulj jól, igyekezz, hogy sokra vigyed az életben, és akkor te is megveheted a magad kocsiját. Még meg is unod, annyit ülhetsz majd benne.

Ebből az a másik, mindennapi intelem döfött ki, hogy ő rendesen, gondtalanul iskolázhat, legyen hálás érte. A szülei felnőtt korukban ültek be ismét az iskolapadba, hogy magasabb képzettségre tegyenek szert és előrehaladhassanak.

Gabi nem nagyon fogta fel, miért hányják a szemére, hogy ő éppen úgy és akkor megy egyik osztályból a másikba, mint a többi gyerek. De azt már nagyon világosan megértette, nem az agyával, hanem az idegein keresztül, hogy nógatják, hajtják felfelé egy síkos meredélyen. És lentről azért kiabálnak rá olyan erősen, mert nekik, a szüleinek is vele kellene jönniük. Kísérniük kellene. De ehhez nincs türelmük és idejük. Ehelyett szidják, ösztökélik. Ő pedig keserves nekirugaszkodások után újra meg újra visszacsúszik.

A hajtástól nehéz kötelesség lett a tanulás. A matematikát nem is értette meg. Apja, aki anyagbeszerző volt a szövetkezetnél, kitűnően számolt. Mégse merte kérni, hogy segítsen neki. Hiszen sohasem ért rá, mindig sietett, akár az anyja. Mégis félórákig ültek együtt az asztalnál, számokat irkáltak a noteszükbe és suttogtak hozzá. Arról, hogy a Trabantot nagyobb kocsira akarják kicserélni. Olykor elkapta az "öröklakás" szót is. A városuk szélén, az új üzemek körül akkor jelentek meg a hosszú nyakú daruk, a földgyaluk és az új lakótelep első falai. Ilyenkor, a számolások idején kellett volna odamenni hozzájuk a füzetével. De olyan nyugtalanság sütött belőlük, hogy félt megszakítani a suttogásukat. Mindig valami zakatoló izgalom vette őket körül. Ennek a határát, akár egy égő sövényt, nem lehetett átlépni.

Matematikából hozta haza a legtöbb rossz jegyet. Félve mutatta meg az értesítőjét, mert tudta, mi következik. Szidás, pofon, büntetés. Az apja arca még vörösebbé vált, s a tenyere égetett. Az anyja meg, miközben sietősen végezte esti munkáját és a konyhából hol az egyik, hol a másik

szobába ment, szüntelenül csak azt ismételgette, hogy neki nincs fia. Megtagadja az ilyen hálátlant.

Egyszer azután, hogy nagyon kikapott, eltitkolta a rossz jegyet, egy hetedikessel íratta alá az intőt. De a tanító mindjárt észrevette. Úgy látszik, ez a nagyfiú sem tudott felnőttesen írni. És szólt az apjának. "Csalót nem nevelek" kiabált akkor az apja. És annyira megverte, hogy minden csontja fájt. Utána a sarokba állította, őt, az ötödikest, arccal a fal felé. Györgyikét meg odahívták mellé, nézze meg, hogy bűnhődnek a csalók. Azontúl mindig átadta az intőt, az értesítő könyvét, bármennyire félt is a büntetéstől. Csak az volt a furcsa, hogy a jó jegynek meg nem örültek a szülei. Legalábbis nem szóltak rá semmit. Pedig az ötöst némelykor két ízben is megmutatta. Úgy tett, mintha elfelejtette volna, hogy már mellé írták a nevüket. De másodszor se szóltak semmit. Dolguk volt, mindig siettek, nem értek rá megdicsérni az ötösért.

Ez csüggesztette el a legjobban. Ettől utálta meg igazán a tanulást. Nem érdemes törni magát, ha otthon csak a rossz jegyet veszik észre. Minek, kinek tanuljon akkor? Magának? Magáért? Ennek az ő számára semmi értelme nem volt, hiába hajtogatták a szülei, hogy ezzel a jövőjét készíti elő. De a jövő meg a felnőtt kor határán éppen úgy nem tudott áthatolni, mint azon az égő körön, ami anyja-apja külön világát elzárta előle.

Legnagyobb sérelmének mégsem a veréseket érezte. Hanem azt, ami az új autó próbanapján történt. Mert a Trabantot, valakinek vagy valakiknek a segítségével ötüléses, tengerkék Wartburgra cserélték ki. Ezt hetekig tartó, robbanékony izgalom előzte meg. Az apja szinte sohasem volt otthon. Az anyja is folyton szaladgált. Gyönyörű, szalagos kosarakat hozott haza, tele itallal, kávéval, csokoládéval, azután késő este mindegyiket elvitték valahová.

Az első utat vasárnapra tervezték, keresztül a városon, ki a budapesti műútra, s onnan vissza a főnökékhez, a kisipari szövetkezet elnökéhez. Gabi is lázasan készülődött. Megmondta a barátainak, mikor és hol álljanak fel, ha látni akarják, hogy ül ő egyedül a hátsó ülésen. A bárányhimlős Györgyike akkor már napok óta a falusi nagymamánál volt. De szombaton kettest kapott a számtandolgozatára. Emiatt vasárnap nem

ülhetett be az új kocsiba. Otthon kellett maradnia. Hogy ne szórakozhasson, és igazi büntetéssé váljék a fogság, a karácsonyra, húsvétra kapott könyveit bezárták a szekrénybe. Apja ahhoz is értett, hogy könnyű kis technikai beavatkozással átmenetileg használhatatlanná tegye a tévét és a rádiót. Akkor roppant keserűséget és szégyent érzett, különösen a fiúk miatt. Lábait térdben visszahajtva, végigfeküdt az ablakpárkányon, és néhányszor alig fogózkodva hideglelősen kifelé billent. Odalenn, furcsa rövidülésben, anyja törölgette a Wartburg üvegeit, az apja meg a volán mellett járatta a motort. Németh Lajos bácsi, a szövetkezet könyvelője, feszmérővel a kezében hajolt a kerekek szelepére. Fél éve már, hogy megtanult vezetni, de a pénze még nem volt együtt a kocsira. Egyszer-egyszer kölcsönkapta az ő Trabantjukat, hogy ki ne jöjjön a gyakorlatból. Ezt azután szívességekkel viszonozta. Hogy mifélékkel, arról Gabinak sejtelme sem volt. Csak azt tudta, amit az apja elégedetten ismételgetett, hogy Lajos bácsi a jó embere, és mindenkor számíthat rá.

Most, hogy hátát görbítő buzgalommal sorra guggolta mind a négy kereket, világossá vált, hogy ő fog a szülei mögött ülni. Ahogy lenézett rájuk, arra gondolt, mi lenne, ha ő most az autó tetejére zuhanna.

Reggeltől délutánig sokat sírt, annyira, hogy szúrás állt a mellébe. Iskolai könyveit, füzeteit, ahelyett, hogy parancs szerint a számtannal foglalkozott volna kezét-lábát, lélegzetét görcsbe rángató dühvel szétrugdosta a lakásban. Nem bánta, sőt szinte akarta és kívánta az újabb büntetést. Közben nagyon sajgott benne valami.

Ezután két napig lázasan feküdt. A szülők gyanakodtak, hogy tetteti magát. Végül megegyeztek abban, hogy a magány unalmában sokat evett, mert nincs benne önfegyelem.

Amikor az ötödik osztályból nagy nehezen átcsúszott a hatodikba, a szülei leültették magukkal szemben, az asztalhoz. Hosszú idő után akkor töltöttek vele nyugodtan egy fél órát. De nem úgy, ahogyan szerette volna. Elmagyarázták, hogy a három általános iskolai év nagyon fontos. Ennek az eredményén múlik felvétele a gimnáziumba. Ők mindketten Györgyikéért meg érte dolgoznak, de most már neki is meg kell tenni a magáét. A jövője függ ettől. És sok mindent mondtak arról, mi lehet

belőle nagykorában, és kiknek a pártfogását szerzik meg az előmenetele érdekében, mire leteszi az érettségit.

Ő mindebből nem sokat értett. Pedig figyelt. Várt valamire, ami nagyon kellett volna neki, várta, hogy előbukkanjon végre a sok üresen zúgó, érthetetlen szó közül. De ez nem történt meg. "Mi megkönnyítjük az életedet, a jövődet" ismételgették a szülei. Ettől annyira nehéz lett a lelke, hogy a háta is belegörbült. Mintha az élet és az a bizonyos, ezerszer szóba hozott jövő is, amivel fenyegették, és ami bizonytalan képzeletében valahol messze, egy elérhetetlenül magas fán függött két nagy malomkő lett volna.

Az "öröklakás" szó egyre sűrűbben hangzott el a szülei között a konyhában, szobában, a lefekvés utáni félhangú, izgatott, de egyetértő beszélgetésekben. Nemsokára ezután az apja esti munkát vállalt valahol. Az anyja meg valami félállást, ugyancsak estére, az apja szövetkezetében. A főnök intézte el mind a két dolgot.

Ettől az időtől kezdve Gabi alig látta a szüleit. Az egyik nyugdíjas szomszédasszony járt be hozzájuk. Takarított, elmosta az edényt, odaadta Györgyikének a vacsorát, és utána lefektette a kiságyba. De hiába nem volt otthon az anyja meg az apja, az élet mégis zaklatottabb lett Gabi körül. Szaporábban csattantak a pofonok, a fenyegetések. Szinte csak kiabálva beszéltek hozzá, mintha az a kevés idő, amit együtt töltöttek, az érzéseket is összesűrítette, indulatos szavakká préselte volna. "Tanulj! Igyekezz! Tedd ezt! Tedd azt! Meg ne lássam, hogy… Meg ne tudjam, hogy…"

Gabi sóvárogva várta haza őket, és mégis félt tőlük. Ezt a kettősséget nem értette, de belső gondja ettől is nehezebb lett. És egyre kínosabban ment a tanulás. Csak ült a könyvei előtt, de a lecke szavainak nem volt semmi értelme, kihullottak az agyából sorra mind. Pedig közeledett az év vége. Eltiltották az autótól, a játéktól. Az anyja őelőtte is mindenkinek panaszkodott rá, mint mondotta, azért, hogy restellje el magát és rugaszkodjon neki, de ettől még a maradék akarata is semmivé lett. Az évzárót megelőző hetekben meg mindig azt hallotta :

– Ha megbuksz, haza se gyere, mert összetörlek! Nekünk bukott gyerek nem kell. Nincs szükségünk olyan fiúra, aki rosszal fizet a jóért. Ha valamelyik tantárgyból egyesed lesz, keress más szülőket magadnak!

Ettől csupa láz lett, aludni sem tudott. Folyton az járt az eszében, hová, kihez menjen. Mert tudta, hogy bukásra állt. Szétnézett abban a körben, amit ő a világnak ismert, de ez a kör néma volt és üres.

Az iskolai év végén, az erre kitűzött napon egyedül ment el a bizonyítványáért. Két egyes volt benne, földrajzból és matematikából. Sokáig nézte a két számjegyet, hátha csoda történik valamiképpen. Azután végigbukdácsolt a városon, leült a parkokban, hosszan ácsorgott a pályaudvaron meg az épülő lakótelep emelődarui, csigaszerkezetei mellett. Gyomrát kínozta az éhség, szívét a félelem. A sötétségben óriásivá tágult a néma világ, s ő egyedül volt a szörnyű tágasságban. Végül a régi bérház előtt találta magát, amelyiknek a harmadik emeletén ők laktak. Nem mert felmenni, hiszen a szülei százszor is elismételték előtte, hogyha megbukik, ne jöjjön haza, bukott gyerekre nincs szükségük. És eddig még minden fenyegetésüket beváltották.

Azután, amikor már állni sem bírt, mégis felmászott a lépcsőn. A félelemtől, hogy apját-anyját otthon találja, megint elfogta a görcs. Az ujjai összehúzódtak, a lélegzete elakadt. A nyitott ablakhoz ült, hogy levegőt kapjon, meg, hogy a szülei érkezését lesse.

Amikor a Wartburg fékje megcsikordult a ház előtt, összerándult. Egyszerre egész testében megérezte a verést, az ütések zuhogását. Az ajtóhoz tántorgott, de mindjárt visszahőkölt. A lépcsőn összetalálkoznak a szűk falak között, és akkor már nincs menekvés. Az apja elállja az útját. Menekülni! Már jönnek is felfelé, kopog, dobban a léptük. A rémülettől szédülősen felmászott az ablakpárkányra. S mintha az elolvadt volna alatta, tüstént lezuhant. Kezében, odalenn, az autó kereke mellett, a véres porban, görcsösen szorította az iskolai értesítőt.

A temetés előtt kiderült, hogy a város három taxiját már néhány nappal korábban lefoglalták. Így azután a Wartburgon vitték a nagymamát és Györgyikét a másfél kilométeres útra. Németh Lajos készséggel vállalkozott arra, hogy Katona helyett vezesse a kocsit.

Meglepődtek, milyen sokan vesznek részt a temetésen. Mintha Gabit az egész város ismerte volna. A kíséret a koporsó mögött valóságos tömeggé nőtt. És nőtt a hallgatás is a tengerkék autó körül. Alig tudtak előrehaladni benne, mintha a némaság veszélyes jégtáblákká fagyasztotta volna a levegőt.

A gyászszertartás végén, a különös, dermesztő hidegben Katonáék kimentek a temető kapuja elé. Senki sem lépett oda hozzájuk, senki nem nyilvánította részvétét. A szemek furcsa csillogással meredtek rájuk. Amikor sietősen beültek a kocsiba, a hátsó ajtók becsapódtak. A tömeg félresodorta, magába szívta a nagymamát és Györgyikét. Nem lehetett tudni, ki emelte fel az első követ, amelyik behorpasztotta a hűtő fedelét. De a többi is nyomban kopogni kezdett a karosszérián.

ÁLLOMÁSON

A nagy, visszhangzó csarnokban, a pénztár ablakai előtt jegyet váltó és izgatottan jövő-menő utasok között tizenkilenc-húsz éves, szép arcú fiú ácsorgott. Hátra tett kezekkel támasztotta a falat. Nyugodtan, mégis úgy nézte az embereket, mintha keresne valakit. Haját erős illatú kenőcs tette fényessé. A fodrász divatosan nyírta, de a sok puha fürt nem engedelmeskedett a fésűnek. Rendezetlen, mégis tetszetős burjánzással lepte el a fejét. A hegyes orrú cipő és az olcsó nadrág divatos szabása sem mosta el külsejének paraszti jellegét. Kinőtt kis zakójának ujjából kilátszott a csuklója. A halványkék nyloning kihajtott gallérja szabadon mutatta sima mellét és nyakát. Mosolygó szeme ide-oda járt, s az arcán ugyanolyan lágy volt a mosoly. Azokat, akiket kiválasztott a tömegből, zavarba hozta a bársonyosan tapadó pillantás. Csodálkozva bámultak rá, s láthatóan kutattak emlékezetükben, hol találkoztak már vele. Néhányan fejük rázásával vagy kézmozdulattal jelezték, hogy nincs szükségük segítségre, egyedül viszik táskájukat.

A tizenhat-tizennyolc éves lányok, különösen a vidékiek, tüstént észrevették a falnak támaszkodó fiút. Halk, nevetősen izgatott suttogással meg ruharángatással figyelmeztették rá egymást. A fiú azonban elnézett felettük. Nem szándékosan, hanem természetes közönnyel, mint akit az egy dologra összpontosított figyelem süketté és vakká tesz minden egyébbel szemben.

Közben-közben körülpillantott, és egyszerre lassan, kényelmesen lusta járással, mégis céltudatosan elindult a telefonfülkék sora felé. A szélsőben középkorú, jó alakú nő vesződött az újra meg újra visszahulló érmével. Egyik lábát hátrafeszítette, hogy a melegben megakadályozza az ajtó becsukódását. Táskáját szorosan a fülke oldalánál helyezte el, hogy telefonálás közben is könnyen szemmel tarthassa.

A fiú kis ideig ott állt a háta mögött, azután átnyúlt a nő válla felett, és a kagylóval együtt a kezét is megfogta.

– Én jobban értek ehhez. Várjon csak, mindjárt lesz vonala…

Az asszonyt a váratlan közbelépésnél és mozdulatnál is sokkal jobban meglepte a gyakorlottan bizalmas hang és mosoly. A bársonyos pillantású szemek bűvölő merevséggel szegeződtek rá. A mosoly alázatos volt, de a felszín alatt kitartóan sejtetett, mondott, ígért valamit, ami a hízelgő kedvességet valamiképpen céltudatossá és kínosan kellemetlenné tette.

Az asszony kihúzta kezét a meleg, nehezen leváló tenyér alól, és feszélyezetten mosolygott:

– Lássam, próbálja meg. Hátha csakugyan sikerül.

A fiú másik kezébe fogta a kagylót, rászorította a fülére, s vagy háromszor-négyszer bedobta a nyílásba a csökönyösen visszakoppanó tantuszt. Könyöke a hátrahúzódó nő melléhez ért.

– Nincs értelme, hagyja… szólt rá az asszony. Kár az idejét vesztegetni. Látja, magának sem megy.

– Hát ez nem megy. Ez nem akar menni… nevetett minden zavar nélkül a fiú. Kilépett a fülkéből. Néhányszor feldobta a sárga kis érmét a levegőbe, azután ujjhegyeinek szorításával, mintha a bőréhez akarná ragasztani, a nő kezébe nyomta. Ne haragudjon… mondta az iménti, meghökkentően bizalmas, gyakorlott hangon. Szemének kitartóan mozdulatlan pillantása céltudatosan próbálta megfogni az asszony tekintetét.

– Hogyhogy van ilyenkor ideje? Nem dolgozik? kérdezte az szándékos érdességgel.

– Dehogyis nem… válaszolt a fiú kedvetlenül és vontatottan. Arcán, szemében elhalványult a mosoly, mintha egy feleslegesen meggyújtott és fényét hiába pazarló lámpát oltana el. Délelőttös műszakban vagyok, délután nincsen semmi dolgom.

Az asszony érezte hangjában a hazugságot. Miközben felemelte fekete lakktáskáját, hozzáfordult:

– A kiejtése elárulja, hogy vidéki. Hová való?

– Csak innen, nem messziről…

A fiú kezével határozatlanul hátrafelé intett. Most először futott át arcán, szemén a gyermeki zavar árnyéka, mintha csak az otthon említése idézte volna fel. Mindjárt utána elmosolyodott. Gyakorlottan, ravaszkás kedvességgel, de anélkül a többlet nélkül, ami az asszonyt az előbb meghökkentette, s amit, úgy látszik, már nem volt érdemes a mosolyán átvillantania.

– Nem mindegy? Minek érdekli az magát?

Amíg beszélt, lassan, de tervszerűen odább is sétált. oldalról még egyszer megnézte a jól öltözött asszonyt.

Hanyagul leejtett vállal ismét a falnak dőlt. Nyaka elvált a halványkék inggallértól, aminek belső oldalán sötét csík futott körbe. Újra az emberek ellentétes irányú áramlását figyelte. A tülekedő családtagjaikat izgatottan terelő, csomagjaikat cipelő utasokat, a vendégeikkel, rokonaikkal összeölelkező várakozókat, a tájékozatlanul forgolódó vagy megfontoltan ballagó falusiakat.

A tömegből negyven év körüli, alacsony nő vált ki. Vaskosan formás termetét magas sarkú cipő emelte feljebb. A sarkok befelé görbültek a súly alatt. Tömött táskáit a csarnok közepe táján leengedte a földre. Zsebkendőjével megtörölte kivörösödött arcát, azután legyezni kezdte nyakát, felemelt állát, domború mellét.

A fiú lusta, de határozott lépteivel odament hozzá, és megfogta a két bőrönd fülét.

– Majd én segítek szólalt meg hízelgően kedves rábeszélő hangon.

Az asszony megrezzent, kezében megállt a zsebkendő. Belenézett a kérdő és ígérő, lágy pillantású szemekbe.

– Ha bírja… Mert nehéz…

Nevetésében, a meglepetésen túl zavar és a segítség okát biztosan tudni akaró kíváncsiság vibrált. Lopva és felmérőn vizsgálgatta a mellette haladó fiút. A tekintetük kutatva összecsapott. A fiú kissé meggörnyedt a súlyosan lóbálózó bőröndök terhétől, míg végigment a hosszú csarnokon. A vasúti vendéglő nyitott ajtaja előtt megállt. Lábát térdben megroggyantotta, és mindkét táskát letette.

– Hát ezek csakugyan nem üresek. Maga sokkal könnyebb lenne tette hozzá fiatalságának ellentmondó merészséggel és gyakorlottsággal. Karjait úgy emelte fel, mintha öblükben emberi testet tartana.

Az asszonyt ez izgatott, vidám nevetésre késztette:

– Ki tudja… A zsebkendővel megcsapkodta telt nyakát: Menjünk be. Innék egy pohár sört…

Az asztalnál, a ládából nyurgán ágaskodó leander levelei alatt a nő háromszor-négyszer is odaszólt a fürgén szaladgáló idős pincérnek. A fiú szemközt ült vele, szerényen összehúzódva, mint, aki nincs is jelen és nem érdekli a rendelés. Másfelé nézelődött, de lábát az asztal alatt az asszony lába mellé csúsztatta.

– Két korsó sört hozzon mondta az asszony, amikor a pincér megállt előtte. Pillanatnyi habozás után még vörösebbé váló arccal folytatta: Meg két pörköltet, savanyúval.

– Egyen csak, megérdemli a cipekedésért. Az egyik, kihozott tálat a fiú elé tolta, s ezzel véglegesen magára vállalta a fizetés gondját. Várt valakit, vagy utazik valahová? kérdezte. Cipője nem mozdult el, szilárdan nekifeszült a fiú cipőjének.

– Nem vártam én senkit, csak úgy… Betegállományban vagyok… felelt a fiú nyújtott hangon.

– Akkor hogy jöhet el hazulról? Az asszony a kérdéshez nem illő, hamiskás mosollyal csípte össze a szemét. Mi lesz, ha a beteglátogató nem találja otthon?

A fiú úgy vonta fel evés közben a vállát, mint aki feleslegesnek tartja a választ. Tele szájjal evett, s amikor lenyelte a falatot, lágy pillantásával végigsúrolta az asszony arcát:

– Majd elmondom neki, hogy jobb dolgom akadt. Magával szórakoztam.

Az asszony felajzottan, újra meg újra nekilóduló hullámokban kacagott, mintha csiklandoznák. Kacéran és kihívón villantotta rá a tekintetét:

– Most jövök Varasdról. Az uramat látogattam meg. négy hétig ott marad. Vasutas, és most iskolán van, mert…

– Varasd? A fiú szeme felcsillant. Ménest nevelnek ott. Olyan lovakat, mint az ottani telepen, sehol se láttam. De úgy is tartják őket, hogy jobban már nem is lehet. A boldog és büszke emlékezéstől nevetni kezdett. Mindegyik lóra felültem, amikor a gondozók megengedték. Hajtottam is az egyik négyesfogatot a próbahajtáson. A bátyám kocsis odahaza, a téeszben. Az úgy ért a lóhoz, mint senki más. Elhiszi? Tőle tanultam a kényes lovakat kezesíteni meg hajtani. Megint nevetett, s kihúzott derékkal, magasról nézett lefelé, mint aki képzeletben a bakon ül.

– Ott dolgozott? Varasdon? kérdezte az asszony.

Ebben a három szóban is ott sejlett az a negédesség, ami a pörkölt megrendelése óta mosolyát, mozdulatait átitatta.

– Az állami gazdaságban, úgy három hónapig. De bejártam a ménesistállókba is, mert egy pajtásom meg ott dolgozott. Az hívott fel Pestre. Merthogy később itt vállalt munkát, és szüntelen izengetett, milyen jól megy a sora.

– Maga is jobban szeret Pesten? kérdezte félredöntött fejjel az asszony.

– Eleibe nem… de most már jobban… válaszolt vontatottan a fiú. Nem olyan, mint vidéken. Ha az embernek az egyik munka nem tetszik, hát keres másikat. Nem kell annyira törni magát. Huncutok ezek a pestiek… fűzte hozzá látszólag következetlenül, mégis olyan színnel, ami elárulta, miféle gondolatsoron és emlékeken futott végig. Ez visszavezette

a jelenhez, s a hízelgő mosoly ismét az arcára tapadt. Elvigyem haza a pakkjait? nézett a nőre.

Az megmozdult, a szék megreccsent alatta.

– Szívesen jönne? kérdezte kacér szemvillanással, izgatottan. Tömött melle a gyors lélegzettől megemelkedett. Az uram az nincs otthon folytatta latolgatón, mint aki máris az akadályok és a szomszédok kíváncsiságának kivédésére gondol. De ha Pesten lenne, az se… Legyintett, és alsó karját, felfelé fordított, nyitott tenyérrel végigfektette az asztalon.

A fiú, ujjainak hegyét ígérő és bűvölő pillantással a tárt tenyér közepébe nyomta:

– Meglássa, nem bánja meg… Maga is megkedvel engem, mint én magát. Annyit ad, amennyit akar, ezen nem fogunk összeveszni…

Az asszony a fiú keze alá bújtatta a kezét és, mintha csak valami régen várt vallomásra felelne, a szemét egy pillanatra lehunyta, állának intésével odahívta a pincért. Fizetés után mindketten felálltak, kiléptek az utcára, és szótlan egyetértéssel elindultak a villamosmegálló felé.

A MŰTÉT

Sose hittem, hogy megérem ezt a napot. Sose, hogy egyszer ilyen boldog leszek. Persze, régen, valamikor fiatal koromban a boldogságot másféleképpen képzeltem el. Vagyis… nem tudtam, hogy boldogság is többféle van. Hogy az életkorral, az idővel, meg amit a kor és az idő cselekszik az emberrel, változik a boldogság fajtája is. Az ember a bolond, fiatal fejével azt hiszi, hogy a vőlegénnyel meg a házassággal megkapta a legnagyobb, az igazi, az örökös boldogságot, a tökéleteset, ami utolsó napjáig megmarad. Nem tudja, hogy az még milyen messze van! Mennyit kell még azért fáradozni meg szenvedni. De lám, milyen hálátlan vagyok. A főorvos úrról kellene… Róla kellene a mai napon beszélni, aki avval a könnyű, finom ujjaival megszabadított a kínjaimtól.

Azt mondta nekem tíz nappal ezelőtt, amikor megvizsgált: "lányom" pedig öt-hat esztendővel fiatalabb nálam, és én huszonnyolc esztendeje, hogy férjhez mentem. Lányom, nagy kár, hogy nem elébb jött el hozzám.

De nincs semmi baj, jobb későn, mint soha. Táncolni fog még maga, úgy rendbe hozom."

Be is teljesítette, amit ígért. Ha nem is táncolok, de könnyen járok, nem kell minden izmomat megerőltetni, nem sajog a derekam, nem gyűlik minduntalan könny a szemembe. Persze, a könny nemcsak attól, hogy… Ki tudná megmondani, melyik rosszabb, a testi vagy a lelki szenvedés, ha mind a kettőből kijut? Mégis a lelki a nehezebb, mert annak nincsen szünete. Meg sok benne a változás, és mindegyik formája nyomasztóbb, mint az előtte való volt…

Eleinte, vagy tíz-tizenkét esztendeig azt hittem, azért van ez így, mert Józsi folytonosan becsap. ígéri, nem iszik többet, nem tör-zúz, nem gorombáskodik, olyan lesz, mint az első két hónapban. Mert addig, nyolc hétig igazán, igazán olyan volt, hogy jobbat nem is kívánhattam. Azután ez a hitem valahogy eloszlott, mint amikor lassan megvékonyodik, felszáll a köd, és alatta csupaszon mutatkozik minden. Nem ő járatta velem a bolondját, hanem én csaptam be magamat. Úgy lehetett az, én akartam neki hinni mindenáron, hogy miért, már alig értem. Talán azért, mert mindenki ragaszkodik valami jóhoz, amit, ha maga körül nem lel, hát csak úgy… elképzel.

Hát én is csak képzelődtem. Hittem neki, mert ez jólesett, pedig mindig csalódtam benne. Egészen addig voltam így, míg egy napon, ahogy tolom az orsókkal a kiskocsit a gépekhez, eszembe nem jut, hogy… Vagyis akkor is vele foglalatoskodtam gondolatban, mert féltem hazamenni. Tudtam, fizetést kapott, beiszik, jön a sok undokság, amitől testem-lelkem irtózott. Akkor jutott eszembe, emlékszem, a kiskocsival meg is álltam egy pillanatra hogy nem ő csap be engem, én áltatom az ő változásával magamat. Hiszen a bőréből senki nem bújhat ki, én még arról a szokásomról se tudtam leszokni, hogyha nyugtalan vagyok, ne rágjam a szájam szélét. Hát ő hogy változhatna más emberré abban a nagy szenvedélyében az ital iránt. Már régen nem ő bolondít engem a fogadkozásaival, hanem én saját magamat. Hogy ez eszembe jutott, egyszerre valami hidegség támadt körülöttem. Akkor, mintha ő valahová lezuhant volna, szinte hallottam, hogy megpattan, elhasad köztünk valami. Azután sose kértem többet, hogy változzon meg. Elmúlt a hitem, nem tudtam már kérlelni. Addig sírtam, kiabáltam, ha ittasan odacsapta a

szép, virágos bögréimet a konyha kövéhez, meg kirángatta a ruháimat a szekrényből, és a vasalt fehérneműt belevágta a szemetes vödörbe. Megkeményítettem az arcomat, nem mutattam, hogy zakatol a szívem és reszket minden belső részem. Előtte nem sírtam többet, még mérgemben sem. Miért akart nekem kárt tenni, fájdalmat okozni, ki tudja? De ez az akarat dolgozott benne szüntelenül. Ha egy kis pihenőidőm akadt volna és lerúgtam a cipőmet, nem engedte, hogy ledőljek néhány percre, megfenyegetett, és mindjárt zavart ide-oda, mindig a szolgálatára kellett állani.

Olykor, ha átmentem a szomszédasszonyhoz, hiszen jólesett egy kis fecsegés, panaszkodás, tüstént hazacibált.

Leülni előtte? Azt szinte sohase lehetett. Csak menni, mozogni, dolgozni vagy állani a széke mellett, amíg beszél, eszik, vetkezik. Pedig hogy fájt a lábam! Mindegyiken két-két óriási tyúkszem. Ezen némelyik asszony csak mosolygott odabenn a műhelyben, de a legtöbbje nagyon is felfogta, mit jelent ez. Ki tudná, mikor kezdődtek ezek a tyúkszemek! A gyermekkori rossz cipőkkel-e, vagy később, de nőttek, fejlődtek, és nőtt bennük a szenvedés is. Kicsi koromban egyszer hallottam egy mesét a halfarkú tündérről, akinek a boszorkány lábakat varázsolt. De igen nagy áron. Járás közben mintha éles késekbe lépett volna. Hát így van evvel a legtöbb asszony, így voltam süldőkoromtól én is. Minden lépésem szúrt, hasogatott, égetett. Hidegben meleget éreztem, kiütött rajtam a verejték, melegben hideg futkosott a hátamon. Derékig fájtak az izmaim az erőltetéstől. Ha csak lehetett, kihúztam a lábam fejét a cipőből, de az se használt. Fájt tovább. Amikor meg visszaerőltettem karikák ugráltak a szemem előtt. Sok asszonyról tudok én, akiben a testi meg a lelki fájás így összekeveredik. De nem tudom, miért, csak a lelkiről beszélnek. Én is így voltam vele. Talán restelltem egyszerre emlegetni, mert nevetséget váltana ki? Nem lehet komoly a boldogtalansága annak, aki közben a tyúkszemét fájlalja, még, ha négy darab is van néki belőle! Pedig milyen kegyetlen, szünet nélkül való próba az! Ha egy kis nyugodt időm volt is a villamoson, amikor helyet kaptam, hát az a sajgás, égés, nyilallás nem engedett pihenni. Arról meg eszembe jutott a másik bajom, a lelkem sebe, mintha össze lettek volna kötve. Aminthogy össze is voltak. Én magam

sem hittem, de így összetartozik az emberben minden, ami rossz, ami fáj, se ésszel, se akarattal nem lehet azt különválasztani.

Azután, ahogyan múlt az idő, megint valami változás történt velem meg az urammal. És ismét olyan hirtelen vettem észre, mintha valaki meglökött volna, hogy figyelmeztessen. Akkoriban már nem kellett félni tőle. Nem ordítozott, nem kergetett mozogni, dolgozni. az maradt csak meg benne, az az érthetetlen akarata, hogy kárt tegyen nekem. A tiszta, vasalt ruhát bemocskolta, a virágcserepeimet földhöz verte, a vasárnapi ruhámat az ágy alá hajította. Különben csak az volt a fontos, hogy elébe tegyék az ételét, megbontsák az ágyát, segítsék lehúzni a ruháját. De hogy mindezt én tettem, hogy én szolgáltam ki, már nem vette észbe. Vagy ha észbe vette is, nem mutatta.

Akkor megértettem : ahogy változik és sűrűsödik a szenvedés, az ember egyre jobban és jobban kiismeri magát benne. Megértettem, hogy amíg hajszolt és kínzott, addig még érzett irántam valamit. De hogy annyira belémerült az ivásba, már csak gép lett, felkelt, elment az építkezésre, evett, ivott, kidühöngte magát, lefeküdt. Mindegy volt az már neki, ki él mellette. Géppé lett, és azzá tett volna engem is. Az eleven szenvedést elviseltem, de ez ellen minden ízem tiltakozott. Különös, de így volt. Hogyha szólt, nem hozzám szólt, csak valakihez, aki ott motoz mellette ezt nem tudtam elviselni.

Addig, ha a válást emlegettem, rám emelte az öklét, egyszer még a kenyérvágó kést is. Most, hogy megint előhoztam, szó nélkül beleegyezett. Valami nő akaszkodott rá az építkezésen, egy özvegy, mindegy volt már neki, ki főz rá. Így azután huszonnyolc esztendei házasság után meglett a válás. Csendben, mint ahogy két levél leszállong a fáról. Háromszor kellett a bíróságra menni, harmadízben már, mint elvált mentem haza. Kinyitottam a kulcsommal az ajtót akkor éreztem életemben első ízben, mit jelent az egyedüllét meg a csend. Az a jó, igazi csendesség, amiben sokáig el lehet üldögélni, nem feszül, nem reped sehol. Így, pihenés közben határoztam el, hogy leoperáltatom a két lábamról a tyúkszemeket.

Ez talán így nevetnivaló, de sok asszony megérti és tudja, hogy csak nevetségesen hangzik, de nem az. Első, magammal törődő gondolatom volt ez. Tudtam, ha pihenni kell, nem zavar fel a fektémből senki.

– Lányom, hogy tudott ezekkel a gumókkal járni? Hogy tudta felhúzni a cipőjét? kérdezte a vizsgálaton a főorvos úr. Én csak mosolyogtam, és magamban adtam meg a feleletet. Mert muszáj volt. Mert az uram nem tűrte, hogy egy percig is megpihenjek, hogy én legyek az, akivel törődni kell. Ilyenné válik két ember élete.

Ma jöttem haza a kórházból. Igaz, posztópapucsban, de gyalog. Az a kis fájás, ami a gyógyulással jár, nekem már semmiség.

Most szüntelen arra gondolok, hogy úgy látszik, némely embernek olyan a sorsa, hogy először annak örül, amit kap : a szerelemnek, esküvőnek, bután elhitt fogadkozásnak. Azután meg annak, amit elveszít, ami sorjában lefoszlik róla. Megszabadultam az uramtól, nincs kitől félni többet. Leoperálták a négy tyúkszemet az ujjaimról, megszűnt a folytonos, minden léptemet keservessé tévő fájdalom. Nem gyötör se az egyik, se a másik. Szinte hinni is alig merem. Egyedül ülök a konyhában, muzsikál a rádió, a lábam a jó meleg vízben, mert naponta áztatni kell. Most végre boldog vagyok. Megfizettem érte az eltelt huszonnyolc esztendővel, az igaz, bőségesen. És aki úgy élt, mint ahogyan én, az tudja: nem az elhamarkodottság, nem az ostobaság, hanem a nyugalom, a szívemben-lelkemben elterjedt béke mondatja velem: most már végre tudom, mi a tiszta, a tökéletes boldogság.

ÉG ÉS FÖLD KÖZÖTT

Jóska csak a harmadik emelet pihenőjén hagyta abba a rohanást. A negyedik emeletig kifújta tüdejéből a felnyomuló forró levegőt. Szíve sem dobolt már annyira, a száját is be tudta csukni. A grimasz görcse is kioldódott, amibe a futás erőfeszítése rántotta a vonásait.

Az ajtó előtt ismét megállt. Az az erő, aminek nem tudott ellenállni, arra szorította, hogy elrejtse a vágyat, ami a feleségéhez hajtja. A szenvedés, amit ez a kényszerű tettetés váltott ki belőle, sötétre színeződött, mintha fenyegető harag lenne.

– Szervusz, mondta komoran, amikor belépett a konyhába. Keskeny résű szeme sarkán kibújt a leselkedő gyanakvás.

– Szervusz, felelt az asszony. Nem toldott semmit a köszöntéshez. Pufók, piros arcán, hangjában Jóska látta, érezte a sértődöttséget. A fejét is csak egyetlen pillanatra fordította feléje, azután megint a lábasok fölé hajolt.

– Az istenit hördült fel -, hát csak így köszönsz? Többre nem telik tőled?

– Tetőled se telt. Te is csak annyit vágtál ide, hogy szervusz. Akkor éntőlem se várj többet.

Hangjában a dac legyőzte a félelmet, szinte ököllel vágott Jóska mellébe. Hát ez így megy? Csak annyit lehet tőle kapni, amennyit ő ad neki? Cserebere ez? Vásár? üzlet? Hol van hát akkor az a mély tartály, az a kút, amit ismeretségük kezdetén megsejtett benne, amit keresett, amit akart? Hol a nyitja? Vagy talán nincs sehol? De akkor mire az egész! Neki nem kell a patikamérleg, ennyit kapsz, mert ennyit adtál te is, hocinesze. Azért nem vett ő el süldőlányt, hanem magával egykorú huszonegy évest, hogy biztosan megtalálja azt, amire szomjazott.

Lehúzta felsőkabátját, eltette a lapos bőrtáskát, és leült a konyhaasztalhoz. Bal keze, amin az egyengető kalapáccsal véletlenül megütötte a középső ujját, előrenyúlt. Szeme sarkából Zsuzsit leste megint.

– Mért dagadt az ujjad? kérdezte Zsuzsi morcosan, amikor odasandított.

– Kitalálhatnád. Rávertem a kalapáccsal.

Az asszony egy másodpercre megmerevedett.

– Fáj? kérdezte.

– Nem. Mért is fájna felelt Jóska. Szándékosan úgy, hogy érezhető legyen, eltitkolja a fájdalmát.

– Akkor jó vágta rá az asszony. A hangja rezgett, mintha az ő ujja sajogna.

Jóskában szerterobbant a keserűség. Mért nem jön közelebb, mért nem fogja a két tenyerébe az ő duzzadt kezét! Az kéne. Úgy kéne. Mert tegnap megcsapta a karját? Éppen azért kellene megmutatnia, hogy így is… Akkor is… Mindenképpen.

– Mit babrálsz ott? ordított fel hirtelen, hogy utat adjon a csalódásnak. Ha így piszmogsz, sose lesz vacsora.

– Csináld te, ha ügyesebbnek tartod magad! lőtt vissza a dac pattanó parittyájával Zsuzsi. Kerek arca árnyékba borult, száját előrenyomta, mint a megsértett gyerek, aki nem tudja, nem érti, miért bántják.

Jóskának, amint ránézett, elszorult a szíve, lélegzete. Szinte karjánál fogva lökte az indulat, hogy odamenjen hozzá, a mellére húzza, összecsókolja az arcát. De a másik, mélyben zakatoló erő túlnőtt ezen a vágyon. Tehetetlenül engedett a nyomásának, de konokul is, mint, akinek minden sejtje egyetlen ügy el nem odázható tisztázására tör. Értelmével a felesége szavait bogozta ki.

"Csináld te, ha…" Még a nyála is megkeseredett. Megint a mérleg mozgásának kiegyenlítése. Ez mindig így lesz? De hát akkor az, amit ő keres, nincs sehol. Így Nem volt a gyermekotthonban, ahová kétnapos korában adták be, és nem volt azoknál a nevelőszülőknél sem, akikhez sorjában elkerült. Az egyiknél szándékosan vágta be a nagyujján a húst. Csontig. A hosszú kenyérvágó késsel. Bekötni mindjárt bekötötték a sebét. De egyéb nem történt. Pedig sokáig állt az asszony előtt a tiszta rongyba pólyált, felemelt kezével. A disznókat azért ki kellett hajtania a ház mögé, a rétre. Meg is kergette őket kegyetlenül, amíg csak ki nem fulladt. Akkor mindegyiket le tudta volna szúrni.

Vádolón és leselkedve nézte a feleségét. Hát ez is. csak ilyen? Amikor az ölébe ültette, csókolgatta; akkor a nyakába kapaszkodott. Úgy könnyű. A csókért csókot adni. De ha bántja, ha érdes hozzá, akkor már sehol nincs a kedvessége. Pedig mennyit hallott a szeretetről. Papoktól, a templomban, ahová egyik-másik falusi nevelőanya vagy annak valamelyik rokona elvitte. Még később, mint ipari tanuló a szálláson meg a gyárban. Másképpen ugyan, de ott is sok szó esett a szeretetről. Ami megtartó és hatalmas erejű, akár a sok szálból font drótkötél. A papok szava mégis mélyebben hatolt a lelkében, és jobban tetszett, mint az

üzemieké. Mert a megbocsátást, a kimeríthetetlen türelmet hirdette. A megtorlás és bosszúvágy híján való érzést. Ami az anyában és hitvestársban egyaránt megtalálható.

Zsuzsit nézte, aki morcosan, s mégis valami ijedt értetlenséggel a szemében járkált a szoba és a konyha között. Talán most is azon töri a fejét, mivel szúrjon vissza a tegnapi ütésért és a mai gorombaságért. Ez nem bocsátja meg a rosszaságot, az ellene elkövetett vétket! Nem ad simogatást az ütlegért, nem árasztja rá a türelmét, a melegséget kifogyhatatlanul. Ez nem ad, anélkül, hogy ne kapna. Hazugság volna minden? Vagy talán az a "minden" a kevésnél is kevesebb? De hát akkor mi az a rémület a szemében? Ha közömbös, mitől és miért szenved?

Zsuzsi eltűnt a szobában. Kinyitotta az ablakot, hallatszott a két kitámasztott szárny nyikorgása. S azután a felhúzott vászonredőny surrogása és egy rövid, éles csattanás.

– Mi az isten… mit rontottál el már megint?

Nem akarta ezt a "már megintet", mert az asszony nem rongált, nem pusztított. Fürgén és ügyesen mozgott itthon is, mint a műhelyben, a szövőgépek előtt. De gyötrelme kívánta ezt a vádat, a kínja, hogy betakarózzon vele. S a vak nekiszánás, hogy hátha éppen ez a két szó nyitja ki a tartály, a kimeríthetetlen kút lakatját.

– A roletta szaladt fel… Kicsúszott a kezemből a zsinórja. Felugrott, és rátekeredett a vászonnal a hengerre…

A kelletlenül, nehezen adott válasz vontatottá tette Zsuzsi hangját. De váratlanul, keserű dühvel tette hozzá :

– Hogy a ménkű csapna bele az egész mindenségbe!

Jóska bement a szobába. Háttal az asszonynak felnézett a magas ablakra, s egy ugrással fenn termett a párkányon. Maga sem tudta, szándékosan-e vagy véletlenül, de nem fogódzkodott. Csak a szétterpesztett két lábával egyensúlyozott a magasságban, ég és föld között. Mind a két kezével felnyúlt, hogy elérje a rúdra csavarodott rolettát. A következő pillanatban, mintha lökés érte volna, megingott. Zsuzsi kapaszkodott bele a nadrágjába, a térdébe. Ez döntötte meg úgy, hogy majdnem kizuhant az utca kövére.

– Gyere le azonnal! Gyere le Te bolond, te! Jössz le mindjárt? Csuda bánja azt a… lihegte az asszony.

Két karjával átfogta a lábszárát, s rángatta, húzta teljes erejéből befelé. Hátrahajolt, hogy emelje, tartsa a rádűlő súlyt. Jóska éppen ezért esetlenül, nehézkesen zökkent le a padlóra. Zsuzsi most már a karját, vállát, hátát szorította át, szinte emelte a magáénál sokkal nehezebb testét, mint valami gyereket. Ő meg az asszony derekát fogta.

Ügyetlenül, előre-hátradöccenő egyensúllyal tántorogtak egymás markolásában.

– Te… te bolond… Majdnem kiestél… Innen bentről úgy látszott… dadogta Zsuzsi. Így megijeszteni az embert… Hát épeszű vagy te? Így halálra rémíteni…

Jóska szédült. Forgott a feje, úgy érezte, csakugyan. lezuhant a mélybe. Vagy éppen ellenkezőleg, felszállt valami irdatlan és eddig nem ismert csudálatos magasságba. Tekintetük, akár a testük, szorosan egybe kapcsolódott. Az okot, a magyarázatot kutatták, mi hullott le róluk egyetlen pillanat alatt. Milyen gúzsból oldódtak ki, s mitől lettek egyszerre olyan könnyűek, mintha szárnyuk nőtt volna.

MEGOLDHATATLAN

Már másfél órája sétált. Nézegette a kirakatokat. Egyik-másik előtt megállt. Hosszan szemlélte a férfipizsamákat, ingeket, háziköntösöket. Megfigyelte a gombok formáját, a csíkok színét, ismétlődésük rendjét, a kesztyűk visszahajtott szárának bélését. A második óra végén arra eszmélt, hogy női kalapüzlet előtt ácsorog.

A szőrmekucsmák és dekorációs fátylak közül kiragyogó tükörben megpillantotta az arcát. Megdöbbent, mennyire elkínzott és milyen brutális nyíltsággal árulja el belső szenvedését. Önkéntelenül lejjebb húzta a kalapját. Ahogy kipillantott alóla, még reménytelenebbé vált az arca, szeme alatt megfeketedtek az árnyékok. A zárt ajkak mosolynak induló moccanásából dermedt grimasz lett. Az otthoni tükör puhább kontúrokat mutatott, lágy fényekkel mosta el a vonások megkeményedett élét. De ez itt idegen üveg. A mindig azonos világítás, a megszokott

környezet híján rideg, tárgyias közömbösséggel veri vissza a beletekintő arcokat.

A harmadik óra közepén már leküzdhetetlenül fázott.

A hirtelen kerekedő október végi szél csípte a fülét, orrát. A fáradtságát sem tudta leküzdeni. Dereka, lábszára sajgott az értelmetlen séta kilométereitől. Arra gondolt, hogy bemegy a postára vagy valamelyik mozi előcsarnokába. De már előre félt az undortól, a belső lecsúszottságnak attól a kínjától, ami ott mindig elfogta. Éppen így visszariadt a kávéházak, eszpresszók asztalától is.

Továbbment, kissé meghajolva, előreszegzett fejjel. A vállain, mintha nagy súlyt cipelt volna. Hirtelen megroppant, és kettéhasadt a gát, ami visszanyomta a feleségét idéző gondolatokat. Gyenge volt ahhoz, hogy eltömje a rést. Három éve ilyenkor Zsuzsa még élt. Mindennap egy órával korábban ért haza, mint ő. Már pongyolában várta az ápolt, barátságos lakásban. A gázon forrt a teavíz. Háziköntösét a fotel támlájára készítette, csak bele kellett bújni. Az asszony ott sürgölődött körülötte. Meggyújtotta az olvasólámpát, jövés-menés közben áthajolt a vállán, hogy belenézzen az újságokba, folyóiratokba, csak bosszús vállrándítására mozdult odébb.

Zsuzsa tudta, hogy ő a hazaérkezésnek, a magánélet, a szabad idő birtokbavételének ezt az első óráját szereti legjobban. A gondoskodást, a kis konyhából az ajtónyíláson besurranó illatokat. A nyugodt olvasást, a gondolatokra és belső munkára késztető sokirányú tájékozódást. Közben pontosan érzékelte az asszony tevékenységét is. Motozását, dúdolgatását, ki-be járását, azzal a nyugodt elégedettséggel, hogy minden lépése, mozdulata ővele függ össze, érette történik. Időnként észrevétlenül átvette a fülébe hatoló dallamot, és fel sem nézve szólt oda Zsuzsának:

– Ötödik szimfónia, sors motívum… A forradalmi etűd… A pisztráng dal, kicsit hamisan…

Teázás közben rendszerint Jutkáról beszéltek. Az asztalnál érezték legerősebben, hogy nincs velük. Ez azonban nem fájt. Jutka jó helyen volt. A pécsi egyetemen tanult és rokonoknál lakott. Hiánya nem űrt jelentett, hanem várakozással teli, s idézgették utolsó levelének sorait, a személyes találkozás mozzanatát.

El akarta tépni magát a feleségétől s mindattól, amit alakja felidézett. Erőlködve próbálta más irányba fordítani a figyelmét, Amikor Zsuzsára gondolt, s reggel, csupaszon meredt rá tulajdon árvasága. Restellte, hogy nedvesség futja el a szemét. Valamiféle véglegességnek a szégyene volt ez.

Lassan haladt a lakása felé. A ház közelében többször megállt, kesztyűje, sálja igazgatásával foglalkozott.

Néhányan szintén megálltak, biztatták az állatokat, mosolyogtak és nevettek körülötte. Ő semmi nevetnivalót nem talált a szíjak végén acsargó haragban és a szánalmasan tehetetlen ugrándozásban. Ehelyett hideg kétségbeesés kúszott fel benne, mintha ismét lemeztelenedett volna előtte a létnek az a nyomorúsága, ami a már meg nem másítható véglegesség érzését kibontotta benne.

Legalább tíz percbe telt, amíg felért a második emeletre. Feje tetején és halántékán nyomást érzett. A kulccsal is sokáig piszmogott. A hosszas zörgéssel akarta hírül adni a bentieknek, hogy megérkezett.

Az ajtónyitással elvágta a szobából kihallatszó, kétszólamú nevetést. Amíg kabátját, kalapját fárasztó és nyomasztó szöszmötöléssel levetette és felakasztotta a fogasra, az idegeiben érezte, mi megy végbe odabenn. Jutka és Miklós lejjebb hangolódik, mint az erőszakos kézzel megütött hangszer. Homály borul rájuk, az ő jelenlétének, azaz inkább létének árnyéka. Hallani vélte a suttogásukat: "Már itthon van…" és ettől megborzongott.

– Apa! Végre! Hol maradt el ilyen sokáig. Hiszen éhes lehet! Máris melegítem a vacsorát!

Jutka a kicsapódó szobaajtó keretében állt. A hazugság, ami félreérthetetlenül hamissá tette a hangját, kisütött a szeméből is, s ez tette bűntudatosan gyorssá a mozdulatait. Mire az apja háziköntösében kilépett a konyhába, már forrt a teavíz és főtt a virsli.

– Ajánlom, apa, olvassa el Varsányi cikkét a Közgazdasági Szemlé-ben. Igazán figyelemre méltó. Némely ponton vitába szállnék vele, de egészében nagyon érdekes, mondta a veje néhány perccel később, amikor

mellékönyökölt. Az ő erőltetetten derűs hangjában is ott rejtőzött a hazugság, szemüvege nyugtalanul és zavartan csillogott.

– Igen? Add ide. Vacsora után vagy inkább közben hozzákezdek.

Mosolyogni próbált, de az arca kínos merevséggel mozdult, mint egy már megszáradt, törni kész gipszmaszk. A hangja tettetésre képtelenül szólt, annyira, hogy önkéntelenül mindhárman félrenéztek, mintha így észrevétlenné tehetnék üres kongását.

Kezébe vette a gyorsan előhozott folyóiratot. A csésze széle fölött olvasni kezdte a munkaerő-gazdálkodás problémáit tárgyaló értekezést. Úgy tett, mintha a szöveg teljesen lekötné és elfeledkezne a fiatalokról. Pedig alig fogta fel a sorok értelmét. Lassan evett, teljes erejével arra koncentrált, hogy rágóizmai egészséges sürgetését fékezze. Gyomra remegett az idegességtől, de azért nagy szünetekkel kortyolta a langyosodó teát és harapta hozzá a virslit.

– Menjetek csak be, ne őrizzetek itt, szeretnék nyugodtan olvasni. No, menjetek.

Már az első szavára mindketten megmozdultak, a szék árulkodón recsegett alattuk. Azután megdermedtek, és fegyelmezetten visszakönyököltek az asztalra.

– nem őrizzük apát. De ha úgy kívánja… Ha ragaszkodik hozzá… Ha olyan nagyon zavarjuk…

Jutka is tréfálni akart, mint ő az előbb, de hangja mélyén ideges izgalom és bosszúság vibrált. Úgy tetszett; visszanyelt valamit, ami durván és nyersen próbált a felszínre törni.

– Menjetek már, megmondtam, ne vitatkozzunk intett feléjük, anélkül, hogy felemelte volna a tekintetét. Feje még lejjebb bukott, hogy megremegő állát a folyóirat mögé rejthesse. De a következő pillanatban mégis felnézett. Jutka a küszöbön állt, kezében a kilinccsel, szemében zavart bűntudattal és bocsánatkéréssel.

– Apa… mondta határozatlanul, a levegőben lebegő betűkkel, régi kislányhangján.

Ettől az elkapott tekintettől és hangtól a szíve elviselhetetlenül sajogni kezdett. Torkát a már ismerős és félelmetes kaparás ingerelte, lélegzete elszorult.

– Menj csak. Menjetek. Én is megyek nemsokára szorította ki magából érdesen a szavakat.

A konyhával szemközt, a kis előtér túloldalán becsukódott a szobaajtó. Tudta, hogy azok ketten most fojtottan és feszélyezetten beszélgetnek, hogy visszaszorítsák igazi hangjukat és az egymást kereső ösztönzést. Úgy tesznek, mintha nem gondolnának őrá, holott éppen feszélyezettségükből ordít ki az ő jelenléte. Még a mozgásuk is más, mert megszűnt életük, testük természetes szabadsága. Tudják, hogy ő elébb-utóbb belép, s emiatt gyűlik bennük a keserűség, a düh, a gyűlölet, amit nem vallhatnak be, nem adhatnak ki magukból, mert hiszen jók, kedvesek és ártatlanok.

Másfél óráig böngészett a sűrűn nyomott sorok közt. Alig értett meg valamit. Csak egy-két mondatba felejtkezett bele, úgy, ahogyan régebben, amikor még testi-lelki kényelemben nekiült az olvasásnak. Feje tetején súlyosodott a nyomás. A benti mozgást és beszédet felváltó csend is izgatta. Árulkodó volt, s miatta sűrű és pattanóan feszes. És kibírhatatlanul kényelmetlen. Már éppen rászánta magát, hogy felkeljen, amikor Jutka kijött a konyhába.

– Apa szólalt meg ismét azon a belső izgalomtól és haragtól fojtott hangon, mint a vacsora végén -, miért ül itt? Mit akar ezzel? Soha nem volt szokása, és most sem kell…

– Észre sem vettem, annyira belefeledkeztem a Varsányi cikkébe… Nem érzékeltem az időt. Érdekes írás csakugyan. Sok újat mond erről a problémáról, amiről pedig már nagyon nehéz valami mást…

Gyorsan vágta el Jutka mondatát, nehogy befejezze, ügyetlenül tolta hátra a székét, és nehézkesen egyenesedett ki, mert furcsa, bénító nyugtalanságot kellett legyőznie. Lánya mögött lépett be a szobába. Nesztelenül, hogy testi jelenlétét a lehetőség szerint észrevétlenné fokozza. De érezte jól éppen ezzel a nesztelenséggel és tapintattal vált

súlyosan valóságossá. Ez jelezte az ő folytonos érzékenységét, sebzettségét, s ezzel horzsolt rajtuk nehezen tűrhető sebeket.

Tüstént a sarokba ült, hogy elmerüljön az állólámpa körül terjengő félhomályban. A nagy pergamenernyő alá húzódott, és úgy tett, mintha csillapíthatatlan érdeklődés hajtaná az olvasásra. Pedig a szobafalak szinte présbe fogták, alig kapott levegőt. Jó lett volna szabadon mozogni, jönni-menni, leheverni, tűnődni, létezni az ismert bútorok, tárgyak bizalmas magányában, de erre nem volt mód. A háború lerombolta a háromszobás otthont, s több mint húsz esztendeje ez az egyszobás lakás a színtere az életüknek. Hová mehetett volna Jutka a férjével? A drága albérlet még a reménységét is elvenné annak, hogy összegyűjthetik a pénzt külön lakásra. Ő meg nem tud innen elmenni, ahol a feleségével élt. Különben is csak házasság útján juthatna lakáshoz. De nem képes már kötődni senkihez, erre még a lánya kedvéért sem szánja el magát.

Jutka meg a férje az asztalhoz ültek és olvastak. Éppen olyan elszántan, öröm nélkül, a mindennapi kényszer fogságában, akárcsak ő. Időnként váltott halk szavaikat mesterkélt nyugalom tette hamissá. Miklós, a szék halk recsegtetésével közelebb húzódott a feleségéhez. Átfogta a hátát, a karja alá nyúlt, és tenyere alá bújtatta apró mellét.

– Ha nem lehet… suttogta Jutka. Válla rándításával lelökte az ura karját. Ő a rekedt és indulatos suttogásra figyelt fel, és későn fordult félre, még elkapta a lánya felé intő tekintetét. Harag égett benne, s egy új, eddig nem látott villanás, ami annyira hasonlított a gyűlölethez, hogy hátrahőkölt ültében a belevágó fájdalom miatt. Hiába rója órákig az utcákat, hiába fogad el nem kívánt meghívásokat, hiába rostokol a konyhában, hogy megteremtse magányuk, szabadságuk illúzióját. Az esték, éjszakák természetes örömét mégis elrabolja tőlük, akarata, szándéka ellenére. Ők pedig megfosztják őt attól az erőtől, megtartó hittől, hogy szükségük van rá. Az összezártság meglazította a természetes kötelékeket, s ezt mindennél nehezebb volt elviselni. Ahogy kiszorult kétszemélyes ágyából, a karosszékéből, szekrényéből, úgy mozdult ki természetes helyzetéből is.

A tisztelet és baráti eggyé tartozás, amiben évtizedekig élt, titkolt, mégis ordítóan nyilvánvaló megalázottsággá vált.

– Ti feküsztök le először? Ha igen, addig kimegyek a fürdőszobába mondta tizenegy óra felé. Hangjának erőltetett természetessége, mesterkélt derűje kegyetlenül feleslegesnek mutatta jelenlétét, az állólámpa méternyi fénykörébe visszahúzódott életét.

Amikor bejött a fürdőszobából, lánya és veje már a széles rekamién feküdt. A lehetőség szerint eltávolodtak egymástól. Ő is bebújt a szétnyitott fotelágy paplana alá. Azzal az új, furcsa ügyetlenséggel, amit nem tudott legyőzni, s ami megalázottságát naponta ismétlődő kis vereségekkel tette nyomatékossá. Hiszen mindössze ötvenhat éves volt. Nem az öregség marja, fogyasztja mozgásának biztonságát, hanem annak az egyensúlynak a megbillenése, amitől mindennek megváltozott az aránya. Kívül is, belül is, a létezés és összetartozás fonákjára fordult légkörében.

Ébren feküdt a takaró alatt. A rekamié körül sűrű csend volt, amelyet időnként suttogó beszéd szakított meg. A kínosan tárgyilagos hang a már ismerős gyakorlat szerint abból az igyekezetből származott, hogy megnyugtassa őt: nem feledkeznek meg magukról. Ez a bizonyítás most forró részvétet fakasztott fel benne. Apaságának, emberi tapasztalatainak, megértésének abból a mélységéből tört fel ez a szánakozás, amelyet nem temetett be az utolsó nyolc hónap gyötrelme. Őt magát is meglepte ennek az érzésnek a frissen született, tiszta nyugalma. Mintha a legégetőbb kérdés észrevétlenül és váratlanul pillanatok alatt megoldódott volna benne, az egyedül lehetséges módon. Igen, valamilyen, hetekkel ezelőtt kezdődött folyamat most befejeződött, és szétterítette ezt a végleges, nehéz, mégis jóleső nyugalmat.

– Nem késik el, apa? szólt vissza másnap reggel az előszobából Miklós. Akár volt ok rá, akár nem, indulás előtt mindig ilyesféle kérdéssel fordult hozzá, hogy ismét járhatóvá tegye az esti csendben megroppant közlekedő-hidat. Bizonyára ő is érveket sorakoztatott fel az éjszaka vagy a hajnal derengésében, míg álmatlanul feküdt meg nem érinthető felesége mellett. Reggelre mindig eljutott a fanyar belenyugvásig és megértésig. Most talán tudatlanul azt is megsejtette, hogy ő nemcsak azért készülődik lassan, mert később kell a hivatalába mennie, hanem, mert szabaddá lett az időben és elhatározásaiban.

Jutka is az előszobában volt már, a sapkáját, sálját igazgatta. A tükör visszafojtott izgalmaktól és indulatoktól árnyékos arcot vert vissza. Amikor az ő arca, amely még sokkal elgyötörtebb és árnyékosabb volt, mint az övé, megjelent a válla fölött, lesütötte a szemét. Szája megrándult, akár gyerekkorában, amikor megszidták valamiért. Ő segítette rá a kabátját, mint abban a boldog időszakban, amikor ő volt a családfő, a kedves, tiszteletet keltő okos felnőtt, az udvarias és baráti apa, akinek hízelegtek, akinek a kedvét keresték. A kabáttal együtt magához karolta a lányát. S, mintha mindketten visszataláltak volna abba a szférába, amelynek a levegőjére most visszaemlékezett, Jutka a régi módon simult bele az ölelésbe.

– Apa… suttogta a tegnapi lebegő, megindult hangon, ijedten, majdnem rémülettel, mintha önkéntelenül is felmérte volna, mit vesz el tőlük, mit tört össze bennük a közös börtön.

Ő gyorsan hátat fordított, nem akart még egyszer a lányára nézni. Nem akarta, hogy egyebet is mondjon, s ezt a hangot egy másikkal eltörölje. A folyosóról behallatszott a két pár cipő együttes kopogása és a tüstént megszólaló két hang. A szavakat érthetetlenné tompította a gyorsan kinyúló távolság. De azt megértette, hogy hiányzik belőlük a feszültség, a kulturáltan visszafogott indulat és ingerültség. Megszűnt az ő jelenlétének nyomása, az alkalmazkodás, az elrejtőzés kényszere. Kinyílt a szüntelen önellenőrzés kalodája szabadok voltak.

Felvette a kabátját, kalapját. Megtapogatta zsebében a kis dobozt, várt néhány percig, azután kilépett a lakásból.

A budai hegynek azon a nagy, füves térségén, amelyet kikeresett, nem járt senki. Lenézett a háztetőkre, de olyan irdatlanul nagy volt a távolság közte meg a város és az élet között, hogy nem érzett semmit, csak valami tompa sajgást és végtelen fáradtságot. A dobozból elővette a fecskendőt. Utolsó heteiben ő adta be feleségének a morfiuminjekciókat. Lefeküdt a fűre, elrendezte a kabátját, és beleszúrt az alsókarjába. Fegyelmezetten összekulcsolta az ujjait. Felnézett az égre, s homályosan még megmoccant benne az elégedettség öröme. Jutkát az az utolsó "apa" szó felmenti majd a bűntudat nyomása alól. Az élete szabadságán túl ez a legtöbb, amit adhatott neki.

ÉPÜL A HÁZ

Október vége járta már, de melegen sütött a nap, és száradó vadvirágok szaga szállt a levegőben, a városvégi mezőn. Az épülő ház téglafalai csupaszon meredtek a levegőbe, az állványzat pallóerkélyei már a második emeletet körítették. Odébb, a sárgán-pirosan virító homok meg téglarakások között szürkén és nedvesen csillogott nagy rekeszében a frissen kevert malter.

A munkavezető pallér még nem érkezett meg. A városban volt dolga, az építővállalatnál veszekedett az anyag meg a szakmunkások miatt. Az anyagot szeszélyes rendszertelenséggel küldték neki, szakmunkása meg csak kettő volt összesen.

Az épületen lassult a munkatempó. Akár a hajtókaré, amit eleresztett a kéz, és már csak a kapott lendülettől fordul át lusta lengéssel, de látható, hogy nemsokára egészen leáll.

Berczik leengedte a vakolókanalat, és a városba vezető út felé fordult, amelyen a rakott szekerek, kerékpárok oldala mellett nagy ívet húzva, teher és személyautók futottak.

– Nézd csak szólt át a válla felett Tamkónak, a másik kőművesnek -, az a veres a Suhajda gyerek kocsija. Huszonöt éves sincs még, és már megvan a Trabantja.

– Hát már hogyne lenne. Megvolt az már tavaly is. Tamkó lustán elhúzta a szavakat, de éppen ezzel a lustasággal domborította ki a jelentésüket, mintha a hangot és a hangsúlyt gipszből rakná fel egy sima alapra. Téesz-elnök az apja. Telik neki. Vesz az sorjában mind a három gyerekének. És még csak a zsebe se érzi meg. De a tagság annál inkább.

Fél kézzel nagy lendületű kört rajzolt a levegőbe, mint, aki valamilyen képzelt nagy egészből kerít el egy darabot.

– Ezt kapta nászajándékul a fiú mondta tovább Berczik. Hogy el ne fáradjon a lába, amikor a harmadik utcába megy, abba a jó kis hivatalába. Ez már soha nem fog kapát a kezébe.

– A magáé se. Egyik se. Mondta kis szünet után Tamkó. Lusta hangjában, belül, mint a karó, úgy feszült a szándékosság. De nem

Berczikre nézett, hanem csak úgy maga elé, és cél nélkül csapkodta a falhoz a kanál vasát. Nem tegezte vissza, mert a másik tíz évvel idősebb volt nála, és a régi időkben, suhanc korában dolgozott is a keze alatt.

Berczik rávillantotta a szemét. Egy ideig csendben maradt, felrakott még két téglát, miközben véglegesen megrágta, átgondolta, amit az imént hallott. Hirtelen, a megsűrűsödött méreg nyomásának engedve, kirobbant:

– Már mért kapálnának az én gyermekeim? Iparos voltam én világéletemben. A legidősebbet is annak neveltem. Azt a kis szőlőt, amit szereztünk, megbírjuk az anyjukkal ketten. Nem kellenek ahhoz a gyermekek.

– Hát az már igaz. Egy mérnöknek meg egy tanárnak nemigen fűlik a foga a szőlőnyitáshoz meg a kötözéshez. Merthogy csak a legöregebbet nevelte kőművesnek.

Tamkó olyan hangon vágott vissza, mint aki egy csúnya, titkolnivaló dologban való tájékozottságát árulja el.

– Azt én. Jól mondod felelt kis szünet után félreérthetetlen nyomatékkal Berczik. Mért neveltem volna mindet szakmára? Hiszen annak idején valósággal csalogatták őket az egyetemre. Hogy nekik való a diploma.

– Az enyémeket is csalogatták. Csak hát, akinek hét gyermeke van, az azt nézi, hogy minél elébb pénzt hozzanak a házhoz. Az nem várhatja ki a tízesztendős iskolázást.

Vádoló keserűséggel tette hozzá:

– Merthogy a szegény az mindig szegény marad.

– Új házat építettél mondta hangsúly nélkül, mégis valami fölényes gúnnyal és emlékeztetőn az idősebb. Nagyobbat, mint az enyém.

Tamkó, mintha széles ecsetet húztak volna végig a bőrén, homlokától a melléig elvörösödött.

– Mennyivel nagyobb? Mennyivel? kérdezte támadón. Egy szobával nagyobb. Így is nehezen férünk meg benne.

– Ezért vagy azért, mégis nagyobb. Akkor meg minek hánytorgatod a más helyzetét! Berczik a válla fölött szólt oda, magasról és sértődötten.

Kis ideig piszmogtak, azután az idősebb haragosan és gorombán odakiáltott a segédmunkásoknak:

– Maltert hé, az anyátok mindenit!

Megint az országút felé nézett, figyelte a mező rozsdászöld partjai között futó kocsikat.

– Annyi már itt az autó, akár Pesten.

– Az hagyta helyben a másik. Az egytagú szó feszes rezdüléssel szólt, a megbántottság felső fekvésében.

Berczik letekintett a téglarakások közé, ahol Gács Mari, az egyik segédmunkás a homokba ágyazott gödörben a friss maltert keverte. A másik, Kunyi András, egy földkupac tövében cigarettázott, és a teljes erőből hajlongó lány vékony derekát, meg-megrezzenő mellét nézte.

– Itt van ez a Mari is mondta Berczik úgy, mint aki egy már szóban levő tárgyról elmélkedik tovább. Igaz, igyekvő, törekvő, de mégse járja, hogy majd annyi pénzt visz haza, mint én. Se nem szakmunkás, se nem férfi. Nekem ugyan papolhatnak. Egy nő mindig kevesebbet érő, mint a férfi, akárhogy buzgólkodik. Azt én be nem veszem, hogy negyvenévi gyakorlattal alig haladjak túl egy női személyen. Ez nem igazság.

– Az hagyta helyben Tamkó. Az egytagú szó most a teljes együttérzés regiszterén zendült meg. Ő is lenézett a lányra, kicsit hosszasabban, mint az öreg. Lusta, vontatott hangján feléje kiáltotta: Hé… Maltert.

– Az a te bajod, Mari mondta odalenn a fiatalember -, hogy makacs vagy. Három napja noszogatlak, hogy gyere velem a bokrok közé. Olyan sűrűség van ott, hogy nincs szem, ami átlásson rajta. De nem. Megkötötted magad. A jó ég tudja, miért. Pedig már túl vagy, a huszonötön. Az ilyen korú lányok a mi falunkban már restellnek fátyolosan esküdni. Evvel a nagy makacskodással csak nehezíted a helyzetedet. Mi a fenének kéreted magad? Örülj, ha hanyatt fekhetsz.

– Mit jár a szád? Inkább gyere, vedd át a kanalat. Hallottad, maltert kértek. A te dolgod volna a keverés lihegte a lány, beledőlve a munka erős ütemébe.

– A te dolgod is felelt Kunyi hanyagul. Szemében felszikrázott a káröröm. Csak kavard, szorongasd a rudat, ha attól akarsz kifáradni.

Elnézte a lány körözésben pillanatonként előrehajló s feszesen kinyúló alakját. A vágy belopta hangjába a hízelkedést.

– Gyere már a ház túlsó oldalára, a bokorba. Oda nem látnak el az öregek. Nem bánod meg. Olyat kapsz tőlem, amit még vénasszony korodban se felejtesz el!

– Hagyjál engem békén. Kaphatok én abból, amit te ígérsz, többet az elégnél. A lány vissza sem fordult, csak úgy magának mondta mérgesen és keserűen: Tamkó bácsi se hágy nyugton. Ha az egyikkel elmegyek, akkor már jön a második, a harmadik meg a többi. Mert mind figyel, hogyha az egyik kap, hát akkor ő se maradjon ki belőle. Ki bírja azt. Nem vagyok én se ló, se igásbarom, hogy folyton csak húzzak.

Egy másodpercre leállt, a rúdnak támaszkodott, és felnézett az égre. Keze hátával visszasodorta az előrelibbent hajszálakat. Verejtékes arca barnán ragyogott fel a napsütésben. Azután megint nekidőlt a keverésnek.

– Ahá, szóval így vagyunk. Végigfeküdtél te már egynehány építkezést. Most elárultad magadat. Kunyi hangja vidám, lenéző kárörömmel harsant. Akkor meg mi a frásznak vagy ilyen nagyfenn? Evvel csak a helyzetedet nehezíted. Gyere a bokorba. Annyit mondok, nem bánod meg.

– Mért nehezíteném a helyzetemet? csattant fel a lány indulatosan. Ideszegődtem, teljesítem a normát, megkapom érte a béremet. Ne macerálj, hagyj engem békén.

– Na, jó. Te akartad így. Ha nem kellek neked, hát nem kellek. Nem pusztulok bele.

Kunyi zsebre tette a gyufát, a cigarettacsomagot, és feltápászkodott. Kerek, nyeles edényével merni kezdte a nedvesen csillogó masszát a hordozható ládába. Amikor a lány odaállt az első két rúd közé, gondolt

egyet, és még néhányszor merített a masszából, úgy, hogy túlcsordult a deszka peremén. A lány dereka megroppant az emelésnél.

– Mit tettél a ládába? Nehezebb, mint máskor morogta olyan hangon, mint aki már tudja, hogy semmire se megy a kérdéssel.

Nyögve indult felfelé a lejtős deszkán. Hátulról siettette, nyomta a nagyobb, fölényesebb erő.

– Kötéllel kellene ezt felhúzni, vödörben, csigán zihálta, amikor a második emelet szintjén leeresztette a rudakat.

– Kétemeletes háznál nem érdemes csigázni felelt neki Tamkó. Végigjártatta hideg szemét a lányon. Azért a sok pénzért dolgozni is kell tette hozzá oktató hangon, a bosszúvágy érzékelhető árnyalatával.

A malter fenn volt már a pallón, de egy-két percig még sem ő, sem Berczik nem nyúlt hozzá. Mindketten a szaladó, színes autókat figyelték. Innen is látták, melyik kié, akár magánkocsi volt, akár hivatalos.

– Affene… hát ez meg már hová megy itatni magát… Bezzeg nekünk nem jut ingyen ital… mondogatták felváltva. A hang egyforma töltésű volt, nem lehetett tudni, a magán vagy állami kocsik utasára haragusznak-e jobban. Azután Berczik felemelt egy téglát, és a kanállal maltert csapott alá. Tamkó is tégla után nyúlt. Némán dolgoztak, egészen addig, míg meg nem hallották a munkavezető motorkerékpárjának ismerős hangját. A meg-megújuló buffogások köztük a csend szünetjeleivel feketén és gömbölyűen hatoltak fel a magasba.

– No, jön már a hajcsár morogta Berczik.

– Jön hagyta helyben Tamkó. Nincs békessége az embernek.

– Rabszolgamunka a miénk. Téglára tégla. Sorra sor. Különben nem halad. Hóban-fagyban, dögmelegben. Igazi rabszolgamunka.

– Mit panaszkodik. Maga kiabálta tizenkilencben, hogy munkát, kenyeret! Maga akarta, hogy így legyen. Elegendő lett volna, ha csak kenyérért ordibál felelt lusta, nyújtott hangján Tamkó.

Bercziket, mintha megszúrták volna.

– Az az én dolgom, mit kiabáltam akkor. De te is kiabáltál. Negyvenegyben. Azt, hogy Heil Hitler mondta, anélkül, hogy oldalt fordult volna.

– De nagyon megjegyezte! Pedig hol van már az! Mindenki életében más a kiabálnivaló felelt vissza Tamkó.

Lenn Kunyi a drótszitára hordta a szemetes kavicsot. Közben ellenségesen nézte az erejeszakadtából kavaró-hajladozó lányt, aki sötéten, megbántottan bámult az engedő, de a rúd nyomvonala fölött tüstént összeforradó masszára. Fenn a két kőműves egymásnak háttal rakta a falat.

A VÁRAKOZÓK

Az öregasszony odatette a vázát a fénykép elé, és eligazgatta benne a virágokat.

– így jó? kérdezte.

– Jó felelt megfontoltan az öregember. Mégis levette, megtörölte a szemüvegét, s újabb, figyelmes szemlélődés után ismét megszólalt: Talán tedd valamivel odébb. Balra.

Az öregasszony felemelte, és a kis csipke alátéttel együtt a fénykép bal oldalán helyezte el a csokrot. Hátralépett.

– Még mindig takarja egy kicsit mondta. óvatosan hátrább csúsztatta a porcelán váza talpát. Leült az ura mellé. Most már jó. Nem szeretem, ha árnyékot vet az arcára a virág. Éppen a homlokát fedte el.

– Azt az okos homlokát mondta az öregember.

– Meg a szép, fényes haját.

Üldögéltek egymás mellett, és nézték az ezüstkeretes fényképet.

– Ki hinné… Hogy múlik az idő… szólalt meg ismét az öregasszony. Ma negyvenhárom éves.

– Talán már őszül is… A tarkóján meg a halántékán… mormolta az öregember.

– Hogy gondolod? Az öregasszony megrezzent. A szőkék későn őszülnek. Olyan ő most is, mint a képen.

– Meglehet. Az nagyon meg lehet. De huszonöt év az mégiscsak huszonöt év… motyogta az öregember. Ha magunkat nézem, akkor…

– Mi nem számítunk vágta el szavát gyorsan az öregasszony. Mi megvénültünk. Hiszen már akkor túl voltunk az ötvenen, amikor ő bevonult katonának. A korosak gyorsabban vénülnek. Mindenféle betegség jön rájuk. Te is, ugye, reumás vagy, nekem pedig rossz a szívem. Meg azután mi nélküle élűnk. Minden órán, minden napon nélküle. Ez a szülőket jobban megviseli, erősebben hajtja a vénülés felé, mint a gyermekeket. Igaz, a mi fiunk jó, ragaszkodó, de azért a gyereknek sose hiányzik annyira a szülő, mint annak a gyerek. Ezt is vedd tekintetbe. Ö nem változhatott sokat.

– Igaz, így van bólogatott az öregember. Szemét nem vette le a fotográfiáról. Meg azután ő szereti a sportot. A tornát, az úszást. A sport jót tesz a szervezetnek. Az orvosok mindenkinek ajánlják.

– Jól mondod felelt az öregasszony. A sport erősíti az izmokat meg a tüdőt. Még az ízületeket és a csontokat is, ezt már nagyon fiatalon is tudta, csakúgy, mint minden egyebet.

Hallgattak. Nézték a képet. Azután az öregember nyugtalanul a felesége felé hajtotta a fejét.

– Te sírsz?

– Csak egy kicsit. De már vége mondta az öregasszony. Eszembe jutott, hogy a múlt héten miről beszélt nekem Matild, amikor a piacon összetalálkoztunk.

– Nekem nem is szóltál arról, hogy találkoztatok.

– Azért nem, mert éppen rossz napod volt. Nem akartalak felizgatni.

– Talán csak nem bántott meg?

– De igen. Azt vágta a szemembe, milyen csúnya dolog, hogy mi egy napig sem hordtunk fekete ruhát. Mindenki csodálkozik, hogy mi nem gyászoltuk meg a fiunkat.

Az öregember krákogott, hogy kitisztítsa hirtelen összeszűkült torkát.

– Ezt merte mondani?

– Ezt.

– Hogy nem szégyellte ezt a… ezt így…

– A tulajdon húgom. Miért gyászolnánk, amikor nem halt meg? Csak eltűnt. Az más, az eltűnés, egészen más. Igaz?

– Igaz. Azt írták, eltűnt. Ha olyan értesítést küldtek volna a frontról, hogy Isten őrizz, meghalt, akkor huszonöt éve feketében járnánk. De csak annyit írtak, hogy eltűnt. Az eltűnés az más.

– Persze hogy más.

– Tudom én jól, mi motoszkál benne. Az, hogy nem adtuk oda az ő fiának a műszereket. Annyi év után sem tudja elfelejteni. De milyen jogon tart igényt rájuk? Hiszen minden a mi fiunké. Az övé.

– Igen, a mi fiunké. Senkinek semmi köze hozzá. Az öregember keze céltalanul babrált a térdére borított takarón. A hangja megrezdült: Minden műszer, mappa, könyv az övé. Az aranyórám is meg a te láncod.

– Úgy is van. A bútor is meg a fehérnemű. Ha nem találja elég modernnek, akkor eladja, és másfélét vesz magának. De itt minden az övé.

Megint hallgattak, nézték a képet. Azután nagyon csendesen szólalt meg az öregasszony, mintha a véletlenre bízná, megérti-e az ura, vagy sem. Vagy, mintha ő sem akadna ki abban, hogy fennhangon gondolkodik:

– Csak azt nem értem, miért nem ír… Hiszen szeretett bennünket. Ha a Szovjetunióban maradt…

– Talán olyan távoli helyre került, ahol nagyon messzire kellene menni, hogy postát találjon. Abban a rettentő nagy országban bizonyosan vannak még távoli területek…

– Dél-Amerikában is folytatta buzgón az öregasszony. A Margit sógora beszélt erről, tudod, aki két hétig kinn v olt Brazíliában. Nagy őserdők meg puszták vannak ott, háromnapi járásra sincs falu meg ember.

– Vagy Ausztráliában. Ott ugyanaz a helyzet. Lehet, hogy ilyen helyre került. Ahonnan nem lehet írni.

– Pedig ő a városi életet szerette. Persze, háborús időkben sodródnak az emberek. Nem az ő akaratuk, kívánságuk számít. Kertészné szerint ugyan nincs már olyan helye a világnak, ahonnan ne lehetne írni, de én ezt nem hiszem el.

– Mi köze ehhez Kertésznének? kérdezte az öregember izgatottan. Keze megint cél nélkül babrált a takarón. Senkinek semmi köze a mi dolgunkhoz.

– Senkinek. Még akkor sem, ha azért nem ír, mert elfelejtett bennünket. Mert ez a legjobb fiúval is megtörténhet. Éli a maga életét. Más környezet, más gondok… A régiek elmosódtak. Ez is lehetséges.

– És az is szólalt meg rekedten az öregember -, hogy valamiféle sérülése volt. Tudod, mint a Kandóék vejének. Minden kiesett az emlékezetéből, ami addig volt, tiszta lappal indult el megint, akár egy újszülött. Ez a mi fiunkkal is megtörténhetett. De talán, egyszer, ha valami megrázkódtatás éri, újra eszébe jut, amit elfelejtett.

Ültek, és nézték a berámázott képet. Kinn besötétedett, az árnyékok lassan és puhán összenyomták a szobát. A láthatatlan mennyezetről fokozatosan lejjebb ereszkedő homály elnyelte a virágcsokrot és a fotográfiát.

– Eltűnt szólalt meg újra az öregasszony -, ő eltűnt. Aki meghalt, arról megírták, akkor vagy később, de megírták. De ő eltűnt. Aki eltűnt, az nem halt meg. Az él. Nem szívesen vonult be, emlékezz rá. Talán elrejtőzött valahová, és nem mer jelentkezni, mert fél, hogy megbüntetik. Él, és ma lépett be a negyvennegyedik esztendejébe.

Előrehajolt, kétoldalt megmarkolta a szék faragott karját. Nehézkesen kelt fel, mert a hosszú üldögélésben megmerevedtek a csontjai.

– Megyek, elkészítem a vacsorát.

– Ma a damasztabrosszal teríts szólt utána az öregember.

Az öregasszony bólintott. Összehúzta vállán a kendőt, amiben kerek, fekete kenyérnek látszott görbe háta, és kiment a konyhába.

KI LEHET?

Az őszi eső hirtelen zuhant le rájuk, akár valami súlyos redőny, amelyiknek elszakad a zsinórja. Éppen egy kávéház előtt torpantak meg.

– Menjünk be mondta Károlyi -, ennek legalább egy óráig nem lesz vége.

Az asszony finnyásan nézte a nagy kirakati üvegtáblák olcsó, piszkos függönyeit.

– Ez nem nekünk való hely rázta meg a fejét.

– Itt kinn bőrig ázunk, édes. Nincs más választásunk. Gyere utánam.

Belépett a büfének berendezett előtérbe. Itt állva ettek, kávéztak a vendégek. Sokan csak ácsorogtak, ezek nyilván az eső miatt jöttek be. A két kiszolgálónő az eszpresszógép gőzein keresztül Károlyit nézte, amint sarkában a feleségével, az álldogálók sűrűjében halk bocsánatkérések között a kávéházi terem felé tartott. Hosszú, felmérő pillantásuk azt fejezte ki: nem vagytok idevalók.

Károlyi, kalapjával a kezében, határozatlanul állt meg a széles ívű bejárat mellett. A kávé és ételszagú párafelhő alatt tömötten körülült asztalok sorai húzódtak a hátsó falig. A széktámlákra fektetett vastag kabátok, sálak, ernyők még fokozták a zsúfoltságot, mintha fej és láb nélküli emberek szoronganának az ülők mögött.

– Mondtam… Megmondtam… suttogta az asszony panaszosan.

– Ott tessenek helyet foglalni, ahol kevesen ülnek szólt oda a mellettük elhúzó pincér. Hangjában olyasféle segítőkészség érződött, mintha gyámoltalan gyermekeket igazítana útba.

Károlyi körülnézett. A fejek, kalapok között nagy fehér-rózsaszín folt imbolygott a villanyvilágítás és a pára fénytörésében. Kövér, tokás arc, fekete bársonyturbán alatt. A homlokon és az arc két oldalán selymes,

szürke tincsek fürtjei rajzottak. A kövér húsba ágyazott kicsiny száj és a két apró szem mosolya jóindulatú biztatást küldött feléjük, a felemelt, párnás kézzel együtt. Károlyí nemcsak szerette, hanem kutatta is az emberi együttérzés jeleit, hogy megerősítse önmagát egy több évtizede hangoztatott érv igazságában. Ezeket olyan gondossággal hordta össze és rakta együvé, mint aki törmelékből és apró kavicsokból támasztékot épít egy minduntalan leomlani kész fal biztosítására. Hálásan visszamosolygott. Amellett az idős asszony arca egy pillanatra, a másodperc elvillanó töredékének alig megfogható idejére ismerőssé vált. Roppant távolságban rés nyílt egy függönyön, a résben ugyanez az arc tűnt fel fiatalon, azután a függöny két szárnya összecsapódott.

Megfogta a felesége könyökét, szakállas állával a fekete bársonyturbán felé mutatott:

– Menjünk oda, édes.

– Miféle nő az? Kicsoda? kérdezte az asszony, míg átvergődtek a terem hosszán.

A nagy testű, kövér nő összegyűrt szövetkabátját áttette a külső székre. Nehéz, szatyorformájú táskáját domború hasának támasztotta.

– Tessék csak kényelmesen elhelyezkedni mutatott a két szabad székre kedveskedő mosollyal. Az egyiket gyors tenyérrel még le is törölte, mintha a házaspár előkelő külseje késztetné erre a szolgálatra.

A mély hang is abból a távolságból hangzott idáig, ahol Károlyi a fiatal arcot az imént megpillantotta. Ismerte tulajdon szokásait, agya ideges, érzékeny mechanizmusát. Addig, amíg át nem tör a sötétbe merült akadályokon, és rá nem bukkan a fonálra, ami az emlékek ezerfelé ágazó, ködös labirintusába visz nem lesz nyugta. Tekintete bejárta a nagy arc puha csatornáit, amelyek felszívták, beitták a szétfolyt vonásokat. Most már semmi sem volt rajta ismerős, sőt idegenebb már nem is lehetett. De tapasztalatból tudta, hogy az olyan pillanat, mint az iménti, nem hazudik, és nem vezeti félre. Hiszen belőle tört fel. Az ösztönök és idegek memóriájának jeladása volt, szikra a múlt falán, ott, azon a ponton; ahol a bontást meg kell kezdenie. Míg megköszönte az asztal menedékét, udvarias mosolya mögött megadta magát a kényszerű feladatnak. A kettős

terhelés, hogy az üres csésze és a hamutartó fölött egyensúlyban tartsa az elkövetkező félórát és elvégezze a belső kutatómunkát a szokottnál is szívélyesebbé és szórakozottabbá tette arckifejezését.

– Semmi az egész. Még örvendek is maguknak, legalább nem üldögélek itt egymagam mondta a nő.

A hangban, a fogalmazásban, ha halványan is, de paraszti ízek sejlettek. Ezért Károlyi régen meghalt nagyanyjának falusi háza felé fordult, ahol gyermekkorában iskolai szünidejét töltötte. Azonban ezen a szintjén a múltnak nem talált utat a szemközt ülő nőhöz. Ezért feljebb lökte magát az időben. A diplomadolgozatát is nagyanyjánál írta. Akkor már huszonnégy éves volt. Talán… Egymás után érintette meg akkori élményeit. Lányalakok merültek fel a homályból. Szobrok, alig kitapintható körvonalakkal a falusi kertekben, fák és lugasok lombjai alatt. Halványak, szinte domborulat nélkül, s ugyanilyen halvány izgalmakat és kínos szégyenkezéseket idéztek. persze, akkor másként éltek a fiatalok. A csókok és merészebb ölelések a nehezen megvalósítható álmok közé tartoztak. Hosszú udvarlás után is elszántság kellett az ostromhoz. Őbenne a gátlásokat és a tartózkodást még fel is erősítette a hagyományosan konzervatív nevelés.

Közben, anélkül, hogy mindjárt érzékelte volna a mozdulatot, félig felemelkedett a székről. Kissé meghajolt, és bemutatkozott. Finom feje az ezüstös szakáll félholdjával a nő felé biccent.

– Éva édes… fordult kérő és ösztönző mosollyal a feleségéhez. Az asszony kérdőn felhúzta a szemöldökét, azután rosszallóan, de mosolyogva ingatni kezdte a fejét. Végül, mint mindig, most is megadta magát. Odanyújtotta a nőnek kesztyűs, összezárt ujjait.

– Ne engedjék át a kabátjukat a ruhatárosnak. Már kiszúrta magukat, jön, akár a vércse. azt mondja, muszáj beadni, pedig nem kötelező. A legtöbben a hátuk mögött tartják, vagy ráülnek, de nem hagyják cukkolni magukat mondta buzgó jóakarattal a nő. Suttogott, s ezzel a naiv bizalmaskodással megteremtette a cinkosságuk látszatát. Szavai végén szemével ráhunyorított Károlyira.

A vászonkabátos, alacsony ember éppen akkor állt meg mellettük. Látszott rajta, hogy az új vendégeknél nem számít ellenállásra. Ez Károlyit zavarba hozta. Szerette volna a nő jóakaratát azzal viszonozni, hogy visszautasítja a ruhatárost. De annak is restellt csalódást okozni. Felesége döntött helyette. Szó nélkül bólintott; s a vászonkabátos ember karjára emelte a két elegáns köpenyt. Mielőtt odébb ment, megvetően pillantott a nőre, aki hátradőlt a széken, hogy teste teljes súlyával védje a támlán fekvő kabátot. Károlyit ez az egyforintos kiadástól való félelem megindította. Neheztelt a feleségére, mert semmi jelét nem adta annak, hogy odafigyelt a nő együttérzésből fakadó információjára, amellyel az ő két forintjukat próbálta megmenteni.

– Köszönjük meg őnagyságának a figyelmességet fordult a feleségéhez, aki játékos kétségbeeséssel húzta fel ismét a szemöldökét. Sóhajtott, azután kissé a nő felé hajolt.

– Igazán nagyon kedves, hogy törődik velünk, de a holmik nélkül mégiscsak kényelmesebb…

Az udvarias hang kihangsúlyozta tartózkodását. Károlyi belepirult, pedig a nő semmi megbántottságot nem mutatott. Szeme, arca az előbbi készséget tükrözte.

– Itt szokott üldögélni? Nyilván pihen a délelőtti munka után szólalt meg kedvesen.

Belül elsüllyedtek a falusi kertek, nagyanyja házával és virágágyaival együtt. A "cukkolni" szó a főváros nyolcadik kerületének utcáit emelte ki a sötétségből: Elindult az egyik keskeny aszfalton az idő mélységében, s határozatlanul megállt a felmerülő árnyaknál. Ebben a negyedben lakott annak a zongorahangolónak a lánya, akit húszéves korában néhányszor messziről követett, de megszólítani soha nem mert. Közös ismerősre, aki bemutatta volna, nem tudott szert tenni. így azután abbahagyta a próbálkozást. Három utcával feljebb, az egyik Hernád utcai kapu előtt órákig ácsorgott egyetemi évfolyamtársnőjével. A sovány, férfias Rózsival szigorúan filozófiai vitákat folytatott. Nem, a szemközt ülő nő nem rejtheti szomorú hájrétegei, dugóhúzó-loknijai alatt sem az egyik, sem a másik lányt. Mindegyiknek az arcát elő tudná hívni a zsírpárnákba fúlt vonások közül. A memóriája e tekintetben kitűnően működik, hiába

telt el közben több mint negyven esztendő. Tanácstalanul ténfergett tovább a kiürült józsefvárosi utcákon, a semmibe mosódó többi árnyhoz nem volt köze.

– Gyakran szokok itt ülni felelt kérdésére a nő. De nem hozzá, hanem a feleségéhez beszélt. Nyilván felfogta az ő jeladásait, amelyekkel Évát közlékenységre és irgalmas kedvességre próbálta késztetni.

Károlyinak tetszett az a finom megértés, amellyel ez az egyszerű nő segít neki. Folytatja az ostromot a finnyás tartózkodás és idegenkedés ellen, naiv közlékenységének fegyvereivel.

Évát mosolyra késztette a fogalmazás. Láthatóan felengedett, és most enyhe iróniával alkalmazkodva szomszédja stílusához, ő kérdezte meg:

– Miért "szok" éppen ide jönni?

– A megszokás… Meg azután nincs senkim… válaszolt a nő, és felsóhajtott. Öregségére magára marad az ember. Itt néha ismerősökre akadok. Elbeszélgetünk a régi időkről. Amikor még azt tehette az ember, amit akart, ha győzte szusszal, és senki nem szólt bele az élete sorjába…

– Nincs lánya, fia, unokája? hallotta Károlyi a felesége hangját, amiben megrezdült a sajnálkozás húrja.

Ez jólesett. Enyhítette azt a kínos kényszerűséget, aminek a nyomására még mindig a nyolcadik kerület utcáit rótta az idő tárnájának mélyén, a valószerűtlen világításban derengő kövezeten. De valami mégsem engedte, hogy fellökje magát a jelen szintjére. Mint eddig, most is kétfelé hallgatózott. Befelé és kifelé, s szórakozottan és jólelkűen mosolygott. Közben afölött is eltűnődött, miben akadályozza a mai társadalmi rendszer ezt a nőt, s mi lehet az, amit ma már nem győz szusszal.

– A házasságot én ellőttem mondta a nő. Apró szája megmozdult az öregesen pufók, vastag orcák között. Mintha hunyorított volna. Szemhéját félig leengedte, szeme hamiskásan megcsillant s ettől egy pillanatra megint döbbenetesen ismerős lett. Ez az újabb villanás Károlyit visszarántotta a nyolcadik kerületbe, ahonnan félig-meddig már eltépte magát. Se gyerek, se unoka folytatta a nő. Bizony, mégiscsak hiányos az ember élete, ha senkije nincsen.

Hiányos! Ez a kifejezés a maga suta kedvességével ismét megindította Károlyit. Tudta, hogy nem szabadna Éva nélkül határoznia, de nem sikerült legyőzni szokott nagylelkűségi rohamát, amellyel mindenkin segíteni szeretett volna.

– Időnként, amikor nagyon egyedül érzi magát, hozzánk is becsöngethet, szívesen látjuk. A nevemet talán nem felejtette el, - mondta, mielőtt teljesen alámerült volna a nyolcadik kerületbe.

– Persze, előzőleg azért telefonáljon, hátha… tette hozzá a felesége megadással.

– Legalább háromszor hetenként beülök ide… Itt élet van, lát, hall, szórakozik az ember. Károlyi kényszerű, nyomokat kereső sétája közben is felfogta a nő szavait. Meg azután mindig kerül valaki, akivel eldiskurálhatok. Mint most önökkel. Csak hétfőn nem jövök ide soha, mert minden hétfőn a gőzbe járok. De az idő miatt ma kénytelen voltam… Láttam, nagy zuhé lesz, az ernyőmet meg otthon felejtettem… A gőzt én el nem hagyom. Mindig tiszta voltam magamra. A mosdás, fürdés az első. Erre kényes vagyok. Olyan az én testem, akár a patyolat.

Károlyi villamosáram ütését érezte, minden idegszála belesajdult. Ugyanakkor keményen megragadta valamilyen hirtelen előtörő erő, s daru módjára átemelte a Hernád utcából a Conti utca egyik földszintes házába.

– Olyan az én testem, bárki megnézheti, megszagolhatja, akár a patyolat. A tisztaságra én kényes vagyok mondta ugyanaz a hang a homályos szoba mélyén, amelyik most negyvenhárom év magasságában szólt a feje fölött. Mit fél tőlem, szép kisfiú? Bárcás vagyok, de tiszta. Mindig kényes voltam a tisztaságra.

Károlyi előtt oszladozni kezdett a homály. Egyre világosabban látja a nehéz faágyat és mellette a nőt, átlátszó kombinéja alatt a két nagy mellét, hasát, csípőjét. Kerek, puha arcán, hunyorító szemében csalogató mosoly. ott áll az ajtó mellett. A szoba berendezésének szomorú szegényessége és célszerűsége, a gömbölyű nő szégyentelen pucérsága és gépies kedveskedése elijeszti. Ez nyilván meglátszik az arcán. Nehezen legyőzhető érzékenysége és nehezen legyőzhető vágya egyformán

lebéklyózza. A nő meztelen karjával utánanyúl, és erős fogású, vaskos kezével közelebb húzza.

Károlyi hirtelen áttör a négy évtized szűk csatornáján, és végérvényesen a felszínre bukkan. Elrémül, mert akarata ellenére most is ruhátlanul látja a szemközti nőt. Súlyos, elomló mellét, vastag combjait, domború hasát, amelynek nekitámasztotta szatyorszerű táskáját. Évához hajol, aki nem tud erről a meztelenségről, és udvarias figyelemmel hallgatja. S mintha tartózkodása is elolvadt volna, kesztyűs ujjaival megérinti a pucér nő kezét.

–… bizony nehéz kiesni a megszokott munkából… Ez az öregkor egyik legsúlyosabb válsága válaszol neki résztvevően. De egy kis bölcsességgel…

Károlyi zavartan köhécselt.

– Még mindig ömlik az eső… szólt közbe, és állával kifelé mutatott. Látta felesége szemében a csodálkozást, miért szakítja félbe.

– Nem olyan veszélyes az. Egy esőkabát vagy ernyő bárkit megóvhat. Sose féltem, ha volt nálam ernyő fordult hozzá a nő. Mintha ismét hunyorított volna, most már cinkosan és kétértelműen.

Károlyi megint köhécselni kezdett, és lesütötte a szemét. Úgy érezte, lefoszlott róla a kora, szakálla, s a húszéves arcát viseli. És a nő, miközben mindenki feléjük fordul, mindjárt felemeli a karját és rámutat:

– Mit fél tőlem, szép kisfiú?

A GÉPÉSZ FELESÉGE

Eloltotta a villanyt, és kinézett a nyitott ablakon. Innen a kisházból az udvar egy részét látta csupán meg a felső ház falát. Az utcai, egyszobás lakásban Lacó Gergely, a gazdaság gépésze lakott. Ádám, aki a második egyetemi esztendő befejezésével két hónapra az állami gazdaság irodájába került, iszákosnak vélte. Az önmagába mélyedt komorság keltette benne ezt a hitet, Csodálkozott, amikor megtudta, hogy a gépész szorgalmas, megbízható. Életében egyszer itta le magát, négy-öt hónappal ezelőtt, amikor tíz év után megszületett az első gyereke.

Az egyetemista nagyot nyújtózott a sötétben, azután kilépett az ajtón. A kerítés tövében elfészkelődött szárnyasok sértődött kárálással rebbentek szét. A holdfény elárasztotta és szinte felemelte az udvar közepét. Az esti sötétség a sarkokba, a bokrok, virágok közé húzódott. A szivattyús kút fogástól kopott hajtókarja meg az alumínium vödör a csap alatt ezüstösen csillogott. A nagy eperfa ünnepélyesen állt széles koronájával tulajdon csendjének kupolája alatt. Távolabb, az utcai kerítés előtt a hosszú szárú gladióluszok sötét, mozdulatlan raja látszott. Lélegzetük és a meg-megmoccanó levegő szeszélyes üteme szerint az öntözéstől párás szag hol szétterjedt, hol visszahúzódott.

Elöl, a tornác lépcsőjén ott ült a gépészné. Térdei közé lábast szorított. Két karja sebesen mozgott. Ádám odasandított, és lassan indult előre, mégis úgy, mintha madzagon húznák a tornác felé.

– Magának is melege van? szólította meg az asszony, még mielőtt a közelébe ért. Mintha biztos lett volna abban, hogy odamegy hozzá.

– Itt sokkal levegősebb mondta a fiú, amikor megállt előtte. Nem tudta nyugodtan nézni Lacónét. Hunyorgott, hogy elrejtse a tekintetét. Úgy érezte, a szeme elárulja az izgalmát.

A gépészné borsót tisztított. Ujjai gyakorlott ügyességgel bontották ki héjukból a zöld gyöngyöket. Ádám azonban nem a kezét látta, hanem a munka szabályos ütemével együtt mozgó mellét és szétnyílt combjait a könnyű ruha alatt.

– Miért nem ment el szórakozni? kérdezte az asszony. Szavaiban nem volt több természetes érdeklődésnél, de a hangjában kihívás feszült.

– Nem mentem… Nem volt kedvem… felelt Ádám. Összenéztek. Két hete vagyok itt, kevés az ismerősöm. Talán ezért…

Elakadt, mert nem akart hazudni. Hiszen a könyvelő, az állatorvos és az agronómus családjánál is szívesen látták volna.

– Úgy látszik, jobban szeret itthon mondta az asszony. Szavait a nevetése és a hangja ismét kétértelműve tette. Pedig hát a maga korában szoktak a fiatalemberek mulatni, szórakozni… Borsót markolt a kosárból, azután kíváncsian megkérdezte: Igaz, hogy magának… a régi világban… katonatiszt volt az édesapja?

– Milyen hamar megtudnak itt mindent… felelt meglepve a fiú. Főhadnagy volt, és a háborúban halt meg.

– Az itteni birtokos meg, akinél az apám, mint béres szolgált, ezredes volt. Az is meghalt mondta az asszony. Végignézett a fiún, és elmosolyodott, mintha ez a két tény ismerős otthonosságot teremtett volna köztük.

– Üljön le. Mit ácsorog… mért fárad… szólalt meg kis szünet után ismét. Combja alá simította a ruháját, s ezzel a mozdulattal szorosan maga mellett kínált helyet.

Az egyetemista leült. Mindjárt érezni kezdte a kánikulai hőségen keresztül azt a másféle meleget, amit nem a levegő, hanem az eleven asszonyi test sugárzott feléje, s tetőtől talpig elöntötte a forróság.

– Ha már itt van, segítsen! mondta az asszony szaggatottan, de parancsoló hangsúllyal. A fiú kezébe nyomott egy marék borsót, és térdeivel közelebb vitte a lábast.

– Szívesen… mormolta Ádám rekedten. Oldalról Lacónéra nézett. Tudta, hogy az asszony nyolc-tíz évvel idősebb lehet nála. Ez cseppet sem zavarta, vonzódott a magánál idősebb nőkhöz.

Lacóné, amint össze-összeérő kezekkel fejtették a borsót, rámosolygott.

– Holnap délre rántott csirke lesz, borsófőzelékkel. Hadd egyen jót az uram, amikor hazajön. Hangja akadozott, de szemével merőn a szép, nyúlánk fiú arcába nézett.

Ádám ujjaival a borsót, értelmével az előbbi mondatot fejtette ki a burokból. "Hadd egyen jót az uram, amikor hazajön." A főzelék a holnapi ebédhez kell. Eszerint a férj csak vasárnap délre jön haza. Úgy látszik, éjszaka is csépelnek, különben már régen itthon lenne. Ezt adta tudtára az imént az asszony. Megint elöntötte a forróság. Még közelebb ült hozzá. Hogy az asszony nem mozdult, kezét végigcsúsztatta a hátán és átfogta a vállát.

– Így soha nem leszünk készen, ha maga lustálkodik nevetett az asszony. De nem hárította el az ölelést.

Még szaporábban pergette a borsószemeket, mintha a fiú mozdulata sürgetné.

Az egyetemista arra gondolt, hogy senki nincs itthon, üres a ház. És a gépészné éppen most ült ki a lépcsőre. Eddig nem látta ott. Mindig a tornácon szemelte a babot, lencsét. Kezét lejjebb csúsztatta az asszony melle fele.

– Látja, egyedül többre mentem. Készen vagyok. A férfi csak hátramozdító az ilyen munkában. Ismét nevetett, kicsit erőltetetten és rekedtesen. Menjünk be tette hozzá; miközben felkelt, és leverte szoknyájáról a hozzátapadt héjat és zöld szálakat. Vizet kell önteni a borsóra, nehogy kiszikkadjon.

Papucsos lábával nesztelenül fellépett a tornácra. A fiú követte. Bement utána a konyhába. Szótlanul nézte, hogy önt vizet a lábasba, hogy teszi el a kis fanyelű kést, a kiürült kosarat. Némaságukban egyetértés fejeződött ki, mint akiket szavak nélkül is ugyanaz a szándék irányít.

Lacóné, nyomában a fiatalemberrel ismét kiment a tornácra. A szobaajtó előtt megállt.

– Hát akkor… menjünk be… mondta ugyanazzal a szóval, de más hangsúllyal, mint az imént.

A zárt, csipkefüggönyös ablakok mögött megszorult a levegő. Ádám azonban most ezt nem érezte. De kábultságában is meglepődött, amikor észrevette a félhomályon keresztülfénylő politúros bútorokat, a színes szövettel kárpitozott székeket s a televíziót, amelynek tetején fehér bundás, ülő mackó csillogtatta üvegszemét. Az asszony felfogta ezt a csodálkozást, és úgy nevetgélt, mintha csak hangosan megdicsérték volna.

– Mink tanyasiak is igyekszünk… Az uram a gépállomáson kitanulta a mesterséget, és azóta…

A fiú szeme megakadt a sarokba tolt bölcsőn. Az este, mint valami puha paplan borult rá. Sem a gyereket, sem a bölcső oldalát nem látta, de félkörű talpára rásütött a hold, és kiemelte a sötétségből. Lacóné követte a pillantását, és az előbbi restelkedő s egyben dicsekvő nevetéssel magyarázta:

– Van a kis Gergőnek rugós kocsija is, kinn áll a tornácon. Ezt a régimódi bölcsőt Gergely még az esküvőnk után faragta, téli szabad idejében. A faragás a szórakozása. Idebenn jó, mert kevés helyet foglal, és mert…

Ádám, maga sem tudta, miért, nem akarta hallani a hangját. Magához rántotta, és végigdőlt vele a kövér párnáktól duzzadó, letakart ágyon. Mohóságtól ügyetlenül megkereste az asszony száját. Ajkai végigsiklottak nyakán, állán.

Lacóné Ádám nyitott inge alá csúsztatta a tenyerét.

– Milyen finom… milyen sima… suttogta elragadtatással. Hangjában az alázat szándékos, törleszkedő hízelgést takart.

Ebben a pillanatban halk nyögdécselés hangzott fel. Először alig felfoghatóan, azután hangosabban és szaporábban. Az asszony erőlködőn felemelt fejét a sarok felé fordította.

– Cscscs… csicsicsi… suttogta csitítón.

Ádám kábultságán lassan hatolt át a hang, s beletelt néhány pillanat, amíg eszébe jutott, hogy a csecsemő nyűgösködik. Mindjárt utána a gépészre kellett gondolnia. Úgy látta, mint pár nappal korábban a cséplőgép mellett. Csavarhúzóval, fogóval dolgozott, mogorva arcán feszült figyelemmel.

A pólyás elcsendesült. Ádám kinyújtott karjára ismét ránehezedett a meleg női nyak, kis pihéi könyökhajlásban megcsiklandozták a bőrét. Az asszonyra hajolt, és megpróbálta kigombolni friss mosástól, vasalástól jó szagú ruháját.

Ebben a pillanatban a csecsemő hangosan felsírt. Lacóné teste várakozón megmerevedett.

– Cs… sss… suttogta ismét, hangosabban, mint az imént, mély, szinte kétségbeesett rábeszéléssel. Érezte, hogy a fiú szája leválik a nyakáról, ruhagombokon motozó ujjai megállanak a mellén.

A csecsemő egy másodpercre elhallgatott, azután élesen és követelő zihálással megint sírni kezdett.

– Bizonyosan éhes… suttogta remegő hangon, mentegetőzve az asszony. Jobb lesz, ha megszoptatom, mert nem lesz tőle nyugtunk… folytatta gyorsan, bűntudattal. Ne haragudjon, egy-két percbe telik csak, mindjárt visszajövök.

A túloldalon lesiklott az ágyról, kiemelte a bölcsőből a gyereket, és kigombolta rózsaszínű vászonruháját.

– Szopjál no, szopjál… beszélt hozzá -, ha kérted a didit, hát egyél. Biztató, noszogató hangjában megrezzent a türelmetlenség. Ha sírtál érte, mért forgatod el a fejedet? korholta, míg ráhajolva újra meg újra szájába igazította a kicsusszanó mellbimbót.

Ádám felült az ágyon. Fedetlenül látta az asszony nagy, kemény mellét, amit elébb izgalmában nem tudott kiszabadítani a ruhából. De most semmi hatást nem tett rá. Közönyösen nézte, lázas forrósága elillant.

– Egyél már no, ne kéresd magad… hatolt fülébe Lacóné hangja. Az anyás unszolásból ismét kihallotta a másra utaló türelmetlenséget. Ez annyira nem illett a szétáradó tej és pelenkaszaghoz, hogy szégyenhez hasonló, kínos viszolygás támadt fel benne. S valami eddig nem ismert, a másik férfival együttérző harag.

Felugrott, ingét feszesen begyűrte az övébe, és kifelé indult.

– Hová megy? Mindjárt… mindjárt készen leszek… Ha jóllakott, már nem fog zavarni… szólt utána az asszony riadtan. Feléje nyújtotta szabad karját, hogy visszatartsa.

– Hagyjon! mondta önkéntelenül a fiú. Így került az ajtóhoz, hogy Lacóné ne érje el. Végigment a tornácon, és a négy lépcsőn leszaladt az udvarra, a tág égboltozat, a sziporkázó csillagok alá.

Az Első

Pista a sarokból nézte, hogy veri le az apja a könyveit, füzetét a tányérokkal, csészékkel együtt a földre.

– Hagyja! Azt hagyja! ordította el magát.

Makits ráemelte gyulladásos szemét.

– Még pofázol?

Odament hozzá, kitépte a sarokból, és dühödten rázta, az egész teste belerendült. Cipője talpával rúgott egyet az ajtón, és kihajította a fiút a ház elé. Azután a feleségét rántotta el a faltól. Gyűlölettől vicsorogva cibálta előre-hátra. Az asszony valami furcsa gyakorlottsággal jajgatott. Kétségbeesetten, mégis vigyázva, hogy sírása ne üssön át a falon.

Pista odakinn megtörölte az orrát, megigazította a nadrágját, begyűrte körül az ingét, s utána vad keserűséggel ő is belerúgott az ajtóba. Legszívesebben nekiment volna az apjának. De tudta, hogy még részegen is erősebb, mint ő. Ezt a cirkuszt csinálja folyton, se aludni, se tanulni nem lehet tőle. Az anyját is megutálta. Csak sír meg vinnyog, engedelmesen kitakarodik az ágyból, ha az ura hazajön, a földön hál, vagy a sarokban kuporog, hogy az a részeges bitang kedve szerint heverhessen. Valami ismeretlen erőt kívánt, ami rendet teremt, bosszút áll, igazságot oszt. De ez az erő nem volt sehol.

Alig tízméternyire a rendetlenül szertedobált, omló vakolatú házaktól, folyt partjai között a patak, a víz tetején az olaj szivárványosan csillogó selymével. Az üzemek szennyelvezető csatornája lett belőle. A zsírosan fényes, tapadó takaró alatt siklott az igazi patak, láthatatlanul. Olykor kerek hátú, kis hullámokat nyomott fel, mintha szét akarná feszíteni a vegyi anyagok sűrű szövedékét, hogy egyszer végre megmutassa magát. Pista, szokása szerint ezúttal is sokáig nézte ezt a küzdelmet a lassú, mégis megállíthatatlan sodrásban. Egy hullott faággal bele is piszkált a vízbe. Kis örvényeket kavart, felhasította a fényes, színjátszó felhámot, de az tüstént összeforrt. A víz, az igazi, csak egy pillanatra tudta átütni.

A csatornaparti fiúk messzebb, a szemétdombok deszkakerítéséhez közel kergették a labdát. Pista, amint hangjuk a fülébe tört, kihúzta magát. A düh, ami az apja ellen forrt benne, a lépteivel keményedett, különös hatalmat adó, különös önbizalommá szilárdult, mintha ő maga lett volna az utált, legyőzhetetlen apa. Ez az érzés gyakran elfogta, s már nem is akart belőle kiszabadulni. Amint nem külön látható, hanem vele azonos lénnyé vált, már nem is gyűlölte annyira az apját.

A csapat nagy lármával rajzotta körül. Pistát nyomni, tüzelni kezdte a maga teremtette kényszer, hogy meglepje, lenyűgözze őket. Csak így maradhatott a vezérük. És ő vezér akart lenni. Ezt világosan értette, tudta.

Két iskolatársa is volt köztük: Idősebbek voltak nála, de mégis lenézte őket, mert kétszer buktak, és még mindig a nyolcadik osztály tananyagán kérőztek. Mégis ők voltak a legveszélyesebbek, mert ismerték a titkát. A többiek jórészt csavarogtak, vagy alkalmi munkát végeztek. Kettő közülük csak az anyjával élt, nem is ismerte az apját.

Náci, az egyik iskolatárs lapos pálinkásüveget húzott ki a farzsebéből.

– Az öregemtől kaptam. Kisüsti. Körülnézett, húzott egy hosszú kortyot, azután körbeadta az üveget. Minden vasárnap iszok mondta, és Pistára nézett. Sokszor még hétköznap is.

A többiek is Pistát nézték, krákogva, és kezük hátával a szájukat eltörölve, ahogyan a felnőttektől látták.

Valahogy mindig így kezdődött az együttlét. A többség sűrűn, egy rajban, ő meg külön, szemközt, tágas elválasztó sáv szélén, a vezetőnek járó tisztelet-térrel a teste körül, amiből a várakozás feszültsége villamos szikrákat pattantott. Ő adta a játékra a legjobb, legérdekesebb ötleteket, s tudta, hogy ez kötelez. Nem csalódhatnak benne, mert akkor lecsúszik a vezéri magasságból.

Pista hallgatott. Elmerülten és súlyosan. Azután odament a kerítéshez. Vizsgálta, tapogatta, a sűrű figyelem nyomásával a hátában. A zsebébe nyúlt, krétát vett elő, és ott, ahol a deszkák még hézag nélkül, épen feszültek egymás mellett, fehér vonallal négyszögletes keretbe foglalt egy kétméteres darabot.

– Ez éppen jó lesz mondta megfontoltan, mint aki kiérlelt tervvel érkezett. A fiúk újra körülállták. Egyiket arrább lódította.

– Menj odébb, ne lihegj a pofámba.

Körülnézett. Előhúzta a derekára akasztott bőrtokból a kését, amit csak vasárnap hordott magával. Karcsinak intett, a legerősebb fiúnak és ellenfélnek, akit egyszer már a rendőrség is befogott. Emiatt, meg azért is, mert mindig nyert a késdobáló versenyben, félelmetesen megnőtt a tekintélye.

– Én most odaállok a fal elé. Akinek kése, bicskája van, adja oda neked. Te meg körüldobálsz. De vigyázz, az istenedet. Ha a penge engem ér, kiheréllek.

Az apja szólt belőle, tőle hallotta ezt a fenyegetést.

A fiúk felzúgtak. Az izgalom, mintha közös kábel futna a testükben, egyforma hőfokon gyulladt ki bennük.

Pista odafeszült a deszkafalhoz, a krétavonal négyszögébe. Kezét a combjához, az ócska, piszkos farmer varrására szorította. A lábujja hegyéig elsápadt. De ahogy végigfutott tekintete a fiúk félkörén, megérezte, hogy azok önként válnak közönséggé, bámulóivá az ő bátorságának. Izgalmuk feszültsége és forrósága is az önkéntes megadást sugározza. Úgy vetette fejét, vállát a kerítésnek, mint aki valahonnan a magasból néz le a tömegre, a kevesebbet érőkre, a kisebbekre. Átjárta különb voltának, kiválasztottságának gyönyörűsége.

Karcsi öt kést szedett össze. Sokáig célzott. Nemcsak a játék izgalmának fokozása miatt, hanem azért is, hogy magához rántsa a figyelmet. De ő is csak végrehajtója volt a rákényszerített akaratnak. A szemek mind Pistára meredtek. Öt ízben húztak süvöltő csíkot a kések, bicskák, s rezgő nyéllel csapódtak a deszkába. Egyik a fiú feje felett vágódott be, úgy, hogy elébb végigsiklott sötétszőke haján. Pista nem moccant, mintha az öt kés örökre a csodálatos magassághoz szögezte volna. Azután merőn ránézett Karcsira:

– Most állj te a falhoz. Én dobálom a kést.

Hangjában, mint imént a feje fölött elvillámló késben, ott vakított a fenyegetés: azt próbáld meg, hogy a helyembe állj!

Karcsi vadul felsivított, szája sarkából tört elő a fütty. Ehhez is ő értett legjobban. Szemében csúfondáros fény villant.

– Mit parancsolgatsz? Azt hiszed, nem merem? Jól van, ezt kiállottad, de ötös tanuló nem leszel. Se számtanból, se másból. Elébb legyél ötös, azután én is odaállok a palánkhoz.

Karcsi hangosan kimondta a titkot, amit nem lett volna szabad a szájára venni. Hogy ő erre vágyik. Az ötös eredményre. A két

iskolatársnak egy gyenge órájában elárulta ezt. S azóta lesi őt a banda. Nem azért, mintha itt, a városvégi szennycsatorna partján olyan nagy dicsőség lenne a jeles bizonyítvány. Bár be nem vallottan ez tekintélyt adott. Egy ismeretlen, távoli világ dicsőségének fényét vetítette idáig. De ő, a vezér, az első köztük, ezt a vágyat, akart célt nem érte, nem érheti el. Már csak négy hónap az évzáróig, s addig nem lehet a szükséges ötösöket összeszedni. Ezt még a csavargók is tudták. S hiába állta ki a késdobálást, ha ebben a leggyávább, a legbutább is megsebezheti.

Belényilallt a fájdalom. Ma reggel is milyen élvezettel kezdett neki a számtandolgozatnak. Szép számjegyeket irt az örömtől, hogy a példa már a lejegyzéskor kinyílt előtte, homloka mögött tiszta rendben, olvashatóan rajzolódott fel a megoldás. Az, hogy értette, amit tanul, olyan érzés volt, mintha biztos terv szerint nyílást törne valahová, egy táguló aknába. Azt nem tudja pontosan, hová vezet, mégis biztos ígéret húzza előre, s minden erő összefut benne törni, csákányozni ezt az aknát. De a bitang apja se aludni, se dolgozatot írni, leckét tanulni nem hagyja. Elrugdossa az asztaltól, összetöri benne cserepekre azt, amit olyan világosan megért és ami, érzi, egésszé állna össze. Látja a csalódást a tanítók arcán, amikor feleltetik és számon kérik a dolgozatokat. És hallja a hangjukat:

– Ejnye, ejnye, pedig értelmes fiú vagy, sokra vihetnéd, ha nem lennél hanyag. Mi bíztunk benned, és te…

Ő ilyenkor hallgat. Nem adja ki az apját. Pedig gyűlöli, meg tudná ölni. Maga miatt nem árulja el, mit tesz vele, a könyveivel, a füzetekkel. Szégyelli, hogy ilyen az apja. Őrá ne bámuljanak. Ne sajnálják, ne nevessék ki. Csak hallgat, és körülötte hullanak, de mindig másnak az elérhetetlen ötösök.

Még az év elején mondta ki Náci meg Bumi előtt, hogy ő az évzáróig, ha semmi másból, de számtanból a legelső lesz. Azon a napon, amikor Nagy Gabi behívta az utcáról a házukba, hogy megmutassa a cowboy felszerelését, amit az amerikai rokonuk küldött. De nem a csoda-ajándék kápráztatta el igazán. Hanem a lakás. A négyablakos, kertes családi ház belseje. És az is akkor, amikor Gabi kinyitott egy ajtót, és a válla felett odaszólt neki:

– Gyere be a szobámba.

Ott is szőnyeg volt, meg függöny meg könyvespolc. És íróasztal. Egy egész asztal, Gabinak.

– Ez igazán a tiéd? Itt tanulsz? kérdezte.

Gabi furcsán nézett rá. Nem lehetett tudni, csúfolja vagy sajnálja a tekintetével.

– Hol másutt? Szerinted mire való az íróasztal? kérdezte vissza, és fülig elhúzta a száját.

Őbenne akkor rettenetes irigység sajdult meg. Hasonlított a minden csontjára, izmára egyszerre támadó fájdalomhoz. Náluk csak egy asztal van, és annak a sarkánál sem tűri meg az az utálni való, részeges apja.

Még az utcán sem hagyott alább a gyűlölettel és irigységgel égető kín. Tudta, hogy Gabi apja a szövetkezet felvásárlója, sokat dolgozó, sokat kereső ember. Adhat a gyerekének külön szobát, külön íróasztalt. Mégis úgy gondolt rá, olyan ádáz haraggal, mint ellene áskáló ellenségére. Akkor kellett kellett, mert valójában nem is akarta dühvel és kérkedőn rárontani a hirtelen felbukkanó Nácira és Bumira azzal, hogy ő több tantárgyból első lesz év végére, de számtanból egész bizonyosan.

És most itt áll karikában a banda. Várakozón és érezhető rosszindulattal és káröröммel. Ő a vezér, őt dobálták körül késekkel a bátorság mindenki fölé emelő magasságában. Tisztelik, de meg is akarják kisebbíteni, ne legyen annyival nagyobb náluk. Még feljebb emelik ugrásához a mérőrudat, amit ő adott a kezükbe. Ő, saját akaratából, a tulajdon sóvárgása tüzében. Mert hiába ő az első és a legleleményesebb köztük, hiába állt moccanatlan a kések süvöltésében. Ennél is több lenne vagy két ötös a nyolcadik osztályos bizonyítványban. És mert így érez, maga nyomja feljebb az "elsőség" mértékét. Ezeknek most már csak úgy tudna imponálni igazán, akár önmagának: ha megszerezné azt az egy vagy két ötöst.

A fejét elöntötte a vér. Nekiugrott Karcsinak. Mert azt mondta ki, amiről nem lett volna szabad beszélnie.

Nyögve birkóztak, a banda ordítva biztatta őket. Pistának ropogott a csontja, a szája sarka felrepedt. Mégis két vállra fektette Karcsit, de alig tudta legyőzni a szédülését, hogy mellé ne zuhanjon.

Hiába volt a fogadalom, a kínzó vágy, nem tudott tanulni. Az apja kergette, verte, ha részegen jött haza, nem tűrte el, hogy a felesége, fia aludjon. Az örök kialvatlanság mellett meg nem határozható, konok vágy perzselte, hogy a reménytelenség ellenére elérje mégis, amit kíván.

Egy május végi napon, közel az évzáróhoz, amikor Kabosné, az osztályfőnök ült a dobogón, nagy csend telepedett az osztályra. Mindenki tudta, hogy ez a legutolsó alkalmak egyike, amikor még javítani lehet a gyenge jegyen. Néhányan lehúzódtak az előttük ülők háta mögé, mások meg nyújtott nyakkal ültek, és bátortalanul fel-felbökték az ujjukat.

A nagy csendben, amelyet csak az osztálykönyv lapjai zizzentettek meg, Pista, aki magas növése miatt leghátul ült, a pad tetejére ugrott. Lába nagyot dobbant a lejtős deszkán. Az osztály felzúgott, azután lenyűgözve nézte, hogy lép előre, padról padra. Az elsőről egyetlen ugrással átlendült a katedrára, és szétvetett lábbal, mint valami kétágú torony, megállt a nyitott osztálynapló és a tanítónő fölött.

A kontyos, harmincöt éves asszony egyetlen szót sem szólt. A meglepetés szinte egy tömbbe dermesztette az osztállyal. Hátrább húzódott a székén, és két tenyerét a mellére tapasztotta.

Pista a derekához nyúlt, és az övére erősített tokból előhúzta a kését.

– Írjon be nekem két ötöst, számtanból meg földrajzból. Érti? Ha nem teszi meg, magába vágom ezt! mondta rekedten.

Felemelt jobb markában rézsút tartotta a pengét. Szeme az asszony szemét fogta, hogy megértesse vele, nem tehet másként. A ráemelt, világoskék szempárban azonban hiába kereste a megértő választ. Nem látott benne mást, csak a rémület csillanását. Vad keserűség fogta el. Ráordított Kabosnéra:

– írja, vagy nem írja? Nem várok soká.

A tanítónő gépiesen előrehajolt, s a könyvben a Pista nevére lapozott. Ujjai között remegett a toll, de azért világos rajzú, tiszta vonalakkal beírta a két ötös számjegyet.

Pista szándékosan éles csattanással csukta be a bicskát, és a tokjába dugta. Azután leugrott az asztalról a padlóra. Várt egy kicsit, de az

asszony pillantását nem sikerült elfognia. Érezte, ha tovább ácsorog, fellazul benne az az erő, ami azt parancsolta, hogy bármilyen módon is, de meg kell szereznie az ötösöket. Most megint egy volt az apjával, de soha annyira nem gyűlölte, mint ebben a pillanatban.

Visszament a helyére. Nagyon szabályosan ült, kihúzott vállal, derékkal, csak a fejét döntötte kissé oldalt, hogy a figyelmét bizonyítsa. A tanítónő a gyökvonásról magyarázott valamit a felszólított fiúnak. Hangja a szokottnál sokkal vékonyabban szólt, mintha hosszú és szűk alagúton törne elő. Ez az alagút, Pista pontosan érzékelte, a legyűrt, mutatni nem mert félelem volt. Megbántottságtól sötét harag fogta el. Ez így nincs rendben. Mintha a tanítónő még mindig félne tőle, és csak azért tenne úgy, hogy semmi sem történt, hogy őt ne vadítsa meg. Hát nem fogja fel, hogy csak a két ötösét akarta, hogy semmiképpen nem sebezte volna meg, s hogy nem veszi többé elő a kését? Össze kellene szidnia őt, legorombítani az osztály előtt, akkor feloldódna ez a furcsa feszültség, és minden olyan lenne, mint ezelőtt. Mint öt perccel ezelőtt.

A szünetben behívták az igazgatóhoz. Onnan haza kellett mennie. Még azon a héten kizárták az iskolából.

Öt évvel később Pista harmadízben került bíróság elé. Már, mint nagykorú, s egy fiatalokból álló betörőbanda vezére. Első a mindenre elszántak között. Amikor fegyőrei a bíróságról visszakísérték a börtönbe, megbilincselt kezével fejbe vágta az egyik fegyőrt. Ez a város közepén, az általános iskola előtt történt. Rohanni kezdett az utcán, úttesten át, olyan lendülettel, mintha azt remélné, hogy valahol a messzeségben biztos menedék várja.

A másik fegyőr utána lőtt az üres, délelőtti utcán. A golyó szétroncsolta a bal könyökét. A rabkórházban feküdt sokáig. Azután eltűnt a börtön mélyén, beleveszett a bűnözők és nyomorultak sötét tömegébe.

RÉSZEGEK

Tapadó pára, ételgőz, alkoholszag. A kályhánál két-három méterre szertesugárzó körben forró levegő. Odébb az ajtón, amikor nyitják-csukják, nagy fellegekben nyomul be a novemberi nedves hideg.

A két ember az ajtóval szemközt, a kályha közelében Az egyik a puha, nagytestű, télikabátban. Barna szeme alatt fekete félkör. A balt összecsípi, a másikkal meredten nézi a barátját. És meredten mosolyog. A felső fogsora kilátszik. Mintha puha, árnyékos arcába egy lárvát ágyaztak volna.

A másik a fogasra akasztotta a kabátját. Jó ruhát, magas nyakú pulóvert visel. Koponyája nemes formájú, kopaszodástól megnőtt homloka alatt sötét, szabályos ívű sarló szemöldök. A harmadik emberhez beszél, aki az asztal keskenyebb oldalán, egészen a falhoz húzódott:

– Már megbocsásson, uram, hogy leültünk az asztalához. Sehol nincs hely a vendéglőben, láthatja. És ugye. szépen kértük. Igaz, előbb ültünk le, és csak azután… de mit tesz az, mindnyájan testvérek vagyunk. igaz? És ön úriember. Rendes ember. Ön túlságosan is rendes ember. Azt én látom, mert van isme… van ismeretem. Ön túlságosan rendes ember. Azt hiszi talán, hogy mi részegek vagyunk. De ez tévedés. Amért ön rendes ember, nincs jog…

A másik ember kövér, rövid ujjú, húsos keze előrecsúszik az asztalon. Megfogja a barátja csuklóját:

– Hallgass, Lajos!

Kínlódva morzsolja a szavakat. Mégis, mintha fenyegetne. Merev fél szeme a barátján. A másikkal hunyorít. És mosolyog.

A másik az idegen harmadikat nézi, aki kínos feszélyezettséggel morog valamit, és a falhoz lapul. És folytatja, nem tudja abbahagyni.

– Ön nagyon rendes ember. Túlságosan rendes. Csak feketét ivott, semmi mást. Ön úriember. És milyen sima az arca. Akár egy nőnek. Semmi gyár, semmi meló… igaz? Bár az én feleségem bőre lenne ilyen sima, mint az öné. De az én feleségem elnyűtt asszony. Boldogtalan és lestrapált. Bár az ő bőre… Ön nagyon rendes ember, uram. Ha a feleségem…

– Hallgass, Lajos. A nőkről ne. Ha megint elkezded…

A kövér nehezen mozgó, merev állkapcsai közt őrli, zúzza a szavakat. Keze a másik csuklóján, merev fél szeme az arcán.

– A fele… ségemről csak szabad, nem? Csakis a feleségemről. Ön, uram, rendes ember, úriember, azért is ültünk le az asztalához. Ön megérti, hogy sajnálom, szívemből sajnálom a fele… Ön, uram, túlságosan is rendes ember. Csak feketét… És az egész kiállása… Ön úriember. Mit gondol, én mi vagyok, ki vagyok? Mert ön ezen töpreng, nem igaz? Ön azt szeretné tudni, ki vagyok, hol dolgozom, hogy feljelentsen a gyárban. Még hogy a felesé… Nekem van… ismeretem. Nagyon jó… ismeretem. Ide figyelj, az anyád, ha hozzád beszélek. ha úriember is vagy, azt lesed, mikor jön be a rendőr… hogy idehívjad. Az istenedet, abból semmi nem lesz, ide nézz a szemembe, mert különben… Így. Jól van. Ön úriember, tudom én, látom én. Rendes ember. Túlságosan is rendes. Csak kávét, semmi mást… Meg az egész kiállása. Ha a feleségem…

A kövér elengedi a söröspoharat, tömpe mutatóujját úgy nyújtja előre, mintha zakatoló kerekek közé akarná dugni, hogy megállítsa a forgásukat.

– Lajos… hallgass. Ha nőkről mersz…

Nyitott fél szeme merev. A mosolya is merev. Keze összeszorul a barátja csuklóján.

A jobb oldali asztalnál két férfi, két nő vacsorázik. Az egyik nő szájához emeli a paprikás piros, zsíros levével az üvegtálat. A lármában nem hallatszik a hangos szürcsölés. Ahogy előredől, hatalmas tompora kitüremlik a szék hátsó támlája alatt. Melle, gyomra, hasa, mint három, lefelé szélesedő tömör autógumi a roppant combokra súlyosul.

A kopaszhomlokú megvárja, míg a nő kiegyenesedik, s hátsóját visszaigazítja a szék ülőkéjére. Azután a barátja felé legyint, de nem néz rá. Tekintete megint a falhoz szoruló embert fogja.

– Ön itt magányosan ül. Öné az asztal, nem mondom, nem tagadom. De az nem igazság, hogy amikor nincs hely, egészen egyedül foglalja le. Kimondom, nem igazság. Ön ezt megérti, mert úriember. Ön nagyon rendes. Túlságosan is rendes. Semmi szesz, csak kávé. Mégse lehet egy egész asztalt… Ugye, nem mered azt pofázni, hogy lehet. És mi szépen kértük a helyet. Igaz, elébb leültünk, és azután kértük. De szépen kértük.

És ön nem tit… nem tiltakozott, mert úriember. Ön nagyon rendes ember. Túlságosan rendes ember.

Hátradőlt, tekintete elengedte a falhoz szoruló férfit, de csak egy pillanatra.

– Az a nő… az a nő a pénztárban… Az a fekete nő hasonlít…

– Na, kihez hasonlít? kérdezte a kövér. Felráncolta a homlokát és előrehajolt. Hunyorító szeme még kisebbre szűkült. A másik még nagyobbra nőtt. A merev mosoly megkövült.

– Ön úriember, művelt ember folytatta a kopaszhomlokú, mint, aki a körből, amit újra meg újra befut, nem tud kitörni. Ön rendes ember. Ön biztosan ismerte a híres művésznőt, Kende Máriát. Nem félek, nem restellem, ki merem mondani, hogy ez a hölgy, ez a fekete hölgy a pénztárban őrá hasonlít. Bár Kende Mária most már öreg, ez a fiatal hölgy mégis hasonlít hozzá. Ön, mint úriember…

A kövér előrehajolt, mellével feldöntött egy üveget. Merev fél szemét barátja arcába fúrta:

– Te! Te piszok! Már megint szádra vetted a nevét? Gyalázod? Gyalázod Kende Máriát? Megmondtam, nőkről semmit. Őróla még a gondolatodban se.

A falhoz tapadó férfihoz hajolt, és a fülébe morzsolta:

– Uram! Nekem huszonnégy évvel ezelőtt ügyem volt Kende Máriával. Nem mondom ki, senkinek meg nem valla… vallanám, milyen ügyem. Önnek sem. Én nem engedek… Nem tűröm… Neked se, pedig látom a pofádon, hogy te is mocskolni akarod. Mert neked, mert veled ő soha… Mocskolni akarod. Bicska van nálam, vésd az eszedbe. Rugós bicska. Tudom, azért furakodtál közénk, hogy rosszat mondj róla. Akármilyen úriember vagy, ha…

– Ne bomolj, Miska. Én csak annyit, hogy az a hölgy a pénztárban hasonlít…

– Kihez hasonlít? Na, kihez? Ki mered mondani?

– Ki. Ha tudni akarod, Kende Máriához hasonlít.

– Megmondtam, ha szádra veszed a nevét… Nekem huszonnégy éve… Ha szádra mered venni!

A nyitott fél szem merev. A mosoly merev. A szabad fél kéz megkeresi a zseb nyílását.

– Az úr úriember, ő is helybenhagyta, hogy hasonlít, művelt ember, rendes ember…

– Kihez hasonlít? Ki mered mondani?

– Az igazság… az igazság a legfontosabb. Ne kötődj, Miska, annyit mondok. Senki az én szavamat vissza nem parancsolhatja. Én állom a szavamat. A hölgy a pénztárban, a fekete hölgy, Kende Máriára hasonlít. Még akkor is, ha… Az úr, ez az úr itt rendes ember, művelt ember, ő is tanúsíthatja, hogy…

A bicska acélja kiugrik, megvillan az asztal lapja fölött, belevág a pulóverbe, a húsba. Székek dőlnek, ordítás, sikoly döf a nehéz, sűrű levegőbe. Az ajtó kivágódik, bezúdul a novemberi, vasszürke hajnal hidege.

SZÍVIDEGESSÉG

Tóth alezredes a következő év művelődési tervén dolgozott éppen, amikor a laktanya telefonosa kapcsolta az interurbán vonalat. A megyei tanácselnök titkárnője jelentkezett.

– Értekezlet soron kívül, délután négykor. Sütő elvtárs okvetlenül elvárja az alezredes elvtársat mondta Ilonka, a titkárnő.

– Muszáj? kérdezte Tóth. Határellenőrzésem lenne, azonkívül este előadást tartok a klubban. Ha máskor…

– Muszáj ! felelte a titkárnő azon a tréfásan szigorú hangon, amelyből a tanácselnök akarata szólt. Mindjárt le is tette a kagylót, ami azt jelentette, hogy az értekezlet elhalasztásáról beszélni sem lehet.

Tóth a teleírt, ábráktól megszaggatott sorok fölé hajolt, de az esze már nem volt ott. Az járt a fejében, hogy harmincöt kilométer oda, harmincöt kilométer vissza, mikor jut haza a laktanyába, megkezdheti-e a

klubban hét órakor a hadtörténeti előadást. Régen készült rá, irodalmi idézetekkel tette könnyebbé és lazábbá az anyagot, és izgatottan várta, milyen hatást ér el vele a fiatal tiszteknél. Nem örült az igyekvő, iskolás érdeklődésnek. Azt szerette, amikor szinte észrevétlenül sorra felkattannak a belső figyelem kis kapcsolókészülékei, s szerteárad az a jó meleg, amit a teljes összeköttetés hoz létre. Meg arra is gondolt, hogyan szerez soron kívül gépkocsit. Már mindegyik kifutott, kérdés, három óráig, fél négyig visszatér-e valamelyik.

Kelletlenül hagyta félbe a munkáját, hogy az autóüggyel veszkődjön.

Végre sikerült egy nyitott dzsipet kapnia. Nem volt éppen a legalkalmasabb jármű, mert alig három hete lábalt ki egy súlyos influenzából, de más megoldás nem akadt. Az ebéd alatt is kedvetlen volt. Úgy tervezte, az előadás előtt pihen egy kicsit, hogy friss szellemi erőben legyen s tudta, hogy ebből már nem lesz semmi. Jó, ha csekély késéssel visszaérkezhet.

Fél négykor beült a dzsipbe, a sofőr mögé. Hideg, novemberi naplemente didergette a tájat, az ég alja átvöröslött a meztelenre vetkőzött fák fekete rajzú, szeszélyesen összeszövődő ágain. A dzsip, mint magasra tartott, szüntelenül csattogó lobogót ragadta magával a szelet, láthatatlan, kemény vászna minduntalan végigvert rajta. Tóthot a fiatal katonasofőr tarkója, a hideg lángoló égő füle Péterre, a fiára emlékeztette, aki egy másik alakulatnál töltötte kétéves, kötelező szolgálati idejét.

Kétoldalt a szántóföldön fehér foltokba ütközött a pillantása. Három napja hullott az első hó. A vaskemény rögökről kiterjesztett szárnyú hollók röppentek a magasba, hogy odébb megint leereszkedjenek. Feketeségük a leselkedőn közeli tél vastag, vakító fehérségét idézte fel.

A dzsip negyed ötkor, már alkonyati sötétségben állt meg az újonnan épült, modern tanácsháza előtt. A meleg, szőnyeges folyosón Tóthnak tüzelni kezdett a bőre, s a rosszkedve is megolvadt. Elvégre kötelességet teljesít most is, mint tanácstag, legfeljebb napi teendői váltak általa zsúfoltabbá. A még melegebb titkári szobában Ilonka kávéillattal s azzal a félreérthetetlen, de mértéktartó bizalmassággal fogadta, amiben érezhető volt Sütőnek, a megyei tanácselnöknek az alezredes iránt érzett becsülése.

– Megkezdődött már az értekezlet? kérdezte Tóth, míg köpenyét a fogason duzzadó nehéz kabátok közé akasztotta.

– O, nem, dehogyis, mindnyájan az alezredes elvtársra várnak. Tessék csak bemenni felelt Ilonka kedveskedőn az eszpresszógép mellől.

Odabenn, kis csoportban, három férfi beszélgetett.

Sütő az iratszekrény előtt állt, egy-egy szót, kurta mondatot, kérdőt vagy helybenhagyót ejtegetve. Fejének bólintásával adott nyomatékot hozzá. Kezének, vállának rövid mozdulata, hangja, szemvillanása minden szavának súlyt adott, s egyben a fölény könnyed biztonságának légkörét terjesztette szét körülötte. Balján a sovány, kopaszodó járási vb-titkár mosolygott, valami erőtlen, mégis szándékosan igyekvő és egyetértő készséggel. Két kezét, amivel, ha nem evett, nem írt soha nem tudott mit csinálni, most is sután lógatva, hátul csuklóban keresztbe tette. A termelőszövetkezet fiatal állatorvosa még ácsorogva is a rohanás, a nyugtalan felfelé törés lendületét idézte. Kemény húsa mögött szinte érzékelhetően feszült, pattant minden izma. Barna szeme az olyan lény örömteli nyíltságával és érdeklődésével nézett mindenkire, akinek minden nap, minden óra hasznot hajt, s aki számára a jövő csupa termékeny, biztos ígéret. Látszott rajta, hogy adakozónak, s végtelen, de számon tartott lehetőségek bányájának tartja az életet.

– Megérkezett végre a mi kedves Tóth elvtársunk? kiáltott fel Sütő. Ez a mondata is kurtán csattant, pedig a barátságos érzület simára olajozta, s amellett volt benne valami kitüntető, kiemelő jelleg is, mintha valamiféle verseny nyertese lépett volna az ítélő bizottság elnöke elé.

Bényei, a járási titkár csukott, mosolygó szájának vonala még hosszabbra nyúlt, tekintetében megnőtt az együttérzés és rokonszenv fénye.

Rendes, a fiatal állatorvos, aki csak felületesen ismerte az alezredest, érdeklődéssel és figyelmesen fordult feléje. Nyílt, derűs pillantása elidőzött rajta, mintha felmérné és megállapítaná a létrehozható kapcsolat lehetséges súlyát és jelentőségét.

Az értekezleteket megelőző kis ünnepélyességgel fogtak kezet. Amikor leültek a hosszúkás asztalhoz, már nyílt is az ajtó, Ilonka behozta a feketét.

Amíg a cukrot elkavarta csészéjében, Tóth a meghívottak vegyes összetételére gondolt. Mi dolga lehet neki a járási vb-titkárral meg az állatorvossal? Miért nincs jelen a művelődési osztály vezetője? Afölött is csodálkozott, hogy amazok nem csodálkoznak ezen. Sem a várakozás figyelme, sem kíváncsiság nem látszott rajtuk. Dicsérték a feketét, s otthonosan, a jó közérzet hangján felelgettek Sütő barátian közvetlen kérdéseire.

Ez a közvetlenség éppen a szándékosságtól kapott különös színezetet. Olyan magasságból szállt alá a vendégek szintjére, ahol a megyei tanácselnök egyedül állott pozíciójának külön légkörében. A járási titkár előre nyújtott nyakkal ült a tűzdelt, ruganyos műbőr pamlagon. Feje tartásán látszott, hogy teljes odaadással mindig a várt választ adja. A felelésre készült iskolás fiú készsége, bár nem tudhatott róla, ott ült kopaszodó homlokán, csukott, mosolytól megnyúlt vonalú száján. Az állatorvos is friss készséggel adta meg a kívánt adatokat, információkat, de a biztonság és célratörés minden szavát feszessé, majdnem pattogóvá tette. Sőt, alig érzékelhetően, de makacsul meg-megpendült bennük az egyenrangúság húrja is.

– No, Tóth elvtárs, hát haragszol rám, hogy hatalmi szóval váratlanul idecitáltalak? fordult Sütő az alezredeshez.

A kedélyesség s világos megfogalmazása annak, ami az alezredest a telefonhívás óta bosszantotta, már eleve kizárta azt, hogy igennel válaszoljon. Éppen a kedélyes és kényelmes nyíltság s a baráti atmoszférát teremtő kedvesség mutatott rá arra, hogy Sütőnek megvan a hatalma a nem várt, előre nem jelzett gesztusokhoz. Így hát nem szólt, csak tréfás megadással széttárta két tenyerét, és elmosolyodott. De mindjárt köhentett is szégyenében és zavarában, mert ő is zárt szájjal, s nyilván éppen olyan szánalmas igyekezettel kente szét a derűt az arcán, akár a vb-titkár.

– Meg akarom neked köszönni a kiváló kultúrmunkát mondta tovább Sütő. Nagyszerű szervezéssel és céltudatosan viszel kultúrát a mi isten

háta mögötti falvainkba és településeinkre. Fokozódó részvételről és érdeklődésről kapok hírt.

– Ez a kultúrcsoportok, a kiskatonák érdeme… ők szavalnak, énekelnek… mormolta az alezredes. Arra gondolt, hogy ezt az elismerést Sütő miért nem telefonon vagy írásban közölte vele. Akkor tovább dolgozhatott volna a következő év részletes művelődési tervén. És lelkileg-szellemileg felkészülhetett volna az esti előadásra.

Két széttárt tenyere, úgy látszik, pontosan azt a választ adta, amire a megyei tanácselnök számított. Vaskos válla megrándult, mintha valamiféle terhet dobott volna le. Tüstént felemelte a telefonkagylót, ujjával megnyomta a házi vonal gombját:

– Ilonka, hazamehet. Hajdúnak mondja meg, ma már senkinek nem vagyok itt.

Visszafordult a hosszúkás tanácskozóasztalhoz. Súlyos kezét széttárt ujjakkal fénylő tetejére csapta:

– No, ha már ilyen röviden túlestünk a dolog hivatalos részén és ilyen szépen együtt vagyunk, azt ajánlom, ultizzunk egyet.

– Ennél jobbat nem is ajánlhatna, Sütő elvtárs nevetett fel a fiatal állatorvos meglepetés nélkül, olyan frissen kicsattanó örömmel, mint akinek legforróbb óhaját találták ki.

Az asztalon megjelent a kártya. Az íróasztal oldalrekeszéből pedig előkerültek a borosüvegek és poharak.

Sütő szavára és intésére Rendes kiemelte az apró, sós süteményekkel teli dobozokat is.

Fél órával később már vastag, szürke cigarettafüst mennyezete alatt csapkodták a lapokat. Másfél óra múltán ingujjra vetkezve gőzölögtek a melegtől, az alkohol felszabadította jókedvtől és a játék izgalmától.

– Tóni sajnálhatja, hogy lebetegedett, igaz-e, Sütő elvtárs? nevetgélt kicsit elázottan, de így is mértéktartó bizalmassággal és odaadó tisztelettel a vb-titkár. Nem szeret kimaradni az ultiból.

– Hát most kimaradt kacagott fel Sütő. Így jár az, aki papucs alá adta magát. Ha egyet tüsszent, már ágyba dugja a felesége.

– Úgy hírlik, csak evvel tarthatja otthon, a paplan alatt mondta kópés mosollyal és huncut dolgokat sejtető hunyorítással Rendes.

A nevetésre lomhán megmozdult a füst tömött fellege. A szoba, a levegő még melegebb, az együttlét még meghittebb és kellemesebb lett.

Tóth eddig kivörösödött, verejtékes arccal csapkodta a kártyákat. Nem nézett fel, mint, aki fülig merült a játék izgalmaiba. Valójában torokszorító ingerültségét akarta elrejteni. Megértette, hogy az értekezlet csak ürügyül szolgált arra, hogy az elnök összehozza az ultipartit, és összekösse egy kis italozással. Ezért kellett abbahagyni a munkáját és harmincöt kilométert kocsiznia a nyitott dzsipen. De ez a belépése óta benne motozó ingerültség kínzó bosszúsággá nőtt, izzasztó dühvé gyulladt, amint kiderült, hogy ráadásul még a hiányzó negyedik helyett idézték lóhalálában a megyeközpontba, mert hirtelenében nem akadt más. Megnézte az óráját. Öt perc híján háromnegyed hatot mutatott. Leterítette lapjait az asztalra.

– Sajnálom szólalt meg kicsit rekedten, mert a bal karja tövében és a kulcscsontja alatt megint jelentkezett az az ismerős, villámló fájdalom, amitől sebesebben kezdett verni a szíve -, nagyon sajnálom, hogy kénytelen vagyok megbontani a kellemes együttlétet. ugyanis el kell mennem.

A járási titkár és az állatorvos arcára rámerevült a jókedv, az italos nevetés fintora. Szemüket tágra nyitotta a hitetlenkedő ámulat.

– Ne bolondozz már, Tóth elvtársam szólalt meg az elnök. Csak egy pillanatra nézett fel, kortyolt egy kis bort; és a kártyalapok legyezőjét igazgatta. Ugyan hova is mennél? De akárhová, tudod, hogy nem eresztünk mondta oda sem figyelő, kényelmes kedélyességgel.

– A laktanyába megyek vissza, mert dolgom van, fontos dolgom. Előadást kell tartanom a klubban. Ezért nem érek rá tovább.

Tóth nyugodtan és természetesen akart felelni, elnyomva a benne dolgozó dühöt. De a sajgó, idegeit reszkető villámlás a mellkasában és a heves szívdobogás megrekedté tette a hangját, alig kapott levegőt.

– No, jó, hát csak menj, Tóth elvtárs, csak menj, ha annyira fontos a dolgod válaszolt lassan az elnök. Bortól, nekiengedett vidámságtól felhevült nagy arca hirtelen megfagyott, csak az összerántott szemöldök mozgott elevenül fölötte. Hangja ismét magasról érkezett, valahonnan a füstfellegen túlról. Szemében, ahogy egy pillanatra az alezredesre emelte, sértődöttség és gyanakvás villant. Lanyhán nyújtotta a kezét. Hát csak siess, ha várnak. Ha olyan sürgős az az…

Tóth szórakozottan és rosszkedvűen válogatta ki köpenyét a titkárnő szobájában a fogason függő többi nagykabát közül. Bentről hangos beszéd, pohárcsörgés s a fiatal állatorvos erős s a biztonságot leplezetlen nyíltsággal szerteharsogó nevetése hangzott ki.

Tíz-tizenkét nap múlva ismét bement a városba. A tanácsházával szemközti bankban volt dolga. Amikor kilépett az utcára, a kocsijától néhány méternyire észrevette Ilonkát. Kabátjával a vállán bokázott a kemény havon, hogy meg ne fázzon könnyű cipős lába.

– Csak nem engem vár? kérdezte Tóth, amikor odament hozzá. Pedig tudta, hogy miatta szaladt ki a tanácsháza épületéből. Melle elé emelt ujjainak hívogató, de a járókelők miatt diszkrét játékát nem lehetett félreérteni.

– De bizony, hogy magát, alezredes elvtárs nevetett Ilonka. Nem női, hanem hivatalos nevetés volt ez, de a kedvesség foka most nem emelkedett olyan magasra benne, mint a múltkor. Már régen lesem az ablakból, hogy elcsíphessem. Nem akartam telefonon, csak személyesen… Hosszan, merőn nézett Tóth szemébe. Csak azt szeretném megkérdezni… tudja-e, hogy a múltkor nagyon megbántotta Sütő elvtársat?

– Én? kérdezte Tóth meghökkenve. Csakugyan meglepődött, pedig a kérdés egy benne motoszkáló, testi rossz érzéshez hasonlító rejtett sajgást, valami kínzó várakozást érintett.

– Igen, igen, maga. Jusson csak eszébe, hogy a beszélgetés, kártyázgatás közepén egyszerűen felállt, és otthagyta. Ez nem volt illő. Sehogy sem volt illő folytatta Ilonka suttogó, szapora szóval, s olyanféle játékos szemrehányással, ahogyan gyereknek magyarázzák a vétkét. Nem

volt szép magától. Nagyon nem volt szép. Hogy dolga volt? Kinek nem volt? Sütő elvtársnál senki jobban nincs befogva. Azt a kis kikapcsolódást ilyen nyersen a szemére vetni… így elrontani azt a ritka, kellemes kis pihenését… Lássa be, hogy hibázott, nagyot hibázott, alezredes elvtárs!

Tóth a titkárnő pajkosan, mégis figyelmeztetőn felemelt, húsos kis mutatóujját nézte. A torka összeszorult a bal karja körül meg a kulcscsontja alatt sajgó kis villámok kezdtek cikázni, a szíve meglódult.

– De hiszen nekem akkor csakugyan sürgős tennivalóm volt! Semmi célzatosság nem rejlett amögött, hogy én előbb… mondta rekedten. De az árnyékba borult asszonyi arcról leolvasta, hogy Ilonka nem ezt várta tőle.

– Dolga volt, fontos dolga volt, Tóth elvtárs! Kinek nincsen? Úgy nézett ki avval a nagy hangsúlyozással, mintha egyedül csak maga dolgozna a megyében! Lássa be, hogy hibázott! Megbántotta Sütő elvtársat, méghozzá mások előtt. Én a maga helyében írnék neki egypár sort, hogy megengeszteljem. Tudom, biztosan tudom, hogy jóleső érzéssel olvasná. Csak két-három sort, nem olyan nagy dolog az. Nem eshet terhére! Hiszen szokva van az íráshoz, egyórás felolvasását is hallgattam már.

A kedveskedő, szaporán elsuttogott szavak félreérthetetlenül közöltek egy parancsoló, kemény követelést. Az alezredes bal karja tövében felerősödött a villámok sajgása. A szíve egyenlőtlenül, gyorsuló iramban vert, ki kellett nyitnia a száját, hogy levegőt kapjon. Megértette, hogy Sütőtől bocsánatot kell kérnie, méghozzá írásban, dokumentálható módon.

S ha nem teszi meg? Pillanatok alatt végigfutott az ezernyi lehetőségen, hogyan akadályozhatja, gáncsolhatja el őt munkájában a megyei tanácselnök, s hogyan ronthatja meg a megyei, járási szervekkel való kapcsolatát. Amellett az ő katonai feletteseivel is sűrűn találkozik. Hivatalosan, s ami ennél még többet jelent, a fehér asztal mellett meg a vadászatokon… Odáig ő nem hatolhat fel. Egy-két szó, néhány hivatalos aggály, kifogás, és… És neki három gyermeke van. Még mindegyik iskolás.

– Jól van, Ilonka, köszönöm a kedvességét. Örülök, hogy felhívta a figyelmemet. Az ember sok mindent mond, tesz, aminek a… Legkevesebb, hogy azt a levelet… mondta hangosan. Arcán ezernyi tű szúrása nyomán kiütközött az égő vörösség.

– Szívesen tettem; hiszen tudja… És a levelet minél hamarabb… Jól fog esni Sütő elvtársnak suttogta Ilonka. Megkönnyebbülten búcsút intett, és kabátját elöl összefogva átszaladt az úton, a tanácsháza kapuja felé.

Tóthnak úgy égett a bőre, mintha pofon verték volna. A szívdobogás egész testében visszhangzott. Kicsit szédülősen indult el a sarki gyógyszertár felé.

– Valami csillapítót kérek szólt oda a patikusnak, amikor belépett, és könyökkel a pultra támaszkodott. Megbolondult a szívem. Annyira dobog… alig tudok lélegzetet venni.

– Kerülni kell az izgalmakat, alezredes elvtárs mondta barátságosan a gyógyszerész. Fél pohár vízbe kínzó lassúsággal és gonddal barna folyadékot csepegtetett. Izgalom mentesen kell élni; már amennyire a lehetőségek megengedik, hogy elkerüljük a szívidegességet. A szív ugyan sokat kibír, de egyszer csak rakoncátlankodni kezd, és akkor kezdődik a baj. Ne keressük az izgalmakat, alezredes elvtárs. Huszonöt csepp… tessék, kész.

Tóth nem felelt. A megírandó levélre gondolt, ami a következő kártyaparti alkalmával helyreállítja Sütő megsértett tekintélyét és lehajtotta a keserű löttyöt.

ÜNNEPI VACSORA

Boncsok a vendéglő nagy üvegablaka mögé ült, hogy jól lássa, amikor a vasút felől érkező buszról leszáll a felesége. A háromórai üres idő eltöltése így kényelmesebb volt, mintha hazautazik a faluba. Érkezése után fél órával már vissza is kellett volna fordulnia. A szép, sötétkék ruháját már reggel felvette az új nyakkendővel, és vigyázott, baja ne történjen a vonatban szorongó, elemózsiáját kóstolgató sok bejáró között.

Száraz volt az idő, de szeles és hideg ezért nem sétálgatott az utcán. Csak egy feketét rendelt, az üzemrész családi vacsoráján ehet-ihat estére

eleget. A századik export kismotor elkészültét ünneplik. A gazdasági osztály, mint hírlett, kitesz magáért. Az új szálloda nagytermében háromfogásos vacsorát kapnak a meghívottak.

Boncsok azt forgatta a fejében, vajon kik lesznek az asztalszomszédjai. Jó lenne az üzemi szb-elnök mellé kerülni. Hátha ki lehetne udvarolni belőle egy kis pénzt a műhelynek. Ha még két jó elektroműszerészt felvehetne, hosszú időre biztosíthatná a terve pontos teljesítését és mellékesen a prémiumát is. Fehér asztal mellett sok minden elrendeződhet, olyan dolog is, amit gyári légkörben nehéz szóba hozni. Az igazgató meg a főmérnök mellé már nehéz lenne leülni. A párttitkárok, mérnökök nem vennék jó néven, ha elébük tolakodna. Különösen a műhely mérnökével nem akar ujjat húzni. Az igazgató sokra tartja, négyszemközt is gyakran tárgyal vele.

A művezető az biztos, hogy a fejesek közé furakodik. Nem is ő, hanem a felesége. Szép asszony, kívánatos, mindenkinek megáll a szeme rajta. tudja is ezt, és sok mindent elér, töri az utat az urának. Ma este ugyan a többi feleség is jelen lesz, de Monostoriné, amilyen szemtelen, így is az asztal felső végére kerül.

Boncsok összeráncolta a homlokát. Szőkére, az egyik fiatal technikusra gondolt, aki már többször ellenkezett vele. Legutóbb a technológián javasolt változtatásokat.

Belenézett a főutcán, a templomtéren zajló forgalomba. Az emberek most nyomultak ki a mellékutcák szűk alagútjaiból. Negyedórája álltak le az egyműszakos kisüzemek, a különböző szövetkezetek műhelyei. Városiasan öltözött helybeliek meg leggyengébb ruhájukban utazgatnak, zekés, bőrkabátos, esőköpenyes férfiak, kendős, sálas, kosarakat, szatyrokat cipelő nők igyekeztek hazafelé. Távolabb, a vasúti autóbusz táblájánál mozgó, sötét gubancba gyűltek. Egy részük benyomakodott a hosszú járműbe, a kisebb rész visszalódult, s pillanatokon belül a mindenfelől érkezőkkel egybeforrva, ismét iménti méretűre szaporodott.

Nézelődés közben még mindig ott motoszkált fejében a közte és Szőke között csírázó ellentét. Nem tudott megfeledkezni róla. A kis karrierista! Az ő vállán akar feljebb emelkedni, kiválni a többiek közül. Nagyobb gondja volt ez, mintsem bevallotta volna magának. Néha

éjszaka is felébredt rá. Ki tudja, hogy egy ilyen fiatalembernek mi a célja? Őhozzá, a műhelyfőnökhöz fordult a javaslatával, nem kerülte meg. De az egyenesség mögött is meghúzódhat valami rejtett szándék. Nem bizonyosan, de meghúzódhat. Az a javaslat sem olyan jelentős, neki is eszébe juthatott volna, ha akad ideje töprengeni. De, mert változtatna a munkameneten, ez azt jelenti, hogy kooperálni kell az elő- és utómunkálatok műhelyeivel. Azok meg, ki tudja, hogy fogadnák a szokott ütem átalakítását. Meg kellene mozgatni az egész láncsort a végszereléstől a raktárkészletig. Sajó megharagudna, az biztosra vehető. Nem szereti a változást. És nem szeretik a dolgozók sem, ez az igazság.

Persze, el is utasíthatja Szőkét, megmagyarázhatja neki, hogy a munkafolyamat átszervezése, ha csak részben is sok felesleges mozgással meg kárral járhat. Nem éri meg a fáradságot. De ez a határozott elutasítás meg az ő saját kockázata. Mert azt nem lehet előre kiszámítani, hogy viselkedik a technikus. Lehet, belátná, hogy feleslegesen ütötte bele az orrát az ő dolgába, de éppen úgy megtörténhet, hogy őt megkerülve, feletteseihez fordul a javaslatával. Akkor meg az van, hogy nélküle döntenek. Őrá meg rásütik a bélyeget, hogy maradi, nem elég friss, nem pártolja az új kezdeményezéseket. Még akkor is megrónák, ha ők sem fogadják el a Szőke ötleteit.

De igazában az zavarta meg, hogy megérezte a fiúban az elszántságot. Ez nem az érvényesülésre vonatkozott, hanem valami egyébre. S éppen azért, mert nem az előretörését, a feljebb emelkedését szolgálta, aggasztotta őt, és gyanússá vált előtte. Az érvényesülési harc az tiszta, érthető indulat. Kiismerte magát benne. Érezte, tudta, mikor kell résen állni. De az az elvont és általános valami, ami a fiú eltökéltségét táplálta, homályba burkolózott, és nem volt ellenőrizhető. Ez a Szőke nem nyugszik bele a halogatásba. Nem is próbál alkalmazkodni. Ehhez nincs elég életismerete. Nem paríroz. Nem tiszteli az idősebb ember nagy gyakorlati tudását. Avval meg legkevésbé sem törődik, hányféle érdeket kell összeegyeztetni, hogy nyugalom legyen a műhelyekben, s a tegnapi jó munkatárs mára ne váljon ellenséggé.

Jó lenne ma este, ha csak pár percre is, az igazgató mellé kerülni. Ha a mérnökök, tervezők meg a feleségek egy kis rést hagynának, ahonnan megközelíthetné. Talán, ha majd megbomlik az asztal, módja lesz rá.

Hadd lássa az a fiatalember, hogy ő közel áll az igazgatóhoz. Súlya, szava van a nagyfőnök előtt. Ha ő igent vagy nemet mond valamire, abba jó lesz belenyugodni.

Az asztalbontásról eszébe jutott az is, vajon mi lesz a mai ünnepi vacsora étrendje. A szálló konyhájának specialitása a rácponty meg a ludaskása. Talán mind a kettőt feltálalják. A boruk az jó, azt már ismeri.

Még csak öt óra felé járt, de hogy a dús ételek ízét, szagát felidézte, megéhezett. Az éhség, azzal a tudattal, hogy nemsokára a szépen terített asztalhoz ülhet, kellemes közérzetet támasztott. A gond és aggodalom elhalványult, szertefoszlott.

Az autóbusz megállójához a vasút felől zsúfolt kocsi futott be. A két nyitott ajtón kidagadtak az utasok. A leszállók és felnyomakodók ellentétes irányú, őrlő mozgása szinte mechanikusan dobta ki magából az embereket. Az egyikben, aki nagy lódulással szakadt ki a tolongás közepéből, felismerte a feleségét. Bosszúsan látta, hogy a habozó megtorpanás után rossz irányba indul el. Pedig a templomban, nagyáruházban sokszor járt már. Vagy tízszer figyelmeztette, hogy a vendéglőt, ahol várja, a templomtér bal oldalán találja meg. Hiába, a falusi az örökre falusi marad.

Úgy, ahogy volt, kiskabátban kiszaladt az utcára, és elkiáltotta magát :

– Margit !

Az asszony megfordult. Boncsok elébe akart menni, de hirtelen megállt.

Igen sokszor jártak már együtt benn a városban. A négy gyerek közül hol az egyiknek, hol a másiknak kellett vásárolni valamit. Őnála volt a pénz, meg látni is akarta, mit vesz a felesége. Ezért minden alkalommal meghagyta neki, hogy várja meg a gyár portáján, onnan indultak a nagyáruházba. Most, ki tudja; hány év után az asszony nem mellette lépdelt, hanem szembejött vele. Boncsok megütközéssel, szinte haragosan nézte. A félsötétben is látszott, milyen kopott és divatjamúlt a kabátja. Mintha egy nem rászabott, régi férfifelöltőbe bújt volna. Igaz, még a második gyerek után kapta. De ő úgy megszokta tíz év alatt, hogy soha

meg nem nézte. Ki hitte volna, hogy szemközt nézve ennyire loncsos? Ráadásul úgy lóg a felesége alakján a kabát, mint a fogason. Így megfogyott volna Margit, vagy a divat változott? Nemigen látott mostanában ilyen harangos aljú kabátot. És alatta a cipő! Lapos sarkú, formátlan. A táskája meg valóságos szatyor. Legalább ötesztendős lehet.

Szeme, amint közeledett hozzá, egyre feljebb haladt az asszonyon. A rózsaszín nylon nyaksál fölött sovány és fáradt volt az arca. Négy iskolás gyerekkel vesződni nem csekélység. Azoknak még ma délután is el kellett készíteni a vacsorát. A süldőknek meg a moslékot, hogy Karcsi, ha sivalkodni kezdenek, eléjük dönthesse a vályúba. De azért most az egyszer elfuthatott volna a fodrásznőhöz, rendbe hozatni a fejét. Igaz, sajnálja rá a pénzt, hiszen egyébre kell, meg az időt, mert sorban ülnek Bizonyosan a nők, mint tyúkok a garádicson, de azért tudhatja, hogy a nagyszállóban szép frizurával illik megjelenni. Ezeket a máris bomladozó kis gyűrűket ő sütötte ki vassal a halántéka fölött: Eszébe jutottak a nagy, selymes csigákból felrakott kontyok, a rövidre vágott, magasra tupírozott frizurák, a vállig érő, fényesre kefélt sátrak, amiket nap, mint nap látott a gépek mellett meg az irodákban. Biztos, hogy ma este a jelenlevő feleségek, tisztviselőnők még szebben lesznek fésülve, mint máskor. És legtöbbjük olyan elegáns lesz, akár egy kirakati bábu.

Anélkül, hogy látta volna, tudta, hogy az asszony most, mint évek óta mindig, minden ünnepélyes alkalommal, a sötétkék szoknyáját és a rózsaszín kardigánját viseli. Szinte látta, hogy mérik meg a csinos, ápolt nők s az arca már most égni kezdett a szégyentől. Igaz, hogy Margit a gyermekek miatt mondott le mindig mindenről, s ő sem látta értelmét, hogy egy négycsaládos anya divatozzon. Most mégis úgy haragudott rá, mintha az asszony szeszélyből hanyagolta volna el az öltözködést. Nemcsak ő, más férfi sem szereti, ha a felesége sokat költ rongyokra, de mire való a női hiúság, ha nem arra, hogy a férj akarata ellenére is kikényszerítse az új, csinos ruhadarabokat! Hogy jelenjen így meg vele? Hogy férkőzzön ilyen szegényes külsejű, esetlen asszonnyal az igazgató közelébe? Már csak őmellette, a férje mellett is hogy néz ki! Mintha egy szegény segédmunkás felesége lenne, nem az övé!

Elfutotta a méreg. Egy valamirevaló nőnek, akinek műhelyfőnök az ura, akárhogy is, de el kellene a háztartási pénzből spórolni a ruhára valót,

ha másképpen nem tud hozzájutni! Így nehéz vele… csak árt magának. Amellett, ha egyedül megy el a vacsorára, ez igen alkalmas ürügy arra, hogy mindenféle ravaszkodás félrevetésével megközelítse az igazgatót. Hiszen az illem is azt diktálja, hogy a házigazda előtt ki kell mentenie a távol maradt élettársat. Ennél jobb okot nem is találhat a vele való társalgásra. A többiek sem vádolhatják tolakodással, nem neheztelhetnek meg rá.

– Fordulj vissza, még eléred a vasúti buszt szólt rá a feleségére, amikor az megállt előtte. Nem jössz a nagyszállóba.

– Nem? Hát akkor mért… mondta az asszony, és határozatlanul függve hagyta a szót a levegőben.

Ő is meglepetéssel nézte a vállas, szép ruhás férfit. Ő öltöztette otthon, ő adta a kezébe fehéren tündöklő ingét, kefélt-vasalt ruháját, s most mégis furcsán idegennek tetszett. Szinte zavarba jött előtte, mintha valamilyen tekintélyes emberrel akadt volna össze váratlanul. Így felöltözve és messziről, idejét sem tudja, mikor látta az urát.

– Elszámította magát a gazdasági osztály, nem telik nyolcvan terítékre. Csak hatvanan vehetünk részt a vacsorán. Ezért mondták vissza húsz személynek a meghívást felelt Boncsok habozás nélkül, folyékonyan. Nem mentem haza, hát csak most tudom neked megmondani.

– Ejnye de kár… Annyira vártam ezt a…

Az asszony megint félbehagyta a mondatot. Habozva állt az ura előtt, a becsapottság érzésével, s azzal a homályos sejtéssel, mi lappang valójában az ura magyarázó szavai mögött.

– No, jól van… mondta kis idő múltán vontatottan. Nem az ura arcába, hanem a tündöklő ingre s a finom nyakkendőre nézett. Legalább nem maradnak éjszakára egyedül a gyermekek. Jól van, te csak menjél, ha már így történt…

Megfordult, s elindult visszafelé, a vasúti autóbusz megállójához. A kis hajgyűrűk a szélben már egyenes, hosszú szálakká nyúltak a halántéka fölött.

A TELEPEN

A telep úgy két kilométernyire feküdt a falutól. Jegenyesor vezette odáig az enyhén hajló, hullámzó utat.

A meztelen, nedvességtől fénylő ágakon már csak itt-ott reszketett néhány rozsdás meg elfeketült levél. A gallyak bonyolult rajzú mintát emeltek a novemberi, vasszürke ég háttere elé.

A telep sarából alig vállmagasságú facsemeték árva kis vesszői nőttek ki, s inogtak erőtlenül a neki-nekilóduló szélben.

– Eső lesz megint szólalt meg a jegenyesor végén a tanácstitkár, s felnézett a barátságtalan, súlyos felhőkre.

– Pedig már elég lenne belőle. A sár lehúzza a gyerekekről a csizmát, lábbelit, amíg a tanyákról begyalogolnak a faluba mondta a tanítónő.

Mielőtt elindultak volna a ragadós, vastag sárban, amiben alig látható, kitaposott ösvények kanyarogtak mindenfelé végignéztek a telepen. Meglehetősen nagy terület volt, túlsó vége beleveszett a szomszédos község legelőjébe. A ritkásan és rendetlenül szétszórt négyszögű, apró házak is megnövesztették, amelyek, mint felülről aláengedett dobozok, alépítmény és pince nélkül álltak a földön. Legtöbbjének meszelt fala volt, de jó néhány a sötétre ázott vályogot vagy téglát mutatta, a durván odacsapott malter és a résekbe szorított nád borzasságával.

– No, menjünk… mondta könnyű sóhajjal a tanítónő.

Minden harmadik-negyedik hónapban megtették ezt a szemleutat, azzal a titkos kívánsággal, hogy bárcsak már túllennének rajta. Rossz érzés volt, hogy kevés segítséget tudnak nyújtani, de az esztelen reménységet teljes mélyéig felkavarják.

Az első, vakolatlan kunyhó parányi ablakát rongyos pokróc takarta. A kémény nem eresztett füstöt. Roggyantan állt a lejtős tetőn, mintha az a félelem görbítette volna meg, hogy bezuhan a hideg tűzhelyre.

A tanítónő megzörgette az ajtót, ami láthatóan egy sokkal nagyobb ház falából került ide, s gondatlan munkával szabták ehhez a nyíláshoz. A világoszöld, lakkos festék nyomait még nem horzsolta le egészen az idő.

Nemsokára mozgás kelt odabenn, ágydeszkák és egy rekedt torok nyikorgásával. Az ajtón rés nyílt. Vastag, bűzös levegő vágott ki, mint a kés; és mellbe bökte a látogatókat. A rést azután bonyolult rongytömeg torlaszolta el, tetejében két fekete, árnyékos, ráncokkal körülhálózott, de még mindig fiatalságot idéző szem csillant elő.

– Már megint a hidegben fekszel, Marcsa mondta szemrehányón a tanítónő. A titkár elvtárs küldött neked a segélyösszeg terhére szenet, te meg…

– Maj befűtök, mi gondjuk vele! - felelt vissza az asszony. A hangja félig suttogás volt, félig száraz és érdes zörgés, a kettő szabálytalanul váltogatta egymást.

– Hová tette a szenet? Azért adtuk, hogy fűtsön vele! kiáltott rá a titkár szándékolt keménységgel, hogy megijessze.

– Elfogyott a mán rég, kiment a kéményen felelt az asszony minden félelem nélkül, szinte kárörvendőn, s a szeme még erősebben csillogott.

– Azelőtt ki törődött magukkal, fáznak-e vagy sem? Biztos vagyok benne, hogy megint eladta a szenet. Pedig az büntetendő cselekmény mondta akarata ellenére ingerülten a titkár.

– Hogy ki törődött? Azelőtt mindenki törődött! Azelőtt jobb vót, igenis, jobb! vágta rá az asszony. A gyanúra, hogy pénzzé tette a szenet, oda sem figyelt. Mit érek a fűtővel, ha nincs mit enni? Azelőtt vót ez is, az is! Most még a dög is tilos, úgy eldugják, valahogy meg ne találja a szegény cigány!

– Az elhullott állat beteggé teszi azt, aki eszik belőle szólt közbe szelíden és magyarázón a tanítónő. Az a világ már elmúlt, hogy dögöt egyél.

– Elég sajnos. A vót a jó világ, ami elmúlt. Az az én nagy bajom, hogy elmúlott ismételte az asszony makacsul.

Arra gondolt, amikor zsákkal járta a falut. Minden házba bejáratos volt, s a legtöbb családtól kapott valamit. ócska ruhát, férges gyümölcsöt, beteg tyúkot, kilyukadt edényt. Meg lopott is, áldozhatott ennek a szenvedélynek, ami jóleső izgalomban tartotta, a szerzés öröme, s egy

másféle, belül bugyborékoló ösztön állandó sürgetése miatt. Igaz, nem is egy hely akadt, ahol ráuszították a kutyát. Sokszor megkergették ok nélkül, kegyetlen vidámsággal s bosszúvággyal, de ugyanannyiszor mohón le is teperték a faluszéli házak, boglyák tövében. Ez volt a legjobb, s még aprópénzt is hullajtottak azért; hogy felhajthatták a szoknyáját. Pedig ingyen is engedte bármikor, bárkinek. Most ez sincsen, elmúlt ez is, a fiatalság meg a koldulás, a csavargás szabadságával együtt.

– Nem tudja maga, mit beszél. Nem éri fel ésszel, miért jó maguknak ez a mostani világ mondta a tanácstitkár bosszúsan.

– Nálam jobban senki se tudja. A vót a jó világ, az a régi felelt az asszony az olyan ember dacosságával, aki mindent elveszített, és már nincs semmi féltenivalója. Annak jó ez, aki még szülhet egyre-másra, és kapja a gyerek után a pénzt tette hozzá. Váratlanul széthúzta a száját, és rákacsintott a titkárra. Bebugyolált feje mellett dohányfüst szaga húzódott ki a levegőre. Úgy vált ki a sűrű bűzből, mint világos ér a kőzet sötétjéből.

A titkár tágabbra nyomta az ajtó rését. Odabenn sűrű homály ingatta a láthatatlan alapra vackolt ágyat. A pokrócok, rongyok tömkelegéből, kondorhajzat gubanca alól két fiatal szem villogott elő, s fel-felizzott a megszívott cigaretta vége.

– Ejnye, ejnye, Marcsa, öreg vagy már, és még most sem nyugszol… csóválta meg fejét a tanítónő. Ahelyett, hogy dolgoznál, mint más korodbeli…

Elharapta a szót. A tanács mindent megtett, amit tehetett, de munkát nem adhatott Marcsának. A szülők még az ellen is tiltakoztak, hogy az iskolaépület takarítását cigányasszonyokra bízza.

– A szoknya alatt nem vagyok én öreg, soha nem is leszek felelt az asszony diadalmasan. Vidám fölénnyel nézett a másikra, árnyékos szeme csillogott. Kívánom én még a férfit, meg azután a melegségre is jó. A fiúnak se árt a gyakorlat, szégyen ne érje a lányoknál, nálunk ez így szokás.

– Nem is olyan rossz szokás mormolta nevetősen a titkár, amikor tovább indultak. Egészséges arca még pirosabb lett a hófehér inggallér

fölött. A tanítónő is mosolygott, és a fejét ingatta megütközéssel és tanácstalanul.

A kis dobozházak elé itt-ott kiléptek a lakók. A gyerekek nevetve mutogattak a látogatókra. A legtöbbjük felnőtt göncöt, bokáig lógó szoknyát, megbuggyant, bő férfinadrágot, térd alá nyúló mellényt, pulóvert, óriási lábbelit viselt. A kisebbek orra alatt kétágú kis patak csillogott. Ványadtak voltak, de vidámak, egymást taszigálva topogtak a sárban.

Az egyik ház előtt, amit csinos léckerítés fogott körül, hajlott hátú, ősz hajú férfi állt. Az agyonhordott, pecsétes öltöny, talán azért, mert rá volt szabva nem rontott tiszteletre méltó megjelenésén. Az is meglátszott rajta, hogy a ruhát ő nyűtte el, minden ráncával, redőjével az ő alkatához igazodott. A zakó fölé ujjatlan báránybőr mellényt húzott. Nem kíváncsiskodni állt a kerítés elé, hanem a vendégváró házigazda tartásával. Valami feszültség érződött rajta, szemével, egész testével azt figyelte, merre fordulnak a látogatók. Amikor már megbizonyosodott arról, hogy őfeléje, megkönnyebbülten felsóhajtott. A vállánál egy-egy pillanatra feltűnt kerek, olajosan fénylő barna arcával a felesége is, szeme alá s nyaka kövér ráncaiba mintha puha szénrúd húzott volna lágy vonalú, fekete árnyékot.

– Adj isten, Józsi bácsi, remélem, jól van köszönt barátságosan a titkár, szemében a közös emlékek meleg fényeivel. Kezet nyújtott, s hosszan rázta az övénél sokkal barnább, ráncos kezet. Az öregember tekintete körbevillant. Mindenki a kézfogást nézte, s olyan csend támadt a sár fölött, hogy hallani lehetett a szél suhogásában a tetőről a tócsákba hulló vízcseppek kis bugyborékolását.

– Megvolnék; titkár elvtárs felelt az öregember.

Ő is mosolygott, de hangja tartózkodó volt, mint, aki nagyon pontosan érzi a maga mozgási tere határát. Nem hatolt át azon a sorompón, aminek túloldalán már terhesen bizalmaskodó színe lett volna.

– Hát a hegedű? A hegedülés? Nem hiányzik, Józsi bácsi?

Az asszony, kövérsége ellenére is frissen perdült ki a kerítés nyitott ajtaján.

– Hogy hiányozna? Hegedül ő eleget. Most is lakodalmat muzsikált Kürtöstanyán. Igaz-e, Józsi? Egy kis különpénz mindig elkél a nyugdíj mellé.

Fényes szemmel nézett a vendégekre. Hibátlan fogsorát előmutatta a teli torkú, hízelgő nevetés. Haját hátrakötött kendő szorította le, csak a halántéka körül libegett néhány göndör, szürkülő tincs. Orrcimpáján és húsos állán a mitesszerek sűrű pontjai feketén ütötték át az olajos barnaságot. Parasztasszony módjára volt öltözve, de kövér, tokás nyaka alatt több gombot hagyott nyitva a kelleténél. Ez, meg heves, rövid lélegzete azt a benyomást keltette, hogy állandóan melege van.

– Jöjjenek már be… Tiszteljék meg a házunkat… folytatta arcán a boldogság és a hízelgő kedveskedés fényével. Vaskos, meleg tenyerével simogatta, s tolta befelé a vendégeket.

– Tessék csak, tessék… mondta félszegen az öregember, s félreállt, hogy helyet adjon. A tartózkodás lefogta hangjában a sürgetés és kérés rezgéseit. De fekete, nedves szeme megtelt néma esdekléssel.

A titkár, nyomában a tanítónővel belépett a házba. Orruk; tüdejük megtelt a nyirkos fal salétromszagával. A fapadlót tarka, szövött szőnyeg fedte. A bútorzat egy parasztszoba és konyha keveréke régi volt és rozzant, de mégis azt a tisztességet árasztotta, mint a házigazda. Mintha magába szívta volna, s visszatükrözné hosszú élete napjait és szomorú erőfeszítését egy távoli cél érdekében, amit csak megközelített, de soha nem ért el.

– Jaj, mit is adjak maguknak, mivel is kínáljam… Az asszony széttárta és összecsapta két tenyerét, s telten, gyönyörűséggel nevetett. A tűzhely lángja piros fényt vetett az arcára, míg a tanítónőt odatessékelte a kis deszkaasztal mellé, és karját, vállát simogatta. Ruhájából fülledt, szellőzetlen, de anyásan meleg szag áradt.

– Ne fáradjon, Sára. Váratlanul jöttünk… mondta a tanítónő. Válaszul a testét szinte körülburkoló kedveskedésre, az asszony vastag karjára tette a tenyerét. Inkább mi kérdeznénk, miben segíthetünk, nem hiányzik-e valami?

– Hát egy kis tüzelőt… Marcsa is kapott, pedig sose volt dolgozó, mint az én uram válaszolt mohón és kunyeráló mosollyal az asszony.

– Meg lesz, meg lesz, ne féljen mondta a titkár. Küldök egy kis fát és szenet. A hegedű a deszkaágy ócska terítővel borított puha dombján feküdt, azt nézte. Életében először ennek a hegedűnek a hangja mellett mulatta ki magát. Ez avatta felnőtté vagy harminc évvel ezelőtt. Az ősz hajú ember is a hegedűre nézett. Száraz ráncokkal televésett, barna arcára megbántottság ült ki.

– Tudja, eleibe nagy boldogság volt az, hogy akárhová, hivatalos helyre mentem, székkel kínáltak, leültettek. Most is megkapom én ezt, de csakis hivatalos személyektől. Mások csak annyiba néznek, mint a régi világba. Cigánynak, semmi másnak.

– Hát, hiszen cigány vagy, nem igaz? nevetett fel az asszony. Zsíros hangjában a vendégeknek szóló hízelgés érzett. Foga, szeme ragyogott.

– Nem úgy értem én azt mondta az öregember bosszúsan amiatt, hogy megzavarták. A hízelgés alázatossága is megütötte. Feleségére villantotta nedves fényű, árnyékos szemét. Cigány vagyok hát, sohase tagadtam. De nem úgy, ahogy a legtöbben gondolják. Meg azután hatvanévi munka van a hátam megett.

– Az az… szólt közbe sietősen az asszony, nehogy bármivel is gyengítse a homályos, de erős reménység teljesülését. Mosolyában, ahogy a vendégekre nézett, most is benne volt az unszoló kunyerálás.

– Sokat töprengek most én a nyugdíjban folytatta az öregember. Tudom, a cigányság nagyjából rusnya, dologtalan. De csak nagyjából. Sok már a becsületes, aki olyan, mint a magyar. Már, mint a becsületes magyar. Mert azok se mind rendesek.

– Ugyan mán, te… mit hadrálsz össze . . . csapott feléje kövér kezével az asszony. Alázatos, de ravaszkás mosollyal mutatta a vendégeknek, hogy ő nem ért ebben egyet az urával. Sokáig csóválta a fejét, s látszott, hogy ezzel a különállással a görcsös reménységet védi, a várt és sóvárgott előnyt, ajándékot, amit az ura kockáztat a bolond beszédével; s talán végképp meg is semmisít.

– Hagyja csak, Sára, igaza van Józsi bácsinak szólt oda neki a titkár. De most az ő hangjában, mosolyában feszült az önkéntelen tartózkodás.

– Sok a rendes köztünk mondta az öregember panasszal és megbántottan, s mégis azzal az izgalommal, hogy most azok előtt mondja ki hangosan a gondolatait, akik segíthetnek, akik továbbadhatják a világnak. De éppen ezek a rendesek fordulnak el a cigányságtól. Tudom én jól, Pesten meg másutt is van cigány tanár; orvos, színésznő, újságíró. Azt hírlelik, még miniszter is akadt olyan, akinek az anyja… De ezt egyik se árulja el, rejtegeti, titkolja. Mért? Mért? Ezt mondja meg nekem titkár elvtárs, mért?

Zihálva lélegzett, szemhéja többször megrándult, száraz ráncú arca furcsán elfakult.

– Ahelyett, hogy kimutatnák, milyen sokra tudja vinni a cigány, úgy kéne, hogy ezek tanítsák a többit. Mért nem tesznek így, mért tagadják le a cigányságukat, titkár elvtárs, mért?

– Nehéz kérdés ez, Józsi bácsi… felelt a titkár sajnálkozva. Úgy érezte, kegyetlenség lenne őszintén beszélni, s ezért csak a vállát vonogatta.

A tanítónő, bár nem őt kérdezték, mégis közbeszólt, mert sajnálta a merőn rájuk tekintő öregembert.

– Az előítélet… Tudja, az előítélet miatt, mert az emberek java része… Attól az ilyen magasra jutottak is tartanak.

Az öregember nem értette a szót, de megérezte, mi a lényege, és ez személyes sérelmei felé fordította. Most már a tanítónőre nézett megbántott, nedves fényben úszó szemével. Nem vette észre, hogy minden átmenet nélkül kezd új panaszba, mert benne természetesen kapcsolódott egyik a másikhoz, szüntelen elevenséggel és készen a felbuggyanásra.

– A múltkorjában is… hogy ott állok az áruház pultjánál… azt mondja valaki: "Mért nem a sor végére áll, látja, hogy sokan vagyunk… Fél óráig szíjam azt a cigányszagát?"

– Nono… Ugyan-ugyan… Nagyon elvetemült ember már az, aki ilyet mond a mai világban… Semmit se adjon rá, Józsi bácsi.

A titkár megveregette az öregember karját. Jólelkűen és vigasztalón, de kis zavarral nevetett.

– Az meg nemegyszer megtörténik folytatta az öregember, mintha az érintés éppen panaszai elősorolására biztatta volna -, hogy a talponállóban, ha bemegyek egy pohár sörre, hangosan mondják a magukét, akik odabe vannak. Ho minek adnak nyugdíjat az ilyeneknek, mint én. Aki semmi mást nem tett világéletébe, csak cincogott. Nem elég, hogy garmadával hordta haza a mások nehezen szerzett keresményét, még nyugdíjat is húz tetejébe, elvonja a magyarok elől. Hát én híttam az embereket a vendéglőbe inni, mulatni? Én nyúltam a zsebükbe pénzért? És ki számolta meg azt a pénzt, amit én hazahoztam. Csak szombat-vasárnap hullott valami, ha hullott. Azt mér nem emlegetik, hogy köznapokon két-három embernek húztuk, egyetlen forint nélkül. Még, hogy garmadával! kiáltott fel, mintha megszúrták volna. Négy fiút neveltem én fel, tanult mind a négy. Arra ment el a keresetem; azért ragadtam itt, a telepen. Négy közül kettő fehér lányt vett el. De a másik kettő se ad hírt magáról, egyik se ír, nem látogat. Mért? Mondja meg, titkár elvtárs, mért? Mert ők már nem muzsikálnak, mert üzemiek, ezért?

– Majd jönnek, majd látogatnak! mondta az asszony a vendégeknek szóló, nyájas nevetéssel. Mintha őket kellene vigasztalni, hogy el ne veszítsék a kedvüket.

– Ne búsuljon, Józsi bácsi! szólalt meg a titkár már odakinn az ajtóban. Lassan haladnak a dolgok, türelem kell mindenhez, nagy türelem. Higgye el, mindenkinek megvan a maga baja. Nem kell annyit tusakodni, töprenkedni. Pihenjen, élvezze a nyugdíjas élet nyugalmát, és legyen türelmesebb. Majd csak…

Megrázta a ráncos, barna kezet, hogy a mozdulatba sűrítse rokonszenvét, s mindazt, amit szóval nem fejezett ki, mert a másik nem értette volna meg. S a megkönnyebbülést is, hogy kikerült a nehéz levegő s a nehéz kérdések szorításából.

Az öregember a tisztelettől egészen belegörnyedt a kézfogásba. Az asszony olajos arcán felragyogó mosollyal nézett a vendégek után, ki nem hunyó reménnyel, az ajándékvárás boldogságában. Az ura, karjait leengedve, sután ácsorgott. Hirtelen most szakadt meg benne a reménység, hogy bármi is megoldódik. Hogy a kérdésekre, amelyek kiszakadtak belőle, valaki vagy valakik, nem tudta volna megmondani, hogy kik odahallgatnak, s nemsokára minden megváltozik körülötte.

– Jó napot, Sunyiné köszönt oda a tanítónő egy negyven év körüli nőnek, aki a megdőlt vesszőkerítés mögött két párolgó vödörrel indult hátra az összetákolt ól felé, ahonnan disznóröfögés hallatszott.

A testes asszony megfordult. A bársonyblúzhoz, ami egy hajdani estélyi ruha tartozéka lehetett, ernyedten lógó, kartonszoknyát viselt. A minta nagy virágait halványra fakította a piszok. Kontyát, amiről hátracsúszott a világos kendő, napok óta nem bonthatta le. A göndör hajszálak szertemeredeztek homloka körül; A köszöntésre visszafordult. Ránevetett a tanítónőre, és odament a kerítéshez. Meztelen lábán a csapkodó papucs felfröccsentette a latyakos sarat.

– Hát megint erre tetszenek járni? kérdezte mosolyogva, de résen álló óvatossággal. Meg, hogy engem is… Nincs énnekem már iskolába való gyerekem.

– Hát hiszen lenne, ha Rozikát ki nem veszi tavaly a hatodik osztályból.

A tanítónő is elmosolyodott, de sóhajtott is hozzá, mint aki tudja, hogy a szemrehányásnak nincs itt ereje.

– Minek a lánynak annyi iskola… Nem való az… A többiek, a véle egykorúak már legénnyel háltak, őtet meg csak nevették, hogy ott ül a padban. Nem való az… felelt az asszony, mosolya mögött a maga igazának fölényes biztonságával.

– Azt tudja, ugyebár, Sunyiné, hogy a gyermeket az iskolától visszatartani tilos? A szülőt kötelezheti a tanács, hogy végeztesse el vele a nyolc általánost.

– Evvel? Sunyiné a kis kockaház felé nyújtotta a karját.

Az alacsony ajtón tizennégy éves gyereklány bújt ki. Kinőtt, kihízott iskolai köpenye elöl egy arasszal felkapott, s mindenütt pattanásig feszült rajta. A karja alatt, két félhold formájú hasadáson tarka rongyok buggyantak ki. Gubancos haja tömötten vette körül telt, pirosbarna arcát. Amikor észrevette a tanítónőt, ragyogva, de zavartan felnevetett. Seprős pilláival szégyenlősen pislogott, és iskolás, hosszan elhúzott hangsúllyal énekelte el a kezicsókolomot.

– Evvel a lánnyal végeztessem az iskolát? ismételte meg az anyja. Nevetésén diadal és fölény ütött át. Hiszen hasas mán. Bele se férne a padba.

A lány fél kézzel megfogta a kerítés megdőlt cövekét, és mint, akit váratlan dicséret ért, fejét, testét szemérmesen himbálva, leereszkedett a földre. Két kezét az öv alatti domborulat köré kulcsolta. Restelkedőn nevetgélt, de érezhetően nem terhessége miatt, hanem, mert a tanítónő jelenléte felidézte iskolás idejének elfogódottságát. Szeme, akár egy fiatal, pusztán ösztöneinek élő állaté, boldog elégedettséggel ragyogott ki a vesszőfonat tenyérnyi résein. Kényelmesen és otthonosan ült a sárban. Meztelen lábszára vöröslött a két nagy, félretört cipő fölött.

– Hiszen gyerek még… Mért nem vigyázott rá jobban… szólalt meg a tanítónő. Szinte lebegve beszélt, mert annak érvényét, amit mondott, kínosan meggyengítette a sárban kuporgó és domború hasát elébe tároló lány. Itt, a nedves hidegben, a szabadon csapdosó szélben kimozdult helyéből az a rend, amihez egész életében igazodott.

– Hát hiszen vigyáztam én rá, aranyos nagyságám felelt Sunyiné. Azért vettem ki az iskolából. Mit ér a betűvel, ha nem csinálják fel idejében. Ha cigány, hát éljen cigánymódra, fehér legény úgyse húz hozzá. Most mán neki is van embere, ő sincs hátrább a többi lánynál.

– Ezt úgy értsem, elveszi a fiú? Úgy illik, hogy elvegye mondta kötelességszerűen a titkár.

Az asszony felrántotta vastag vállát.

– Lesz legény bizonyosan, aki megmarad mellette. Ha az első nem, hát valamék a többi közül. Így vót ez velem is. Az ilyennek, mint az én lányom, aki elsőre állapotba került, nem kell félni, hogy magára marad.

Felemelte a leengedett vödröt, mint aki ezzel a mozdulattal óhajtja jelezni, hogy elege van a faggatózásból.

A köszönést barátságosan viszonozta, de nevetése, még szép fogsora is makacs ellenállást és hideg közönyt árasztott. Szétvetett lábakkal állt lánya fölött a moslék felszálló párájában. Az ólból ismét előrenyomult az éhes süldő türelmetlen röfögése.

– Mit lehet tenni… sóhajtott a tanítónő. Ez a szép kislány sorjában szülni fogja a gyerekeket. Megkapja az államtól a családi pótlékot, a babakelengyét, és azzal együtt örökre beleragad a sárba, a piszokba.

– Ez a lány az iskolával sem ért sokat válaszolt a titkár. Hiszen a legutolsó tanulók közé tartozott. Nem fogott a feje.

– De amíg ott ült az osztályban, tisztább volt és védettebb. Más légkörben élt.

– No, hát kijött elébünk, Terka néni? kiáltott fel kedélyesen a titkár a következő, kerítetlen ház előtt. Ez látszott legkisebbnek a telepen. Kicsit félredőlt, mintha egyszer nagy erővel nekivetette volna a hátát valaki, hogy odébb taszítsa.

Rongyba, pokrócba bugyolált, görbe hátú, időtlenül öreg asszony ácsorgott az ajtóban. A mélyen vésett, vastag redők s a kendő alól kilógó ősz tincsek közül cseréppipa keserű füstje imbolygott felfelé.

– Mán csak maguk az én boldogságom felelt az öregasszony, és csorba fogai közül kivette a pipát. A jó isten áldja meg, csókolom a kezit, megint egy kis tüzelő kéne… A dohány nékül meg is fagynánk, a vénember így is éppen csak hogy él… Hogy ilyen gyönyörűséges szép emberek is léteznek, mint maguk, hogy az Isten egészséggel, hóttig tartó boldogsággal, pézzel…

– Jó, jó, hagyja csak, elég az áldásból ennyi is nevetett jólelkűen a titkár. Hát az öreg?

Benézett a sűrű; nehéz szagú homályba, a vacok felé, ahonnan, a takarók halmaza alól asztmás lélegzet sípolása hallatszott.

– Nemigen kél fel mostanság. Nem sokáig húzza mán… mondta az öregasszony, és ő is benézett készségesen, a férfival együtt a szoba

ködébe. Hallja, hogy tesz neki a tüdője? Érdeklődve hallgatózott, mintha először figyelne fel a sípolásra és zihálásra, azután váratlanul a tanítónő felé fordult, s ráemelte meglepően fiatal fényű szemét. Vékony, görbe testét megrázta a zokogás. Jaj nekem, jaj mán nekem, elmegy az uram, itt hagy, beteg, nagyon beteg, és én se fűteni, se főzni nem tudok néki…

– Ha dolgoztak volna, Fruzsina néni, most lenne egy kis nyugdíjuk mondta a titkár. Emlékszik, hányszor intettem magukat?

– Bizony, bizony szipogta az öregasszony ezt senki el nem tagadhatja, gyönyörű szépen intett bennünket. De hát öregek voltunk mán akkor is, mit bírt volna két ilyen semmirevaló vénség! Meg azután annak, aki a hatvanévit elhagyta, a törvény is tiltja a munkát.

Megint a tanítónőre nézett, és újból sírni kezdett, jajongva, de könny nélkül:

– Megveszi az uramat az isten hidege. Bemegy a húsába, csontjába, tüdejibe. Egy kis ennivalót, szenet, az ég áldja meg hosszú élettel, egészséggel, boldogsággal…

– Nincs olyan nagy baj, kéreget az öregasszony szorgalmasan; meg veti a kártyát mondta a titkár, amikor tovább indultak. Ebben a tekintetben már nem tartja annyira fejben a törvényt. Nevetve csóválta a fejét. Ki hinné, hogy azt, ami a korhatárra vonatkozik, ilyen jól megjegyezte? Hozzánk is ellátogat. Úgy teszek, mintha nem látnám. A feleségem meg ad neki egy kis élelmet, hálából, hogy az ócska holmit elhordja.

A házat, ami előtt megálltak, drótkerítés vette körül, méterenként leszúrt, pirosra festett karóval. Az udvart virágágyak tagolták, bokrokkal, fejüket földbe rejtő rózsafákkal.

A bejárat előtt vékony, fiatal nő állt, csinos flanell háziruhában, karjaival egy-egy tíz év körüli leányka vállát ölelte. Ugyanúgy nevetett az örömtől, akár a gyermekei, szemérmes restelkedéssel, mégis ragyogva.

– Jaj, hogy ilyen váratlanul… Ha tudtam volna előre, hát kitakarítok. Tessék csak beljebb… Jaj, hogy éppen ilyen rendetlenségben…

Maga elé tessékelte a vendégeket a házba vezető járdára, azután elébük ugrott, és kinyitotta a szobába nyíló ajtót. Odabenn, a két vaságy közt elhelyezett asztal körül négy műbőrrel bevont szék állt, a hátsó falnál vastűzhely, lapját körül lecsüngő, tarka papiros fedte. A kis ablakról fehér csipkefüggöny hullt le. Az asztalon, az alacsony szekrényen papírvirágok virítottak színes üvegvázában. A padlót a két bevetett ágy előtt futószőnyeg takarta.

A tanítónő összecsapta a kezét.

– Julika, micsoda rend van nálad! És te még takarításról beszélsz. Ugyan, mit takarítanál még ebben a nagy tisztaságban!

A fiatalasszony leengedett karokkal állt előtte, akár a dicsérettől elkábult jó tanuló. Barna arca fénylett a vissza nem fogható boldogság mosolyától. Szája széle reszketett.

– Ugyan már… Lenne itt még dolog… De hát csak így vagyok, ahogy lehet… Igyekszik az ember, hogy hétköznapon is rend legyen…

Ragyogó tekintete a kislányokra csapott, akik az egyik vaságy végéhez húzódtak. Azután megint a tanítónőre fordult, alázatos és esdeklő sugárzással.

A tanítónő megértette. A gyermekekhez lépett, és megsimogatta fényesre kefélt, rövid hajukat.

– És a lánykáid, Julika! Olyan szépek, olyan tiszták és gondozottak, mintha fürdőszobás lakásban laknátok.

– Minden este felteszem a dézsát a tűzre, és megmosom őket tetőtől talpig. Hetenként tiszta gallért kapnak az egyenruhájukra. Nem szenvednek ők hiányt semmiben… suttogta a fiatalasszony. Szaporán beszélt, mint, aki siet, hogy el ne szalassza az alkalmat, és megmondjon mindent, ami kikívánkozik belőle. Hirtelen könny futotta el a szemét. Mégse barátkoznak velük… zihálta panaszosan mélyről feltörő megbántottsággal.

– Kik? Kik nem barátkoznak? kérdezte a titkár.

– Hát a többiek… a kis társak az osztályban… suttogta az asszony panaszosan. Tessék csak megnézni, tiszták az enyémek, akár az arany, a

fülük, fejük, mindenük. Nem koszosak sose, mint egyesek az osztályban. Én a termelőszövetkezetben annyit keresek, mint a legjobb dolgozók, az uram meg a bányában töri magát. Nem italos, nem kurvás, pedig akad ott fehér nő is, aki a pénzéért kínálkozik. De ő minden hónapban kétszer hazaküldi a keresetét. Az én lányaimat mégse hívták az ozsonnára Kátaiékhoz, a kis Marika nevenapján… Pedig én is tudtam volna ajándékot küldeni, mint akárki szülő. Miért? Miért? Tudom én jól, csak azért nem, mert mink cigányok vagyunk. Az ilyenek, mint Kátaiék, nem tudják a törvényt az egyformaságról? Nem? Hiába hozták a törvényt, őket mégse hívták meg, az én két kis bogaramat. Mit tehetnek ők arról, hogy sok cigány mocskos meg lop, az olyanokkal mink nem közösködünk. Mért nézik vélük egyívásúnak azt is, aki rendes? Az én drágaságaim tiszták, szépen ruházzuk őket, jó tanulók, a múltkor is megdicsérte őket Elvira néni a szülőértekezleten, mindenki hallotta… Intőt is csak egyszer hoztak haza, az év elején… Akkor hát mért?

Megint a gyerekek felé csapott a kezével. Azok egészen egymáshoz szorultak, mintha a sorolt bántalmak hosszú szíja szorítaná őket közös gúzsba. Nagy szemük ragyogását elapasztotta a gyermeki bánat.

– Nono… szólalt meg önkéntelenül a titkár, és rájuk mosolygott. Nem kell ezt annyira a szívetekre venni.

– Mindenről beszélek majd Elvira nénivel, Julika. Ő majd meggyőzi a szülőket. Legyél türelemmel… És ne szomorítsd el a gyermekeidet, nem kell nagyobbnak mutatni a sérelmet, mint amilyen mondta a tanítónő. Megsimogatta a két kislányt, és sóhajtott. Tudta, hogy ezután sem fogják őket meghívni a név- és születésnapi uzsonnákra. Tudod, hosszú idő kell ahhoz, míg az emberek meggyőződnek… De te meg ne mondj csúnya szavakat a lányaid előtt. Megszokják, ismétlik, és az rossz hírüket kelti.

– Jaj, tessék elhinni, csak most az egyszer… Pedig hát a fehérektől is hallok ilyent eleget. De én csak most, szomorúságomban… vágott közbe gyorsan a fiatalasszony. Most is szaporán beszélt, lihegő lélegzettel, de már a korábbi, szemérmesen boldog mosollyal. Az asztalhoz ugrott, hátrahúzta a székeket. Üljenek le már egy kicsit… Tiszteljenek meg… Jaj, ha tudom, hát hozok egy kis bort, süteményt…

– Köszönjük, kedvesem, de nem tölthetjük az időt, sötétig be akarjuk járni a telepet válaszolt az unszolásra szívélyesen a titkár. Körülnézett. Belépése óta azt latolgatta, hogyan élhet, mozoghat ebben az egyetlen helyiségben négy ember, ahol éppen a rend, a szükséges bútorzat teremt zsúfoltságot. És hogy lehet itt ilyen tisztaság.

– Tessék csak ide nézni… mondta a fiatalasszony áhítatosan. A két előrenyújtott karján, a tíz ujja hegyén is áhítat fénylett. Tenyerén díszpárna feküdt, aranysárga selyemfodorral, középen pamutfonállal kivarrt, nyakán kék csokrot viselő macska képe. Én hímeztem… az ágyra… A másikra még ezután veszem meg a párját… suttogta szemérmesen, várakozó mosollyal.

A tanítónő megölelte a másik asszonyt. Nevetett az örömtől s a hirtelen támadt meghatottságtól.

– Igazán nagyon szép, Julika. Ügyesebb, derekabb teremtést nem ismerek nálad.

– Jaj, gyönyörűm, hogy megtisztelt bennünket. Sose felejtem el ezt a napot. Erzsike, Julika, köszönjetek szépen,hangosan.

A fiatalasszony maga elé húzta a kislányokat, azután hármasban kikísérték a vendégeket. Ragyogva, tisztán álltak a drótkerítés előtt a sárban, s nevetősen hajlongtak, mint három kerek képű napraforgó.

A háztól nem messze gyerekek ácsorogtak egy kupacban. Némelyik kis zekét, lábára való hócsizmát viselt, kettő-három rövid nadrágot, szakadt inget, trikót; a többi pedig mindenféle vásott gyerek- és felnőttholmit, vegyesen. Füles sapkát, férfizakót, hosszú, feltűrt aljú nadrágot, óriási sárcipőt, gumicsizmát. Kezük; fülük piroslott, egy helyben topogtak, fejüket behúzták vézna válluk közé. De szemük élénken és kíváncsian leste a két látogatót. Egyszerre a kupac közepéből meglepett, örvendező hang szökkent fel:

– Tanító néni! De régen nem láttam!

Tíz-tizenegy éves fiú tolakodott a többiek közül előre. Kötött sapkája alól szénfekete hajfürtök lógtak ki. Nagy szeme s orra alatt a kétágú kis forrás vidáman fénylett. A szűk, kinőtt nadrág alatt a vastag, többszörösen

megbuggyant harisnya félig eltakarta fűzős cipője szárát. Barátságosan nézett a magas, őszülő asszonyra, s többször felszívta az orrát.

– Hát hiszen éppen az a baj; Lajkó, hogy régen láttál nézett rá a tanítónő, és elmosolyodott. No, majd segítünk ezen, a faluban valahogy elfogom anyádat, tudom, hogy este jár haza. Ne félj, ezután többször találkozunk.

A gyerekek közt mozgás kelt és nevetés buggyant fel. Azután, mint a madarak a tarlón, ha valaki meghajítja őket szertefutottak. Híg sár freccsent az ormótlan csizmák, lábbelik talpa alól.

A legszélső ház mellett huszonhét-huszonnyolc éves fiatalember állt. Szétvetett lábbal, leengedett karokkal várakozott. Mozdulatlan alakja, ahogy sötéten rányomta körvonalait a szürke égre, feszültséget és elszánást mutatott.

A titkár, az irányt önkéntelenül megváltoztatva, feléje indult.

– Jó napot, Pista köszöntötte, és kezet nyújtott. Délelőttös volt ma?

– Éccakás vagyok. Nyolckor indulok a vonathoz felelt a fiatalember komoran és barátságtalanul. Maradjunk ideki tette hozzá ugyanúgy. Minek anyámék előtt beszélni. Csak jajgatnának. Nincs arra semmi szükség.

A tanítónő az ablak felé fordult. Az üveg kicsiny, homályos négyszöge mögött aggodalmat csillantó szemek leselkedtek.

– Mi a baj, fiam? kérdezte a titkár.

– Mi a baj, mi a baj… Tudják azt maguk a tanácsnál jól, mordult fel a fiatalember ellenségesen. Esztendeje ott a kérvényem, mégse tesznek semmit. Mi vagyok én, hogy így hanyagolnak? Nagy öklével a mellére csapott. Bányász vagyok én, mint akárki más a fejtésen. Esztendeje benn a kérvényem a telekre. Megmutattam a takarékkönyvemet is, benne az ára bőven. De maguk nem adják. Tudom én jól, mért nem. Azt ne higgyék, hogy nem tudom!

A titkár a tanácstagokra gondolt, akik közül kettő közeli szomszédja lenne Pistának, s ezért ellenezték, hogy cigányé legyen a telek.

– Maradj nyugton, majd csak eldől a dolog válaszolt csillapítón, de szemén átfutott a zavar.

A fiatalember kétségbeesetten s gyűlölettel meredt rá.

– Ha nem adják, én olyat teszek… Mit beszélik az egyenlőséget, ha nincsen? Ha nem engednek be a faluba! Engem, egyedül engem! Meglássák, mit csinálok, ha nem engednek be!

– Ne forgasson a fejében bolondságot, Pista szólt rá a titkár egy árnyalatnyi ingerültséggel. Tudta, mennyi kellemetlenség vár rá ebben az ügyben, hány ember haragját vonja magára, ha kitart Pista mellett. Hiába idézi a törvényt, azt csak hivatalosan ismerik el, de az utcájukat, belső törvényeiket tűzzel-vassal megvédik. Hadarva folytatta, hogy a szavak közén ne ütközzék ki a mellébeszélés kényszerének zavara: A falurendezés, útszabályozás miatt húzódik az ügy. Maga nem ismeri a rendeleteket meg a hivatalos ügyintézést, annak ezernyi ága-bogát, azért… De különben is legényember, el lehet itt addig, amíg az ügye elintéződik. A szüleivel, a testvéreivel, mégiscsak…

– Nem akarok tovább velük maradni! Nem akarok itt lakni, értse meg! vágott közbe a fiatalember durván. Két nagy öklét vad haraggal, mégis a tehetetlenség mozdulatával rázta meg. Házat akarok építeni a faluban, mint a többi bányász. Ha eltiltanak tőle, ha nem engedik, én felgyújtom ezt az egész istenséget állával a viskók felé bökött. Háta mögül, a szobából vinnyogás hallatszott, mintha egerek vergődnének a csapdában.

– Nem gondolta meg, mit beszél. A többiek nem okai a maga problémájának. Vigyázzon, ha bolondságot csinál, rámehet az egész élete. A titkár arca elsötétült. Gondtól összeszűkült szemmel nézett a fiúra. Ismétlem, várjon türelemmel, az idő mindent megold.

– Minek itt a türelmeskedés! Ott a pénzem a takarékban, a telek meg eladó mondta makacsul a fiatalember. Komoran nézett a titkár arcába. Csakhogy maguk nem adják! Tudom én, hogy mért nem. Tudom én azt jól, mért nem engednek be maguk közé! De én nem akarok itt maradni. Bányász vagyok, megillet engem az a telek csakú mint akárki mást! Én is ismerem a törvényt, nem lehet már bolonddá tenni az ilyent, mint én!

– Menjünk haza, nagyon eltelt az idő… mormolta a titkár, amikor megint egymás mellett lépegettek, és kerülgették a gödröket és tócsákat.

A sáros térség az apró házak szögeivel lassan hátrált mögöttük. A szemerkélő nedves időben A két látogató a jegenyesor elejéhez érve, mintha összebeszéltek volna, visszanéztek. A telep már távoli volt, s néma, mintha nem lenne hangja. Az alakok színét, körvonalait homályos, alig sejlő foltokká maszatolta a novemberi köd.

KÉK-PIROS

Ancsa féléves távollét után utazott először haza Pestről. Kicsi volt a falu. Aki utazni akart, az a szomszédos nagyközség vasútállomására gyalogolt, s ott szállt le a vonatról, ha meg akarta látogatni a családot. A fiúk jó része elvándorolt a faluból az ipari központokba. A lányok közül kevesen mentek el, az otthon maradottak túlnyomórészt a termelőszövetkezetben dolgoztak. Itt a régi szokások ereje alig lazult meg. Azt a lányt, aki késő este fiúval sétált, megszólták, és rosszalló suttogás terjedt szét arról is, aki mindenben utánozta a városi divatot, és nagyon rövid ruhát, meg combhoz, lábszárhoz tapadó nadrágot viselt.

Ancsa hazaérkezése nagy esemény volt. Az egykori iskolatársak s a nála néhány évvel idősebbek még a falu túlsó széléről is eljöttek hozzá. Nagy figyelemmel nézték vaskos kis alakján a feltűnően rövid szoknyát s alatta a csipkemintájú harisnyanadrágot. De a legnagyobb hatást a szemhéjára kent kék festék váltotta ki. Ez idézte elő tekintetében a titokzatos csillogást, amit még fokozott a középen elválasztott, vállára terülő, fényesre kefélt haj. Kétoldalt lágyan leereszkedő vonala tömör, sötét keretbe foglalta, és keskennyé vágta pufók, kemény arcát.

A kék szemfesték miatt az idősebb asszonyok gyanakvással, ellenségesen néztek rá. Ancsa felszegett fejjel, sebezhetetlenül állta a pillantásukból kisütő ítéletet. Nem nézett senkire, és ez a magabiztosság még fokozta a szemtelen közönyt, amivel könnyedén visszavetette és súlytalanná fokozta az öregek ítéletét.

A téli hidegben nem vett föl sem kendőt, sem sapkát. Hátul majdnem derékig érő, alul egyenesen elmetszett haja, mint egy zászló lobogtatta a nagyváros távoli világának kihívását.

Hazaérkezése után három nappal régi barátnői és fiúpajtásai elvitték a "Tulipánba". Ez volt egyetlen szórakozóhelye a falunak. Kocsma, vendéglő, cukrászda, eszpresszó. Ancsa vidáman ment végig kíséretével a főutcán. Hangosabban beszélt, nevetgélt, mint máskor, maga sem tudta, miért. Csiklandós jókedv és a többinél magasabban álló ember fölényes biztonsága késztette erre. Meg az a tudat, hogy a járókelők utánuk fordulnak.

Összevissza beszédük minden szava szikrát vert ki abból a feszültségből, amit a feltűnés és a szórakozás vágya tartott elevenen bennük. Folytonosan nevetni kellett. A szájukból kitóduló, nagyjában felengedett kis léggömbök lebegtek a fejük fölött.

A vendéglő küszöbén Ancsa megtorpant. Tekintete végigszaladt a tarka abrosszal letakart kettős asztalsorán, a sarokban álló zongorán, cimbalmon s a melléje támasztott nagybőgőn.

– O, hát ez ilyen? mondta csalódottan, és alsó ajka megvetőn lebilledt. Se falilámpa, se szék… úgy nevettek a többiek.

– Már hogyne lenne szék…

Az egyik fiú, hogy fokozza a bugyborékoló jókedvet, felrikkantott :

– Ancsa nem lát a szemétől! Négy szék van minden asztalnál!

Ancsa most nem nevetett vissza.

– Lehet, hogy nektek székek ezek, de nekem nem. Nincs rajtuk se kék, se piros-műbőr.

A megfellebbezhetetlen tájékozottság egy pillanatra mindenkit elnémított.

– De azért éppen úgy lehet ülni rajtuk, mint a pesti székeken. Még a mázsás feneket is megbírják kiáltotta az egyik fiú. Ez megint végigfuttatta rajtuk a kacagást.

Nagy lármával és taszigálással ültek körül két összetolt asztalt. A kabátjukat nem vetették le. A vaskályha tüze alig két-három méteres kört melegített meg, csövét ott, ahol a falba bújt, széles, fekete koszorú övezte. A levegőt keserű füst és savanyú alkoholszag itatta át, amit a hideg élesre

fent. Akár a kés, úgy kaparta, vágta a tüdőt. Ha nyílt a csupasz ajtó, szeles-nyirkos légtömeg nyomult be, sűrűn és erőszakosan, akár egy hatalmas állat, amelyik odabenn még megrázta magát, s a hideg új hullámát verte szét.

Néhány bőrkabátos meg báránypréммel bélelt zekét, bricsesznadrágot viselő, csizmás férfi üldögélt a söntés közelében. Hétköznap volt, ilyenkor sohasem jöttek többen. A fiataloknak sem illett máskor, mint hétvégén szórakozni. Az íratlan szabályt Ancsa kedvéért törték meg, aki Pesten hétközben is eljárt eszpresszóba, cukrászdába, mert szerinte ott senki nem ütközött meg ezen. Talán a törvényszegés merészsége és könnyű bódulata tette, hogy jókedvük, kacagásuk, tréfálkozásuk hangja átdöfött a szagok, párák lomha fellegén, és a mennyezetet verte.

Bort is ittak, s minduntalan összekoccintották poharaikat. Szándékosan úgy, hogy az ital az ernyedt, pecsétes abroszra löttyenjen. A felszökkenő és kicsapódó sugár ezt egyikük sem tudta, miért újabb lökést adott vidámságuknak. Poharat tartó kezük duzzadtra és pirosra fagyott a szabadban végzett kora tavaszi, késő őszi munkától. Ancsa széles kis keze is éppen úgy vöröslött, akár a többieké. Ritkán gyújtotta be a kályhát albérleti szobájában, a tüzelő ára elvitte volna az új holmikra és a szórakozásra zsugorgatott pénzt.

– Te, Ancsa… azt tanácsolom én neked, maradj itthon… mondta éjfél felé az egyik fiú, akit megszédített a festékkel árnyékolt szemek rejtélyes csillogása. Milyen jól szórakozunk együtt… Itthon te is megkeresnéd az ezerötszáz-ezerhatszáz forintodat. Az mind a tiéd lenne, hiszen anyádnál ingyen laknál, kosztolnál.

– Nem maradok felelt Ancsa, és határozottan megrázta hosszú haját. Száját legörbítette a fölényes mosoly. Itthon még kék-piros szék sincsen.

Ez az érv ismét csendet teremtett, csak a régi deszkaszékek nyikorgása hallatszott. S ez a csend egy pillanatra, mint szétcsapott függöny, megmutatta a helyiség kopasz sivárságát, s felgerjesztett egy lappangó és névtelen vágyakozást.

Másnap, látogatóban a szomszéd családnál, Ancsa összetalálkozott a termelőszövetkezet egyik brigádvezetőjével. A negyvenéves asszony, amikor meghallotta, hogy három műszakban dolgozik, megcsóválta a fejét.

– Nem neked való az. Előbb-utóbb rámegy erre a fiatalságod. Maradj itthon, anyádnál. Megkeresed a Pisti forintot, és még éjszakáznod sem kell.

– O, kibírom én azt! felelt Ancsa fölényesen, a sokat tudó s a maga véleményében biztos lény mosolyával. Nem ment még tönkre a három műszaktól senki.

– Mégiscsak jobb a saját otthonodban. Társaságod is lenne, láthattad, sok fiatal maradt a faluban. Éppen a jó kereset miatt.

Ancsa felrántotta kerek vállát.

– Nem vagyok én úgy oda a pénzért. Meg azután… Itthon, a vendéglőben még kék-piros szék sincsen.

Két nappal később az anyja elkísérte a nagyközség állomására. A két kilométeres úton, a hol szembe, hol hátul fúvó, keményen csattogó szélben újra meg újra rákezdte:

– A jó ég tudja, minek töröm én annyira magamat, minek, kinek gyűjtök. Öt gyerekem közül egyik sincsen velem. Jó, a többiek férjhez mentek, megházasodtak. De neked még vőlegényed sincs. Mért olyan jó neked Pesten? Bolond voltam, amikor elengedtelek. Gyere haza, elég volt már az idegenségből. Nem akadályozlak én, meglásd, semmiben. Szórakozhatsz kedvedre. Nem vagyok én elmaradott. Tudom én, a mai fiatalság másképpen él, mint élt a régi.

Ancsa arcán feltűnt a távolságot megnövesztő, fölényes és lenéző mosoly.

– Hogyisne jövök én haza. Hiszen itthon még kék-piros szék sincsen.

Az anyja értetlenül nézett rá.

– Miféle szék?

– Hát a vendéglőben. Ott kellene lenni ilyennek. Kék-piros műbőrrel bevonva.

– Ugyan minek? Nem jó az egyszerű szék, sima fából?

– Nem. Az nem jó mondta Ancsa konokul.

Az anyja felhúzta a szemöldökét.

– Ezért nem maradsz? Miféle bolondság ez! Semmi köze a széknek ahhoz, hogy hazajössz, vagy sem.

– De igenis, hogy van köze! vágta rá Ancsa az előbbi konoksággal.

– Micsoda? Mit beszélsz? kérdezte az anyja a kudarc előérzetével, megbántottan.

Ancsa belenézett a megindult hó kavargásába. Még a homlokát is felráncolta, úgy erőlködött, hogy szavakkal is pontosan meghatározhassa, mi hiányozna neki itthon. De csak megfoghatatlan képek és illatok merültek fel. Meg zsongás és félhomály, fali lámpák csillogása a kávé- és vaníliaillatú gőzön keresztül, barátságos meleg, s a székek színének váltakozó, szemnek kellemes tarkasága. Mindez valami otthonos és jóleső hatássá olvadt össze, a gondtalanság, a kényelem és öröm érzésévé, megfogható szavak nélkül.

– Felelj hát! unszolta az anyja haraggal, türelmetlenül.

– Mondtam már! Mit nyaggat! mondta Ancsa a kifejezhetetlen érzés miatt éppen olyan haragosan és türelmetlenül. Már százszor megmondtam!

BEJÁRÓK

A kislány a nagy, huzatos csarnokban topogott. A sínekre és szemközt, az érkező meg induló autóbuszoktól dübörgő, sáros térre nyíló ajtót senki sem csukta be. Havas eső esett, szürkén csillogó függönye alatt szürkén, ázottan gomolygott a folytonosan változó, kétfelé áramló tömeg. A novemberi ég a vastag felhők súlyától alacsonyra ereszkedett. Leszorította és a torkokba tömte a városi gyárkémények és a vonatok

keserű, karcos füstjét. A színes jelzőfények és a városi világítás lámpái törten pislogó szemmel csillámlottak át a sötétségen, a füstös ködön.

A nagy csarnokban a kislány körül kettős áramlás kavargott. Csizmás, bekecses, vattaruhás emberek, férfiak, szatyros nők törtek a sínekhez vagy kifelé a térre, ahol az autóbuszok lépcsőinél a tülekedés sötét csomóba rántotta őket. Előreszegzett fejjel igyekeztek erre meg arra. Táskáikkal, csomagjaikkal és könyökkel taszigálták félre a szemközt igyekvőket, az ácsorgókat, de azok, mintha ezt észre sem vennék, mogorva szótlansággal igyekeztek tovább.

A kislányt is lökdösték, különösen akkor, amikor sétálgatni kezdett a latyakos kövön. Ő sem szólt semmit, csak akkor kiabált szemtelen hangon, de igazi indulat nélkül, ha nagyon durván vágódott neki valamelyik tömött aktatáska, váll vagy könyök: "Nem lát a szemétől?" De mindjárt ezután elfeledkezett az ütésről. Szőke frufruja alól szeme ragyogva nézett előre, azzal a teli önbizalommal és várakozással, aminek örömén még nem nyílt rés. Sem a sarat és esőt, sem a lármát és az ázott ruhákból párázó nehéz szagot nem érzékelte, mint akit külön levegő vesz körül.

– Szia! kiáltott egy nyurga lány felé, aki rohanás közben odaköszönt neki. Hangja rakéta módjára röppent fel, mintha alig tarthatta volna eddig is féken és fénylett az örömtől. Ugyanez az öröm mozgatta hidegtől kivörösödött, széles kis kezét is, míg piros táskájában motozott.

Figyelmesen és gyönyörködve vette szemügyre apró kis tárgyait a lökdösődés, tolongás áramában. Egy bőrönd formájú, kék aprópénztartót, egy virágot utánzó, fél pár fülbevalót; egy nagy fülű pamutkutyát, egy képeslapot s végül előhúzta kerek is tükrét. Rámosolygott szemének és homlokának arra a részletére, amit megpillantott benne, s lassan bejárta vele egész arcát. Csipesszel vízszintes vonássá tépett szemöldökét, orrát, száját, amit, a mosoly mértékét váltogatva, sokáig s figyelmesen szemlélt. Végül a haját vizsgálta elmerülten. Vastag kis ujjaival gyakorlottan babrálta a tervszerűen elrendezett s a havas esőtől nedvessé vált pászmákat. Pillantása időnként átfutott a két pénztárablaknál lassan előrenyomakodó, hosszú soron. A környező falvakba, tanyákra indultak innen a zekés, ködmönös, csizmás férfiak s a gyapjúkendős, nagykabátos

nők. Néhány divatosan öltözött fiú, lány, fiatalasszony is akadt köztük. De az ő arcuk is fáradt volt, kialvatlan és fakó, orruk hegyén, állukon, fülük szegélyén a hideg piros csípéseivel. A türelmetlenek is kényszerű megadással várakoztak. Amint a pénztár alacsony pultjától, kezében a jeggyel, elszakadt valaki, a sor meglódult, és előrenyomult. Az emberek, mint bábuk dőltek egymásnak a sürgetés és tehetetlen kényszerűség szorításában.

Némelyikük, egyéb látnivaló híján, a kislányt nézte. Divatos nadrágja feszülését rövid, izmos lábszárain, kerek combján, piros kabátján a fehér nyúlszőr gallért, fölötte üde arcát és fedetlen fejét. S ide nem illő, elmerült, szinte áhítatos mozdulatait, amelyekkel halántékán, vállán egy általa fontosnak tartott minta szerint a haját elrendezte. A rosszalló, közömbös és elítélő pillantások súlyát a kislány vállrándítással lökte félre. Magabiztos s a homályos lámpák fényén, a rossz szagokon és párás hidegen átsugárzó mosolya éppen attól, hogy sem a nyirkos hideget, sem a ködöt és a makacs esőt nem vette észre kihívóan fényessé és szemtelenné vált.

Ha a nappali műszakra került sor, akkor reggel fél ötkor kelt, hogy elérje a falu Miskolcra bejáró munkásaival megtömött autóbuszt. A délutáni műszak könnyebb volt, de másnap akkor sem alhatott eleget, mert felverte az iskolába járó testvérek lármája. Nyolc óra tájban meg anyja húzta le róla a takarót. Sok volt a dolog, segítenie kellett. Éjszakás műszakra még nem osztották be. "Majd ha túlhaladtad a huszadik évedet!" mondta a művezető.

Hajnalban, ha magától ébredt, nem az anyja vagy apja nógatására, álomtól kábultan kikecmergett a meleg dunna alól, és hozzálátott, hogy fényesre kefélje a haját. Nagy verseny folyt a műhelyben, kinek szebb a frizurája. Ezért nem vett fel kendőt, hiába kiabált vele az anyja. Nemcsak azért, mert az olyan tizennyolc évesek, mint ő, tüntettek azzal, hogy sohasem fáznak, hanem, mert ilyenkor dac ébredt benne, nem is tudta, miért és mi ellen. Elszántan küzdött, hogy a belülről is támadó, nem ismert erőnek, amiben fenyegetés is sejlett ne adja meg magát. Ha az idejéből kitelt, titokban, hogy anyja ne vegye észre, leheletnyi kék árnyékot kent a szemhéjára, és kis ecsettel feketére festette pilláit. A városiak is így érkeztek a műhelybe, ő sem akart elmaradni. Az autóbusz

és vonat zsúfoltságában azután egyenesen, hetyke tartással ült. Az öröm és győzelem ragyogásában úgy emelte fel az arcát, mint ahogyan az elbízott gazdag emeli magasra a ritka értékű gyémántot, ami az övé egyedül, senki másé. Hét órakor már a gépe mellett állt. Iskolai kék köpenyét vette a nadrág és pulóver fölé. A keskeny övet úgy meghúzta, hogy szorításában arasznyinak látszott a dereka. Sokszor megnézte magát a tükrében és még többször abban a nagy, fényes lapban, ami a műhely Levegőjéből, az irigy, elítélő meg a mosolygó és együttérzőn visszaragyogó tekintetek szilánkjaiból állt össze.

Csak délidőben, tizenkét óra felé hunyt ki benne és körülötte a fényesség. Az alvás vágya úgy zuhant rá, akár egy súlyos ütés. Ilyenkor elbújt valamelyik zugban. Összegörnyedt, szinte magába fordult, kerek ívben, akár egy embrió. A feje, támasz híján, lecsuklott a nyak vékony kocsányán, a gerincét ólmos sajgás görbítette még kerekebbre. Azután, vagy magától vagy, mert rászólt valaki, feltápászkodott, és folytatta a munkát. Mire a műszak nyolcórás síkja kifutott alóla, már ismét felfrissült.

Hosszan készülődött az öltözőben, újra megfésülködött, felújította pilláin, szemhéján a fekete kormot meg a kék festéket. Mielőtt felkapaszkodott volna a vasúthoz induló autóbuszra, még megnézte a kirakatokat. Hosszan ácsorgott a nagy üvegtáblák előtt. Apróra megvizsgálta a készruhák szabását, díszítéseit. Olykor az elragadtatás és a vágy O alakúra nyitotta a száját, vagy nevetni kezdett a csodálkozástól és örömtől. A műékszerek, láncok, gyűrűk, fülbevalók is nagyon vonzották. Valamennyi üzlet kirakatában szemmel tartotta, újra meg újra megnézte azt, ami közülük a legjobban tetszett neki, s folytonosan számítgatta, mikor lesz karácsony, húsvét, születés vagy névnapja, amikor kikönyörögheti anyjától valamelyiknek az árát. A könnyebben elérhető apróságokra szenvedélyes igyekezettel gyűjtögette zsebpénzét. A műhelyben, a gép mellett azután a lányokkal úgy futottak össze, mint a habzón egy pont felé törő víz. Elővették kincseiket, s egymás kezéből kapkodták ki a fülbevalókat, karkötőket, színes üveget ragyogtató gyűrűket, s mindjárt fel is próbálták valamennyit, lökdösődve és kacagva.

Ilyenkor az idősebb nők közül is melléjük húzódtak néhányan, arcukon szégyenlős vagy nyílt, de az övékéhez hasonló kíváncsisággal.

Mások meg kedvetlenül vagy mogorván nézték az összehajló fejeket, s hallgatták a fényesre kefélt, vállat verő vagy gondosan feltornyozott frizurák alól előbugyborékoló, izgatott nevetést. Ez, mintha őellenük irányult volna, hogy rámutasson valamilyen, szóval ki nem fejezhető hiányra, amit már nem lehet megszüntetni.

– Csak a haszontalanságon jár az eszük! mondogatták, s nemegyszer rájuk ripakodtak: Elég legyen már! Mit zavarjátok a többit!

A nagy kirakatok síküveg tükrében a kislány azután elmélyült gonddal önmagát is megnézte. Lassan fordult; erre-arra, hogy jobban lássa az alakját. Fejét oldalt hajtotta, rámosolygott képmására, mély és gyönyörködő szeretettel, anélkül, hogy tudott volna erről a mosolyról.

Az állomásépület csarnokában, a kintről beömlő új embertömegtől megsűrűsödött, kemény csomókba tömörült a tolongás. A túloldal tárt ajtaján bevágott a lassúdó zihálással beérkezett munkásvonat füttye. A kislányt nyers lökdöséssel sodorták a sínek felé. A könyökök, táskák, testek szúró, döfködő kis kráterében ő is lökdösődött. Hátával, szétfeszített könyökeivel tágította a kört, s nevetett, mintha játék lenne az egész. Aki gorombán rákiáltott, annak ő is gorombán kiabált vissza, a hecc kedvéért, s utána hangosan felnevetett. Forgolódás közben végre megtalálta azt a színes kötött sapkát, s alatta azt a fiúarcot, amit keresett.

– Jóskaaa! kiáltotta éles, örvendező hangon.

A név nyílként süvített fel a magasba, a kalapok, sapkák, kendők fölött. A fiú arca felragyogott. Ahogyan egymás felé igyekeztek, rézsútos vonalat vágtak a mozgó, szagot, ködöt, nedvességet párázó tömegben. Már együtt törtettek fel a vasúti kocsiba. Teljes erőből tolták az előttük nyomakodókat, őket meg az utánuk kapaszkodók taszigálták. A verseny izgalmával rohantak az egyik padhoz, s lihegve zökkentek egymás mellé.

Néhány pillanattal később már foglalt volt minden hely. ketten is összébb szorultak. Mozaikdarabként hozzáforrtak a csatlakozó, minden ürességet kitöltő, egymáshoz zsúfolódó utasokhoz.

A kislány a fiúba karolt, lábszáruk szorosan egymáshoz tapadt. Összenevettek, hangosan és hosszan, a nevetés mélyén fénylő izgalommal. A szájuk összeért.

– Te mondta a kislány -, nagyon szeszes vagy. Ittál?

– Csak két fröccsöt, az állomáson, a söntésben felelt a fiú. Az öregek hívtak a brigádból. Csak azért mentem, nehogy alábbvalónak tartsanak maguknál. Meg egy kis pálinkát is azt az egyik tag kínálta a magáéból. Mit gondolnak? Bírom én az italt, jobban, mint ők.

Megint nevettek. A kislány, ahogy hátrabiccent a feje, észrevette, hogy figyelő szemek merednek rá. Nők ültek szemközt, nála sokkal idősebbek. A füstszagú, nyirkos hidegben, a szürke sötétségben, amit a bágyadt lámpák erőlködőn ritkítottak félhomállyá, arcuk fáradtságtól vésett árkaiba, szemük alá mély árnyékok húzódtak. Csak egy fiatal volt köztük, egy huszonöt éves, akinek a gyári óvodából kihozott fiacskája egy pillanatra sem hagyott nyugtot. Térdére mászott, lecsúszott róla, újra felkapaszkodott, nyűgösen cibálta fejkendőjét, meglazult, lecsüngő haját. Karjára, mellére dőlt, vállára feküdt, de sehol sem találta a helyét. Az anyja hol nevetősen, hol mérgesen, de megadással engedte át neki a testét, mint egy rugalmas és türelmes teret, ahol szabadon mozoghat a zsúfoltságban. Mellette nyűtt arcú asszony aludt, hátrabillent, a vonat durva zakatolásával együtt rázkódó fejjel. Felnyílt szájából apró horkantások sorjáztak elő. Két ölbe engedett keze kifordult tenyérrel szétnyílt, mintha az utazás másfél órájára elengedett volna valamit, amibe ébren szüntelenül, minden erejét megfeszítve, bele kellett kapaszkodnia. Száras cipőbe fűzött vaskos lába ütemesen ingott a padló fölött. Az alvó asszony mellett sovány nő ült, szikkadt, behorpadt arcából lenéző, égő hegyű pillantás szúrt a szemközti párocskára. A kislány ismerte, tudta, hogy a részeges ura veri, és elhordja a családtól a pénzt. De az izzó, megvető pillantás haragot keltett benne. Összerántotta a szemöldökét, és csúnyán nézett vissza. Legszívesebben nyelvet nyújtott volna, de ezt mégsem lehetett.

– A vén boszorkány! Hogy bámul ránk! súgta a fiúnak. Ránevetett, azután kihívón s boldog kuncogással odanyújtotta neki a száját. Szeme sarkából a sovány asszonyra vágott. Hadd lássa a csókot, hadd mérgelődjön még jobban. Erre a szélről ülő, pulóvert horgoló vaskos nő is ránézett villogó tűje fölött, és néma rosszallással megcsóválta a fejét.

A vonat egyhangúan zakatolt a sínpáron. A kislány, mert más látnivaló itt nem akadt, az asszonyokat nézte. Sokesztendős hétköznapi kabátjukat, kitaposott lábbelijüket, a fejükön, nyakukban viselt sálat. "Milyen lomposak, régimódiak! Tizenöt-húsz esztendeje járnak be a városba, de nem tanulták el a divatot. Igaz, öregek gondolta -, legalább negyvenéves mindegyik, az ablaknál ülőt kivéve, de az is lompos, elhanyagolt. Nem is állana jól már egyiken sem a divatos ruha, kabát. Meg azután csúnyák is, de milyen csúnyák! Egyik szétesett, kövér, a másik meg akár a száraz kóró. Hogy is tudtak így elcsúnyulni!"

A pulóvert horgoló nő az ölébe engedte a kezét. Feje, a lecsúszott kendővel, félrebillent. A sovány asszony tekintete is mind gyakrabban tűnt el a meg-megránduló szemhéj eresze alatt. Vékony nyaka meggörbedt, a ráncok megszaporodtak rajta.

A kislány karjával meglökte a bóbiskoló fiút. Állát felemelte, hogy figyelmeztesse arra, milyen nevetségesen biccen előre a szikkadt asszony feje, mintha hozzáerősített drótot rántana meg szabályos időközökben egy láthatatlan kéz. Örvendezve kuncogott, akár a bábszínház figuráit nézné.

De, anélkül, hogy észrevette volna, a vidámság szikrája lassan kihunyt benne. Laposan pislogott, szemhéja elnehezült, egyre erőlködőbben nyithatta fel, mintha a szélét ragasztóval kenték volna be. A fáradtság felcsúszott a gerincén, és súlyos tenyerével előregörbítette divatos kabátja és rózsaszín pulóvere alatt. Lecsukló fejével szabályos időközökben biccentett, a vonat zakatolásának ütemére.

TETŐTŐL TALPIG

Fentről ömlött a tűz. Nemcsak a nap ontotta, hanem a szűk udvart közreszorító ház is, egyenletes, irgalmatlan bőséggel. A földszintes szoba sötét volt, de árnyékai megfogták, és sűrítve, le nem téphető, vastag rétegben tapasztották rá az emberi bőrre a meleget.

– Ezt én nem állom tovább mondta Icu -, hogy a fene enné meg! Inkább tíz telet, mint egy ilyen állati kánikulát. Pfüüü!

Kerek, piros arca felduzzadt, friss száján sípolva tört ki a levegő. Karját-lábát szétvetve, kombinéban feküdt a díványon, mintha a hőség

súlya taglózta volna le. Haja tövében, arcán, két duzzadt kis melle közt selymesen fénylett a verejték.

Bódi a sarokba húzott széken ült, a ruhásszekrény és a televízió zugában. Hosszú ujjú fehér pulóverben, hosszú vászonnadrágban, mezítláb. Széles válla előregörnyedt.

– Mit akarsz? kérdezte gyanakvón.

– Mit? Megyünk a strandra! felelt hanyagul Icu, mint aki tudja, hogy odavetett szavával is megfellebbezhetetlen parancsot ad.

– Már megint? Bódi morcosan pillantott a feleségére alacsony homloka alól. Ott is csak ilyen meleg van. A nap meg éget, pirosra sülünk, mint a pecsenye.

– Bolondság! Aki nem akar leégni, megy a medencébe vagy a zuhany alá.

– Odaférsz? Millió ember hemzseg most az összes strandokon. Vasárnap van morogta Bódi.

Icu az elomló, hanyag fekvésből úgy ugrott fel, olyan kemény pattanással, mint a tömör gumilabda. Csak a melle hintázott, tömör kis teste, kerek, vaskos combja meg se rezzent.

– Na, mozgás, mozgás, jóember szólt rá az urára.

Bódi most már tudta, hiába érvelne, menni kell. Kedvetlenül készülődött, Icura sandítva, aki gyors kézzel dobálta be szatyrába az ennivalót, s tetejébe gyömöszölte a törülközőket, fürdőruháját, gumipapucsát s a kockás heverőplédet.

Ólomnehéz lustaságának és motollagyors nekibuzdulásainak váratlan váltakozása mindig elszédítette Bódit. Erőtlenül sodródott ebben a zuhanó-emelkedő légmozgásban. De azért szerette is, mert kényelmesen elengedhette magát, nem kellett sem gondolkodni, sem akarni. Icu mindig tudta, mit kell tenniük. A pénzt, amit a borítékban hazahozott, engedelmesen átadta a feleségének. Valami kis zsebpénzt mindig visszakapott belőle. De ez elég is volt neki cigarettára, sportújságra, másra nem költött soha, szívből utálta az italt. Rendjén valónak találta, hogy a szoba-konyhás kis lakásba új székek, terítők, díszítő kis tárgyak

kerülnek, s hogy mindennap megkapja az üzemi ebéd után a jó házi vacsorát. A rendetlenség is természetessé vált, hozzátartozott Icuhoz. Lelkiismeretesen átlépett a földön szertehagyott cipőkön, keféken, félretolta a közös rekamiéra, szék hátára dobott ruhadarabokat, hogy rájuk ne üljön, mert azt már nem tűrte Icu. És ugyanezzel a türelemmel ácsorgott az udvaron, amíg Icu, időközönként fellobbanó, rendcsináló kedvében súrolt, sikált, törölgetett odabenn.

Másfél órával később, már túl a nehéz villamosutazáson, a jegypénztár előtti tülekedésen és az első lubickolás gyönyörűségén ott feküdtek egy kis akácfa sovány árnyékában, a kockás pléden.

No, most mindjárt elkezdődik gondolta sötéten Bódi. Féltette a jó, tunya nyugalmát, az összeolvadást a víz szagával, az ezerféle hangból szövődött lármával, a melegen káprázó levegővel, a Duna mélyről felhullámzó, hűs lélegzetével.

El is kezdődött. A csellengő, sétáló strandolók meg-megálltak a pléd közelében. Lökdösődve, nevetve vagy önfeledten nézték Bódit. Pillantásukkal körültapogatták, bejárták a fiatalember tökéletes arányú, a görög szoboratlétákra emlékeztető testét. De nem a vonalai kötötték le az érdeklődők figyelmét. A bőrét bámulták. Ezt ugyanis mindenütt tetovált betűk, ábrák, figurák, virágok díszítették. Néhány feszült perc után Icu, szokott és mégis váratlan ruganyosságával felült. Rövid lábait maga alá kapta, törzse, a két kiugró, kemény kis gömbbel megfeszült. Szemében sötéten csillogott a megbántottság és a harag. Nem hallott soha a görög szobrokról, az antik szépségeszményről, még csak azzal sem volt tisztában, milyen szép fiú a férje, csak annyit tudott, hogy a nőktől óvni kell. És azok, akik a pléd közelében megálltak, túlnyomórészt fiatal nők voltak.

– Mit bámulnak? kiabált oda annak a két nevetgélő lánynak, akik három lépésről figyelték Bódit -, az én uramon kívül nem találnak más férfit a strandon?

A lányok elfutottak, de Icu nem csillapodott le.

– Megvert engem az isten teveled. Mért is hogy téged választottalak mondta, és mérgesen nézett Bódira. Rajtam röhög itt mindenki.

– Mit háborogsz? Ne hoztál volna a strandra morogta Bódi keserűen.

– Hogyisne! Azért süljek-főjek otthon, mert te mindegyik szerelmednek a nevét magadra írattad! Hogy örökké a szemed előtt legyen! Meg, hogy csalogasd a többi nőt !

– Nem azért… Csak, mert a fiúk is… Meg heccből… védekezett Bódi erőtlenül.

– Mit hazudozol nekem ! Ott van a combodon, "Rózsi", szívvel meg nyíllal. Nem a fiúk miatt csináltattad te azt, hogy a fene enne meg! Icu szeme, mintha a tulajdon gorombasága fakasztotta volna fel a forrást, megtelt könnyel.

Bódi nagyot sóhajtott. Ezt a Rózsit ő egyszer-kétszer, csak úgy mulatságból megkergette az utcán. Tetszett is neki, de az ismerkedésig sohasem jutottak el. Igazában csak azért szurkáltatta a bőrébe a nevét, hogy a haveroknak hencegjen vele. A szív meg éppen akkor jött divatba, hozzátartozott a dologhoz.

De Icu tekintete már a másik combján járt.

– Puci! Ilyen névvel csakis egy utolsó lehet valaki. De neked éppen ezért kellett. Ezek szédítik meg az olyan hülyéket, mint amilyen te vagy. Ehhez még girlandot is csináltattál. Puci! Az ilyen kellett neked. Rohantál ahhoz a semmirevaló barátodhoz, aki két liter borért beszurkálta a Pucit.

– A lány akarta, nem én… motyogta Bódi. Tudta, hogy veszélyes mentegetőzés ez, de az igazságon kívül semmi más nem jutott eszébe. Puci látta a Rózsit meg a nyíllal átlőtt szívet, s ezért akart mindenáron a másik combjára kerülni. A virágfüzért már ő kérte hozzá, mert a mintát a kis nefelejcsekkel és levelekkel nagyon szépnek találta.

– Persze, persze nevetett fel Icu gúnyosan -, ő akarta! Te meg mindjárt szót fogadtál neki. Ha rád parancsol, hogy menj el vele az anyakönyvvezetőhöz, azt is megteszed neki.

Erre a gondolatra, bár a házasságkötő terembe ő vitte el a fiút, fejébe szaladt a vér. Úgy nézett az urára, mintha az csakugyan kijátszotta és becsapta volna.

– De hiszen én nem szerettem azt a… Csak éppen eltréfálkoztam vele… dadogta Bódi. Ő sem gondolt arra, hogy ennek a vádnak semmi alapja nincs, hiszen Icut vette el feleségül. Tenyerét, a nyomaték kedvéért önkéntelenül a mellére tette. Mozdulatától az izmok megrándították a felső karjára tetovált csónakot, s háromszögű vitorláján a "Zsuzsa" nevet.

– Eltréfálkoztál… Tudjuk jól, mit jelent nálad a tréfálkozás mondta Icu mérges szemrehányással. A Zsuzsikáddal is tréfálkoztál? Meg a Marikáddal is? Avval a csámpással, mert azt ismertem, ne is tagadd, olyan csámpás volt, hogy az össztáncon csak a hölgyválasznál tudott partnert szerezni. Egyedül te voltál belé szerelmes, mert annyi eszed se volt, hogy észrevedd, micsoda rossz lába van!

Marika nem volt csámpás, de Bódi ezt nem merte hangosan kinyilvánítani. Kacér és merész lány volt, egyszerre több fiút is bolondított. Ezért rajzoltatott belül, a bal alsó karjára olyan hosszú kígyót a neve köré, hogy feje, a kinyújtott, sziszegő nyelvével többszörösen kitekerőzött a külső oldalra, fel, egészen könyökig.

Most már, hogy ott feküdt előtte, testére írt, letörölhetetlen bűneivel, Icu nem állt meg, átcsapott a másik karjára is. Oda egy bál után került fel két név. A lányokkal először és utoljára azon az egy estén találkozott Bódi. Inkább csak az alkalmat szolgáltatták ahhoz, hogy az akkor divatba jött mintát felszurkáltassa, vállánál egy cilinder, csuklója fölött egy pezsgőspohár záródíszével.

– Hogy te milyen egy aljas voltál! Senkinek nem volt ennyi nője, mint neked. Csak feküdj, mutogasd magad csattant fel Icu. Szeme sötéten szúrt az ura meztelen mellére.

Bódi nem merte eszébe idézni, hogy éppen ő nem akart kijönni a strandra, hiszen tudta előre, hogy ez lesz belőle. Annál kevésbé, mert Icu szeme nem mozdult el a mellkasáról.

A fiatalember kulcscsontjai alatt bodros hajú leányfej mosolygott, kék szája ellipszisében szabályos kék fogakkal. "Szerelmem, Ildikó" hirdették a díszes keret virággal átfont betűi. Itt már semmit nem lehetett tagadni és mentegetni. Ildikóba csakugyan szerelmes volt, teljes fél esztendeig nem törődött rajta kívül senki mással. Ildikó váratlanul férjhez ment, s ezután

került fel a mellére. A fényképét vitte el Ferihez, aki a tetoválást végezte. Amikor a kész munkát megtekinteni a tükör elé állt, úgy találta, hogy a testére festett kék lány nagyon hasonlít az igazihoz. Ferinek maradéktalanul sikerült lemásolnia a fényképen megörökített Ildikót. Egyik lehunyt szemét félkörívű vonal jelezte, a másikat meg nagyra nyitotta a felvetett, küllősen szerteálló pillákkal.

A fiúknak is nagyon tetszett. Különösen akkor, amikor Bódi a futótréning után hosszan lihegett. A lihegéstől Ildikó szája újra meg újra széthúzódott, mintha nevetne, nyitott szeme váltakozva összehúzódott-kitágult, s azt a hatást keltette, mintha sorjában mindegyikükre rákacsintana.

Bódit az izgalom meg a bűntudat most is sebes lélegzésre késztette. Ildikó kék szája, pufók arca széltében megnyúlt, a szempillák szépen kirajzolt legyezője megrebbent. Valósággal rávigyorgott Icura, a sebezhetetlen győztes fölényével és szemtelenségével. Icu komoran nézte, szája előrebiggyedt, homlokára vibráló keresztráncok futottak fel. Ildikóval volt a legtöbb baja. Minél jobban szerette őt az ura, annál hevesebben gyűlölte ezt a lányt. Eleven vetélytársnőre sem haragudott volna ilyen sértődötten és szenvedélyesen. Hiszen ott volt mindig kettőjük között, az ő mellére préselődött, amikor Bódi megölelte. Nem volt mód elkergetni, szabadulni tőle.

– A fene egyen meg az Ildikóddal együtt, hallod? szakadt ki belőle.

Olyan vádolón és csúnyán nézett, hogy Bódi nagy szorultságában nem tehetett mást, az ellenkező oldalra fordította a fejét. Széttárt karokkal feküdt, kiszolgáltatottan, szerelmi múltjának keresztjére feszítve. Csak néhány pillanat múltán kapott észbe, hogy fedetlenül hagyta a hóna alatti részt.

– Ancsa és Ági olvasta Icu lassan, sebző gúnnyal. "Ági" a túlsó oldalon volt, de Icu betéve tudta Bódi testének szövegeit az utolsó betűig, a legkisebb ékítményig és kacskaringóig. Ilyen utolsó csajok is kellettek neked. Mindenkinek odaadták magukat. A fiúk a tánciskolában csak nevették őket. De neked ők is kellettek. Pedig tudtad, hogy a barátaid is magukra szúratták a nevüket.

Persze, hogy tudta. De akkor éppen az volt a jó hecc, hogy egymásnak adogatták a két lányt, s hogy egyszerre és ugyanarra a helyre került a két név. Honnan sejthette ő akkor, húszévesen, hogy két esztendő múlva megházasodik! S hogy Icut különösen nyáron, a strandszezonban nem hagyják nyugton az ő díszei, amelyekben neki annak idején olyan öröme telt. S amelyekre nem is gondolna, ha a felesége nem hánytorgatná.

Icu hangját hallgatva, keserűen sóhajtott, és ösztönszerűen megmozdult, hogy a hasára forduljon. De még idejében meggondolta magát, hiszen csak még nagyobb veszedelmet idézett volna fel.

Nem a háta miatt. A két lapockáján, lenyúlva a tüdőcsúcsokig, két matróz ült, rumoshordón, és egymás felé nyújtották kupáikat. Köztük egy sellő hullámzott, a gerinc hol bemélyülő, hol a két csontpartig emelkedő csatornájában, szégyenlősen lelappasztva, vagy fennen lebegtetve gömbként felfúvódó kebleit. Karcsú dereka alatt kihívón mozgatta szertelenül széles csípőit és uszonyban végződő, pikkelyes farkát. Bódi ezt jól látta, ha kistükörrel a kezében a nagytükör elé állt. Azt is kitapasztalta már régen, hogy különböző erejű lélegzettel, lapockáinak mozgatásával milyen hatást lehet elérni. Emiatt nemegyszer vált strandon vagy kiránduláson a társaság központjává. Több ízben ennek a hátjátéknak köszönhette gyors sikerét a lányoknál. Szerencsére a sellő fölé nem íratott nevet, pedig nagyon hasonlított arra a lányra, akivel akkortájt járt. Úgy három hétig, amíg meg nem unta. Icu is általánosságban haragudott a sellőre, külön soha nem emlegette. Talán azért, mert korántsem látta annyiszor, mint Ildikót meg a többieket.

Az igazi baj hátul lejjebb kezdődött. Ugyanis Bódi tomporának két kemény félgömbjére is ráíratott egy-egy nevet. Ez egészen az ő leleménye volt. Nem egy barátja utánozta ez akkor dicsőségnek és győzelemnek számított. Icu azonban folytonosan szidta érte. Máskülönben is kényelmetlen volt, a betűk minduntalan előbújtak a fürdőnadrág rövid szára alól.

A félbemaradt fordulási szándékot Icu tüstént észrevette.

– Mutogasd csak a fenekedet, mutogasd! mondta maró gúnnyal. Úgyse igen látnak ilyet az emberek. Egy sírkő sincs jobban beírva, mint te. Nincs rajtad egy tenyérnyi hely, ahol az én nevem elférne.

Igen, ez volt a főbaj, a féltékeny harag forrása. Valami hely azért akadt volna még, de Icunak nem felelt meg sem az alsó kar belső oldala, sem a combok szabadon maradt, térdközeli csíkja. Főhelyet akart, ahonnan szertesugározva, árnyékba boríthatta volna a többi nevet. De ilyen már nem volt Bódi testén. Azt a virágos keretből kikacsintó Ildikó foglalta el, és onnan nem lehetett még a feleség hatalmával sem elkergetni.

Bódi sokat töprengett már afölött, hogyan teremthetne újra tiszta helyzetet a testén. Képtelen megoldások jutottak eszébe keserves kedvében még az is, hogy megnyúzatja magát.

Felpislogott a feleségére. Icu egyenesen ült, kicsinységét eltüntette a peckes tartás szigora. Tömör kis testével szinte föléje tornyosult. Kemény húsa barnán fénylett, s a napolajtól selymes simaság még jobban érzékeltette ruganyosságát. Két kis labdamellét is ez a rugalmasság tartotta magasan. Bódi megkereste a felesége kezét az ujjak némi vonakodás után engedtek az ő ujjainak.

A morcos csend észrevétlenül puhább lett. Bódi belül már nevetett, csak nem merte mutatni. Házasságuk óta először támadt ilyen nagyszerű ötlete.

– Hiszen én csak téged szeretlek… mormolta elmélyült hangon. Tudod azt te jól. Mások meg, akik nem ismernek bennünket, mit tudhatják, hogy nem te vagy a főhelyen. Hogy nem te vagy Ildikó.

– Eridj már… Mindig leveszel a lábamról… mondta Icu. Az érvelés logikája lehengerelte. A sötét morcosság mögött, mintha lámpa gyulladt volna ki. Az arca megvilágosodott. Kis szünet után még hozzátette: Te… te szélhámos… hogy a fene enne meg…

De most harmadszorra, ez már sokkal lágyabban, szinte becézőn hangzott el. Bódi ránevetett a feleségére, és kényelmesen elfészkelődött a takarón.

AJÁNDÉK

Mire a bölcsődéből hazahozta Árpikát, akárhogy sietett is, Simonékat már nem találta a házban. Csakugyan elköltöztek. Az új lakó akkor vitte be az utolsó batyut a kiürített albérleti szobába. Amikor a tátongó ajtót meglátta, Bori elsírta magát. Soha többé nem lesz olyan kedves barátnője, mint Simonné. Meg Dezsőkéjük is mennyire szerette, becézgette az ő kisfiát, nem is tudott nélküle meglenni. De hát vidékre kellett menniük, többé talán már nem is láthatják egymást.

Megnézte, hogy az öregek, az ő főbérlői, otthon vannak-e már. Megmutatta nekik Árpikát. Mert, ha panaszkodnak is a gyerek nyűgösködése, sírása meg a sok pelenkamosás miatt, azért mégiscsak kedvelik. Hazaérkezése után mindig bevitte hozzájuk. Ott állt az ajtóban, karján ringatta a kicsijét, vagy eléjük állította, azzal a ravasz, hízelgő biztatással, hogy fogja meg a néni és a bácsi száraz kezét. Ettől mindig megenyhült a levegő, és ő birtokba vehette a konyhát. A nyolcórás szövőgyári műszak után kezdődött a főzés, takarítás és a mindennapi mosás.

Ma, míg a vacsorát kavargatta a gázon, többször könnyezett. A barátnőjét meg Dezsőkét siratta. Simonra is gondolt, a barátnője urára, de őrá haragosan. Egyszer be akart éjszakára jönni hozzá, pedig hányszor emlegette, mennyire szereti a feleségét. Ilyen a legtöbb férfi. Megbízhatatlan, szédíti, csalja a feleségét meg a többi nőt. Elege van belőlük, nem tudna már egynek sem hinni. A legjobb egyedül a gyerekkel. Ami a férfit meg a szerelmet illeti ő már megszenvedte a magáét.

A szomorúsága azonban nem tartott sokáig. Árpi háromszor kért a főzelékből. Boldogságában kiszaladt vele a körfolyosóra, és lekiáltott a földszinti ismerősének:

– Három tányér főzeléket evett! Azután melléhez szorította a kisfiút. Jaj, te! Te kis gyönyörűség!

Esti szokása szerint, amint a munkáját elvégezte, Árpival az ölében leült a zsámolyra, a konyhaajtó elé. A gyerek, szoknyája lejtős öblén, kicsúszott a térdei közül, és a rácsba kapaszkodva próbálgatta a járást.

Időnként a kőre tottyant, de letenyerelve felnyomta magát, és folytatta a gyakorlatozást. Nemsokára beverte homlokát az egyik vasvirágba. Jajgatni kezdett, de amikor anyja fel akarta kapni, ellenállt. Görcsösen fogta a rácsot, és végtelen figyelemmel, kis nyálbuborékokat fújva előre-hátra lépegetett a rács mentén.

– Olyan akaratos vagy, akár az a büdös apád mondta Bori elragadtatással.

Árpád, aki teherbe ejtette, most már csak így jutott eszébe, a kisfiú hirtelen jelentkező új tulajdonságainak csodálatában. A hét hónap alatt, amíg árpád eljárt hozzá abba a mosókonyhába, ahol akkor lakott, sok verést kapott tőle, mert olyan volt: az első szóra, ami nem tetszett neki, már ütött-vágott. A feleségét is verte, nem csinált titkot belőle. Bori elviselte az ütlegeket, tudta, hogy ez a helyzet úgysem tart sokáig. Csak amíg be nem következik az, amit akart. Gyermeket kívánt mindenáron, hogy ne maradjon végképp egyedül, hogy szerethessen valakit.

Abban a zalai faluban, ahonnan Pestre jött, hiába volt televízió, meg hiába tanították az iskolában, hogy a nők helyzete megváltozott, ő a huszonhét esztendejével már régen lemondott a férjhezmenetelről, az esküvőről. Igaz, Pesten mindjárt akadt udvarlója, de nemsokára az is kiderült róla, hogy felesége és két kicsije van. Bori soha nem is emlegette előtte a házasságot. Aki eltagadja a lány elől, hogy már nős, attól semmit nem lehet várni. Azon az egyen kívül, amit nagyon akart, hogy anyává tegye.

– Te, ha beperelsz a tartásdíj végett, megkapod a magadét, de úgy, mint eddig soha figyelmeztette a fiú az utolsó találkozásnál. Bori ezt nem felejtette el. Tudta, ha semmi másban, de ebben az egyben árpád betartja a szavát. Hiába unszolta később az üzemi nőtanács meg a szakszervezet, hogy perelje az apát, Bori nem engedett.

De nem azért, mert félt. Helyesebben nem a veréstől félt, hanem attól, hogy a tartásdíj fizetésével Árpádnak is joga lesz a gyerekhez, hogy ha csak egy-két órára is hetenként, de ki kell adnia a keze közül. Ezt nem tudta volna elviselni. A gyereket ő akarta, ő hordta ki, ő hozta világra ő akarja eltartani, etetni, ruházni, szeretni egyedül. Rajta kívül senkinek, még az apának sem lehet hozzá köze.

Árpikával rendes szobába költözött. Sokat fizetett érte, keresetének egyharmadát. Még a felét is elkérték volna a főbérlők, de úgy állapodott meg velük, hogy gondozza őket, mos, takarít rájuk. Magától mindent megvont, hogy elláthassa a gyereket. A negyedik emeleten fiatal házaspár lakott. Amit azok vásároltak az Árpival egyidős kisfiuknak, azt megvette ő is. Ezért nem is töltötte ki a szülési szabadságot, pár hónap után már munkába állt, kellett nagyon a pénz. Büszke volt arra, milyen jól táplált és gondozott a kicsi. Ez volt a boldogsága. Mást, többet annál, hogy mindent megadhasson neki, soha nem kívánt.

Most, amint ott ült a zsámolyon, a fiúcskát őrizve, arra figyelt fel, hogy Árpika a Simonék lakása felé nyújtja a két kezét:

– Ba-ba! Ba-ba!

Először hívogatón, azután panaszosan, végül makacs követeléssel ismételgette:

– Ba-ba! Ba-ba!

Borinak megállt a szívverése. A gyerek Dezsőkét akarja, aki olyan kedvesen, az idősebb testvér módján játszogatott vele. De hát Dezsőke elment, hogyan teljesítheti most már ezt a kívánságát? Lenézett az udvarra. Ott a három Kistelki gyerek játszott, vadul és lármásan. Nagy fiúk már, azokat nem érdekli Árpika. Fonyóék, a negyedik emeletiek meg büszkék. A nagymama sem az ötéves kislányt, sem a kétéves fiúcskát nem engedi ki a folyosóra. Mit tegyen most? Hogy szerezzen otthoni játszópajtást a fiának?

Felkapta, és hintáztatni kezdte a gyereket.

– Dezsőke elment pápá, aranyom. Majd elfelejted nemsokára, meglásd. Nem fog hiányozni.

De a gyerek nem felejtette el a másik fiúcskát. Másnap, harmadnap s még a hét végén is, amikor kivitte Levegőzni a folyosóra, Simonék volt lakása felé kezdte nyújtogatni a karját:

– Ba-ba! Ba-ba!

Bori elvesztette a nyugalmát. Csupa gond lett. Nem Dezsőke miatt. Őt a kis Árpi előbb-utóbb mégiscsak elfelejti. De most ébredt rá arra,

miféle hiány bántja, s mi fog fájni neki még sokkal erősebben, mint most, ahogy múlik az idő. Ha lenézett az udvarra, a három, labdát rugdaló, birkózó, kiabáló Kistelki fiúra, vagy fel, a negyedik emeletre, olyankor, amikor a két Fonyó gyerek kézen fogva hazatért a sétából, szorongó nyugtalanság és fájó irigység szakadt fel benne. Eddig ő nem ismerte ezt az érzést, hiszen itt volt Dezsőke. Az, hogy mégsem adott meg mindent a fiának, csak most derült ki.

Esténként, míg Árpika a rács mentén lépegetett, ő töprengett, számolt, felmérte az idejét és a mellékes kereset összes lehetőségeit. Úgy két hét múltán pedig, amikor Józsa Imre, az egyik fiatal javítólakatos futtában megölelte a folyosó fordulóján, nem szaladt el nevetősmérges védekezéssel, mint máskor. Megállt, és a fiú szemébe nézett:

– Mit akarsz te éntőlem, hallod?

– Csak azt, amit mástól felelt Józsa, és egyszerre érdeklődés gyulladt ki a szemében. Jobban megnézte a nála idősebb lányt, akiről csak annyit tudott, hogy férj nélkül szült gyereket, és nem perelte be az apát, nem akart ráakaszkodni. Az ilyen, úgy vélte, másnak sem okoz gondot. Egy kis időt el lehet vele tölteni. Miért kérdeztél? kérdezett vissza. Hajlandó vagy?

– Hajlandó mondta Bori elszántan.

– Na jó. Neked legalább van lakásod. De el ne pletykázd az asszonyoknak, hogy megegyeztünk, mert elhordják a hírét a feleségemnek. Az nem érti meg, hogy nem élhet az ember folytonosan házi koszton.

– Ne félj, hallgatok. De te meg ne hidd, hogy állandóan feljárhatsz hozzám. Észrevennék a főbérlők. Csak néhányszor engedhetlek be, nagyon óvatosan és csak addig…

Józsa is családos volt, de Bori csak azzal kezdhetett, aki érdeklődést mutatott iránta. Különben is már mindenki nős volt a műhelyben, csak a tizenhét-tizennyolc éves fiúk nem. Szégyellt volna azokhoz fordulni, nem akarta kinevettetni magát.

Hosszú idő után először ült gondtalanul, nyugodt lélekkel a zsámolyon. Árpi ide-oda lépegetett a rács mellett. Egyszerre meghallotta

az udvarra rontó Kistelki fiúk lármáját. Ezek hárman soha nem unatkoztak, mindig volt kivel verekedni, játszani. Dezsőkét Árpi elfelejtette már, de most felfigyelt a gyermeki hangokra, és a labdázó iskolások felé nyújtotta a karját:

– Ba-ba! Ba-ba!

Bori felkapta, melléhez szorította a fiát, és forró, örvendező suttogással mondta a fülébe:

– Ne búsulj, ne bánkódj, gyönyörűm! Kistestvért kapsz te is. Ne félj, nem maradsz magadra. Neked is lesz kivel játszani.

GONDOK

Bakó úgy járt le-fel a szobában, mint valami ketrecben. A nyugtalanság hajtotta, a körré forrt gondolat, amit sehol sem tudott átszakítani. Máskor, vasárnap délelőtt elment a barátaival sörözni. Most nem érzett ehhez kedvet. Otthon sem volt jó, de legalább szabadon gyötrődhetett, ingerelhette a rosszkedvét, s ebben keserű öröme telt.

– Ne kalapálj, széthasad a fejem! Ne kalapálj! kiáltott ki a konyhába.

Mérgesen feltépte, s mindjárt be is csapta az ajtót, hogy az asszonynak ne legyen ideje felelni. Tudta, hogy milyen folyamatot indít el Borisban. Az ilyen szavaktól lefokozottnak, cselédnek érzi magát. Napokig megbántottan hallgat, és ha muszáj megszólalnia, a hangja csupa sértődöttség. De miért legyen jókedve? Erre most semmi szükség.

– A húst verem ki. Neked. Nektek. Már ezt sem szabad?

Az ajtón keresztül tompán hatolt be az asszony válasza. Ő mégis kiszűrte belőle a haragot amiatt, hogy a gyors ajtócsukás kiabálásra kényszerítette. Ő tette rosszkedvűvé a feleségét, s ebben most volt valami elégtétel, ami majdnem felért a sörözéssel.

A fiára nézett, aki háttal neki, az ablak üvegéhez támasztott homlokkal állt. Jobb kezével a bal karját fogta, sovány lapockái közt vastag ráncokba szorult a kockás sporting. A hanyag álldogálás, a vézna tarkóra divatosan lenövesztett haj úgy látta végtelen közönyt fejez ki. Vili

ugyan semmit sem tudott az ő gondjáról, de most ez nem számított. A közöny mégis közöny volt, és élesztette a dühét.

– Mit bámulsz kifelé? Nincs jobb dolgod? szólt rá a fiára. Negyedik gimnazista, tavasszal érettségizik, de neki nincs semmi tennivalója.

– Már megtanultam a leckét dünnyögte Vili. Nem fordult vissza, el akarta magát határolni mindattól, ami a háta mögött van.

Hogy ezek a tanárok is milyen közömbösek… idézte fel újra az apja hangjától megzavart s egy pillanatra elhalványult gondolatot. Semmit nem látnak, nem éreznek meg. Csak prédikálnak. Leadják a humanista szöveget, de, hogy megéreznék, kinek milyen gondja, kérdezni valója van… Ez a Váradi is… Az osztályfőnök . . .

Megmozdult, mert hátát kegyetlenül szúrta az apja rosszkedve. Gerincén érezte szigony módjára döfködő tekintetét. Kelletlenül odébb lépett, hogy kikerüljön a hatósugarából, s hogy a mérges noszogatásnak legalább a mozgással eleget tegyen.

Bakó csakugyan kitartóan nézte a fiát, mert felfogta a belőle áramló ingerültséget.

Hogy egy ilyen kamasz, akit táplál, véd, ruház, taníttat, milyen nemtörődömséggel éli át a szülő válságait gondolta tehetetlen dühvel. Neki legjobb esetben is csak a leckéje a fontos. De még az sem. Csak a tánc, a futball, a bélyeggyűjtés. Ha hagynák, elácsorogna az ablaknál délig. Ebédig, mert enni azt nagyon szeret. Az étel szagára kilép a közönyéből. De addig nem. Bármi zajlik is mögötte. Lám, most sem szól egy szót sem. Nem kérdi, hogy apa, mi van veled, csak nézi a járókelőket meg az autókat, hogy melyik milyen márka. Mert az érdekli igazán, hogy a sok tolvaj, csirkefogó milyen kocsival furikázik. S hogy ő, ha módja lenne rá, melyiket választaná.

Nyekkent a kilincs. A felesége jött be, lisztes kézzel, a könyökével nyitotta-zárta az ajtót. Homlokán, félig leeresztett szemhéján ott sötétlett a megbántottság. Ez, bár ő okozta, terhére volt, mert jólesett volna természetes hangon és bizalmasan beszélni vele. De ezt most nem kísérelhette meg. Ha az asszony nem válaszol, abból ő, amilyen kedvében van, s ahogyan önmagát ismeri, mindjárt veszekedést robbantana ki.

Legnagyobb meglepetésére azonban Boris, aki fejét forgatva a sublód tetején keresett valamit magától szólalt meg:

– Gondolkozz csak, mivel bánthattad meg Tardit. Valami oka mégiscsak lehet annak, hogy ő most hirtelen át akar helyeztetni az áruforgalmi osztályra.

A hang szemrehányást és sértődöttséget rezgetett ki, de a szavak azt mutatták, hogy Borist még húsverés közben is az ő gondja foglalkoztatta. Ez tüstént enyhített a feszültségen.

– Nem tudom kitalálni, miért neheztel rám felelte. Nem tudom. A munkám ellen soha nem emelt kifogást. Valamilyen más lehetőség villant fel benne, s ezért gyorsan és komoran hozzátette: Legalábbis szemtől szembe nem.

– Nem hagytad abba hamarabb a munkát, mint ő? Mert azt a főnökök nem szeretik.

– Soha. Ennyi eszem nekem is van. Mindig úgy intéztem a dolgom, hogy én maradjak az irodában utolsónak.

– Felköszöntötted Ferenc-napkor?

– Persze. Első voltam mindig, aki koccintottam vele.

– Nem mondtál neki ellent?

– Csak amennyire szereti. Mert folyton azt hajtogatja, hogy ő az eredményes munka érdekében szükségesnek tartja a termékeny vitát.

– Szükségesnek tartja… Ez is csak utasítás. Hogy pukkadna meg a nevenapján… morogta sötéten az asszony.

A kívánság a főnöknek szólt, de a megbántottság még mindig neki ezt Bakó világosan érezte. Ettől visszatért megint a belső, feszítő fortyogás, amit az is felerősített, hogy Boris kiment a szobából, és becsapta maga mögött az ajtót. Ezzel visszaállította a haragtól terhes, korábbi állapotot, mert megszakadt a hangos töprengés lehetősége.

– Meddig támasztod még azt az ablakot? Még arra is lusta vagy, hogy megfordulj vagy leülj? kiáltott rá mérgesen a fiára. Ha már nem tanulsz, legalább használd másra az agyadat! Szórakozz, fejtsél keresztrejtvényt,

tedd rendbe a bélyegeidet, vagy számold meg, hány szál szőr nőtt ki az orrod alatt.

Vili csak testileg volt otthon. Hallotta, de nem értette az apját. A gimnáziumban időzött. Az udvaron. Önmagát látta, amint kilép a focizók együtteséből. Hiába kiabálják vissza maguk közé a fiúk, úgy tesz, mintha süket lenne. Váradit figyeli, az osztályfőnököt, aki távolabb áll, és őket nézi. Messziről legalábbis úgy látszik, érdekli a játék. Bal vállát szokás szerint leejti. Ez a külső jegy itt, kinn a szabadban, egész lényét furcsán féloldalasnak mutatja, mintha belül billent volna meg. Évek óta ismert ruhája ráncai fáradtan a tartásához törtek benn az osztályban ez sem látszik ilyen kíméletlen élességgel. Ahogy közelebb somfordál hozzá, szűkülő körözéssel, azt is most veszi először észre, mennyi ősz szál bukkan elő szőke hajából, bajuszából. Végre ott áll mögötte, közelről látja a két elferdült, széles lapocka közt a szövet kövült redőit.

– Tanár úr… Kérem, tanár úr…

– No, mi az, fiam?

– Tanár úr, kérem mondja magában -, mert egyszerre megbénult a nyelve, és egy szót sem tudott kiejteni a száján én egy kéréssel… Ugyanis van egy kislány, nem ebben a gimnáziumban, hanem egy másikban, akivel mi szeretjük egymást. De úgy egészen, ahogy most szokás, hiszen tetszik érteni. És ez a kislány… ez a kislány… Szóval, gyereke lesz. És már csak egy hét vagy kettő van hátra, hogy az orvos… Későn szólt, mert nem tudta, mi van vele, és azután úgy telt az idő, hogy észre se vettük. De nem ez a baj. Hanem az, hogy nincs pénzünk arra a… Se neki, se nekem. Nem tudunk szerezni. Se az ő szüleitől, se az enyémtől nem lehet… És szólni sem lehet nekik, agyonütnének bennünket… Borzasztó, mi lenne abból, ha megtudnák. Tessék mondani, mit csináljunk?

De hangosan ezt kérdezi:

– Tanár úr is futballozott, mint mi?

Az osztályfőnök elmosolyodott, és megveregette a karját.

– Mit gondolsz, én negyvenévesen születtem?

Ezen mind a ketten nevettek. Igaz, ő elég kényszeredetten. Azért kérdezte azt a butaságot, hogy a tanár nézzen rá, és olvassa ki a szeméből, hogy milyen szörnyű gondja van. S hogy egészen másról beszélne vele, ha mersze lenne hozzá. Sok minden érdekli most, csak éppen az nem, hogy az osztályfőnöke rúgta-e a labdát gimnazista korában, vagy sem. De a tanár semmit nem vett észre, lehet, azt hitte, azért ácsorog olyan alázatosan mellette, hogy ne szólítsa felelésre a következő órán. Nem kérdezte, nem faggatta, ahogy ő szerette volna, hanem visszaküldte a fiúk közé játszani. De nemcsak az osztályfőnök, senki nem törődik vele. Az utcán, villamoson még soha nem érezte így magát, ilyen egyedül. Először vágta mellbe az a gondolat, hogy ő nem fontos ennek a sok embernek, aki körülötte tolong, egyiktől sem várhat segítséget.

– Az istenfáját, süket vagy te? Erre se fordulsz meg? Nem nyitod ki a szádat? Azt mondtam, ülj le, és csinálj valamit! ordította a háta mögött az apja.

Úgy megrándult a durva hangjára, mintha hátba vágta volna. Mi a csuda lelte, hogy így kiabál? Persze, nem tudja nézni az ő látszólagos tétlenségét. A parancsolás a rögeszméje, kimutatni, hogy ő az erősebb. Meg, hogy a gyereknek azt kell tenni, amit az apja jónak lát, nem amihez kedve lenne.

Bakóban az imént, mint a villám, cikázott fel az emlékezés, hogy Tardinál az elmúlt hetekben kétszer is járt egy férfi, a titkárnő szerint a sógora. Csak nem neki kell az ő helye? Ennek a gyanúnak az ijedségét kiabálta ki. Az a megalázás, hogy esetleg az orra előtt beszélték meg, hogyan billentsék ki a jó pozíciójából, amiért keményen megdolgozott összeolvadt azzal a bosszúsággal, amit a fia makacs, szándékosnak tetsző hallgatása piszkált fel benne.

Vilire meredt, mozdulatlan pillantással, megfeszült idegekkel.Ővele még a kölyke is ki akar babrálni.

Vili megértette, hogy most engedelmeskedni kell. Kelletlenül és nehézkesen a sublódhoz cammogott. Elővette a bélyegkönyvét, dobozait, és leült az asztal mellé. Kinyitotta az albumot, de csak bámulta a tarka oldalakat, kezében nem mozdult a kis csipesz.

Mást se tud, csak ordítani gondolta. Sötéten nézett az apja lábára, ebből a tartásból csak térdig látta a feléje fordult, ellenszenvesen oldalt taposott cipőket. Nincs más dolga, csak engem piszkál. Látom, majd szétrepeszti a düh. Ha szólnék neki, ha elárulnám, hogy… hátlaposra verne.

A félelmet, hogy ez a verés nemsokára bekövetkezik, mert elkerülhetetlen, most, amennyire tőle telt, visszafojtotta. Mi lesz? Mi lesz ebből? ismételgette magában. A csipeszt szorító keze elzsibbadt, nem érezte az ujjait. Már csak néhány nap van hátra, és pénzt nem tud szerezni. Évit agyonverik otthon. De ha rosszul számították ki, akkor már el is telt régen a három hónap, és akkor… Mennyi is az az idő, amíg el lehet venni a gyereket? Csakugyan három hónap? Ezt pontosabban kellene tudni. Mit mondjon Évinek? Már nem lehet vele bírni, annyira fél az apjától. Roppant súly zuhanás előtti kötélszaggató recsegését hallotta a feje fölött. Mi lesz ebből, mi lesz itt, mi lesz? Az apja meg csak kiabál, azt hiszi, nincs más gond az életben, mint parancsolgatni.

Haja töve, háta gőzölgött, a bélyegekre meresztett szeme előtt sötét foltok ugráltak. Az apja mérges hangja úgy zúgott a fülében, mintha megafon erősítette volna fel:

– Na tessék, méltóztatott végre megtenni, amire kértem. Elfoglalta magát. Szórakozik. De még ehhez is lusta. Csak bámul bele a világba, amiről semmit se tud. Hogy mi minden történhet benne. És az ember végeredményben őérte…

Bakó, gondja terhével a vállán, idegeiben irigy és nehéz keserűséggel pillantott oda járkálás közben a fiára.

ÉRETTSÉGI TÉTEL

Kriszti, ahogy a konyhaasztalra teregetett könyvei, füzetei fölé könyökölt, időnként az apjára nézett. Az öreg Bencze így nevezte magában, meg az osztálytársai előtt görnyedten ült a hokedlin, két egymásnak fordított tenyerével zárt térdei között. Időnként ő is a lányára sandított. Oldalról érkező pillantásában határozatlanság s valamiféle zavar ködlött. Ez új volt Krisztinek, aki nemrégen még félt tőle. Ha mérgében vagy fenyítő szándékkal elkáromkodta magát, s különösen, ha felemelte

rá a kezét, igyekezett biztonságos sarokba menekülni előle. Onnan szájalt vissza, mértéktartón, de legyűrhetetlen önérzettel.

Most eszébe jutott, hogy az apja már jó ideje nem szidta meg. S hogy engedékeny, szinte lágy lett, mint aki lassan, észrevétlenül hátrál, hogy önként teret adjon egy ugyanolyan lassan és észrevétlenül előrenyomuló erőnek. Ő meg, ezt tudta jól, egyre bátrabb, sőt szemtelenebb lett. Időnként fölényesen, de tanáros buzgalommal magyarázott is neki, valóságos előadásokat tartott a tananyagból. Cromwellről, a német parasztháborúkról, a Dózsa-felkelés okairól. Az apja ilyenkor soha nem intette le. A gyári munkásakadémia előadásaira, mint a kovácsoló brigád vezetője kelletlenül, s csak hébe-hóba járt el, a példamutatás kötelezettsége miatt. Ott nagyon unatkozott, olykor el is bóbiskolt a fáradtságtól, de a lányát nagy figyelemmel, s valami gyermekes csodálkozással hallgatta. Ritkán szólt közbe, keveset kérdezett, inkább csak bólogatott meg köhécselt, s érthetetlen okból félszegen mosolygott. Kriszti hirtelenében egyeztetni próbálta régebbi és újabb tapasztalatait, s egyszerre, mintha függönyt rántott volna félre, ráébredt, mennyire más lett a kapcsolatuk.

– Na mi az, apa? kérdezte felütött fejjel, nyíltan, mert az oldalpillantások valamilyen készülődést, nekigyürkőzést sejtettek.

– Semmi, semmi morogta Bencze. Tanulj csak, közel az érettségi, ne töltsd mással az időt.

Azt mondta, ne figyeljen másfelé. Mégis, továbbra is odanézett a lányára, azzal a furcsa, tapogatózó tekintettel, amire Kriszti fel-felemelte a szemét. Később otthagyta a hokedlit, s ide-oda járt a konyha kövén. Céltalanul és bizonytalanul, ami nem volt szokása. Ez is új volt Krisztinek. Meg az is, amit most vett észre, hogy milyen sűrű az apja deresedő haja és milyen erősek, szélesek a kissé leereszkedett vállai.

Egészen jókötésű fiú még az öreg Bencze gondolta olyan érzéssel, ami hasonlított a büszkeséghez, s jó, ismerős meleget árasztott szét benne.

– Mit ismételsz most? Mi a lecke? kérdezte váratlanul az apja. Eddig sohasem érdeklődött afelől, mivel foglalkozik.

– A külső és belső elválasztású mirigyek és azok szerepe az anyagcserében válaszolt Kriszti.

Bencze hallgatott egy kicsit, azután bólintott.

– És azután? Ha evvel végeztél, mibe fogsz?

– Az asszimilációt és disszimilációt veszem át.

Bencze megint bólintott, az iméntinél nagyobb nyomatékkal. Mint, aki éppen a kívánt választ kapta egy őt mélyen foglalkoztató, nagy kérdésre.

Kriszti kíváncsian nézett rá. Könyökben megtámasztott jobb karját felemelte, ujjai között ide-oda forgatta zöld golyóstollát.

– Mi motoszkál magában, apa? Úgy látom, akar valamit.

Bencze fújtatva sóhajtott. Arrébb emelte az egyik széket, pedig nem is állt az útjában. Egészen a folyosóra nyíló ajtóig ment, s onnan, a konyhának háttal felelt:

– Sok minden megfordul az ember fejében.

A töprengő hang, s benne a rejtett gond súlya megütötte Krisztit.

– Mégis, mi baja lehet apának? Nem vet fel bennünket a pénz, de rendesen élünk. Mind a hárman egészségesek vagyunk. Csak nem csinált adósságot? Remélem, nem esett bele valami csúnya dologba, apa? Ez soha nem volt szokása. És éppen most…

Azt akarta mondani, hogy éppen most, amikor mégiscsak öregedni kezd, de ezt hirtelen visszanyelte. Éppen azért, mert nagyon is igaznak érezte.

– Éppen most szólalt meg kis szünet után ugyanazon a töprengő hangon az apja.

Szórakozottan, semmit nem látón nézett ki az áttetsző függönyön a külső sötétségbe. A két szó határozott irányba fordította ő is az évek múlására gondolt. Talán ezért gyávult el, ezért hátrált meg sok mindenben, mert nagyon is érzi, mennyire szalad az idő. Nemrégen még olyan szilárdan állt az életben, mint a levert cövek. De egyszer csak, nem

tudja, pontosan mikor, mozogni, inogni kezdett alatta a föld. Apró jelek mutatják, hogy megfoghatatlan változás megy végbe benne, amit nem lehet megállítani és visszafogni, s ami lassan átalakítja a munkájával való kapcsolatát is. Az ereje még teljes, csak valahogy másképpen, mint eddig. Talán azért, mert nem hiszi már azt, hogy mindvégig teljes marad, ez az igazság. És a hitnek ez a furcsa, minden külső támadás nélkül való megrendülése teszi bizonytalanná. De ez az érzés mindjárt elfolyóvá, megfoghatatlanná válik, mihelyt beszélni akarna róla.

Ezért a lányának csak ennyit felelt:

– Nemcsak pénzgondja lehet az embernek.

Ezt is nehezen mondta ki, de mégis úgy, mint aki várja, hogy tovább kérdezzék.

– Ez igaz. Sőt a lelki meg idegnyavalyák sokszor még nyomasztóbbak is felelt Kriszti tárgyilagosan.

– Az, az. Bencze visszafordult, eddig ismeretlen reménység csillanásával a szemében. Ezt jól fogtad meg. Én így nem tudnám. De hát én nem is…

– Ki vele, apa! Mi a baj? Látom, nagyon bántja valami. Csak bátran! szólt rá jóakaratú felnőtt-biztatással Kriszti.

Bencze elvörösödött. Bajusza, mint a könnyű ezüsttel átfuttatott csík ütközött ki az arc téglaszínéből.

– Nem olyan könnyű… Már napok óta forgatom a fejemben… De nem könnyű.

Krisztit most már nem hagyta nyugton a kíváncsiság. Meg az a jóleső melegség is unszolta, ami még erősödött, hogy az apja zavartól kigyulladt arcába nézett.

– Az anyádról… Az anyáddal van nekem gondom… szakadt fel Benczéből szaggatottan.

– Anyával? Kriszti kimeresztette a szemét. Nocsak. Ezt nem vártam. Mi baj lehet vele? Csak nem…? kérdezte meghökkenve.

Alacsony, nagy mellű, kemény húsú anyja jelent meg előtte. Rövidre vágott haja már őszült, de arca frissen, pirosan virított alatta. Maga volt a mozgás, a meg nem szűnő tevékenység. Ha az üzemből hazajött, itthon folytatta a munkát. Igaz, sokszor panaszkodik, hogy nehéz már a hajnali felkelés, hamar fárad, és estefelé megpüffed a lába. De azért éppen úgy hajtja magát, éppen olyan mozgékony, mint régen, semmit nem változott. Vajon mi baj lehet vele? Az, ami az első pillanatban eszébe jutott, teljesen valószínűtlen. Nem olyan nő az ő anyja, aki… Amellett alig mozdul ki a házból. Nemhogy egyedül, de még az apjával sem megy jóformán sehová.

– Talán gorombáskodott? Csúnyát mondott magának? kérdezte Kriszti. Ismerte jól az anyja indulatosságát. Nagyon neki tudott szaladni, ha elfogta a méreg. Mondta, ahogy jött, egyik nyers szót a másik után. Oda se neki, apa, nem kell az ilyesmit felvenni. Nem gondolja ő meg, hogy mit ejt ki a száján. Ha kiadta a mérgét, megnyugszik. Akkor már nincs semmi baj. El kell tűrni, ha goromba. Attól még nem változik meg a naprendszerek egyensúlya.

Bencze szemében, amint gimnazista lánya furcsa, s mégis a helyzethez illő végkövetkeztetését hallgatta, ismét megcsillant az előbbi reménység. De a zavar mindjárt homályt borított rá.

– Nem, nem mondott ő semmi csúnyát. Nem ilyesféléről van szó. Hanem…

– Hanem? Ne izgasson már, apa. Megöl a kíváncsiság.

Bencze félig elfordult, nem nézett a lányára. Hogy lehet azt szóval érthetően kifejezni, amit ő még önmagának sem tud megmagyarázni világosan? Hogy az a változás, amit a munkájában érez, itthon is végbement. A látszat szerint minden olyan, mint régen, de az ő lassú visszavonulása itt is megváltoztatta az arányokat. Az asszony észre sem veszi talán, hogy folytonosan növekszik a mozgási tere, de azt már pontosan érzékeli, amikor nem kell megküzdenie a másik akarattal, s az egyszer megszerzett előnyt soha többé nem adja fel.

– Hát az van az anyáddal szólalt meg végre hangosan -, hogy… ellenkezik.

– Ellenkezik ő sok mindenben. Attól kezdve, hogy hol álljon ez a csésze meg az a lábas. Ez nem újság.

– Nem úgy… Nem is erről van szó igazában. Hiszen ha dacoskodna, az jobb lenne, mert az ellentmondás annyival jobb, hogy…

– Jaj, apa, bökje már ki. Így nem megyünk semmire.

Krisztinek, ahogy az apja rángó arcát, lesütött szemét nézte, tárgytalan, de furcsa előérzete támadt. Jókedvűen felnyerített, mint egy erejére ébredt csikó.

– Szavamra, akár egy gyerek! Meddig kérleljem még, apa?

Bencze hirtelen rákiabált. Hangjában furcsán keveredett a zavar a szigorú rendreutasítással:

– Mit viháncolsz? Nem könnyű ezt előtted…

Nem, egyáltalán nem könnyű megértetni a lányával azt, amit még maga miatt is restellt végiggondolni. Hogy a felesége valahogyan erősebb lett nála. Az asszony nem is tudja, miért. Nem fogja fel, hogy ő mostanában küzd az idővel meg azzal az új, szokatlan, le nem rázható félelemmel, amit az idő múlásának érzékelése indított el benne, mint egy mindig is jelenlevő, de csak nemrégen megindult és észlelt gépet. Mégis fölébe kerekedett, s újabban természetessé váló, jóakaratú fölénnyel kezeli.

Kriszti már nem nevetett, de ő azért változatlan, kiabáló hangon folytatta, mint aki így próbálja legyőzni a szégyenkezését. Csak a vége felé szállt lejjebb a hangja:

– Másfél éve már, hogy nem törődik velem. Eleinte még rám szólt, ha éjszaka hívtam, hogy hagyjam békén, ő fáradt, pihenni akar, de azután már szándékkal háttal feküdt nekem, úgy, hogy szólni se volt kedvem. És nem gondol arra, hogy magyarázkodni kellene. Én meg nem kérdezem. Annyira elszoktatott magától, hogy ezt már tiltja az önérzetem.

Igen, az önérzete tiltotta, hogy kérlelje, s kapcsolatuk észrevétlen átalakulása. A felesége elkényelmesedett, nem tart tőle, s úgy véli nyilván, már nem kell az együttlétre való fáradtságát lepleznie őelőtte. Ez sértette legjobban. Meg az előre elképzelt s félt kudarc. Ha visszautasítaná

az asszony, az őt annyira megkisebbítené, hogy büszkesége soha többé nem heverné ki. Akkor vége köztük mindennek. De nem is találná meg a szót, amivel a hosszú szünet után ebben a dologban megszólítsa. A büszkesége sem engedné ő, mint férfi soha meg nem alázta és nem is fogja megalázni magát.

– Ő már nem érezteti mondta a lányának s megint kiabáló hangossággal, hogy legyőzze a zavarát -, vagy tán nem is érzi, hogy asszony. Pedig az asszonynak kéne kedveskedni… Meg egy kis kedvet adni… Érted?

– Értem válaszolt Kriszti. Játékos ujjai között megállt a golyóstoll. Hát ezek még öregségükre is ilyen dolgokkal kínlódnak? gondolta. Vagy talán még nem is olyan öregek? Csak éppen más törvények szerint élnek, más normák alakították ki férfi-nő viszonyukat?

Az apja megránduló szemöldökét, hol rátűző, hol elrejtőző tekintetét figyelte.

– Folytassa, apa szólalt meg nagyon komolyan, szinte egy gyakorlott orvos szakmai biztatásával.

Bencze megint sóhajtott, de most könnyebben és nyugodtabban, mert engedett a zavar nyomása.

– Én nem tudok ővele ezekről a dolgokról beszélni. De te művelt vagy, könnyebben találod meg a… Érettségizel. Tanulod azt a… Kezének kört kerítő mozdulatával egybefogta lánya könyveit, tananyagát, a számára érthetetlen szövegű érettségi tételeket. Szóval neked könnyebb. Beszélj vele, hogy ébredjen rá a kötelességére. Most menjek el, ötvennégy éves koromban másik asszonyt keresni? Azelőtt se tettem én ilyet. Most késztetne erre? Nem lenne illő. De tőle sem illő, hogy nem törődik…

Megköszörülte a torkát, krákogott. A szemhéja nyugtalanul repdesett. Hol elbújtatta; hol felfedte kiszolgáltatottságát és belső gondját, amit nem tudott tovább elviselni.

– Szóval… te művelt vagy. Ki tudod magad fejezni, úgy, ahogy kell. Meg érted is, hogy nekem… És tőled nem veszi úgy fel. Nem torkol le mindjárt avval, mint velem tenné. Amit én nem tűrnék, és abból… Érted?

Kriszti pár pillanatig némán ült könyvei fölött. Valami megnyílt előtte, túl az ember hormonrendszerén, külső és belső elválasztású mirigyein, idegh álózatán. Eddig fel nem fedett mélységbe látott bele, ismeretlen kínokat sejtett meg, s kissé azt is, mi minden vár őrá az elkövetkező évtizedekben.

– Értem, apa mondta azután elérzékenyülés nélkül, komolyan és egy kis fontoskodással. Értem. Legyen nyugodt. És még tíz óra előtt feküdjön le. Tegyen úgy, mintha aludna. Hadd maradjak anyuval egyedül. Amint hazajön a műhelyből, mindjárt beszélek vele.

– Jól van, jól felelt Bencze. Erőltette a higgadtságot, mintha csak egy jelentéktelen dologban helyeselne.

Most már egyenes derékkal ült vissza a hokedlira. Azzal a tekintélyt és tiszteletet váró tartással, amit Kriszti eszmélése óta megszokott.

– Most mit fogsz tanulni? Melyik tételt? kérdezte néhány perccel később egy kis felelősségre vonó szigorral a hangjában.

Kriszti felemelte a fejét. Rá akart kacsintani az apjára, hogy az új hangváltás okát is érti, de valami nem engedte ezt. Nagyon komolyan válaszolt, s egy belső sugallatra cinkosság nélkül, kicsit a régi, elemista-engedelmességgel :

– Az asszimilációt és disszimilációt, apa.

A TETŐN

Vajtó a kémény mellett mászott ki a tetőre. Bakics először csak derékig bújt fel utána. Megvárta, míg a másik bontani kezdi a törött cserépsort, s feljebb rakja, hogy könnyen mozdítható s hordható legyen. Vajtó oldalazva lépegetett, könnyedén befelé dőlt, hogy az egyensúly biztonságából ne billenjen ki. Válla, karja az izmok ösztönös és gyakorlott mozgásával egyenlítette ki pillanatról pillanatra a gerinc, a két láb, a két kéz munkáját. Nem nézett le a négy emelet kráterébe, hogy meg ne szédüljön. Így szinte kemény tömbnek érezte a mélységet, széles és tömör sziklának, ami tartja és emeli a tető lejtőjén.

Úgy egy óra múlva, amikor már halomba gyűlt a kémény tövében a törött cserép, s leadogatta Bakicsnak a padlástérbe, leült pihenni az egyik csupaszon maradt gerendára. Lábát a lejjebb húzódó másik keresztgerendának támasztotta. Bakics megint felbújt, mert nem akart a padláson maradni. Unatkozott egyedül. A kéménytől elindulva aprózott, oldalazó lépésekkel leereszkedett hozzá. Mindjárt, amint elhelyezkedett, a zsebéből papírcsomagot húzott elő. Kibontotta, és rágni kezdte a két kenyérszelet közé dugott hideg sültet.

– Na szólalt meg kis idő múlva -, hát hogy vagytok?

Vajtó felhúzta nehéz vállát.

– Sehogy.

Bakics legyintett.

– Sehogy? A fene megette, ha nem tudtok dűlőre jutni. Hat év után. Nagy idő az.

Vajtó maga elé nézett, a széttárt térdei között összekulcsolt kezére.

– Eleinte jobb volt. Talán éppen az idő rontotta el. De néha azért most is jó.

– Akkor meg mi bajod?

– Mert sokszor meg olyan hozzám, mint egy idegen. Sohase tudom, mire megyek haza.

Bakics is maga elé nézett a papírtölcsérbe, amiből kínlódva tépte ki a falatokat.

– A tiszta helyzet az az igazi. Jó vagy rossz, mindegy. De azt tudni kell, hányadán áll az ember. Amikor megbizonyosodtam, hogy az asszonynak van valakije, mindjárt elhajtottam a háztól. Nem mondom, hogy jobb így, de ez tiszta helyzet.

Hosszan megszívta a fogát.

– Fene, aki megette. Úgy sajog a felső szemfogam, alig tudok enni.

– Az én feleségem nem csal meg engem mondta a másik.

– Nahát… Megint csak azt kérdem, akkor meg mit akarsz?

– Mit? Vajtó ismét felhúzta a vállát. Bal kezével a halántékához nyúlt, megdörzsölte. Azt, hogy…

Nem fejezte be. Mert mit is akar tulajdonképpen? Hogy megszűnjön az a folytonos sajgás, amit Bakics a fogától érez, de ő valami mástól, a testében-lelkében, és nem tudja világosan, mitől. Erre a megnevezhetetlen kínra olyan könnyedén, hogy áttetszőnek látszott, rávetült a felesége vékony alakja. Látta, ahogy a lakásban mozog, azzal a fesztelenséggel és meghitt otthonossággal, ahogy az ember csak önmagával lehet egyedül. Egyetlen szál sem köti őhozzá. Még csak át sem néz rajta, mert ezzel már tudomásul venné a jelenlétét. "Hagyj !" mondja ilyenkor szigorúan és türelmetlenül, ha ő beszélni kezd hozzá vagy a kezéhez, karjához nyúl. Az elutasítás, ami minden pórusából taszítón kifelé mered, mint a sün tüskéje, annyira teljes, annyira indulat nélküli, hogy tehetetlenné dermed tőle. Nem tud sem veszekedni, sem káromkodni. Nem érti pontosan, miért, de ehhez hiányzik valami. Talán a levegő. Persze, azért ezt is megpróbálta már. Az asszony nyugodtan tűrte, különös egyedüllétének azzal a közömbösségével, mint, aki észre sem veszi, hogy a rádió nyitva van, mert a gép egyenletesen adagolt szövege belemosódik a csendbe.

Nem megjátszott türelem, szándékos makacsság volt az, amivel a felesége elválasztotta magát tőle. Hanem valóságos, le nem bontható, el nem hazudható közöny. Végül is belészakadt a szó. Felkapta a kabátját, és elrohant. Nem a düh vitte el hazulról, hanem az a vágy, hogy a harag látszatával természetessé változtassa a természetellenest, a félelmetesen szokatlant.

De amit kívánt, az nem történt meg. Az asszony nem kiabált utána a furcsa csendből. Ő meg úgy botladozott végig az udvaron, mint, aki légüres térből zuhant ki, szégyenteljes esetlenséggel, s erőlködnie kell, hogy visszanyerje uralmát teste, végtagjai fölött.

– Ott a baj, hogy magad se tudod, hányadán vagy vele. Ismerem én ezt a helyzetet is, nagyon kikészíti az embert. Ne azt nézd, hogy ő húz-e hozzád, hanem azt, hogy te szereted-e, vagy sem. Ezt én már régen megtanultam. Tisztázd, hogy ő kell vagy nem kell neked, mert csakis ez számít, elhidd nekem. Ha terhedre van, dobd ki, ha nem, tartsd meg. Mindenképpen te legyél az úr. A többi…

Bakics legyintett. Karjának, keze fejének mozdulata megmutatta, mennyire elmosódott már benne az ilyen gondok fontossága. Három ujját az arcára nyomta, alsó állkapcsát erre-arra mozgatta.

– Hogy a fene enné meg… Csak ne félnék annyira a fogorvostól… morogta.

Munkazubbonya zsebéből lapos üveget húzott elő, s hátradöntött fejjel megszívta.

– Ez hoz fel engem a tetőre, enélkül nincs kurázsi mondta, s feltartotta az üveget, hogy a sárga folyadékon átsüssön a fénylő levegő. Fél percig könnyen és tünékenyen ott lebegett körülöttük a pálinka szaga.

Vajtó szórakozottan s csak egy pillanatig nézte az aranysárga folyadék szikrázását. Lent, a négyemeletes mélységben autóbuszok dübörögtek, s két férfi kiabált vastagon és indulatosan. Kettős szólamukat asszonyi és gyermeki hangok vékony, sikító hangzavara folyta körül. Mindez megvékonyodva, s földi vaskosságától lehántva szállt felfelé, olyan anyagtalanul, mint a tövénél sűrű, de a magasságban már párává foszló füst. Vajtó nem is figyelt oda, nem érdekelte, mi történik odalenn. Később mégis lenézett a mélységbe, ahová rikító színfoltok húzták a tekintetét. A szemközti házfalnál három tarka ruhás nő állt. Őket bámulták a tetőn. Megrázkódtak a szédülés csiklandós ingerétől, borzongva nevettek, összesúgtak, s megint felnéztek a magasba. Vajtó feje elnehezült, összesűrűsödött benne a jóleső, mégis ijesztő szédülés kábulata, s egész testét húzni kezdte lefelé. Nagy erővel visszarántotta a pillantását, mint valami megtelt szivattyút, s ettől a feje is helyrebillent. Szigorú és pontos, megnyugtató rendbe igazodtak egyensúlyának eltolódott arányai.

Elnézett a szemközti tetősor kéményei fölött, hunyorgás nélkül, mint aki nagyon megszokta a fényt. Csak belül vibrált valami, amit a Bakics utolsó mondata mozgatott meg. "Te vagy az úr." Azokra a napokra gondolt, amikor a felesége felajzott örömmel nyitott neki ajtót. A nyakába kapaszkodott, szája a szájára forrt. S míg a vacsorát készítette és megágyazott, úgy forgolódott körülötte, hogy a melege, az éjszakára való felkészülésének tüze minduntalan megcsapta. Ilyenkor még bizonytalanabbnak és árvábbnak érezte magát. Nem tudta, honnan, miből

táplálkozik az asszony öröme. Mint ahogy közönyének forrását sem ismerte. Csak annyit érzett, hogy nincs mélysége és nincs gyökere. Neki, a férjének, alig van köze hozzá. Ha akarná, semmilyen erőfeszítéssel nem tudná feltámasztani benne sem az örömöt, sem a közönyt. Ez az érthetetlen változékonyság, ami az asszonyban belül titokzatosan és őnélküle ment végbe, elgyávította és kiszolgáltatta a hol hidegen, hol szikkasztón izzó erőnek. Ilyenkor megbillentek körülötte a falak, s elferdült a padló a lába alatt. Úgy érezte, nincs ereje az egyensúlyozáshoz, a kapaszkodáshoz, és csúszik, hull lefelé valami ijesztő szakadékba.

Elnézett a kémények fölött, a finoman rezgő, fényes levegőbe. Jobb szeme felől az emelkedő nap káprázott. De ez cseppet sem zavarta, annyit jelentett csak, hogy ott teljesebb és izzóbb volt a fény. Szemközt fehér felhővé változtatta puhán, alig észrevehető moccanásokkal az alakját, s végül kibomolva és elterülve úszott valahová, a végtelenbe. Távolabb egy kupola ragyogott. A látóhatár szélén súlytalanul hosszú testű gép repült, füstként gomolygó lágy döndülésekkel s, mintha az ég egy rejtett hasítékában tűnt volna el nyomtalanul.

Vajtó moccanás nélkül ült a tetőgerendán, két egybekulcsolt kezével széttárt térdei között. Az asszony és mindaz a kétség, tehetetlenség, harag és kín, ami véle függött össze, lassan lesüllyedt a mélységbe. A tető meg még feljebb emelkedett, a tiszta és nyugodt magasságba, a házak, kémények, tornyok és kupolák fölé, oda, ahová az emberi zűrzavar már nem hatol fel.

– Itt jó mondta hosszú hallgatás után megfontoltan.

– Jó hagyta rá Bakics, és még egyet kortyolt az üvegből.

Lentről cérnavékony gyereknevetés s apró koppanások sora hallatszott. Mindjárt utána egyetlen, de több ütemre osztott hussanással galambraj lökte magát az ereszcsatorna fölé. Odafenn az ijedtség röpte meghiggadt, lágy ívekre oszlott. Vajtó feje körül rebegve hullámzott, mozgott a levegő. Az egyik galamb, kartávolságra tőle, leereszkedett a csupasz gerendára, félelem nélkül az összetartozás biztonságával.

– Itt jó. Itt jó igazán szólalt meg újra Vajtó. Előrenézett, el a kémények fölött, a tiszta fénybe.

JÓ SZÍVVEL

Miklai a szövőgép mellett térdelt. Az indítószerkezeten babrált fényes szerszámaival. Munka közben felmosolygott a bekötött fejű asszonyra.

– Már nincsen sok hátra, kedves. Pár perc, és a gépe jó lesz megint.

Lassan és halkan beszélt, de ajkaival gondosan kiformálta a szavakat, hogy Tarczalné megértse a műhely szakadatlan mennydörgésében.

Tarczalné rányitotta tekintetét a széles vállú, zömök, szép arcú emberre, akinek homloka alatt áttetszően kék szemek világítottak. Figyelemmel, szinte kutatón vizsgálta.

– Hogy mondta az elébb? kérdezte, és kissé közelebb hajolt.

Miklait, maga sem tudta, miért, zavarba hozta a hirtelen rá forduló pillantás. Öt napja helyezték át a szövödébe javítólakatosnak. Azelőtt a gépházban dolgozott. Még szokatlan volt az új környezet.

– Mindjárt folytathatja a munkát ismételte meg kis szünet után derűs, jóindulatú mosolyával. A "kedves" szót ösztönszerűen visszafogta, nem ismételte meg, pedig homályosan úgy érezte, hogy éppen azt várja tőle az asszony. Mindjárt végzek, már nincsen sok hátra.

– Hát nem rájött megint a bolondóra! Máma reggel is cirkuszt csinált az a senkiházi mondta válaszul Tarczalné.

A férfi tüstént megértette, hogy az uráról beszél. A panasz nem enyhítette meg a szövőnő hegyes orrú, hegyes állú, megviselt arcának kopárságát. A gépeken, lármán keresztülnéző pillantása még sötétebbé vált.

– Goromba, mint a pokróc. Folyton a pénz miatt nyaggat. A kosztpénzt is visszacsikarná, hogy azt is elihassa. Ő még soha ki nem mondta azt a szót, hogy kedves. Nincs annak ahhoz szíve. Pedig még a ló se tud szakadásig húzni, ha egyszer-egyszer nem ismerik el, hogy ő is ér valamit.

– Nagy baj, nagy baj bólogatott Miklai. Mindenkinek kell a jó szó, anélkül nem élet az élet. Szép, kék szeme elborult a részvéttől. Nehéz lehet egy kötelességét tudó, rendes feleségnek ilyen férj mellett.

– Hát bizony nehéz. Pokol az én életem sóhajtott az asszony, de arca valamilyen okból felderült. A kemény gond szorításától feszülő korai ráncok puhán kiengedtek az orra tövében és keskeny szája körül. Várakozva nézett a férfira.

Miklai zavartan köhécselni kezdett. Kezével elfordította az indítókart, a nyüstök megmozdultak.

– Most már dolgozhat intett állával az asszonynak barátságosan. Igyekeztem, hogy minél kevesebb legyen az állásidő. Másfél óránál nem veszített többet. Már megyek is, nem akadályozom tovább.

Azzal, hogy a javítási időt sikerült kilencven percre csökkentenie, örömet akart szerezni az asszonynak. De legnagyobb csodálkozására Tarczalné csalódottan nézett rá redőkbe rántott, alacsony homloka alól. Tekintetében, úgy tetszett, szemrehányás villant. Ennek szúrását még a nyakszirtjén is érezte, amikor szíjon függő szerszámos ládájával a gépek és asszonyok sorfala között Csegődiné felé indult.

A hatalmas műhelyt kettéosztó főútról betért az ötödik kis utcába. Amint alakja feltűnt a sor elején, a kendővel keretezett arcok mosolyogva fordultak feléje.

– Jöjjön csak, jöjjön, ne féljen tőlünk. Az ilyen derék, szép embert mindig szívesen látjuk harsogta barátságosan egy kövér, ősz hajú asszony. Itt csupa vén satrafa dolgozik, ne féljen, nem harapjuk le az orrát.

A figyelő nők nevetése géptől gépig folyt, és gyermeki öröm fénylett benne, mintha váratlan ajándékot kaptak volna.

– Mari, húzódj beljebb, nem látod, hogy ez a jóképű ember nem tud továbbhaladni a fenekedtől! kiabálta éles, vidám hangon egy foghíjas, horpadt arcú nő. Elfogulatlanul, szinte lányos vidámsággal nevetett rá a széles mellű, zömök lakatosra.

Miklai csakugyan megállt egy hatalmas tompor előtt, ami két félgömbre osztotta a test vonalait híven kirajzoló munkaruhát. Nem akarta

kézzel odébb mozdítani, annál kevésbé sem, mert az láthatóan még kijjebb nyomult.

– Csípjen csak bele Mariba, hiszen arra vár, majd félreugrik mindjárt tanácsolta puha, kövér testét rázó nevetéssel az idős, ősz hajú asszony. Kifordított keze fejével törölgette a mulatságtól elkönnyesedett szemét, és fejét jobbra-balra ingatta.

– Még meg se haragszol érte, ha belecsíp a vastag húsodba. Igaz-e, Mari? szólalt meg újra az éles, vidám hang.

Miklai is nevetett. Rövid, sima nyakán erre-arra forgatta a fejét, hogy tréfát elértő pillantással viszonozza a jöttére felderült idős nők tréfálkozását.

– Majd csak boldogulok csipkedés nélkül is kacsintott a nagymamakorú szövőnőre. Hosszú lélegzettel megemelte domború mellkasát, tenyerével leszorította gyomrát, s óvatosan átpréselte magát azon a résen, amit a szándékkal kidüllesztett óriási tompor meghagyott.

– No, Mari, megjártad! Kibabráltak veled, még csak egy csípést se kaptál! hallotta a háta mögött felcsapó kedélyes kiabálást. Odalépett a negyedik sor végén leállított géphez.

Csegődinét a lárma tudatta arról, hogy közeledik a javítólakatos.

– Mióta várom! Nem tudott hamarább jönni? kérdezte ide nem illő durcássággal. Máshol töltötte az időt?

– Tarczalné gépén dolgoztam… mentegetőzött Miklai.

– Tarczalné! Szegény szerencsétlen! kiáltott fel az asszony, és izmos-húsos kis kezével a levegőbe csapott. Folyton hadakozik a részeges urával, az meg üti, veri, zsarolja. Ez vénítette meg. Kora szerint se fiatal, túlhaladta már a negyvenharmadik esztendejét is, de szemre legalább ötvenet mutat. Elnevette magát, nagy, rózsás arca csupa fény lett. Kemény melle még jobban nekifeszült a szűk, kötött blúznak. Uram Isten, de rossz is lehet megöregedni!

– Hát az csakugyan nem lehet jó mondta Miklai, miközben a gépet vizsgálta.

– Különösen a nőknek nem fűzte tovább a szót Csegődiné. Figyelmes és tág pillantásával beburkolta a hajladozó férfit. Meleg keze hozzáért Miklai szerszámot fogó ujjaihoz. Igaz vagy nem igaz?

Miklai hátrarándult, mert az ő hajlongását követő asszony haja a fülét súrolta.

– Nincs ennek a gépnek az égvilágon semmi baja nyögte ki megzavarodva, és néhány óvatos lépéssel oldalt húzódott.

– Dehogyis nincs! Csak keresse! Már tegnap megmondtam, amikor összeismerkedtünk a csévézőben, hogy mára a vendégem lesz! kacagott fel az asszony vidáman s megfoghatatlan kétértelműséggel. Gömbölyű karjait összefonta a melle alatt. Nyaka telten emelkedett ki a blúz hosszúkás kivágásából, árnyékos bemélyedések osztották puha karikákra. Akadozik… csomózza a vásznat… suttogta, és a férfi után lépett, karja a karjához ért. A maga felesége hány esztendős? kérdezte váratlanul.

– Harmincnégy. Kettővel fiatalabb nálam.

– Nézzék csak… éppen egyidős velem! kiáltott fel élénken és olyan hangsúllyal Csegődiné, mintha ez a közlés valami őt foglalkoztató, érdekes és fontos dolog igazságát bizonyítaná.

Miklait megzavarta az asszony öröme.

– Maga is harmincnégy éves, mint az én Ilonkám? kérdezte, hogy beszélgetésüket a feleségébe fogózva folytassa tovább.

– Éppen annyi vagyok. Csegődiné évődőn a férfira kacsintott. Ez a legjobb életkor, nem találja? Szeme váratlanul elborult, rózsás álla, kis tokája megrezzent a hosszú sóhajtástól. Csakhogy az én uram nem két évvel, hanem huszoneggyel idősebb nálam. Nagy bolond voltam én, amikor belészerettem. Nem is tudom, hová tettem az eszemet. Haragosan legyintett, de utána mindjárt megvilágosodott az arca, fejét féloldalt billentette. Ugyan, sajnáljon már meg… suttogta, és megzavaró figyelemmel nézett Miklai szemébe. Rám férne a vigasztalás.

– Én? Hát hiszen öreg családapa vagyok én, hogy vigasztaljak egy fiatalasszonyt? próbált elfogódottan tréfálkozni Miklai. Elfordult, hogy ne lássa az asszony csinos, várakozó és kérlelő arcát.

– Hát hiszen tudja azt maga jól, mi a módja. Meg azután jószívű ember, csak rá kell nézni, az ilyesmi mindjárt felismerszik. Látom, nem a tizennyolc évesek érdeklik. Csak nem veti meg a feleségével egyidős nőt!

– Már hogy vetném meg… De én szeretem a feleségemet… formálta a szavakat szégyenlősen, de gonddal Miklai. A gépnek, ahogy az első percben mondtam, semmi baja nincs tette hozzá más hangon.

Megnyomta az indítógombot, kis ideig figyelte a cséve száguldó futását, azután felkapta a szerszámos ládát. Nem nézett Csegődinére, hátrament a terem végébe; ahol már ketten várták. A két csendes, szótlan szövőnő mellett ő is némán dolgozott. Amikor befejezte a munkát benyitott Székely Balázs csoportvezetőhöz, az újabb munkalapokért. Az első az ötös számú géphez irányította.

– No, mi a baj? kérdezte barátságos mosolyával Kaló Irmát, amikor megállt mellette.

A harminckét éves, sovány lány, akiről elmondták neki, hogy két apától két gyereket szült, s elszánt szorgalommal dolgozott értük, bujkáló, zavart pillantással nézett rá. A hang és mosoly melegsége a gépről önmagára terelte a figyelmét. Mintha már nagyon régen várt volna arra, hogy valaki megkérdezze, mi a baja, mi fáj neki.

– Nagyon magamra vagyok én… sóhajtotta végül, és mindig vörös orra még vörösebb lett.

– Nono… mormolta vigasztalón Miklai, mert szerencsétlennek tartotta, és sajnálta becsapottságáért és nehéz sorsa miatt. Meleg tenyerét egy pillanatra Irma vékony alsókarjára tette. Nono! Nem kell azért annyira elkeseredni.

Kirakta szerszámait, ráhajolt a gépre, és könnyedén, szakértelemmel tapogatta.

A lány barna szemét pára futotta el, s megérintett karjára bámult.

– Nem is keseregnék én, ha akadna vigasztalóm, aki néha-néha egy jó szót szólana hozzám… felelt rezgő hangon, és hosszan sóhajtott.

Miklai felkapta a fejét. Szeme mindjárt találkozott a lány kissé dülledt, nagyra nyílt szemével.

– Hát hiszen elég sok derék ember él a világon, aki szívesen szegődne egy rendes, hálás természetű nő mellé. Az ilyeneknél a gyerek se akadály mondta most már sokkal tartózkodóbban.

– Aki férfi elmúlt harmincesztendős és még nem családos, az mind utolsó csavargó ! A fenének kell az ilyen, de nem nekem. Az csak szédíti meg zsarolja a nőt, tudjuk jól! kiabálta Irma a tapasztalat keserű haragjával és konokságával. Én többet nem kezdek velük. A házasember az más. Abban meg lehet bízni, az sokkal kedvesebb és megértőbb. Jól tudja, mi baja-gondja lehet egy nőnek. Irma arca derűsebbé vált, párás szeme nem engedte el a lakatos menekülő tekintetét. De jó meleg volt a keze… folytatta halkabban, és restelkedő nevetgélése átvillant a vastag fonatú dübörgésen.

– Valamirevaló családos ember nem kedveskedik senkivel! válaszolt Miklai elutasítón, de a hangja elgyengült és kibicsaklott, mintha valami otrombaságot mondott volna.

A lány csúnya arcát beárnyékolta a megbántottság és sértettség keserűsége.

– Hát azt akarom én, hogy kikezdjen velem? kiabálta panaszosan. Elegem van nekem a férfiakból örökre. Nem kell énnekem több, minthogy valaki egyszer-egyszer megkérdezze, hogy vagyok, mi a bajom, úgy, mint maga az elébb. Ehhez csak a nős embernek van szíve. Megint arra a karjára nézett, amelyikre Miklai rátette a tenyerét.

A lakatos egészen megzavarodott. Nem szólt semmit, némán, hangtalanul váltogatta a szerszámait.

Néhány nappal később Székely, a csoportvezetője behívta a szűk irodahelyiségbe.

– Nézze csak, magát avval helyezték át hozzám, hogy most olyan szakmunkást kapok, amilyen nincs még egy a karbantartók között. Ezen a héten mégis hárman panaszkodtak, hogy hanyag munkát végzett.

– Az nem lehetséges! szakadt ki Miklaiból, és homlokáról lefelé futott a hirtelen kigyúlt pirosság. Sértett önérzettel, méltatlankodva beszélt, mintha fejbe vágták volna, piti hibáról lehet szó. Amióta itt vagyok, tizennégy szövőgépet javítottam meg.

– Jól van, átadom az új munkalapokat. És ne tüzeljen úgy, nem azért mondtam… legyintett Székely.

Miklai kilépett az irodából. Világos arcán még ott ült a megbántottság. Szíjon függő ládájával bement a szövőcsarnokba, és megkereste Tarczalnét. Az asszony a szakadt fonalakat kötözte, csontos válla, karja sebesen mozgott.

– Hát hiszen megy a gépe! formálta ki Miklai a nagy lármában a szavakat.

Tarczalné figyelmesen, s ugyanazzal a kutató pillantással nézett rá, mint első ízben. Azután, anélkül, hogy a szemét levette róla, felrántotta a vállát.

– Nem jelent semmit, mégis hibás.

Miklai nekikészült az alapos vizsgálatnak. Tarczalné néhány percig karba font kézzel állt mellette, azután felsóhajtott.

– Mit meg nem ér az ember… Az a senkiházi csak máma reggel jött haza. Meg se mondta, hol tekergett egész éccaka, csak rám ordított, hogy adjak enni neki. Hiába kérleltem, hogy ne maradjon ki, ne költse a család pénzét, ő csak szidott, gyalázott. Húsz évet éltünk le együtt, mindent megtettem neki, még sincs hozzám egy jó szava…

Vékonyan csörgedező hangja átütött a lármán, s bebújt a lakatos fülébe, aki részvéttel nézet fel rá, és megcsóválta a fejét.

– Hogy nem szégyelli el magát az ura, megszomorítani egy ilyen derék, szorgalmas feleséget… Megérdemelné, hogy kerékbe törjék.

– Az az… sóhajtott az asszony. Folytonos kín az életem mellette… S ugyanazon a panaszos hangon hozzátette: Ne keresse a hibát…

– Miért ne keressem? kapta fel a fejét meghökkenve Miklai.

– Csak… Ha a géppel törődik, nem tud hallgatni rám. Pedig ha tudná, milyen jólesik egy kicsit beszélgetni… Nincs énnékem senkim, akinek elmondhatnám, hogy milyen keserves az életem.

– Hát hiszen ha az időmből futná, akkor szívesen… mondta résztvevőn Miklai. De hát nem ezért fizetnek. Első a munka.

Elfordult az asszonytól. Ismét a gép fölé hajolt, és szótlanul vizsgálta az egyes alkatrészek működését. Közte és Tarczalné között érezte jól a levegő megfeszült. Mégsem nézett fel rá.

– Nincs itt semmi baj. Kifogástalan a gépe, próbálja csak ki mondta tíz perccel később, és félreállt, hogy helyet adjon az asszonynak.

– Nem igaz. Rossz jelentette ki a szövőnő váratlanul és ellenségesen -, akadozik. Tépi a szálat.

Miklai oda lépett melléje. Figyelmesen szemlélte a cséve útját, a nyüstök mozgását, a felvetett szálakat, a növekvő vásznat, és csodálkozva nézett az asszonyra.

– Semmi baja. Hibátlanul működik.

– Nem az igazi válaszolt Tarczalné élesen és konokul. Árnyékos szeme vádlón meredt a lakatosra. Megint akadozni és szakítani fog, ezt én jobban tudom. Ismerem a hangját.

Miklai megzavarodva ment tovább. Ezúttal nem derítették fel a barátságosan mosolygó idősebb szövőnők sem. Megmoccant benne a sejtés, hogy még most sem végzett véglegesen Tarczalné gépével, s hogy tehetetlen azzal a rejtélyes valamivel szemben, ami itt kikezdte az ő jó hírét.

– Mit gondol, mennyit kereshetek én, ha hetenként kétszer kell javítani a gépet? fogadta Csegődiné. Nyoma sem volt hangjában a múltkori kedélyes vidámságnak. Nagy, rózsás arca szigorúan bezárult.

– A múltkor sem volt komoly a baj, talán most sincs nagy hiba felelt Miklai megfontoltan. Nem értette miért néz rá olyan hidegen és sértődötten az asszony, s ezért hozzáfűzte: Nem a lakatos az oka, ha baja támad.

– Nem? vágta rá élesen az asszony. Ugyan ne mondja Úgy állt mellette, akár csősz a tolvaj mellett. Két szeme szúrt, állát lenyomta, s ettől rózsás kis tokája, puha gyűrűkre osztott nyaka még jobban megduzzadt.

A férfi megvizsgálta a meghajtó szerkezetet, a számláló automatát, a fogaskerekek, a cséve, a nyüstök mozgását. Nem vette észre, hogy

egészen közel lépett a szövőnőhöz, s hogy a meleg, amit az oldalán érez, az ő karjából, csípőjéből sugárzik. Egyszer csak furcsa, könnyű viszketést érzett a fülén. A lehajló asszony szőke hajszálai csiklandozták. Tekintete, mosolya csillogón s hirtelen nyílt ki.

– Közelébb is jöhetne még… suttogta apró, fojtott nevetgélés közt. Ha már meggondolta magát…

– Mit… mit gondoltam volna meg? kérdezte csodálkozva Miklai. Csak most vette észre, hogy egészen szorosan áll az asszony mellett. Odébb lépett, fehér arca sima, rövid nyaka elvörösödött a zavartól. Az asszony, mintha nem is ő susogott volna a fülébe, keményen, ellenségesen nézett rá.

– Meddig várjak még kiáltott rá támadón, mintha az előbb megsértette volna. Nem azért vagyok én itt, hogy a maga hátát bámuljam.

– Akkor ne hívogasson. Már a múltkor megmondtam, hogy a gép kifogástalan, most se mondhatok egyebet. Nem azért tartanak itt, hogy üzemképes gépekkel töltsem el a munkaidőt.

– Akkor hívom, amikor nekem tetszik. Ha fél a jelentgetéstől, dolgozzon jobban csattant fel az asszony.

– Nem félek semmiféle jelentgetéstől. Az én munkámban tíz ellenőr sem találhat hibát mondta nyomatékkal a lakatos, de szemét elsötétítette a gond és a zavar.

Semmiféle megkönnyebbülést nem érzett, hogy Kaló Irma bűntudatos, szinte bocsánatkérő mosollyal fogadta. Gyanakvón nézte piros orrát, s feszélyezetten mozgott a dülledt szemek rátapadó tekintete alatt.

– No, mi a baj már megint? kérdezte kelletlenül és tartózkodással, míg szerszámait előszedte.

– Hogy mi a baj? ismételte meg hosszú sóhajjal a lány. Nem úgy jár, mint azelőtt. Szakít meg csomóz. De hiszen ha csak ez lenne minden panaszom… sóhajtott fel ismét hosszan és bánatosan.

Miklai egy pillanatra felnézett. Ha meg is keményítette a szívét, azért sajnálta a lányt, hiszen nehéz lehet cipelni a neki jutott sorsot. A könnyes

szempár mindjárt elfogta az övét. Hiába fordult el, Irma már észrevette benne a részvét csillanását.

– Nem is tudom, mért ver engem ilyen nagyon az Isten. Mindenki becsapott, elhagyott. Csak a kötelesség meg a robot maradt meg. Senkim nincs, aki segítene rajtam. Hangja rezegni kezdett. Nem is bánom, megszoktam én már a kínlódást, nem is kívánok én már egyebet, csak annyit, hogy lenne valaki vigasztalóm, aki egy-két jó szót szólana hozzám… Meg nagy néha megsimogatna…

A szakadatlan dörejbe mély és Miklait is beszívó tölcsért ásott a hallgatás. A lakatos kényelmetlenül mozgott benne, mint, aki elveszítette testének súlyát. Végül köhécselni kezdett.

– Bizony, bizony, az jó lenne. De hát… morogta lesütött szemmel, restelkedőn, mintha egy éhezőt utasítana el. Egyszer majd csak akad valaki olyan, aki…

A szerszámos láda fölé hajolt, és sokáig matatott benne.

A csend visszahúzódott, helyét mindjárt elöntötte a dübörgés. Irma a géphez támaszkodott, csukott szája remegett. De a lakatosra meredő, dülledt szemében sötét és konok kifejezés jelent meg.

Három nappal később a csoportvezető szó nélkül adta át Miklainak az új munkalapok mellett a megújított reklamációkat. A férfi összehúzott szemöldökkel bámult a papirosokra. Nem értette, mi történik körülötte. Bosszúságában félhangon káromkodott. Az üvegezett irodakalitkából kilépett a kopár folyosóra, amelynek oldalán és mennyezetén sok helyütt vastag csövek húzódtak, falát meg bemélyedések, ajtók, zugok, vaslemezzel bélelt fülkék szakították meg. Alig haladt néhány lépést, beleütközött Tarczalnéba, aki az orsóraktárból fordult ki. Szikkadt arcán megvillant a mosoly, s valamiféle leplezetlen remény, mintha az új színhely új helyzetet is teremtene köztük.

– Jöjjön csak, jöjjön suttogta sebesen és izgatottan -, mondanék én magának valamit… De bizalmas, családi dologról itt nem lehet…

Megfogta a férfi karját, és behúzta az egyik falmélyedésbe, amelyben meleget árasztó, vékony csövek kúsztak fel a vastag, mennyezeti

kábelekhez. A lakatos ezekhez a csövekhez szorult, hátán, derekán sütni kezdett a ruha.

– Ilyen jószívű embernek mért ne mondanám meg… kezdte mindjárt Tarczalné az előbbi gyors és izgatott hangon. Máma még kezet is emelt rám az a részeges bitang. Úgy futottam ki az utcára, éppen csak, hogy fel tudtam kapni a szatyromat, amibe az ennivalómat meg a pénzt hordom. Hát élet ez? Hiszen ha a gyermekek nem lennének… Mindig csak a veszekedés, az otrombaság! Nem is tudom, minek élek…

Megviselt arca, bánattól párás, tört fényű szeme meghatotta Miklait. Anyjára gondolt meg elhalt nővérére, az ő nehéz életükre, és vaskos, meleg kezével megérintette az asszony karját.

– Nono… Nem kell azért ennyire a szívére venni… Lelje örömét a gyermekekben. Mindenkinek megvan a baja. Nem kell mindig a rosszra gondolni, akkor meglátja, könnyebb lesz.

– Hiszen amikor ilyen szépen beszélnek hozzám…

Tarczalné szemében, áttörve a nedves párán, ismét megjelent a reménykedő s egyben kutató tekintet.

– Nem kívánok én már ennél többet… Olyan nagyon szomorúan jövök el mindennap hazulról. Mégis más az, ha tudja az ember, hogy számíthat valakire, aki egyszer-egyszer eloszlatja a bánatos kedvét…

Miklait nem annyira a szó, mint a panaszos, sóvárgó tekintet indította meg. Amellett kábult volt a melegtől, a kényelmetlen helyzet zavarától és a sajnálkozástól. Keze, maga sem tudta, hogyan, odakerült az asszony szorosra fogott két tenyere közé, a másikkal meg csitítón megveregette lapockáit, sovány karját:

– Jól van, jól mormolta -, majd csak elmúlik a szomorúsága. Lesz ez még jobban is.

Tarczalné arcán meglazultak a feszes ráncok, árnyékos szeme felragyogott.

– Tudtam én, tudtam, hogy maga igazi jó ember. Kiugrott a falmélyedésből, mert a folyosó végén léptek koppantak, de gyors, lányosan restelkedő suttogással még visszaszólt: Majd azt kell mondani a

csoportvezetőjének, hogy megjavította a gépet, de ne kínlódjon vele, nincsen annak semmi baja. Csak éppen azt akartam, hogy odajöjjön hozzám.

Miklai fejbe kólintva állt a zugban. Hát ez az asszony becsapta őt is, meg Székelyt is, amikor újabb javításért folyamodott? És a többiek panasza… az is ilyen lenne?

Másnap reggel, maga sem tudta, hogy akadt az útjába megint Tarczalné, de bosszúságára már nem tudta elkerülni a találkozást. Akkor jöhetett az öltözőből, és kis szatyrával a karján ott kötözgette a cipője zsinórját a folyosón, utána meg a szoknyája kapcsolásán babrált. Meztelen, inas alsókarján pipacspirosan virított a bőr. Amikor feltekintett, és észrevette Miklait, fakó arca felderült.

– Hát újra csak összeakadtunk mondta mesterkélten elvékonyult, éneklő hangon.

– Mi történt a karjával? kérdezte a férfi, hogy másfelé terelje a szót.

Tarczalné arca elsötétült, az éles ráncok orra és szája között megfeszültek.

– Megint a pénz miatt nyúzott… Öt forintot adtam neki, de ő húszat követelt. És hogy ellenkeztem vele, rácsapott a karomra, éppen akkor, amikor a forró teát vettem le a tűzről. Rám löttyent a fele, a többi meg a cipőmre, mert leejtettem a kis fazekat. Hirtelen mélyről kiszakadó zihálással felzokogott, és szeméből folyni kezdtek a könnyek. Jaj, hogy megvert engem az Isten… Senki nincs énnálam szerencsétlenebb…

Miklai elfeledkezett a tegnapi bosszúságról.

– Nono… Nem kell azért úgy nekikeseredni dünnyögte vigasztalón. De ha már elkezdte, hát sírja ki magát, az megkönnyíti a lelkét. Bizony, bizony, ilyen derék, dolgos asszony különb embert érdemelne.

Tarczalné a biztatás ellenére is elhallgatott. Bánatos, de hálától fénylő pillantással nézett a férfira.

Valamelyik nyitott ajtón csikorgó kerekekkel targonca fordult ki. Az asszony nem túl gyorsan, de mégis elindult a műhely felé.

– Most már könnyebben vagyok… Vigasztalás nélkül nagyon nehéz meglenni. Maga nagyon jó ember… mondta elmenőben halkan, megint azon az elvékonyult, éneklő hangon.

Másnap reggel, a szokásos megbeszélés után Miklai gyanakodva lépett ki a csoportvezető irodájából. A hosszú, kopár folyosó azonban üresen nyújtózott előtte, csak a jobbról-balról nyíló műhelyek zaja hasított rajta keresztül. Bőrszíjon függő ládájával sietősen igyekezett a nagyterem felé. Az egyik falmélyedésből váratlanul gömbölyű kar nyúlt ki, és erős fogású női kéz ragadta meg a könyökét:

– Álljon meg egy percre! Ne menjen tovább…

A lakatos megtorpant. A fülkében frissen mosott-vasalt ruhában Csegődinét pillantotta meg.

– Ilyen csúfságot hozni rám! Kije-mije vagyok én magának, hogy ekkora szégyenbe kever! suttogta az asszony. Fojtott hangját megremegtette a harag, kék szeme szikrázott.

– Miféle csúfságot… hogy értsem… Miklai tiszta pillantású szeme tágra nyílt. Bambán bámult a telt csinos asszonyra. Nem tettem én maga ellen semmi rosszat.

– Nem? csattant fel Csegődiné gúnyosan. Megfeledkezett az óvatosságról, és kilépett a fülkéből. Pillantása, hangja vádolt, kis tokája sértődötten megrezzent. Hát nem leste meg Tarczalnét itt a folyosón, nem simogatta meg?

– Én? Hogy én meglestem? Simo… Ez már mégiscsak… dadogta a lakatos.

Csegődiné közelebb lépett hozzá, kemény melle majdnem a melléhez ért.

– Mért tagadja? Akkor ki hazudik kettőjük közül? rázta meg kendős fejét haragosan. S anélkül hogy a válaszra időt engedett volna, felindultan és vádolón folytatta: Az a paszulykaró egyebet se tesz két nap óta, csak azt hirdeti mindenkinek, hogy maga megsimogatta és még a könnyét is letörölte. Avval dicsekszik, hogy őtet ilyen szépen még nem vigasztalta senki.

– De hiszen nem én, hanem ő… Én csak azért csitítgattam, mert, hogy olyan szerencsétlen… magyarázkodott meghökkenve Miklai.

– Hát mégis igazat beszélt az a hét szűk esztendő! Ellenemre tette, ugye, ellenemre? Így akarta kimutatni, hogy nem becsül semmire? Éppen egy ilyen szerencsétlennel tett csúffá!

A lakatos szeme tágra nyílt, világos arca teljes értetlenségről vallott.

– Én magát? Hogy értsem… Néhány jó szót szóltam ahhoz a szegény asszonyhoz, bárki megtette volna a helyemben. És megveregettem a hátát, hogy lecsillapítsam. nem volt ebben semmi, ami… Szegény, annyira sírt, annyira panaszkodott. De evvel én magát nem tettem csúffá. Nem is tudom, ki előtt csúfoltam volna meg tette hozzá, és nyakát, homlokát a rászegzett, merő tekintet alatt elfutotta a pirosság.

– Igazán nem tudja? kérdezte szavába kapva élesen és vádoló gúnnyal Csegődiné, mintha az utolsó mondaton kívül semmit sem hallott volna meg. Hát, ha éppen tudni akarja, az asszonyok előtt. Akik mellettem dolgoznak, tudják, hogy érzek maga iránt. Most azután nevetnek a hátam mögött, hogy maga azt a száraz kórót részesíti előnyben. Mért tette ezt velem? Hiszen értésemre adta, hogy az én korombeli nőkhöz vonzódik leginkább. Kínozni akar, vallja meg!

Két párnás kezét kihevült arcára csapta. Mérgesen és felindultan sírt. Szemrehányó és haragos tekintete tüzes heggyel lövellt ki a széttárt, kövérkés ujjak közül. Friss bőrén piros foltok gyúltak.

– Nono… dörmögte Miklai, mert méltatlankodását puhára olvasztotta a sajnálat. Kár ennyire kikelni magából. Árt ez a nőknek, tudom én jól. Nincs oka haragra. Nem tettem én a maga megszégyenítésére semmit avval, hogy pár jó szót… Ne így fogja fel. Hagyja már a sírást, nem jó az, ennyire izgatódni…

Megrázta a fejét, és tenyerét csillapító mozdulattal az asszony kerek karjára tette.

Csegődiné elhallgatott, könnyei nyomtalanul felszívódtak. Egyszeriben más lénnyé vált, szeme ragyogni kezdett. Pillantása hamiskásan, asszonyi ígérettel vágott a férfira.

– Most visszamegyek a géphez, jöjjön oda maga is… suttogta, és végigcirógatta a bőrét érintő ujjakat.

A lakatos elkapta a kezét. Eszébe jutott gömbölyű kis felesége, s bár csak a részvét késztette a vigasztaló mozdulatra, arcát, kedvét beárnyékolta bűntudat nyugtalansága.

– Nem megyek mondta -, engem ne várjon.

– Nem jön? kérdezte Csegődiné. Homlokát felráncolta, tekintetében megjelent a gyanakvás. Velem ne játsszon, hallja!

– Micsoda? kiáltott fel Miklai. Nem játszok én senkivel. Most ő nézett megbántottan az asszonyra. Nem megyek, miért is mennék!

– Miért? Mert megint rossz a gépem! Igenis rossz! kiáltott rá az asszony. Mindjárt be is jelentem! Annyiszor jelentem, ahányszor nekem tetszik! Maga lesz az oka, ha megakad a munka. Most pedig menjen, vigasztalja Tarczalnét, ha már annyira tetszik magának! Megvetéssel végignézett a férfin, sarkon fordult, s csípőinek ütemes hullámzásával és keményen koppanó rövid léptekkel elindult a műhely felé.

Miklai elámulva, tehetetlenül bámult utána. Sokáig nem moccant, mint aki kezét-lábát nyűgöző, lerázhatatlan hálóba gabalyodott.

Később, a legsürgősebb javítások elvégzése után bement a csoportvezetőhöz.

– Székely elvtárs kezdte elszántan -, nem maradok itt tovább. Vagy visszahelyeznek a gépházba, vagy elmegyek a gyárból. Férfiak közt akarok dolgozni.

– Nicsak! nézett rá meglepetten a szikár, őszülő ember. Méghogy férfiak közt! Mintha ott nem lenne mindenféle természetű. Meg érzékeny. Hát nincsen jó szívvel az asszonyokhoz?

– Dehogyis nem. Hiszen éppen azért… Vagyis… nem érzem itt jól magamat. Itt nemcsak a munka van, hanem…

Miklai belezavarodott az érvelésbe, és elnémult. Farkasszemet nézett a kíváncsian rátekintő Székellyel, és konokul megismételte:

– Az elébb már megmondtam. Nem maradok itt tovább. Férfiak közt akarok dolgozni.

AZ APA. TIZENNYOLC ÉVES

Írt az apja. Neki írt, nem az anyjának. Vajon mit akar tőle? Mit akar?

Két napja hordja zsebében a levelet. Ő vette ki a kapualji kis postaszekrényből, és csak késő este mutatta meg az anyjának. Ösztönösen kioltotta szemében, hangjában az öröm fényét, nehogy megbántsa vele az anyját.

– Na, hát végre eszébe jutottál? mondta az anyja, amikor végigolvasta a nyolc, kézzel írott sort. Vékony ujjai közt remegett a meggyűrődött papír.

Karcsi sötéten nézett rá. Ebben a pillanatban gyűlöletet érzett iránta. Pedig tudta, hogy egész életét őneki áldozza. Őérte hajtja magát. Amikor alkalom nyílik rá, miatta robotol végig két műszakot a nagy csemegeüzlet pultja mögött. Mindenről lemond, hogy a fiának magnót, kerékpárt vehessen. Mégis bántja, méghozzá abban, amiben a legsebezhetőbb. Akarattal, és nem véletlenül mondhatta csak: "Na, hát végre eszébe jutottál?"

Karcsi észrevette, hogy a szemhéja megrebbent, s a szája széle remegett, mintha valaki, erős fájdalmat okozva, megrántott volna benne egy csupasz idegszálat. Rosszul esett neki a levél. És ezért döfte meg ezzel a kínos és nyers kérdéssel. Sajnálja őt az apjától. Fél, hogy a jelentkezése rést üt a kettejük szoros összetartozásán.

Karcsi világosan érezte ezt. Szeretetét, amivel az anyjához forrt, olykor alattomos harag itatta át. Ez tette oktalanul morcossá, ezért tört fel belőle időnként ideges, rángó zokogás, s fejjel, ököllel védekezett az értetlen anyai rémület és vigasztaló csitítás ellen. Az ő kizárólagos birtoklására való csendes, de szívós törekvés ébresztette fel benne a gyanút, hogy apja közönyét titokzatos módon ez a szenvedő féltés idézte fel. Az eszével jól tudta, hogy ez nem igaz. Apja mindig pontosan fizette a tartásdíjat, de látogatásai, meghívó levelei fokozatosan ritkultak. Három éve pedig, amióta másodszor is megnősült, szinte teljesen elmaradtak. Ez

az új asszony miatt történt így, de őrá Karcsi nem haragudott. Hiszen olyan régen látta már, hogy egészen testetlenné vált. Az arca helyén, ha futólag rágondolt homályos, elmosódott foltot látott csupán.

Apjával annál többet foglalkozott. Soha nem beszélt erről, ez volt az ő rejtegetett titka. Az anyjából szüntelenül feléje hömpölygő szeretet olyan furcsán melegítette, mint a kályha, amelyik csak a féloldalát süti. A másik oldalán orvul jelenlevő hideg, s a természetes egyensúly hiánya folytonosan az apára mutatott. Félszegnek érezte magát a fiúk között a szakiskolában és az üzemben, a műhelygyakorlaton. A fiúk, körülményeik szerint, szerették vagy gyűlölték az apjukat, büszkélkedtek vele, vagy tartottak tőle, jónak, rossznak, fukarnak, bőkezűnek, igazságosnak vagy rossz jelleműnek tartották egyszóval valamilyen viszonyban voltak vele. Ő hallgatásra volt ítélve köztük. Hiszen hiányzott életéből a vonzó vagy utált, biztonságot adó vagy félelmet okozó erő. Őt sohasem kérdezték; "hogy állsz a fateroddal", éppen úgy nem, mint a sánta osztálytársukat, hogy miért nem rúgja velük az iskolaudvaron a labdát.

Sokszor álmodott az apjával. Olyasmit, hogy nagy messzeségből futott feléje, erőlködőn és heves szívdobogással. Mégsem ért a közelébe, alig csökkent a távolság köztük. De ez nem keserítette el, mert a futás volt a jó, a repülő emelkedés és erőlködő elszántság, hogy megküzdjön a saját teste és az ellenálló levegő növekvő súlyával. Az a tudat, hogy az apjához fut, meleg erővel töltötte meg, s valami olyan különös édességgel, ami ébredés után is tartott még néhány pillanatig. Csak azután oszlott el, hogy egészen magához tért, s maga helyett sóvárgó, csontja velejéig ható szomjas sóvárgást hagyott hátra.

A futás sokszor ismétlődött meg elalvása után, de a pofonnal csak egyszer álmodott. Ez nem sokkal azután történt, hogy Végh Gyuszi kék-zöld foltokkal, piros csíkos arccal jelent meg a szakiskolában.

– Jó erős tenyere van az apádnak mondták neki a fiúk szakértelemmel.

– Hát az van neki, nem is tagadom felelt Gyuszi mogorván. Hangjából a vesztes fél keserűségén túl egy le nem győzhető erő tiszteletét is ki lehetett hallani.

Őt álmában ütötte pofon az apja. De nem érzett semmit. Valahogy olyan volt, mintha egy zöldes, sötét mélységben, víz alatt érte volna az ütés. Cseppet sem fájt, pedig erőlködött, hogy érezze a sajgását. És, mert a csattanása sem visszhangzott a fejében, bizonytalanságban volt, hogy csakugyan felpofozta-e az apja. Ezért megkérdezte tőle:

– Látszik?

– Mind az öt ujjam helye felelt az apja.

Ez heves boldogságot gyújtott ki benne. A hangja izgatott rezgését visszafojtva, álmában el akarta mondani a fiúknak, hogy jókora pofont kapott az öregétől. De a szó sehogyan sem tudott feltörni a torkán, és mire megszólalhatott volna, a fiúk eloszlottak, mint a pára, nem voltak sehol.

A legérdekesebb az volt, hogyha az apjával álmodott, sohasem az igazi arcát látta. Mindig idegen vonásokat viselt, nem értette, miért. De a nappal soha nem érzett, mézesen édes és minden porcikáját átjáró jó meleg mindig tudatta vele, hogy az ismeretlen férfi, akivel együtt van álma puha ködében az apja.

Vasárnap délután három órára szólt a meghívás. Elég lett volna harmincöt-negyven perc az útra, de ő már egy órával korábban elindult. Az anyja is izgatottan topogott körülötte, amíg felvette fehér nyloningét, sötétkék öltönyét. Lehúzogatta a zakóját, többször végigsimította hátán a szövetet, nyakkendőjét eligazgatta a sötét mellény hosszúkás kivágásában.

Amikor belenézett a tükörbe, az öltözetével meg volt elégedve, de az arcával nem. Akár egy lányé is lehetett volna. Felső ajkán még árnyéka sem sejlett az eljövendő bajusznak. Senki nem nézhette többnek tizenöt-tizenhat évesnél. És olyan aggodalom látszott rajta, akár az anyja keskeny arcán, a háta mögött. Haragudott ezért a hasonlóságért, bár nem tudta, mi az oka az ellenálló morcosságnak, amivel az útra bocsátó ölelésből kiszabadította magát.

Izgalmában gyalogosan vágott át a Ligeten. Nem volt türelme kivárni, amíg a megállóba befut a trolibusz. Amellett úgy érezte, gyalog gyorsabban halad. A belül felbukkanó gondolatok irama éreztette ezt. Szédült attól a kavargástól, ami úgy húzta, lökte, mint kinn a csupasz fák

ágait s az ő nyitott, vattás nylonzubbonyát rángató, cibáló szél. Az a bizonyosság, hogy két hónap múlva leteszi a szakmai vizsgát, és kész műszerész lesz, most még feljebb emelte, mint eddig, s egybeolvadt az apját illető alaktalan, de erős és valami mindig várt, végső feloldást ígérő reménységgel.

Dobogó szívvel csengetett be a zuglói lakásba.

Lujzi néni, a második feleség nyitott ajtót. Karcsi önkéntelenül leoltotta az arcán világító fényt, mert arra készült fel, hogy az apjával találja magát szemközt.

– Károly! Itt a Karcsi! kiáltott az asszony a konyha felé. Te meg vedd le, és akaszd a fogasra a kabátodat mondta a fiúnak. Azután gyere be a szobába.

Erős testalkatú, friss arcú asszony volt. Virágos, tűzdelt háziruhája is éreztette kemény, kerek formáit. Nagy, divatos kontya meg-megrezzent magas sarkú lakkpapucsának koppanásaira. Pillantása végigszaladt a gyereken, sima, világos kis arcán, hófehér inggallérján, kifogástalan ruháján és fényes cipőjén.

Karcsinak égni kezdett a bőre a zavartól és félelemtől. Ha leszólni való hibát találna rajta, Lujzi néni tekintete beléakadna, akár a horog.

– Üj le, mondta odabenn kedveskedőn az asszony. Apád mindjárt bejön.

Karcsi a rekamié sarkára ült, mereven és kényelmetlen tartással. Fejét kicsit elfordította, mert az asszony izgatottan csillogó s kereső pillantása az arcán motozott, mint egy makacs és lerázhatatlan ujj.

– Na, szervusz, fiú köszöntötte kedélyesen az apja, amikor benyitott hozzájuk. Nézzem csak, nőttél valamit?

Felállította, és megforgatta maga előtt. Karcsi úgy szerette volna mutatni, hogy sokat nőtt, amióta nem találkoztak. Apja vaskos kezének érintése furcsa belső remegések sorát indította el benne. Felhúzta a vállát, nyakát kifeszítette, de a gerince szinte elolvadt. Alig hallhatóan nevetgélt, és sehogy sem sikerült kihúznia magát, hogy nagyobbat mutasson. Alkatában is az anyjára ütött.

Az erős kéz nyomására bábuként zökkent vissza a helyére.

Apja néhány kilót hízhatott, amióta nem találkoztak. Mint mindig, Karcsi most is meglepődött, mennyire más, mint ahogyan visszaemlékezett rá. Feje, nyaka vastagon piroslott a fehér inggallér fölött. Arcát, mintha fényesre dörgölték volna, akár a kirakati alma feszes héját. Rajta is ugyanazt a kis izgalmat érezte, mint a feleségén.

Először az egészségéről kérdezgette, azután afelől, mit vett neki az anyja a tartásdíj havi összegeiből. Karcsi buzgó igyekezettel számolt be arról, mit kapott az eltelt esztendő alatt. Mindent felsorolt, pedig tudta, hogy ennyi holmi, ajándék nem telhetett ki a havonta érkező néhány százasból. Anyja keresetének jó része is kellett hozzá. De most ő is, meg az apja is cinkosan elsiklott efölött, mintha nem tudnának számolni, vagy hanyagul nem tartanák fontosnak az összegek és árak egyeztetését.

– Na, hát mi a terved a jövőre, Karcsi? Mi lesz, megkapod a segédlevelet?

Mindketten, az asszony meg az apja is megmozdultak a széken. A két nagy testből az izgatott várakozás melege csapott ki.

Karcsi nehezen nyelt, a lélegzete megszorult. Itt az alkalom, hogy beszéljen magáról. Arról, hogy a mesterei ügyesnek tartják. Hogy többször megdicsérték a szorgalma meg a magaviselete miatt. És, hogy a gyárban, ahol a szakmai gyakorlatot végzi, az oktatója felhívta rá az egyik csoportvezető figyelmét.

Az apja, amíg hallgatta a nehezen induló válasz akadozó mondatait, ütemesen bólogatott, és többször összenézett a feleségével. Rövid, vastag ujjai időnként megkopogtatták az asztalt.

– Jól van, ez mind jó, mind szép mondta a zavart és hosszúra nyúló dadogás végén -, de még mindig nem tudom, hogy mit tervezel. Mindjárt munkába állasz a vizsga után, vagy tovább tanulsz? Régebben azt mondogattad, hogy a technikumot is el akarod végezni, utána meg a főiskolát.

Az apja egyenes derékkal ült, rövid nyakát kifeszítette, s félig leengedett szemhéja alól figyelt rá. Az asszony is őt nézte merőn. A két tekintet hegye az ő arcán találkozott.

A kérdés zavarba hozta. Sem a technikumra, sem az egyetemre nem gondolt. Az elméleti anyagot most is nehezen tanulta meg. De felrémlett az emlékezetében, hogy vagy három éve jó barátságba került egy fiúval, aki mérnök akart lenni. Akkor, hogy mindenben egyenrangúnak érezze magát vele, sokáig ő is arról beszélt mindenkinek, hogy megszerzi a diplomát. Később elfeledkezett az egészről, mert az a fiú kimaradt, és azután, hogy nem jártak közös iskolába, nem is találkoztak többet.

– Dehogyis tanulok én tovább felelt az apjának készségesen, mert hirtelen megérezte, hogy az apja ezeket a szavakat akarja tőle hallani -, örülök, hogy hamarosan vége lesz az iskolának. Zavartan és mesterkélten nevetgélt, s az alkalmazkodás vágya arra késztette, hogy tapasztalt felnőtt módjára beszéljen. Kell nekünk a pénz, nem lehetek még nyolc évig iskolás. De még háromig se… Sokba kerül a megélhetés, dolgozni akarok én…

– Helyes, fiam, helyes mondta az apja gyorsan. Okosan gondolkozol. Elvégre hamarosan tizennyolc éves leszel, felnőtt fiatalember. Az önérzet is megkívánja már ebben a korban, hogy megállj a magad lábán. Én tizenkét éves koromban lettem kereső, akkor adott az apám inasnak egy fűszereshez. Meg azután egy boltvezető sem milliomos, nem támogathat huszonöt-huszonhat éves koráig egy felnőtt fiút. Lujzi, hozzad csak be azt a kis italt meg süteményt!

Az asszony szapora papucscsattogással sietett a konyhába. Amikor a rakott tálcát behozta, s visszaült az asztalhoz, szemközt az urával, testük figyelő tartása meglazult. A beszélgetés élénkebb lett, de a feszültség és izgalom kiengedett, lehűlt. Karcsi érezte, hogy már nem nézik, nem figyelik, kicsúszott pillantásaik hatósugarából. Mintha terhes súlytól szabadultak volna, ők ketten, az asszony meg az apja megkönnyebbültek, és felemelkedtek valami titkos és elégedett vidámságba, de őt nem vitték magukkal. Egyedül ült, és eszegetett előrebiccenő nyakkal a rekamié sarkán. Egyik pillanatról a másikra elveszítette a fontosságát, s fokozatosan mélyebbre süllyedt abban a magányban, aminek verme megnyílt körülötte.

Amikor lement az utcára, zsebében a selyempapírba burkolt tésztacsomaggal, eszébe sem jutott, hogy trolibuszra üljön. Gyalog indult

neki a Ligetnek. De most nem a türelmetlen sietség miatt, hanem, hogy tisztázzon egy gondolatot, ami újra meg újra hideg kis borzongásokat indított el a gerincén.

Azt hitte, valami nagyszerű dologgal jön el az apjától. Most már tudta, mi lett volna az: egy új, baráti kapcsolat, a megváltozott, felnőttekhez illő összetartozás ajándékával. Magában nem alakította ki, nem nevezte néven ezt az ajándékot. Nem is mérte fel, miért élt benne ez a várakozás. Talán azért, mert olyan régi és makacs volt benne a reménység, hogy egyszer megkapja. Az ajándék helyett valami nagy-nagy ürességet cipelt, mintha végérvényesen és örökre kifosztották volna.

Visszaidézte az apja kérdését: "Mi a terved a jövőre? Tovább tanulsz?" Milyen boldogság volt, hogy érdeklődik iránta! De azután az apja tekintete és hangja közönyös lett, kihűlt. Hiába várta a többi kérdést, ami elvezette volna addig, hogy közösen beszéljék meg, maradjon-e abban a gyárban, ahol az üzemi gyakorlatot végzi, vagy keressen más helyet. És, hogy megkérhesse az apját: menjen be a mesteréhez; érdeklődjék az ő szorgalma, előmenetele iránt, mint a többi fiú apja.

De ebből a várt és sóvárgott beszélgetésből nem lett semmi. Mert az apja csak azt akarta tudni, hogy kell-e még fizetnie a tartásdíjat. Nem érdekelte, hogy őt megdicsérték, hogy nemsokára kész műszerész lesz, hogy hová megy dolgozni. Mindebből csak az volt számára fontos, hogy tizennyolc éves lesz, hogy nem tanul tovább, s ezért megtarthatja a havi tartásdíj összegét.

Előredőlt, neki a szembefúvó, kora tavaszi szélnek. Tudta, hogy rátalált a meghívás igazi okára. Az anyja sóhajtozni fog, ha ezt megtudja, megöleli, magához szorítja, de szemében kigyúlnak a megkönnyebbülés, a győzelem apró kis szikrái. Most már övé lesz a fia egészen.

A Liget csupasz fái szétszaladtak, a hideg tér óriásivá nőtt körülötte. Nagyon kicsinek és gyengének érezte magát a többé fel nem idézhető reménység hiányának súlyával a lelkében és tizennyolc éves vállán.

MEGÉRTÉS

Dani már két hete figyelte az új lányt. Olykor beszélgetett is vele, és elégedetten tapasztalta, mennyire tartózkodó. Azért akart házasodni, mert úgy érezte, itt az ideje. Huszonegy éves. Túl van már régen a kamaszbolondságokon. Kitöltötte a katonaidejét. Nagyon egyedül él, a család messze van. Mulatni, szórakozni nem jár, hogy a cimborákat itassa, és mindenféle haszontalanságra költse a drága pénzt. Megkomolyodott, férfivá érett. Feleséget kell keresni. De csakis olyat, akinél ő lesz az első.

Tudta, sok a könnyelmű lány. Némelyikről folytonosan suttogtak, pletykáztak a műhelyben. Egyik-másik, ha a fiúja új lányhoz pártolt, vele akart kikezdeni. De ő nem állt kötélnek. A más hagyatéka neki nem kell. Az ő jövendőbelije szolid legyen és tisztességes. Nem olyan, akit egy-két hízelgő szó már levesz a lábáról.

Brigi komolynak, szinte szenvedőnek látszott a sápadt arcával, nagy, árnyékos szemével. Nem nézett semerre, a hosszú asztalnál a munkája fölé görnyedt, és finom, könnyű mozdulatokkal forgatta forrasztópákája alatt az ezernyi apró részből összeálló munkadarabot.

– Ne siess már annyira… Törődj velem is egy kicsit, a dolog megvár, nem szalad el mondta neki egy napon, amikor el akart surranni mellette. Akkor már véglegesen és jóleső érzéssel megállapította, hogy a lány komoly és szégyenlős.

– Hagyjál engem… Mért tartasz fel? Nem akarok én…

Brigi szemhéja megrándult. Határozatlanul odébb lépett, mint, aki menekülni próbál. Félrefordult, nem nézett a fiúra.

Dani utána nyomult.

– Ugyan, ne siess már. Te vagy itt az egyetlen, akivel szívesen elbeszélgetnék.

Így azután Brigi ott maradt néhány percig a Dani munkapadja mellett. Elfogódottan válaszolgatott a kérdéseire. Tekintete, ha rá is emelte, rézsútosan mindjárt félresiklott az arcáról, mintha valamilyen rejtélyes oknál fogva nem lenne annyi erő benne, hogy megtapadjon rajta. A

nyakát is folytonosan félreforgatta. Mindez nagyon tetszett Daninak. Nőtt benne a melegség, a helyes és megfontolt választás elégedettsége.

Nagyon lassan, de mégiscsak szokni kezdett hozzá a lány. Megtörtént, hogy kérés nélkül is megállt mellette, és ebédidőben, határozatlanul ugyan, de néhányszor elindult feléje, mintha madzagon húznák. A fejét is ritkábban kapkodta félre. Beszélgetésük folyékonyabb lett.

Daniban nőtt, erősödött a bizonyosság és a komoly, igazi szerelem jó reménysége. Még takarékosabban élt, mint eddig, hogy gyűljön a pénz, mert a házasságot meg kell alapozni.

– Műszak után megvárnálak a kapu előtt. Hazakísérlek mondta a negyedik hét végén Briginek.

A lány elsápadt. Sötét szemöldökei összerándultak, remegő ráncot nyomott közéjük a riadtság.

– Nem akarom felelt morcosan. Ne kísérgess. Maradj magadnak.

Hogy másnap, harmadnap sem várhatta meg műszak után, Dani meglepődött. Azt szépnek találta, hogy a lány nem enged mindjárt. Valamilyen, ki nem kutatható oknál fogva az első visszautasítás még hízelgett is a hiúságának. De a többi már nyugtalanította. Vajon az csak tettetés lenne, hogy lassan ugyan, de hajolni kezdett feléje a lány? Mert hajolni kezdett, tisztán megérezte a fokozatos ellágyulását. Egyre gyakrabban nézte az ő arcát, szemét, homlokát. Meg-megrebbenő pillantása bátortalanul, de a keresés és bizonyosságszerzés szándékával kutatott vonásai, tekintete mélyén. A kezét sem húzta el mindjárt, amikor ő megfogta. Ujjai elébb rátapadtak az övére, mintha fogózót keresnének, és csak azután menekültek. Még azt is elmondta kérdés nélkül, miért kapta a furcsa nevét. A nagynénje, aki itt Pesten magához vette, apáca volt, az adta neki, mint keresztanyja. Ez is tetszett Daninak. Az apáca nagynéni és az általa ajándékozott név, nem tudta pontosan, miért, de az ő választásának, helyes ítéletének komoly nyomatékot adott.

De miért tiltja el a lány attól, hogy megvárja a kapunál és hazakísérje? Jó, a többi fiúnak, aki csak kihasználná az engedékenységét, nem engedi meg. De neki se, aki mindenképpen érezteti, hogy nem

játszogatni akar vele? Akinek soha nem volt egy illetlen szava, mozdulata? Akivel már olyan szépen összeszokott?

Néhány napi töprengés után félrehúzta a lányt.

– Brigi… hallod… Mért nem kísérhetlek én téged haza? Mért ellenkezel?

– Csak… felelt Brigi szenvedőn és konokul. Arca bezárult, pillája a szeme elé ereszkedett. Nem kell énnekem udvarló.

– Én se, Brigi, én se? kérdezte Dani megbántottan, magára mutató, erős nyomatékkal.

– Te se… suttogta Brigi. Szája széle rángatózott, szemét lesütötte. Szandálja hegyével céltalan kis vonalakat kapart a padlóra.

– De hiszen nekem komoly a szándékom… Itt az ideje, hogy megházasodjak. Nagyon magamra vagyok. Feleségül kérlek, nem érted? mondta Dani magyarázón és ünnepélyesen. Félrehajtotta a fejét, hogy a lány arcába nézhessen.

Brigi nyaka még lejjebb tört. De Dani így is látta, hogy egészen álláig csurognak a könnyek.

– Hagyj engem békén… Mit kínozol… tördelte rekedten. Nem lehetek én a te feleséged. Két és félhónapos állapotos vagyok.

Dani fejbe verten állt, még a szája is kinyílt az elakadt lélegzettől. Úgy érezte, durván becsapták és megcsúfolták.

– Akkor minek tettetted magad? Mért mutattad magad annyira komolynak, hogy még haza sem kísérhettelek! Mért viselkedtél úgy, mint egy rendes lány, te utolsó!

– Hallgass ! kiáltott rá Brigi. Egész testében reszketett, de szikrázott a szeme. Mit tudod te… Az a fiú katona volt, én szerettem, hittem neki. Nem bánta, hogy gyerekem lesz, tervezgettük a lakodalmat. Azután egyszerre eltűnt. Leszerelték. Utánajártam, akkor tudtam meg, hogy nős, családos. Nem is akart tudni rólam. Nem törődik avval, mi lesz velem így… Mit teszek magammal… Megutáltam, meggyűlöltem. És megfogadtam, hogy ezután már senki nem kell nekem. Soha az életben

nem hiszek fiúnak, akármilyen szépen hízeleg. Akkor jöttél te… Én nem akartalak szeretni…

– Nem is szerettél vágott közbe Dani. Ő is reszketett, a szája széle sápadtan rángatózott.

– Igenis, megszerettelek… De nem akartam… Nem akartam mutatni. Még azt se engedtem meg, hogy…

– Semmit nem engedtél. Mint egy rendes, tisztességes lány. Szégyelld magad, becsaptál. Még a kezedet se foghattam meg… szégyelld magad! kiáltotta a fiú.

– Nem hát. Mert nem akartam újra kezdeni! De te nem hagytál békén. De most már… kiabált vissza a lány. Haragosan és daccal sírt, tekintete azonban szemrehányó panasszal sötétlett a könnyek mögött. Elég volt nekem a csalódásból, nem kell nekem senki, se te, se más! Jobb egyedül. Menj innen, hagyj engem békén!

– Te hagyj engem békén, te, te más kapcája, te! ordított rá Dani. Karját szétcsapta, széles állcsontján rángott a megfeszült bőr. Kiköpött a padlóra, és sarkon fordult. Sietni akart, mégis lassan és görnyedten ment vissza a munkapadhoz egy új, eddig nem érzett súllyal a vállán.

Napokig nem nézett a műhely túlsó végébe, ahol Brigi lehajtott fejét, tarkón összefogott fekete haját láthatta volna. De lelkében, agyában szüntelenül a lány szavait ismételgette. És látta a szemét, benne a panaszt és a tapasztalattól megérlelt, keserű tudást. Először visszaszorította újonnan feltámadt gondolatait, de később szabad utat engedett nekik. Mindegyiket megnézte, megforgatta, latolgatta az értéküket, súlyukat, mint az elkészült munkadarabokét.

A rendes lányok tudatlanok, mert nincs tapasztalatuk. Hamarabb megszédülnek, asszonykorukban is, mint az olyanok, akik már megégették magukat. Brigi panaszos tekintete villant rá a gépbe fogott kis acélkarika fénye mögül. Ő már nagyon érti, nagyon megbecsüli az igaz szerelmet. Hálásabb lesz érte, mint az a lány, aki senkié sem volt még a házasság előtt. És mindezen túl, ő ezt a lányt szerette meg, s nem egy olyat, amilyet elképzelt magának.

Kicsit elszomorodott, mert érezte, hogy elenged valamit, valami nagyon szépet és becseset, amit kamaszkora óta érlelt magában. De ettől a lemondástól valamiképpen erősebb és keményebb lett, mint, aki már többet tud az életről és az érzelmek bonyolultságáról, mint eddig.

Másnap megint odahívta Brigit a sarokba. A lány lesütött szemmel, dacos vonakodással, de mégis engedelmeskedett.

– Mit akarsz? kérdezte ellenségesen. De a hangja remegett.

– Meggondoltam én a mi dolgunkat, nem is egyszer mondta Dani. Megjártad, becsaptak, ezen már nincs mit beszélni. Itt a pénz, menj el az orvoshoz. Azt akarom, hogy a gyerek, akit majd a világra hozol, mint a feleségem, az enyém legyen.

A lány karja, a markába szorított pénzzel úgy maradt a levegőben, ahogy Dani az egyik kezével felemelte s a másikkal belenyomta markába a pénzt. Szeméről, ahogy Danira nézett, eltisztult a gyanakvás, egész arca megvilágosodott.

– Na, eredj vissza az asztalhoz, és nyugodj meg mondta Dani bátorítón, az összetartozás komolyságával. És műszak után várj meg a kapu előtt.

ÉJFÉLTŐL REGGELIG

A kocsi a sokemeletes belvárosi ház elé kanyarodott. Asiana olvasta Ákos gépiesen a függőleges neon betűsort, amely titokzatos, zöldeskék fényt vetített a mulató nagy, elfüggönyözött üvegablakaira. Kicsit várt, azután megnézte az óráját. Éjfél elmúlt már.

Végre kinyílt a keskeny ajtó, és egy bundás, fiatal nő szaladt ki rajta. Fél kézzel a bunda szárnyait fogta össze, a másikban tömött táskát hozott. Futás közben kivillantak neccharisnyás, meztelen combjai.

– Anita? kérdezte a fiatalember bizonytalanul.

Erőlködőn nyitotta nagyra a szemét, s a fejét többször megrázta, a nyakát kihúzta és megmerevítette, mintha víz alól bukkanna fel.

A nő jókedvűen felnevetett.

– Hát nem ismer meg, Ákos? Eddig fekete parókát használtam. Most elővettem a vöröset.

– Jól van, nekem egészen mindegy, milyen színű a haja mondta a fiatalember közönyösen. Csak azt ellenőriztem, nem fuvarozok-e maga helyett más valakit. Keményebben, felelősségre vonó hangon tette hozzá: Nyolc percet késett.

– Ó, hát azért, mert késett az egész műsor felelt bűntudatosan Anita, miközben gyorsan bebújt a kicsapott hátsó ajtón a gépkocsiba. Nehezen jöttek az emberek. Az üres asztaloknak nem táncolhatunk. Legalább négy-öt vendégre van szükség. Tudja, az Asiana a külföldiekre számít, azokra, akik a Duna-parti drága hotelekben szállnak meg. De hát azoknak sincs mindig kedvük. Más is csalódik a számításában, nemcsak maga. Könnyedén felsóhajtott.

Ákos óvatosan vezette kocsiját a keményre fagyott, síkos havon. Nem nézett hátra, minden figyelmét az autóra összpontosította.

– Én az időről beszéltem, nem a pénzről mondta közben -, maguk is tudják, milyen sokat ér az én pontosságom. Miattam még egyikük sem késte le egyszer sem a számát. Most nagyon kell igyekeznem, hogy a két Pártost ne várakoztassam meg.

– Persze, persze, Ákoskám helyeselt Anita sietősen. Bár rájuk még így is várnia kell, lefogadom. Tudom, hogy maga aranyat ér mindnyájunknak. Elképzelni is rossz, mi lenne abból, ha naponta sofőrért kellene telefonálgatni. Jön-e időre a taxi, vagy nem. Igaz, most én késtem, de ezek a nyavalyás külföldiek is késtek. És milyen kevesen…

– Mit törődik maga ezzel, a gázsiját akkor is megkapja, ha mindössze kettőnek van kedve a műsorhoz. Vagy nem?

– Persze, persze hogy megkapom helyeselt a nő készségesen. Na és mit érek vele, ha megkapom? Félre tudok tenni belőle valamit? Fenét. A smink, a paróka, a harisnya… mind rengeteg pénzbe kerül. Tudja, hány neccharisnyát táncoltam szét a szezon kezdete óta? Hatot. Sajnos, harisnyában szeretek táncolni. Abban nem olyan pucér az ember, és a combja, a lába szebben mutat. Ami a külföldieket illeti… kell egy kis pótjövedelem. Ezt maga megérti, ugye? Az öregségemre is gondolni kell.

Tudja, milyen fárasztó dolog a tánc? Nem lehet sokáig csinálni. Sokszor gondolok arra, hogy mégiscsak férjhez kellene mennem újra. Mert így egyedül… Egy jövedelemből…

Nevetett, mutatóujjával megbökte a fiú hátát.

– Tudja, hogy izzadtan szaladtam ki, hogy ne várakoztassam tovább? Maga lesz az oka, ha meghűlök. Ígérem, a másik két helyen egy percet se fogok késni.

Várakozón mosolygott, de a fiatalember nem szólt semmit. Az arca megkeményedett, szemöldökét összehúzta. Nem akart semmit sem tudni a háta mögött ülő nőről. Sem az igazi nevére nem volt kíváncsi, sem a panaszaira. Érezte, ha belecsúszik ebbe a beszélgetésbe, ha érdeklődni kezd az egészsége, a gondjai felől, az neki nem lesz jó.

– Mit nyűgösködik, szívesen elcserélném a maga fizikumát, szívét az enyémmel mondta rideg, gépies vidámsággal -, meg a keresetét is. Amit én csinálok, sokkal nehezebb a maga munkájánál.

Anita ezúttal kicsit csalódottan nevetett, mint aki leeresztett sorompót talál ott, ahol szabad utat remélt.

– Hát bizony, maga nagy dolgot vállalt, Ákos, ezt senki nem tagadhatja. Sokszor felemlegetem magát anyám előtt. Mondogatjuk is, hogy kevés az ilyen fiatal férfi, akiben ekkora nagy az akarat. Ami igaz, igaz, ezt kevesen tudnák így…

Elhallgatott. Mindennap szinte észrevétlenül jutott el a saját panaszaitól a fiatalember dicséretéig. Felrántotta a vállát, s hátradőlt az ülésen. Ujjaival a paróka alá nyúlt, és nedves tarkóját törölgette.

– Megérkeztünk szólt hátra Ákos. Finoman és zajtalanul csúszott be két várakozó taxi közé a hatodik kerületi mulató előtt. Haragudott a sofőrökre, mindet ellenségének tekintette. De jó viszonyban kellett lennie velük, nehogy kellemetlenkedjenek. Hátrafordult a nő felé, aki kellékekkel megtömött táskájában kotorászott. Végre megtalálta színes kis bőrtárcáját, s abból három tízest húzott elő.

– Huszonöt, ugye? kérdezte bizonytalanul.

– Hiszen tudja felelt a fiatalember szándékos ridegséggel. Megállapodtunk abban, hogy minden fuvar huszonöt forint. Nemcsak a rövid, hanem a hosszú is. Ha ráfizetek, hát ráfizetek. Az az én dolgom. Meg az is, ha késik a műsor.

Még nem vette el a pénzt, két ujjal tartotta a három tízforintos végét. Anita zavartan köhécselt, és elengedte a papirosok túlsó csücskét. A késedelem bűntudata összekeveredett benne az iménti dicsérettel. A kettő együtt valamiféle íratlan kötelezettséggé vált. Szégyellte elkérni a visszajáró aprót.

– Tudja, mit? Tartsa meg az egészet mondta könnyedén. Megrántotta a vállát, de ezt csak úgy, önmagának. Ez az öt forint nem sokat jelent. Vigye az ördög, többet is veszít ő ennél.

Ákos eltette a pénzt. Lekászálódott az ülésről, és a Moszkvics hátsó ajtaját kitárta Anita előtt, aki megbiccentette a fejét, és combjait kivillantva befutott a mulatóba.

A fiatalember utána ment. Tudta, hogy mindig korán ér ide, és órája szerint még nyolc-tíz percet kell várnia.

A kis előtérben, a ruhatár körül zsúfoltan szorongtak az érkező és induló vendégek. Amikor átadták és megkapták kabátjaikat, a ruhatárosnő ismét kézbe vette a kötését. Szaporán mozgó, hosszú acéltűi villogó kis félköröket húztak a levegőbe. A pult előtt egyetlen vendég maradt, nyitott kabátban, ziláltan kibomlott és elcsúszott nyakkendővel és sállal. Kopaszodó homlokán, nagy, kövérkés arcán bamba és bizonytalan kérdés ült. Észrevehetően ingadozott, és a kezét is csak a dereka magasságáig tudta felemelni. Ujjával rámutatott a pulóvert kötő asszonyra:

– Ötvenest adtam oda magának. Miért nem ad vissza?

Az asszony ránézett, gyorsan végigmérte, és folytatta a kötést. Arca nyugodt volt és kemény.

– Nincs már maga olyan állapotban, hogy pontosan emlékezzen. Mindenki apróval fizetett. Maga is.

A férfi feljebb emelte a hangját, fejét elöntötte a vörösség:

– Ötvenessel fizettem. Adjon vissza negyvenötöt. Érti? Mert ha nem…

Hirtelen megingott s, hogy el ne essen, tenyerét a falnak csapta. A ruhatárosnő és a figyelő portás szeme összevillant. A portás odalépett a férfihez, megfogta a karját.

– Van lelke így megvádolni egy családanyát? Jöjjön, kikísérem. Üljön be egy taxiba, menjen haza, és aludja ki magát.

A férfi az ajtóhoz botladozott. Onnan kábultan és bizonytalan gyanakvással még visszanézett a ruhatárosnőre, aki elmerülten szedte át egyik tűjéről a másikra a szemeket.

Ákos közönyösen nézte a három embert, neki egyikhez sem volt köze. Az előtérből az öltözőkhöz vezető szűk folyosóra lépett. Itt, mint három hete minden este, ott találta a két artistát, a Pártos fivéreket. Fejük tetején álltak, kezüket csípőre illesztve, V alakban szétnyílt lábszáruk a falnak támaszkodott. Így szoktatták testüket a természetellenes tartásra, mielőtt kézen járva bevonultak az apró színpadra. Innen, akár az előtérből, jobb oldalon függönyös bejárat vezetett a mulató ernyős lámpáktól kék-piros homályú helyiségébe. Az emelvényen fiatal lány énekelt. Darabos mozdulatokkal rángatta csípőit, meztelen vállát, miközben a zsinórt maga után húzva, mikrofonnal a kezében fel-le járt a dobogón. Vastag, fülsértően erős hangját, amit a mikrofon még jobban felerősített, sem a zongora, sem a dob nem tudta elnyelni. Amint a számát befejezte, és kifelé indult, nagy taps közben, égnek emelt tornacipőkkel már is bearaszolt a két artista.

Az ajtónyílásban, a bársonyfüggöny redői közé húzódva, az egyik pincér Julival, a kávéfőzőnővel sugdolózott. Ákos tisztán megértette a zene csörömpöléséből kibúvó hangjukat:

– Ne nézze a kollégáit hülyének, Kálmán. Ha maga mindent kihúz a pénzes pasasokból, nekünk semmi nem marad. Ma este hárman mentek el anélkül, hogy maga a presszógéphez küldte volna őket. Ha itt akar maradni, tanulja meg, hogy a mi kárunkra nem szedheti meg magát. Csak közösen, teljes szolidaritásban boldogulhatunk.

– Szavamra, csak negyven forinttal kerekítettem fel a számláját súgta vissza a pincér. A hangján érezhető volt, hogy hazudik. És azt is jól tudom, hogy osztozni kell.

– Jól van, én figyelmeztettem. Mi engedjük, sőt elősegítjük, hogy más is keressen. De aki nem nézi a közösséget, az nagyon hamar kívül találhatja magát az ajtón mondta a lány. Ebben a pillanatban észrevette a lehunyt szemmel támaszkodó fiatalembert. Jöjjön, Ákoska, igya meg a feketéjét. Ez jár magának. Jókedvűen felnevetett, a tapadó, fekete ruha merész kivágásából előduzzadó melle megrezzent. Ha csak ennyit csakliznék el a vendégeimtől…

Ákos köszönetül tartózkodón mosolygott, és megbiccentette a fejét. Szürcsölni kezdte a forró kávét, ami jólesőn áradt el benne, elmosta a fáradtság nehéz súlyát. Az iménti párbeszéd csak annyiban volt számára érdekes, hogy egy újabb adat bizonyította: ezek itt többet keresnek, könnyebben és gyorsabban tudnak pénzt gyűjteni, mint ő. A szép, szőke, kívánatos testű lány kedvességét egyetlen pillantással sem viszonozta. Olyan idegen volt az ő életétől, annyit sem jelentett neki, mint egy tetszetősen felrajzolt, kifestett plakátfigura.

Kezdődő kábultságát egyelőre visszaverte az erős fekete. Kiment az utcára, s mielőtt visszaült volna a kocsijába, odalépett az egyik taxisofőrhöz, és megkínálta cigarettával. Az amerikai dobozból, amit nem tudni, melyik nő pottyantott ki táskájából az ülésre. Ezt a nyurga sofőrt már harmadszorra látja itt. Ha ő megjegyezte az arcát, az is megjegyezheti az övét. A rendszámát még egyszerűbben. S abból még kellemetlensége lehet. A sofőr kihúzott egy cigarettát, és köszönetül ujjheggyel megérintette a sapkája szélét.

– No, még egyet… Ne sajnálja… biztatta Ákos gépies mosollyal. Azután a Moszkvicshoz ugrott, és kitárta az ajtót a két Pártos előtt.

Zömök, rövid lábú, kerek fejű fiúk voltak, sem arcukhoz, sem alkatukhoz nem illett a rózsaszín szaténing és piros nadrág. Most, természetes helyzetben, hogy nem futott fejükbe a vér, sápadtak voltak és olyan megviseltek, mint munkások az éjszakai műszak után.

– Igaz, hogy maga sorsoláson nyerte ezt a kocsit? szólalt meg egyikük útközben váratlanul.

– Igaz. Ákos szűkszavúan, kelletlenül és hosszú szünet után válaszolt. A gyanakvás minden ilyen kérdés után talpra ugrott benne. Csak nem akarják ezek feljelenteni?

– Hány órakor kezdi a munkát? kérdezte a másik Pártos.

– Uúúgy fél tizenkettőkor. Éjfél körül. Mikor hogy felelt ugyanolyan hangon.

– Mennyit tud egy éjszaka megkeresni?

– Keveset… Sok a kiadásom… Karbantartás… olaj… benzin… "Mi közöd hozzá?" gondolta magában ellenségesen.

– Sokat, vagy nem sokat mondta az artista -, így nem megy tovább, öregem. Egy este huszonöt forint! Legalább tízzel túlfizetjük magát.

– Pontos kiszolgálást nyújtok. Énmiattam még soha nem késték le a műsort. A taxi nem áll rendelkezésre abban a pillanatban, amikor szükségük van rá. Én szolid árat számítok. Megtakarítják a borravalót is. Szállíthatnék részegeket is, akik számolatlanul adják a pénzt, de a nagyobb keresetért sem hagyom cserben magukat.

– Nono. A részegek felét már kifosztják, mielőtt kocsiba ülnek. Le is hányhatják a szép huzatot, és botrányba keverhetik. Rendőrség, igazoltatás satöbbi. Tudja azt maga jól. Szóval állapodjunk meg egy méltányos átalányban. Az artista súlyos, konok hangon beszélt. Holnapig gondolja meg.

– Meggondolom mormolta fojtott ingerültséggel Ákos.

Tudta, hogy ezek a fiúk megfontoltan takarékoskodnak, nem úgy, mint a nők legtöbbje, akik könnyű kézzel adják a pénzt. Azzal is tisztában vannak, hogy ő nem nagyon ugrálhat. Szeme előtt számok úsztak el, felülről könnyű köd ereszkedett le, s a merő fehér út szemrontón kezdett csillogni, az út elhajolt a kerekek előtt. Összeszedte magát, a látása kitisztult. Az út ismét laposan feküdt a kerekek alá.

A belvárosi bár előtt a két Pártos kiszállt az autóból. Ákos megnézte az óráját. Négy perce van, azt ki kell használnia. Bemennie nem érdemes, itt nem szokott feketét kapni. Fél könyökre dőlt, behunyta a szemét. A kocsi tüstént kiolvadt alóla. Úgy érezte, az ágyában fekszik, jó, zsongító melegben, ami otthonossá teszi körülötte a kopár és idegen albérleti szobát. Zsófi halkan, egyenletesen lélegzik mellette. De valamilyen kellemetlen nyomás mégse hagyja nyugton. Erősödik a halántékán, a tarkóján, s végül alig elviselhető szorongássá nő.

Hiszen voltaképpen az utcán fekszik, ott van az ágya, az emberek mindjárt észreveszik, körülállják, és nevetnek rajta. Tudja, hogy fel kellene kelni, akkor megszűnne az utálatos, szívére is ránehezedő szorongás, de nem képes erre. Dereka, karja, lába, egész teste ólomnehéz. És ráadásul valami különös szag is rátámadt, beszáll az orrába, lesziváog a torkán, alig kap tőle levegőt.

– Ákos, Ákoska, elaludt?

Könnyű ujjak csiklandozzák a tarkóját. A nevetés és fojtogató parfüm illata azonnal felébreszti.

– Dehogyis, csak elgondolkoztam… Meleg van itt, és…

Ránézett a szép kis fekete nőre, akinek sötét szeme természetellenesen csillogott a hosszú, ragasztott pillák és a kék, festett árnyék karikájában. Ez mindig mellé ült a vezetőülésre, és nem hagyta nyugton. Ákost undorította az illatszer, az ital s az idegen férfiak szaga, amit a táncosnő bőre árasztott. Lehet, ő nem is ivott, csak azok a férfiak, akikkel műsor után táncolt. Utálta a légkört, amit ez a szép kis nő magával hozott, s ami a ruháját is átitatta. Azt is tudta, hogy mindjárt panaszkodni kezd.

És csakugyan rákezdte, amint megindult a kocsi.

– Hogy mit kell kínlódni ebben a nyavalyás életben! Tudja, a tánc előtt van egy kis szövegem, nehezen harcoltam ki, és mennyi pénzembe került! Nagyon jó kis szöveg, Dési írta, hiszen tudja, az a népszerű… A három végszót a dobosnak kellene feladni, mert a dobbal függ össze a szöveg. De nem, az istennek se teszi meg. Pedig anélkül nem csattannak a poénok. Vagy ha kegyesen fel is adja, mit érek vele, elhadarja, elnyeli az

aljas. Irigyli a sikeremet. Még ha nő lenne, de így? No meg, hogy én tíz forinttal nagyobb gázsit kapok esténként, mint ő. De azt már nem éri fel ésszel, hogy nekem két öreget kell eltartani, hogy Gyuláról ne is beszéljek. Mert ő csak úgy tudja elképzelni az életét, ha…

Ákos összeharapta a fogát. Merőn előrenézett, az utat figyelte. Mindent elkövetett, hogy ne értse a szavakat, a panaszt, ami gyengíti, omlasztja az ő erejét. De ahhoz, amiben szüksége volt erre a nőre, kellett a türelem, türelmes hallgatása a sokféle bajnak, bosszúságnak.

Hirtelen kihasználva a pillanatnyi szünetet, bevágott két mondat közé:

– Mondja csak, Éva, beszélt Lolitával? Tegnap megígérte.

Rámosolygott a táncosnőre, de a pillantása hideg maradt.

– Persze, persze, hogy beszéltem, alig egy órával ezelőtt. Látja, majdnem elfelejtettem válaszolt a másik bűntudatosan. Azt mondja, őérte nagyjából pontosan jön a taxi, és hogy maga nem képes annyit…

– Az az én dolgom. Anitát elviszem a Nefelejts utcából Budára, ott felveszem Dézy end Frédyt, őket leteszem az Asiana előtt, utána már szaladhatok is Lolitáért. Tíz perc alatt fenn vagyunk a Várban, onnan mehetek megint Budára, azután a Nefelejts utcába meg a Rákóczi útra. Én se kerülök többe a taxinál, sőt. És nemcsak nagyjából, hanem mindig pontos vagyok. Énrám nem kell várni, nekem nem kell könyörögni és borravalót sem kell adni. És nincs izgalom, idegeskedés. Ezt magyarázza meg neki.

– Legyen nyugodt, megmagyarázom. Rábeszélem, hogy magával járjon mondta a szép kis fekete nő buzgón és engedelmesen. És, mintha ezzel jogot szerzett volna még egy kis türelemre, újra kezdte: Sejtheti, hogy az a nyavalyás dobos ma éjszaka is elrontotta a számomat. Holnap megpróbálom, fizetek neki egy pohár francia konyakot. Hátha akkor kegyeskedik tisztességesen együtt dolgozni velem. Erre vár biztosan, azért mondta a fizetőpincérnek ez visszajutott hozzám -, hogy mi köze neki az én számomhoz meg a sikeremhez, őt dobosnak szerződtették, nem azért, hogy alám adja a poéneket.

– Iszik a dobos? kérdezte a fiatalember közönyösen, csak azért, hogy az odafigyelését mutassa. Fejét nem fordította a nő felé, merőn előrenézett.

– Ugyan Olyan józan az mindig, akár maga. A konyak árából tízet megtart a pincér, hatvanat kápé odaad a dobosnak. Mert az kézbe adva nem fogadja el tőlem a pénzt, ahhoz büszke! Meg így a pincért is lekenyerezi, aki azután ajánlgatja a vendégeknek, hogy kínálják meg itallal a zenészeket. Vidáman felkacagott: Érti már, Ákoska?

De Ákos már nem figyelt rá. Megérkeztek a Koktélbár elé. A járda szegélyén, mint minden éjszaka, most is ott állt nyitott kabátja alatt elöl gombos barhent pongyolában Júlia. A rövid pongyola alól sárga és zöld tollak kunkorodtak ki. Szó nélkül beszállt a hátsó ülésre. Soha nem szólt Ákoshoz. Ha az a tükörből hátranézett, mindig mozdulatlannak és közömbösnek látta, kialvatlanságtól és fizikai fáradtságtól nyűtt, mégis kemény arcát, amire fehér álarcként tapadt a krém és púder vastag rétege.

Ákos egyedül őhozzá vonzódott, mert az övéhez hasonló eltökéltséget sejtett meg benne.

Reggel hétkor, miután utolsó utasát is a kívánt címre szállította, kocsijával a nagy irodaház elé kanyarodott. A hajnali köd még nem szállt fel, de keleten finom, gyöngyszürke sugárzás sejlett az ég nehéz, vasszínű fellegei mögött. Egy-két percre hátradőlt a puha, kényelmes támlára. Máris érezte a nyomban jelentkező, egész lényét birtokba vevő erőt, ami húzta-vonta lefelé, egy meleg, szédítő mélység aljára. Minél lejjebb csúszott, annál kevésbé érezte önmagát, azt, hogy hol van, mit akar, milyen kötelességek terhelik. De mielőtt végképp belezuhant volna az öntudatlanságba, megrázta és fellökte magát a felszínre. Megnyomkodta arcát, halántékát, előhúzta tárcáját, és gondosan megszámolta mai keresetét. Azután elővette a noteszt, beírta a százhetven forintot, és hozzáadta a fölötte levő számoszlophoz. Harmincötezer-hétszázhúsz meg százhetven, az harmincötezer-nyolcszázkilencven. Még két évig kell az éjszakai fuvarozást folytatnia, s akkor meg lesz a lakásra a pénz. Megszabadul az utált albérlettől, és jöhet a gyerek. Zsófi sem megy tönkre a főbérlőkkel való harcban a fürdőszobáért, a mosás, mosogatás, villanyégetés jogáért.

Most felmegy a hivatali szobájába. Negyven percig alhat az íróasztalára hajolva. Utána hideg vízzel lemossa az arcát, és hozzákezd a nappali, az igazi munkájához. négy órakor végez, fél öt után hazaér. Rendbe hozza a kocsit, hat órakor megeszi a vacsoráját, hétkor lefekszik.

Az a baj, hogy éppen az ágyban száll ki testéből a most minden ízét mézes, nehéz súllyal elzsibbasztó álmosság. De akár három órát alszik, akár négyet, legkésőbb negyed tizenkettőkor fel kell kelnie. Lassan, nesztelenül készülődik, motoz a szobában és konyhában, hogy Zsófit s még inkább a főbérlőket ne ébressze fel. S azután az artistákkal, táncosnőkkel autózik éjféltől reggel hétig.

Még két év. Akkor jöhet a gyerek, mert meg lesz a lakás. És kialhatja magát.

MAGASABB KATEGORIA

Gábor mindennap kétszer utazott vonaton. Reggel a faluból a városi gyárba, délután meg a városból vissza a faluba. Hosszú volt a menetidő, eltörődött, mire hazaért, de nem bánta. Otthon még rosszabbul érezte magát, mint a zsúfolt munkásvonaton. Az apja miatt.

Nem sokkal azután, hogy hazaérkezett, s pihent egy kicsit, megjött az apja is. Mindig lábbal rúgta be az utcaajtót. A szeme körbevillant, hogy a fiát, feleségét munkában találja-e. Az anyja, aki egy percig sem ült ölbe tett kézzel, ilyenkor mosott, kukoricát morzsolt, vagy locsolt a veteményeskertben. Szakadásig emelte a vízzel telt kannát. A félelem hajtotta, hogy minél szaporábban hajladozzon. Ő meg fát vágott, kerítést, ólat javított, meg a disznónak kavarta a moslékot.

Az apja vagy ordítozott, vagy mogorva szótlanságba süllyedt. Szemében, ahogy őrájuk nézett, gyűlölet tüzelt. Hogy miért, azt sem ő, sem az anyja nem tudta. De a levegő nehéz volt körülötte, alig lehetett lélegzetet venni.

Szüntelenül annak a félelme nyomta őket, hogy mi lesz a következő percben. Mert apja indulatát nem lehetett kiszámítani. Olykor szótlanul végigette velük a konyhaasztal mellett a vacsorát, de a legtöbbször rájuk ordított, hogy pusztuljanak a szeme elől, egyiket se akarja a közelében

látni. Az is megtörtént már, hogy kikergette őket az udvarra, egyedül evett, és csak sokára nyitotta ki előttük az ajtót.

– Ingyenélők! Hogy az Isten pusztítana el benneteket! morogta, mikor ilyen kedvében volt. És sötéten nézett rájuk széles, kusza szemöldöke alól.

Hetenként legalább kétszer, szombaton és vasárnap, csak éjféltájban jött haza. A másik téesz-kocsissal meg az összeverődött társasággal ivott a kocsmában. Már mielőtt berúgta volna az ajtót, mindketten felébredtek. A falura és az utcájukra boruló éjszakai csend mélységében szívet rángató, szorongást keltő lárma indult. Mintha egyenlőtlen időközökben két súlyos verő zuhanna le egymás után egy kifeszített dobra. Az apja lábai dobbantak így, s a fogyó távolság durván felnövesztette a hangjukat. A lépések ütemének egyenlőtlen szünetei szinte láthatóan rajzolták ki a testét előre és oldalt húzó tántorgás horpadt köreit. Amikor bezuhant a konyhába, Gábor feje tetejéig húzta a takarót, hogy védje és mentse az alvás hátralevő óráit. De az izzadságot kiverő izgalom még sokáig ébren tartotta, hiába vágyott minden tagja alvásra a hajnali utazás előtt.

Apja, amint behúzta maga után a szoba ajtaját, mindjárt odament az ágyhoz.

– Ki a takaró alól! Ne dögölj ! ordított rá az asszonyra. Ez volt a szokása, ha leitta magát. Nem tűrte, hogy aludjon a felesége.

Gábor hallotta anyja fojtott sóhajtozását, kis nyögéseit és félénk mozgásának neszeit, ahogy kikászálódik az ágyból. Tudta, hogy régimódi vászoningében, kendővel a vállán a tűrés alázatával leül az asztal mellé. Utána az apja még jó ideig beszél hozzá.

Szavaiban, amelyek, mint apróra őrölt göröngyök buktak ki a száján, régi meg új emlékek, káromkodások és értelmetlen gondolattöredékek keveredtek össze. Amikor végre elhallgatott, szemét még sokáig a feleségén tartotta. S ha az mozogni kezdett, vagy feje lebukott az asztalnak támasztott karjára, orvul leselkedő tekintetében dühvel és gyűlölettel ráordított:

– Kuss! Ülj nyugodtan!

Gábor, eddigi életének tizennyolc éve alatt, éppen úgy megszokta ezt, mint az anyja. Apja, akár egy irgalmatlan súly prése, nyomta, szorította az életüket. S ezt természetesnek érezték mindketten, hiszen ő volt a férfi, a családfő, aki parancsolhatott nekik, s akinek nem lehetett ellentmondani. Mégis, félelme mögött másféle indulat is gyűlt Gáborban. Amíg apja ordítozását és zagyva beszédét hallgatta, ő is fel-felnyögött. Teste-lelke megfeszült, hogy visszalökjön egy erőszakosan rátámadó akaratot.

Egy szombati napon a kései vonattal érkezett haza a faluba. Túlóráznia kellett, de nem bánta. Új ruhát akart venni, szívós kitartással gyűjtötte rá a pénzt. Az este melege és csendje lassú ringatással, könnyen emelte, mint valami hatalmas, áttetsző szárny. Pedig megváltozottnak, súlyosnak érezte magát, s eltelt ünnepélyességgel. Ezen a napon tudta meg a csoportvezetőtől, hogy magasabb fizetési kategóriába sorolták. Annyi órabért kap, mint a többiek. A csoport felnőtt tagjai. Ez reggel óta olyan különös változást idézett elő, mintha egész lényében átgyúródott, s valóságos méreténél nagyobbra nőtt volna.

Már a falu szélső házai között járt, s közeledett az útmenti bádogfeszülethez, amelynek felső részén félkörbe szabott lemez tartotta Jézus fejét. Az esőtől, nedvességtől megvastagodott rozsda úgy folyt le a megfeketült bádogon, a félretört nyakra s a mellkas ösztövér bordáira, akár a megalvadt vér.

A feszület tövében hason fekvő emberi alak sötétlett.

Gábor megtorpant. Nemcsak a kíváncsiság állította meg, hanem a hirtelen támadt, rosszízű előérzet is, ami hirtelen lerántotta az ünnepi érzés magasságából. Apja feküdt a feszület lábánál, szétvetett combokkal, félrefordult fejjel. Nyitott szájából pálinkaszag és hortyogás dűlt ki. Kabátja, inge felcsúszott a hátán. A nadrágszíj fölött kilátszott meztelen dereka. Elcsavarodott karja beleért a száraz földet nagy foltban átitató hányadékba.

Gábor eddig soha nem látta így az apját. Most semmi félelmes nem volt benne. Inkább csak utálatot keltett, mint egy saját mocskában fekvő állat. Lehajolt, s megfogta a könyökét, hogy talpra állítsa. De az apja nem moccant, tiltakozó horkantás szakadt ki belőle, a sötét öntudatlanság mélyéből. Gábor megbökte oldalát a cipője orrával. érezte az elengedett,

nagy test ólmos súlyát, s ez is növelte az utálatot s azt a megvetést, amit most először érzett iránta.

Mire hazaért, anyja már lefeküdt. Gábor egyedül ette meg a konyhaasztalra készített vacsorát, azután ő is bebújt az ágyba. Arra ébredt, hogy apja berúgja az utcaajtót. Kis idő múlva a konyhán keresztül betántorgott a szobába. Gábor felhúzódott a matracon, s fél könyökre támaszkodott a párnán. Az a változás, ami ma végbement benne, újrakezdte a belső, furcsa munkát. A feje zúgott, a szíve kalapált, s vére, mintha száz kis forrásra szakadt volna, idegeinek, lelkének mélyéből egyetlen pontba hordott minden erőt.

– Ki az ágyból! Ne dögölj! ordított odabenn az apja. Nyomban utána elnyújtott sóhajok hallatszottak, s a tehetetlen megadás apró nyögései.

Gábor félredobta a takarót, s felült. Nem sietett. Az a súly, amivel reggel óta többnek, nehezebbnek érezte magát, lefékezte a gyorsaságot. Szétvetett lábbal állt meg a szoba közepén, az apjától kétlépésnyire. A holdfény derengésében szélesen, feketén rajzolódott ki vállának vonala s széttartott karjai végén az ökle. Anyja fehér ingében már az asztalnál ült. Háta meggörbült, alsókarjával a deszkalapnak támaszkodott. Jobb keze a térdén feküdt, tenyérrel felfelé, ujjai a kendő szélét morzsolták, amit elfelejtett a nyakába vetni.

– Menjen vissza az ágyba! Pihenjen szólt rá Gábor.

Az asszony riadtan kapta fel a fejét.

– Már hogy mennék, fiam… hebegte, s a szeme nedvesen megcsillant.

– Nem hallotta? Menjen vissza az ágyba, ezt mondtam! kiáltott rá Gábor szinte durván. Azután az apjához fordult: Maga meg, ha részegen jön haza, keressen helyet a kamrában, vagy ahol akar. Az anyámat ne zaklassa többet, mert megkeserüli. Mától kezdve más világ lesz itt.

– Micsoda? Mit ugatsz? hördült fel az apja. Hogy az Isten… Te nekem ne parancsolj, mert…

Szeme kimeredt. Fél lába előredobbant, de felsőteste jobban utána dőlt a kelleténél, mint amikor egy magatehetetlen súlyt rosszul támasztanak alá. A szó elmorzsolódott összevicsorított fogai között.

– Mit tétovázik? Feküdjön már vissza, húzza magára a paplant, és aludjon tovább. Ne féljen, nem esik bántódása mondta Gábor az anyjának most már lágyabb hangon.

Megvárta, míg apja kibotorkál a tornácra, azután ő is visszafeküdt a takaró alá. Tudta, sok baja lesz még az apjával, de már nem félt tőle, olyan erőt érzett magában. Nem is az izmaiban, hanem másutt és másképpen mintha egész testét feszítené.

Amikor teljes hosszában kinyújtózott a régi konyhai ágyban, amiben gyerekkora óta feküdt, úgy érezte, hogy már nehezen fér el benne.

FASIZMUS

Ági a svábhegyi német parancsnokság egyik épületében vécéket tisztogatott, padlót súrolt, fát, szenet hordott fel a pincéből. Kikotorta a kályhákat, és a hamut meg szemetet két vasvödörben egy erre a célra kijelölt helyre hordta. Amikor a nehéz vödröket keresztülcipelte a hátsó udvaron, mindig odapillantott arra a mellékszárnyra, ahol az apját halálra kínozták. Az anyja akkor már nem volt meg, eltűnt, öngyilkos lett, vagy belőtték a Dunába nem tudta. Rettenetes volt azokra az ablakokra nézni, amelyek mögött az apja meghalt, de nem tudott magának parancsolni. A feje arra fordult, mintha rugón járna, és a füle meg a teste megtelt elnyújtott, iszonytató ordítással:

– Oóó… óóó…

Minél többször járta meg ezt az utat, annál erősebben és tisztábban hallotta a félelem és kín vonítását. A hangok, mint hosszú, élesre fent kések szabdalták tizenhat éves lelkét. Mindig ugyanott és mindig mélyebben úgy, hogy a sebek sohasem tudtak összeforrni. nem tudta, hogy az a súly, ami a vastartályok kiürítése után is a vállán marad, a gyorsuló idő. Hogy hónapok alatt sok-sok évet öregedett, azért néz időnként mereven maga elé. S ezért tűnődik megnevezhetetlen gondolatok gubancába bonyolódva, amelyek nyomják, szorítják

mindenfelől. Egyszer az udvaron az egyik kikötött farkaskutyát megpofozta egy macska. A német katonák harsogó hangon nevettek, örültek a váratlan mulatságnak. Neki éppen csak hogy megrándult az alsó ajka a teli szájú, gyermekien örvendező kacagás helyett. Mintha legalább egyméternyire lebegne a föld felett másik régióban, amelynek köde elhomályosította a kutya meg a pofozkodó macska képét, s a fogékonyságot a látvány humora iránt.

Neki Hans osztotta ki a munkát, ő ügyelt fel a takarítónők csoportjára. Az asszonyok némán végezték a dolgukat. Egyik sem szólt a másikhoz, s a köztük élő egyetlen gyermeklányhoz sem. A beszéd szigorúan tilos volt, de a riadt szemek pillantása valóságos huzalrendszert létesített a jövő-menő katonák feje fölött.

Hans korát nem lehetett eltalálni. Nyurga volt, kissé hajlott hátú, sovány arcán függőleges, puha ráncokba gyűrődött a bőr. Szeplői barnán ütköztek ki a sápadt alapból, mint hirtelenszőke hajából a sötétebb szálak csíkjai. Éppen úgy lehetett koravén fiatal, mint kamaszos jellegét megőrző középkorú férfi. Láthatóan Ágival törődött a legtöbbet. Ellenőrizte az utasítások végrehajtását, a mellékhelyiségek tisztaságát, az előszoba és a nagy váróterem parkettájának minden centiméterét. Áginak, ha a vécé elromlott, az ő parancsára néhányszor puszta kézzel bele kellett nyúlni a kék mintákkal erezett kagylóba és a kis lefolyócsészébe. Bemocskolódott kezének látványa felvidámította Hansot. S talán cserébe a mulatságért a jóakarat halvány fénye jelent meg világoskék szemében. Egyszer, az egyik nagy bombázás után a felesége és gyermekei fotográfiáját is megmutatta Áginak. Nem adta a kezébe, csak egy pillanatra az orra elé tartotta, azután felhunyorított a veszélyes égre, és legyintett.

Máskor váratlanul ez két ízben történt meg arra utasította a parkettán csúszkáló Ágit, hogy keljen fel, és üljön le valamelyik közeli székre. Ági engedelmesen leült, megvastagodott kezét a térdén nyugtatta. Érezte, hogy nem pihentetik, hanem ismeretlen célú, szándékú vizsgálatnak vetik alá. A súly még nehezebbé vált a lelkén, hátán, s a küzdelem a meg nem nevezhető, de félelmetes gondolatokkal még ijesztőbbé. Hans mindkét alkalommal előhúzott valamiféle képes újságot, amelyben ülő, álló

emberek ábrái voltak láthatók. Ági jól tudott németül, s egy aláírást sikerült elolvasnia.

"Hogyan ül a tiszta fajú germán és hogyan a zsidó?"

Ez a mondat máglyát gyújtott alá, égette, a tűz felkúszott a feje tetejéig de nem moccanhatott. Hans összeráncolt homlokkal figyelte a rajzokat meg őt, pillantásának ingajárata csak sokára szűnt meg. Láthatóan nem volt pontos az egyezés. Előre-hátra csúsztatta Ágit a széken, s csak hosszú percek után bökött a parkettára meg a kefére. Később egy szem savanyúcukrot pottyantott le a padlóra.

Máskor másféle újságot vett elő. Ebben nagyon csúnya arcok sorakoztak, nagy orrú, elálló fülű, vastag ajkú zsidó férfiak és nők fényképei, meg meztelenre borotvált, nyújtott, lapos és préselt koponyák. Hans ilyenkor maga elé parancsolta Ágit a tűrhetetlenül izzó máglyára, és feszült figyelemmel vizsgálódott. Áginak ugyan sötét haja és szeme volt, de kerek feje, arca, pisze orra semmiképpen nem hasonlított a fényképekre. Hans nem annyira rosszallón, mint inkább értetlenül bámult rá meg az újságra. Láthatóan meghökkentette az a szabálytalanság, hogy az írás, az illusztráció meg a valóság nem fedi pontosan egymást.

– Nem volt árja beütés a családodban? kérdezte Ágit. Meredten nézte, s a hangjában reménység bujkált.

– Nem felelt Ági. Valamelyik szakállal körített rabbiarcról eszébe jutottak az apja művészettörténeti albumában látott képek. Ezek közül egy a római San Paolo fuori le mura templom alatt húzódó katakomba falát mutatta. Rajta Szent Péter és Szent Pál profilrajzával, amelyet az üldözés elől odamenekült első keresztények valamelyike karcolt a kőbe. Szakállával, előreugró, horgas orrával, vastag ajkával mindkét apostol pontosan oda illett a német lap fotográfiái közé. Ezt meg is mondta Hansnak, és csak utólag rémült el a tulajdon bátorságától. De Hans fölényesen mosolygott, és a levegőbe csapott szeplős kezével:

– Ez természetes. Azok is csak vén, huncut zsidók voltak, akik ráerőszakolták az árjákra a ti rabszolgavallásotokat.

Ági azt, hogy Péter és Pál is zsidó volt, nem tudta, de nem mert kérdezősködni. A legyőzetés zavarát a félelem sem tudta az arcán

eltakarni. Hans szemében ismét megcsillant a jóakarat. Zacskót húzott elő a zsebéből, és Ági ölébe dobott egy kockacukrot.

Ezek a szemlék, vizsgálódások és ajándékok valahogyan összekapcsolták őket. Ági Hans közelébe igyekezett, ha abból a bizonyos mellékszárnyból lárma, jajgatás és nyújtott hangú ordítás hallatszott. Vagy ha észrevette, hogy a takarító csoportból megint eltűnt egy asszony.

Az is megtörtént, hogy a hátsó udvaron valamelyik katona mulatságból ráuszította a gondjára bízott farkaskutyát. Az állat a vezényszónak engedve nem marta meg, nem is ért hozzá. Szemközt állt vele, merőn nézte, s amint a menekülés ösztöne megmozdította, már ugrásra rándult. Nem emelhette fel a lábát, karját. A rémület karót vert a testébe, s húsába vágott, gúzsba kötötte. Odakövült a földhöz. És mert az első pillanatban még nem fogta fel, hogy a hosszú, fehér fogak nem tépnek belé, a rettegés kioldotta, feltépte a záróizmokat. Meleg lé csurgott végig lábszárain, és csepegett le a földre.

Ágit akkor járta át először a test szörnyű megalázottságának érzése, amint ott állt a szégyen nedvességtől sötét kis szigetén. Hans is a nevetőkkel nevetett, és később megmagyarázta neki, hogy azért félt, mert gyáva. Nem tehet róla, ilyen a fajtája. Máskülönben nem ijedt volna meg egy olyan kutyától, amelyik még a ruháját sem szakította el. Egy kis maradék vajas kenyérrel is megajándékozta az előadása végén. Ági sokáig tartotta a szikkadt fél karéjt merev ujjai között. Arra gondolt, hátha majd úgy ugrasztják neki a kutyát, hogy harapja, marcangolja s a gyomra csomóba húzódott a kínzás ezernyi módjának sejtelmétől.

Két nappal később, amikor már órák óta súrolta a parkettát, s a meleg víz gőze, mint áttetsző felhő vette körül, Hans pihenjt vezényelt, és egy szem cukrot hajított oda neki. Ági alig tudta kiegyenesíteni merev derekát, amit otromba koloncokkal húzott le a hajnalban kezdett munka fáradtsága. Amíg a cukrot forgatta a szájában, Hansra nézett. A hirtelen támadt hála, s a koraérettségnek az a kínzó ösztöne, hogy kitapogassa sorsát, legyőzte benne a félelmet. Ami addig még nem történt meg, megszólalt, anélkül, hogy kérdést intéztek volna hozzá.

– Maga nagyon jó hozzám mondta halkan, hogyha kell, letagadhassa tulajdon hangját. Már többször adott nekem édességet. Hiszen bármit tehetne velem, le is lőhetne, nem igaz?

Hansról, aki görnyedten üldögélt a sarokban, elszállt az unalom. Láthatóan felélénkült, szemét gúnyos, de jóindulatú fölény fényesítette ki.

– Látod, milyen ostoba vagy? mondta oktató hangsúllyal. Csak úgy… mert eszembe jut, vagy, mert kedvem támad, nem lőhetlek agyon. A magamfajta katona komolyan veszi a fegyelmet. Ha parancsot kapok rá, az más. Akkor igen. Akkor megkapod a golyót. Érted a különbséget, mi?

Elégedetten bólogatott, mint akinek sikerült maradéktalanul megmagyaráznia valamilyen alapvető fontosságú dolgot. S mint aki azt is tudja, hogy a másik fogyatékos értelmével még így sem képes őt egészen megérteni.

Hirtelen észrevette Ági szemében a fagyott rémületet.

– Már megint becsinálsz? kérdezte, és némi sajnálkozással csóválta meg a fejét. Na, csak tartsd vissza, ami ki akar jönni. Hiszen nem azt mondtam, hogy ez holnap lesz vagy holnapután!

Bihari Klára